Ајдын Рәһим оғлу Кәримов 1969-чу илдә Лачын рајонунун Гылынчлы кәндиндә анадан олуб. 1986-чы илдә Азәрбајчан Кәнд Тәсәррүфаты Академијасына дахил олмуш, 1993-чү илдә һәмин Академијаны фәргләнмә диплому илә битирмишдир. 1987-89-чу илләрдә һәрби хидмәтдә олуб. Кәнчә вә Бакы шәһәрләриндә бир нечә јерли вә харичи мүәссисәдә баш мүһасиб вәзифәсиндә ишләјиб. Дәфәләрлә "Економикс" бејнәлхалг игтисади һәфтәлијиндә вә дикәр нәшрләрдә мүһасибат учоту, верки системи вә онларын учотунун компүтерләшмәси илә бағлы мәгаләләрлә чыхыш едиб.

Субајдыр.

АЈДЫН КӘРИМОВ

МУҺАСИБАТ УЧОТУ, ВЕРКИ ВӘ КӨМРҮК СИСТЕМИ

АЈДЫН КӘРИМОВ

МҮҺАСИБАТ УЧОТУ, ВЕРКИ ВӘ КӨМРҮК СИСТЕМИ

(практики вәсаит)

I ҺИССӘ

"Сәда" нәшријјаты

-242-
- OYU -
KİTABXANA

БАКЫ - 1997

тапмышдыр. Һәмчинин илк дәфә олараг мүәссисәләрә өз учот сијасәтләрини гурмаг үчүн мүхтәлиф вариантлардан истифадә етмәк имканы верилди.

Ону да гејд едәк ки, бу китабын ејни вахтда мүһасибат учоту, верки вә көмрүк мәсәләләринә һәср едилмәси тәсадүфи дејилдир. Дүздүр , бә`зән бу саһәләрин бир-бирилә гаршылыглы әлагәли өјрәнилмәсини ирад тутур, онларын ајры-ајры предметләр олдуғуну сөјләјирләр. Лакин Совет дөврүндән фәргли олараг һазырда халг тәсәррүфатынын мүхтәлиф саһәләриндә тәтбиг олунан веркиләрин сајы, ејни заманда ихрач-идхал әмәлијјатларынын һәчминин чох олмасыны нәзәрә алсаг, бунларын бир-бирилә нечә сых әлагәли олдуғу ајдын көрүнәр. Јә`ни һазырки, шәраитдә бунлары бир-бириндән ајры тәсәввүр етмәк мүмкүн дејилдир.

Һазырда бејнәлхалг учот системиндә бир нечә моделдән истифадә олунур (АБШ- Бөјүк Британија, Алманија- Италија- Австрија вә с.).

Өлкәмиздә истифадә олунан мүһасибат учоту системи Русија Федерасијасында тәтбиг олунан системә ујғунлашдырылмышдыр.

Һәрчәнд ки, дикәр өлкәләрдә мүтәхәссисләр вә елми тәдгигат институтлары тәрәфиндән игтисадијјатын ајры- ајры бөлмәләрини әһатә едән (мүһасибат учоту, банк , малијјә, верки вә с.) хејли адда китаб, журнал, гәзет, бүллетен мүтамади олараг нәшр олунур.

Өлкәмиздә исә бу саһәдә вәзијјәт о гәдәр дә гәнаәтбәхш дејилдир. Дүздүр ики ил бундан өнчә фәалијјәтә башлајан “ЕКОНОМИКС” һәфтәлик игтисади гәзети илк дәфә олараг өз сәһифәләриндә мүвафиг мөвзулара кениш јер ајыраpаг һәмчинин охучуларын мүхтәлиф сәпкили суалларына чаваб верәрәк иш адамларынын јардымчысына чеврилди.

“Верки хәбәрләри”, “Бизнесменин бүллетени” бурахылышлары мүвафиг саһәләрә аид јени ганун, гәрар вә тә`лиматларын нәшри илә ејни заманда онларын шәрһ едилмәсинә кениш јер ајырмагла хејирхаһ бир иш көрүр.

Мүәјјән фасиләләрлә чыхмағына бахмајараг "Малијјә вә учот" журналынын сәһифәләриндә дә бејнәлхалг учот системинә даир аналитик јазылар вахташыры дәрч олунур.

Бунунла белә, мүвафиг саһәни јени өјрәнәнләр вә бурада чалышанлар үчүн норматив сәнәдләрин, малијјә-мүһасибат һесабатларынын тәртиби гајдаларыны, јерли вә харичи мүәссисәләрдә низамнамә капиталынын, гијмәтли кағызларын учотда әкс олунмасыны вә дикәр бу кими вачиб мәсәләләри әһатә едән практики бир китаба бөјүк еһтијач вардыр.

Бүтүн бунлары нәзәрә алараг бу саһәдә јаранан бошлуғу мүәјјән гәдәр долдурмаг үчүн белә бир китаб јазмаг зәрурәти мејдана чыхды. Китабын биринчи һиссәсиндә тәләбәләр вә мүһасибат учотуну јени өјрәнәнләр үчүн әсас анлајышлар, мүәссисәләрин тә`сис едилмә гајдасы , әсас вәсаитләр вә узунмүддәтли гојулушлар, истеһсал еһтијатлары, мәһсул (иш, хидмәт) истеһсалы үчүн мәсрәфләр, онларын сатышы, кассада олан пул вәсаитләринин учотунун апарылмасы, мүхтәлиф верки өдәнишләри, онларын өдәнмә мүддәтләри, харичи тичарәт , бартер әмәлијјатлары өз әксини тапыб.

Китабын икинчи һиссәсиндә гијмәтли кағызларын (истигразларын, сәһмләрин, векселләрин вә с.) учоту, мүәссисәләрин дахилдә вә харичи өлкәләрлә апардыглары банк әмәлијјатлары вә онлара аид норматив сәнәдләр, јерли вә харичи тәрәфдашларла һесаблашмалар, мүхтәлиф малијјә- мүһасибат һесабатларынын тәртиби, низамнамә капиталынын учоту вә дикәр актуал мөвзулар шәрһ едилир.

Һөрмәтли охучулар, артыг китабын биринчи һиссәси сизин ихтијарыныздадыр. Вахт мәһдудлуғуна вә мүәллифин илк китабы олдуғуна көрә бурада мүәјјән нөгсанлар ола биләр. Она көрә дә хаһиш едирик ки, китаб барәдә, јахуд мүһасибат учоту, верки вә көмрүк саһәсинә аид фикир вә мүлаһизәләринизи бизә чатдырасыныз.

ҮНВАН: Рәсул Рза күч., 18, "Економикс" гәзети редаксијасы, тел: 94-35-52

М.Гардашлары күч., 16, "LEVI`S" фирмасы, тел: 98-37-04

INTRODUCTION

FROM THE AUTHOR

THE SUMMARY

For the last years was accepted normative documents for corrsponding of calculation to international standards. More important of them is law which accepted in March 24, 1995. In this law writing about invetsment of contribution, valuable papers, actives, authorized capital, reports with the founders, import-export operations, commercial expenditure and other.

Despite all this, people which studing this branch very require in book, which will be said about rules about normative documents, rules of drawing up of financial-book keepings, authorized doccuments about local and foreign capital, using of valuable papers at calculating etc.

Inspite of this, author of this book prepared this work. In the first part are issued the requirements and rules of creation of establishments for students and these who studing book-keeping. In the first part also written about main means and long-term contributions, stocks of vanufacture, work, service, expenditure for manufacture of the goods, their sale, keeping of the accounts of money in cash department, various tax contributions, terms of their investments, foreign, barter operations.

The second part will write about the account of valuable papers (shares, contributions etc.), keeping of bank operations, calculation with various eompanies in our Republic and abroad, calculation with local anf foreign partners, calculating of the aothorized capital and other urgent themes.

РЕЗЮМЕ

За последнее время в Азербайджанской Республике было принято ряд нормативных документов, для того, чтобы бухгалтерский учет соответствовал международным стандартам. Наиболее важным из них является закон от 24 марта 1995 года. В этом законе отразились вложение инвестиционных вкладов, ценных бумаг, активы, уставной капитал, отчеты с учредителями, импортно- экспортные операции, коммерческие затраты и многое другое.

Несмотря на все это, изучающие данную отрасль нуждаются в книге-путеводителе, которая на примерах более подробно рассказала бы о составлении финансово-бухгалтерских учетов, уставных документов, о местном и зарубежном капитале, об использовании ценных бумаг при учете и многое другое. Принимая все это во внимание, автор книги задался целью подготовить такое практическое пособие.

В первой части книги изданы основные понятия и правила создания учреждений. Далее поясняются средства и долгосрочные вклады, производственные запасы, затраты на производство, работа, обслуживание товаров, их продажа, ведение учетов денег в кассе, различные налоговые операции, сроки их вложений, внешняя торговля и бартерные операции.

Вторая часть книги будет посвящена учету ценных бумаг (акций, векселей, вкладов и т.д.), ведению банковских операций различных компаний в нашей Республике и зарубежных странах, рассчеты (вычисления) с местными и зарубежными партнерами, учету уставного капитала и другим наиболее значительным темам.

Данное пособие предназначено для студентов и начинающих изучать бухгалтерский учот.

I ФӘСИЛ

ӘСАС АНЛАЈЫШЛАР

Һазырда өлкәмизин мүәссисәләриндә тәтбиг олунан, мүһасибат учотуна аид сәнәд, норматив вә тә`лиматлар 24 март 1995-чи ил тарихдән гүввәдә олан "Мүһасибат учоту һаггында" Азәрбајчан Республикасы ганунуна әсасән тәнзимләнир.

Мүһасибат учоту өзүнүн мәзмунуна вә әһәмијјәтинә көрә тәсәррүфат нәзарәтинин әсас формасы һесаб олунур. Мүвафиг гануна көрә өлкәдә фәалијјәт көстәрән бүтүн нөв мүәссисәләр, саһибкарлар (һүгуги вә физики шәхсләр) кәлирлә вә ја кәлирсиз ишләмәјиндән асылы олмајараг мүһасибат учоту апармаға борчлудурлар.

Мүһасибат учоту мүәссисәнин, идарәнин, тәшкилатын вә башга тәсәррүфат субјектләринин әмлакынын, өһдәликләринин, капиталынын, дөвријјә вәсаитләринин, үмумијјәтлә, бүтүн малијјә - тәсәррүфат фәалијјәтинин натурал көстәричиләрини еји заманда пул ифадәсиндә фасиләсиз, башдан-баша сәнәдләшдирилмиш вә мүһасибат рекистирләриндә гаршылыглы, әлагәләндирилмиш бүтүн тәсәррүфат әмәлијјатларыны һесаблар планында икили јазылыш үсулу илә гајдаја салынма системини өзүндә әкс етдирир.

Халг тәсәррүфатынын мүхтәлиф саһәләриндә јухарыда көстәрилән натурал вә пул өлчүләри илә јанашы, сәрф едилмиш иш вахтынын мигдары - күн, саат, дәгигә вә с. нәзәрә алынмагла әмәк өлчүләриндән дә истифадә олунур.

Натурал өлчүләрин көмәји илә әмтәәләр, хаммал, јаначаг, материаллар, маллар, әсас фондлар чәки, һәчм, узунлуг, саһә ваһидләри илә (килограмла, метрлә, һектарла, литрлә, әдәдлә вә с.) учота алыныр.

Лакин учотда ән чох истифадә олунан пул өлчүләридир (манат, гәпик, харичи өлкә валјуталары вә с.).

Мүһасибат учотунда даһа чох истифадә олунан бә`зи әсас анлајышлары нәзәрдән кечирәк:

Тәсәррүфат әмәлијјатлары. Бурада, мүәссисәнин вә бүтүн нөв тәсәррүфат субјектләринин әсас фондларыны, әмлакыны, капиталыны, кассада, банкларда олан пул вәсаитләрини, дебитор вә кредитор борчларыны, мөвчуд олан низамнамә, сосиал јығым вә дикәр фондларын һәрәкәтиндә олан дәјишикликләр әкс етдирилир.

Илкин сәнәдләшмә. Әмәлијјатларын сәнәдләрлә рәсмиләшдирилмәси сәнәдләшмә адланыр. Мүһасибат учоту фасиләсиз, ејни заманда чидди сурәтдә сәнәдләрә әсасландырылмыш учотдур. Тәсәррүфат әмәлијјатыны һәјата кечирмәк үчүн верилән, јазылы сурәтдә рәсмиләшдирилмиш сәрәнчам, јахуд онун һәјата кечирилмәси фактынын тәгдим едилмәси сәнәд кими баша дүшүлүр. Малијјә - мүһасибат һесабларынын дүзкүн апарылмасында илкин сәнәдләрин дүзкүн тәртиб едилмәсинин мүһүм әһәмијјәти вардыр. Илкин сәнәдләрин тәртиб олунмасы, онларын долдурулмасы гајдалары китабын нөвбәти фәсилләриндә кениш изаһ едилмишдир.

Мүһасибат учоту рекистирләри тәсәррүфат әмәлијјатларынын илкин учот сәнәдләринә әсасән системли шәкилдә гејдә алынмасыдыр. Рекистирләрдә тәсәррүфат процесләри хроноложи ардычыллыгла учота алынмагла үмумиләшдирилир. Рекистирләр харичи көрүнүшүнә көрә карточкалара, китаблара, журналлара, һесаблајычы машынлар васитәси илә чап олунмуш ајры-ајры вәрәгләрә ајрылыр.

Мүһасибат китаблары сүтунлара бөлүнмүш, чилдләнмиш формада олмагла сәһифәләри әллә нөмрәләнир. Ахырынчы сәһифәдә нөмрәләнмиш сәһифәләрин сајы јазылыр вә баш мүһасибин имзасы илә тәсдиг олунур.

Сон вахтлар бүтүн саһәләрдә олдуғу кими малијјә-мүһасибат һесабатларынын апарылмасында да

компутерләшмәдән кениш истифадә олундуғуна көрә китаб вә журналлардан нисбәтән аз истифадә олунур.

Галын кағызда чап олунан мүхтәлиф чүр чәдвәлләр карточкалар адланыр. Онлардан истифадә едән заман бүтүн реквизитләр долдурулмалыдыр. Карточкаларын е`тибарлы сахланмасы үчүн онлар сијаһыларда гејдә алыныр вә онлара сыра нөмрәси верилмәклә хүсуси картотекаларда сахланылыр. Карточкалар мүхтәлиф формаларда олур. Онлардан материалларын вә с. активләрин аналитик учоту заманы даһа чох истифадә едилир.

Инвентаризасија мүәссисәләрин вә бүтүн нөв тәсәррүфат субјектләринин әсас вәсаитләринин, материалын, хаммалын, һазыр мәһсулун, малларын, кассада вә банкда олан пул вәсаитләринин, дебитор вә кредитор борчларын, малијјә гојулушларынын вә өһдәликләринин, үмумијјәтлә, учотда әкс олунан бүтүн вәсаитләрин фактики вәзијјәтләринин јохланмасы, гијмәтләндирилмәсидир.

Инвентаризасија әсасән мадди мәс`ул шәхсләр дәјишдикдә, оғурлуг, суи- истифадә, јанғын, тәбии фәлакәт һаллары олдугда, ејни заманда иллик малијјә - мүһасибат һесабаты тәртиб олунмамышдан әввәл ајрылмыш комиссија тәрәфиндән апарылмагла сонда акт тәртиб едиләрәк рәсмиләшдирилир.

Мүһасибат учоту һесабаты мүәссисәләрдә учотун објекти олан һәр бир вәсаит һаггында мә`луматын вә дикәр информасијанын груплашдырылмасы вә сахланмасы үчүн әсас ваһиддир. Бурада илк өнчә синтетик, субһесаб вә аналитик һесаблардан истифадә едилир. Мәсәлән, мүәссисәдә олан бүтүн нөв хаммал вә истеһсалат еһтијатлары "Материаллар" адлы синтетик һесабда учота алыныр. Дикәр тәрәфдән, материалларын тәркибиндә олан јаначаг материаллар синтетик һесабынын бир субһесабында гејдә алыныр. Јаначаг субһесабы исә өз нөвбәсиндә јаначағын нөвләринә көрә аналитик һесаблара ајрылыр. Демәли, синтетик һесаб аналитик вә субһесабда учота алынан вәсаитләрин мәчмусуну өзүндә әкс етдирир. Вәсаитләр аналитик һесабда натурал вә дәјәр формасында учота алыныр

ки, бу да онларын сахланмасына вә истифадәсинә даһа оператив нәзарәти тә`мин едир.

Мүһасибат учоту һесаблар планы. Мүһасибат учотунда мүәјјән едилмиш әламәтләр үзрә учотун апарылмасыны асанлашдырмаг үчүн синтетик, субһесаб вә аналитик һесаба нөмрәләр верилир ки, бунлар да бир јердә һесаблар планыны тәшкил едир.

Мүһасибат учоту стандартларына сәнәдләр вә онларын тәртиб едилмәси үчүн мөвчуд олан ичбари гајдалар, көстәришләр, норматив сәнәдләр аиддир. Норматив сәнәдләр һазырландыгда мүвафиг дөвләт органлары (статистика , көмрүк вә с.) илә разылашдырылыр.

Тәсәррүфат вәсаитинин тәркиби

Мүәссисәләр тәсәррүфат фәалијјәтини һәјата кечирмәк үчүн мүәјјән вәсаитә малик олмалыдырлар. Вәсаитин мигдары, тәркиби, истифадә характери мүәссисәнин нөвүндән вә фәалијјәт саһәсиндән асылы олараг мүәјјән едилир. Үмумијјәтлә, тәсәррүфат вәсаитләри тәркибинә вә јерләшмәсинә көрә:

1) Әсас вәсаитләрә,
2) Дөвријјә вәсаитләринә,
3) Јајындырылмыш вәсаитләрә болүнүр.

Мүәссисәнин истеһсал (хидмәт) саһәсиндә бир илдән чох иштирак едән, натурал формасыны сахлајан, көһнәлдикчә дәјәрини јени јаранмыш мәһсулун үзәринә кечирән, 1996-чы илин 1 јанварындан е`тибарән минимум дәјәри 500000 манат олан әмәк вәсаитләри әсас вәсаит адланыр.

Өз дәјәрини тамамилә јени јарадылмыш мәһсулун үзәринә кечирән, истеһсал (хидмәт) саһәсиндә бир дәфә иштирак едән вәсаитләр (хаммал, материал, јаначаг, тохум, кассада олан пул вәсаити, тичарәт мүәссисәсиндә олан маллар вә с.) дөвријјә вәсаитләри адланыр.

Мүвәггәти олараг мүәссисәнин истеһсал (хидмәт) саһәсиндән көтүрүлмүш вәсаитләр јағындырылмыш вәсаитләр адланыр.

Мүһасибат балансынын гурулушу

Мүһасибат балансы малиjjә - тәсәррүфат фәалиjjәти һесабатынын әсасыны тәшкил едир. Бунун үчүн тәсәррүфат вәсаитинин тәркиби вә онун әмәлә кәлмә мәнбәләрини билмәк вачибдир. Елә бу мәгсәдлә мүһасибат балансы тәртиб едилир. Мүһасибит балансы мүәjjән тарих үчүн тәсәррүфат вәсаитинин тәркиби, јерләшмәси вә онларын әмәлә кәлмәси мәнбәләрини пул ифадәсиндә көстәрир. График тәсвирдә баланс ики тәрәфә актив вә пассивә бөлүнән чәдвәл формасында олур. Јери кәлмишкән хатырладаг ки, бәз`и Гәрб өлкәләриндә, о чүмләдән, Америка Бирләшмиш Штатларында баланс үч һиссәдән-актив, пассив вә хүсуси капитал һиссәләриндән ибарәтдир. Јекунда пассивлә хүсуси капиталын чәми активә бәрабәр олмалыдыр.

Балансын актив тәрәфи тәсәррүфат вәсаитинин тәркибини вә јерләшмәсини көстәрир.

Балансын пассив тәрәфи исә тәсәррүфат вәсаитинин әмәлә кәлмә мәнбәләрини вә онларын мәгсәдли тә`јинатыны әкс етдирир.

Мүһасибат балансы

Актив	Пассив
Тәсәррүфат вәсаитинин тәркиби вә јерләшмәси	Тәсәррүфат вәсаитинин әмәлә кәлмә мәнбәләри вә мәгсәдли тә`јинаты

Бүтүн тәсәррүфат вәсаити вә мәнбәләри гаршылыглы сурәтдә дәјәр өлчүсү илә (манат вә с.) әкс олундуғундан активин јекуну һәмишә пассивин јекунуна бәрабәр олмалыдыр. Чүнки ејни вәсаит активдә тәркиби вә јерләшмәсинә көрә, пассивдә исә әмәлә кәлмә мәнбәји вә

тә`јинатына көрә көстәрилир. Үмумиҹәтлә, балансда бүтүн вәсаитләр груплашдырылмыш шәкилдә верилдијиндән о, һәҹм е`тибары илә кичик, өјрәнмәк үчүн мүнасиб олур. Һәр бир вәсаит нөвләри баланс маддәләриндә көстәрилир. Баланс маддәләри групларда, груплар исә бөлмәләрдә бирләшдирилир.

Јухарыда көстәриләнләри асан баша дүшмәк үчүн бир нечә мисала мүрачиәт едәк. Тутаг ки, јени јарадылмыш мүәссисәјә: 1) Тә`сисчи тәрәфиндән 500 мин манат нағд пул; 2) 2500 мин манатлыг әсас вәсаит гојулмушдур.

Мүәссисәнин балансыны тәртиб едәк:

Нумунә

(мин манатла)

Актив		**Пассив**	
Вәсаитин тәркиби	Мәбләғи	Вәсаитин мәнбәји	Мәбләғи
Әсас вәсаит	2500	Низамнамә капиталы	3000
Касса	500	-	-
Баланс	3000	Баланс	3000

Бундан сонра мүәссисәнин тәсәррүфат фәалиҹјәти нәтиҹәсиндә ашағыдакы әмәлиҹјатлар олмушдур:

1) Малсатандан 400 мин манат дәјәриндә материал алынмыш;

2) Кассадан 300 мин манат вериләрәк борҹун бир һиссәси өдәнмиш;

3) 190 мин манат мүәссисәнин кассасындан банкдакы һесаблашма һесабына тәһвил верилмишдир.

Нәтиҹәдә балансын јени формасы ашағыдакы кими олаҹагдыр:

Нумунә

(мин манатла)

Актив		**Пассив**	
Вәсаитин тәркиби	Мәбләғи	Вәсаитин мәнбәји	Мәбләғи
Әсас вәсаит	2500	Низамнамә капиталы	3000
Касса	10	Малсатанлар һесабы	100
Һесаблашма һесабы	190	-	-
Материаллар	400	-	-
Баланс	3100	Баланс	3100

Мүәссисә фәалијјәтини давам етдирәрәк:

1) Банкдан 350 мин манат гысамүддәтли кредит көтүрмүш;

2) Малсатанлардан 250 мин манатлыг әмтәә алмыш, анчаг борчуну өдәмәмишдир.

Бу әмәлијјатлардан сонра мүһасибат балансы ашағыдакы кими олачаг:

Нумунә

(мин манатла)

Актив		Пассив	
Маддәләрин ады	**Мәбләғи**	**Маддәләрин ады**	**Мәбләғи**
Әсас вәсаит	2500	Низамнамә капиталы	3000
Касса	10	Малсатанларла һесаблашмалар	350
Һесаблашма һесабы	540	Гысамүддәтли банк кредити	350
Материаллар	400	-	-
Маллар	250	-	-
Баланс	3700	Баланс	3700

Јухарыдакы мисаллара бир даһа нәзәр салсаг, көрәрик ки, истәнилән тәсәррүфат әмәлијјаты балансын ики маддәсинә тохунур, һәм дә һәр ики маддә ејни мәбләғдә дәјишдијиндән һеч бир һалда балансын бәрабәрлији позулмур.

Үмумијјәтлә көтүрдүкдә истәнилән тәсәррүфат әмәлијјаты заманы ашағыда көстәрилән һаллардан бири баш верир:

-активин маддәләриндән бири азалыр, дикәри артыр;

-пассивин маддәләриндән бири азалыр, дикәри артыр;

-активин, ејни заманда пассивин маддәләриндән бири артыр;

-активин, ејнилә пассивин маддәләриндән бири азалыр.

Гејд етмәк лазымдыр ки, һәр бир тәсәррүфат әмәлијјаты бирбаша балансда әкс етдирилмир. Чүнки бу һалда һәр әмәлијјатдан сонра баланс тәртиб етмәк лазым кәләрди. Бу исә практики ҹәһәтдән мүмкүн дејилдир. Бүтүн бунлар садәҹә олараг мүһасибат учоту һесаблары васитәси илә һәјата кечирилир.

II ФӘСИЛ

МҮҺАСИБАТ УЧОТУ ҺЕСАБЛАР СИСТЕМИ

Мүәссисәнин вәсаитләрини вә онларын әмәләкәлмә мәнбәләрини дәјәр өлчүсүндә характеризә едән мүһасибат балансы тәсәррүфат фәалијјәтиндә баш верән бүтүн дәјишикликләри там дәгигликлә көстәрә билмир. Бунунла јанашы, хаммал, мал-материал дәјәрлиләрини натурал көстәричиләр әсасында балансда көстәрмәк гејри-мүмкүндүр. Бүтүн бу чәтинликләри арадан галдырмаг үчүн мүһасибат учоту һесаблар системиндән истифадә едирләр.

Мүһасибат учоту һесаблары мүәссисәнин вәсаитләринә, онларын әмәләкәлмә мәнбәләринә оператив сурәтдә нәзарәт етмәк вә игтисади чәһәтдән охшар тәсәррүфат әмәлијјатларыны һәм пул, һәм дә натурал өлчүләр үзрә груплашдырмаг үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

Белә ки, һәр бир тәсәррүфат вәсаитинин нөвүнү, онун мәнбәләрини учот просесиндә гејд етмәк үчүн ајрыча һесаблар ачылыр. Мәсәлән, материалла бағлы әмәлијјатлары учота алмаг үчүн "Материаллар" һесабы ачылыр, кассада олан пул вәсаитләринин учоту үчүн "Касса" һесабындан истифадә едилир вә с.

Јухарыда гејд етдијимиз кими, тәсәррүфат фәалијјәти просесиндә балансын маддәси артыр, јахуд азалыр. Ејни заманда балансын ики маддәси дәјишдијиндән онлар ајры-ајрылыгда учота алыныр. Бу мәгсәдлә мүһасибат һесабы ики тәрәфли чәдвәл формасында олур. Һесабын сол тәрәфи "Дебет", сағ тәрәфи "Кредит" адланыр. Һесаб ашағыдакы схем формасында олур:

һесаб	
Дебет	Кредит

Үмумиjjәтлә, малиjjә - мүһасибат һесабатларында өнчә тәсәррүфат вәсаити вә онун мәнбәләринин илк вәзиjjәти, галыглар көстәрилир ки, мүһасибат учотунда буна салдо дејилир.

Јухарыда геjд етдик ки, һесаблар маһиjjәтинә көрә актив, јахуд пассив олур. Тәсәррүфат вәсаитинин тәркибини вә һәрәкәтини учота алмаг үчүн нәзәрдә тутулан һесаблар актив һесаблар адланыр.

Актив һесабларда илк салдо (галыг) вә бүтүн артма дебетдә, азалма исә кредитдә јазылыр.

Актив һесабын гурулуш схеми

Вәсаитин ады

Дебет	Кредит
Вәсаитин илк галығы	-
Вәсаитин артмасы (+)	Вәсаитин азалмасы (-)
Сон галыг	-

Тәсәррүфат вәсаитләринин әмәлә кәлмә мәнбәләринин вәзиjjәтини вә һәрәкәтини учота алмаг үчүн нәзәрдә тутулмуш һесаблар пассив һесаблар адланыр.

Пассив һесабда илк салдо (галыг) вә бүтүн артма кредитдә, азалма исә дебетдә јазылыр.

Пассив һесабын гурулуш схеми

Тәсәррүфат вәсаити мәнбәјинин ады

Дебет	Кредит
-	Тәсәррүфат вәсаити мәнбәјинин илк галығы
Вәсаит мәнбәјинин азалмасы (-)	Вәсаит мәнбәјинин артмасы (+)
-	Сон галыг

Көрүндүјү кими, актив вә пассив һесабларын гурулушу ејни олмур. Актив һесабларда дебет артманы, кредит азалманы, пассив һесабларда исә дебет азалманы, кредит артманы көстәрир. Мүәјјән бир һесабат дөврү әрзиндә һесаблара јазылмыш мәбләгләрин јекуну дөвријјә адланыр. Дебет вә кредит дөвријјәләринин чәми бәрабәр олур.

Актив һесабын сон галығыны тапмаг үчүн илк галыг үзәринә дебет үзрә дөвријјәни әлавә едиб, кредит үзрә дөвријјәни чыхмаг лазымдыр.

Пассив һесабын сон галығыны тапмаг үчүн исә әксинә, илк галығын үзәринә кредит дөвријјәсини әлавә едиб, дебет дөвријјәсини чыхмаг лазымдыр.

Беләликлә, јухарыда нәзәрдән кечирдијимиз мисаллардан көрдүјүмүз кими, һәр бир мүһасибат әмәлијјаты балансын ики маддәсинә тохунур вә бу вахт маддәнин бириндә олан дәјишиклик мәбләғи дикәриндә олан мәбләғә бәрабәр олур.

Демәли, белә гәнаәтә кәлмәк олар ки, һәр бир тәсәррүфат әмәлијјаты бир-бири илә гаршылыглы сурәтдә бағлы олан һесаблара-бир һесабын дебетинә, дикәр һесабын кредитинә ејни мәбләғдә јазылыр. Мүһасибат әмәлијјатлары заманы һесаблар арасындакы әлагә һесабларын мүхабирәләшмәси, һесабларын өзләри исә мүхабирәләшән һесаблар адланыр. Һесабларын мүхабирәләшмәси мүһасибат көчүрмәләри илә ифадә олунур. Ону да гејд етмәк истәрдик ки, мүһасибат көчүрмәләри учотун әсасыны тәшкил едир. Јә`ни илк јазылышларын дәгиг верилмәси малијјә - мүһасибат һесабатларынын дүзкүн тәртиб олунмасы үчүн әсас амилдир.

Јухарыда гејд етдијимиз мәсәләләрә ајдынлыг кәтирмәк үчүн бир нечә мисала мүрачиәт едәк. Тутаг ки, тәсәррүфат фәалијјәти нәтичәсиндә бир нечә әмәлијјат баш вермишдир.

1) Малаландан 100 мин манат кассаја мәдахил едилмишдир:

(манатла)

Дебет	Кредит	Мәбләғи
"Касса" һесабы	"Малалан" һесабы	100000

2) Кассадан 40 мин манат пул банкдакы һесаблашма һесабына верилмишдир:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
"Һесаблашма һесабы"	"Касса" һесабы	40000

3) Банкдан 150 мин манат гысамүддәтли кредит көтүрүлмүшдүр:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
"Һесаблашма һесабы"	"Гысамүддәтли банк кредитләри"	150000

4) Тә`сисчи тәрәфиндән мүәссисәнин низамнамә капиталына 200 мин манатлыг әсас вәсаит, һесаблашма һесабына 100 мин манат пул гојулмушдур:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
"Әсас вәсаитләр"	"Низамнамә капиталы"	200000

Һәмчинин:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
"Һесаблашма һесабы"	"Низамнамә капиталы"	100000

5) Малсатана банкдакы һесаблашма һесабындан 50 мин манат өдәнмишдир:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
"Малсатанларла һесаблашмалар"	"Һесаблашма һесабы"	50000

6) Кассадан 30 мин манат кредитин өдәнилмәсинә јөнәлдилмишдир:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
"Гысамүддәтли банк кредитләри"	"Касса һесабы"	30000

7) Ишчиләрә кассадан 25 мин манат әмәк һагты верилмишдир:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
"Ишчи һеј`әти илә һесаблашмалар" һесабы	"Касса һесабы"	25000

Әмәлијјатлары ајрыча һесаблар үзрә, јухарыдакы сыра нөмрәләринә әсасән схем шәклиндә көстәрәк:

"Әсас вәсаит" һесабы

(манатла)

Дебет	Мәбләғи	Кредит	Мәбләғи
Илк галыг	80000	-	-
4)	200000	-	-
Дөвријјә	200000	-	-
Сон галыг	280000	-	-

"Касса" һесабы

Дебет	Мәбләғи	Кредит	Мәбләғи
Илк галыг	5000	-	-
1)	100000	2)	40000
-	-	6)	30000
-	-	7)	25000

Дөврijjә	100000	-	95000
Сон галыг	10000		

“һесаблашма һесабы”

Дебет	Мәбләғи	Кредит	Мәбләғи
Илк галыг	130000	-	-
2)	40000	5)	50000
3)	150000	-	-
4)	100000	-	-
Дөврijjә	290000		50000
Сон галыг	370000	-	-

“Малаланлар” һесабы

Дебет	Мәбләғи	Кредит	Мәбләғи
Илк галыг	100000	-	-
-	-	1)	100000
Дөврijjә	_	-	100000
Сон галыг	-	-	-

“Гысамүддәтли банк кредитләри” һесабы

Дебет	Мәбләғи	Кредит	Мәбләғи
Илк галыг	_	-	-
6)	30000	3)	150000
Дөврijjә	30000	-	150000
Сон галыг	-	-	120000

“Низамнамә капиталы” һесабы

Дебет	Мәбләғи	Кредит	Мәбләғи
Илк галыг	100000	-	-
-	-	4)	200000
-	-	4)	100000
Дөврijjә	-	-	300000
Сон галыг	-	-	400000

“Малсатанларла һесаблашмалар” һесабы			
Дебет	**Мәбләғи**	**Кредит**	**Мәбләғи**
Илк галыг	-	-	135000
5)	50000	-	-
Дөвријјә	50000	-	-
Сон галыг	-	-	85000

“Ишчи һеј’әти илә һесаблашмалар һесабы”			
Дебет	**Мәбләғи**	**Кредит**	**Мәбләғи**
Илк галыг	-	-	80000
-	25000	-	-
Дөвријјә	25000	-	-
Сон галыг	-	-	55000

Һәр һансы бир әмәлијјатын ејни мәбләғдә, бир һесабын дебетинә дикәр һесабын кредитинә јазылмасынын даһа бир вачиб әһәмијјәти ондан ибарәтдир ки, дебет вә кредит дөврийјәләри бәрабәр олур, нәтичәдә сәһв јазылыш олдугда онун ашкар едилмәси асанлашыр.

Малијјә - мүһасибат һесабатынын даһа ајдын вә јығчам олмасы үчүн мүхтәлиф формалы чәдвәлләрдән истифадә олунур. Учотда хаммалын, мал-материалын, мүхтәлиф һесабларын һесабатында дөврийјә чәдвәлиндән кениш истифадә олунур. Бу да өз новбәсиндә синтетик вә аналитик дөврийјә чәдвәлләринә бөлүнүр. Синтетик дөврийјә чәдвәлиндә анчаг дәјәр ифадәсиндә мәбләғләр јазылыр, аналитик дөврийјә чәдвәлиндә исә мәбләғлә јанашы мүхтәлиф вәсаитләрин өлчү ваһиди, мигдары көстәрилир.

Јухарыда схемини вердијимиз әмәлијјатлары дөврийјә чәдвәли шәклиндә көстәрәк:

Нумунә

Дөврijјә чәдвәли

(мин манатла)

сыра №	Һесабын ады	Илк галыг		Дөврijјә		Сон галыг	
		Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
1	Әсас вәсаит	80	-	200	-	280	-
2	Касса	5	-	100	95	10	-
3	Һесаблашма һесабы	130	-	290	50	370	-
4	Малаланлар	100	-	-	100	-	-
5	Низамнамә капиталы	-	100	-	300	-	400
6	Гысамүддәтли банк кредитләри	-	-	30	150	-	120
7	Малсатанлар	-	135	50	-	-	85
8	Ишчи һеј`әти илә һесаблашма	-	80	25	-	-	55
	Јекун	315	315	695	695	660	660

Материалларын аналитик учотунун дөвријјә чәдвәлини ашағыдакы кими тәртиб етмәк олар:

Нүмунә

(мин манатла)

Сыра №	Материалын ады	Өлчү ваһиди	Илк галыг		Дөвријјә				Сон галыг	
					Д-т		К-т			
			мигдары	мәблəғи	мигдары	мәблəғи	мигдары	мәблəғи	мигдары	мәблəғи
1	*Кресло*	*әдәд*	*10*	*500*	*30*	*1500*	*5*	*250*	*35*	*1750*
2	*Маса*	*әдәд*	*30*	*3000*	-	-	*10*	*1000*	*20*	*2000*
3	*Шкаф*	*әдәд*	*40*	*8000*	*10*	*2000*	*50*	*10000*	-	-
Јекун		-	-	*11500*	-	*3500*	-	*11250*	-	*3750*

Синтетик һесаблар үзрә дөвријјә чәдвәлинин нәзәрә чарпан чәһәти ондан ибарәтдир ки, бурада үч чүт бир-биринә бәрабәр јекун мәблəғләр олур. Балансын актив вә пассиви бәрабәр олдуғундан, синтетик дөвријјә чәдвәлинин илк галыглары бурдан көтүрүлдүјүнә көрә јекунлары бәрабәр олур. Бүтүн һесабларын ики тәрәфли гејдә алынмасы нәтичәсиндә дебет вә кредит дөвријјәләрин дә чәми ејни олур. Чәдвәлдән дә көрүндүјү кими, актив һесабын сон галығыны тапмаг үчүн илк галығын үзәринә дебет дөвријјәсини әлавә едиб кредит дөвријјәсини чыхмаг лазымдыр.

Пассив һесабларда исә әксинә, илк галығын үзәринә кредит дөвријјәсини әлавә едиб дебет дөвријјәсини чыхмаг лазымдыр.

Гејд етдијимиз кими, јекунларын бәрабәр олмамасы һарадаса сәһв едилдијини көстәрир. Бунун да сәбәби илк

галыгларын дүзкүн јазылмамасы, мүһасибат көчүрмәсинин дүзкүн верилмәмәси вә с. ола биләр. Бүтүн һалларда синтетик һесаблар аналитик һесабларла тутушдурулуб јохланылмалы вә дәгигләшдирилмәлидир.

Һесабларын тәснифаты

Индијә гәдәр нәзәрдән кечирдијимиз мәсәләләрдән ајдын олур ки, бүтүн тәсәррүфат әмәлијјатлары һесаблар васитәсилә һәјата кечирилир. Мүһасибат учотунда һесабатын апарылмасыны асанлашдырмаг үчүн охшар, јә`ни маһијјәтинә көрә јахын олан һесаблар груплашдырылыр.

Тәсәррүфат әмәлијјатларыны һәјата кечирмәк үчүн материал вә пул вәсаитләри, фонд, мүхтәлиф тәшкилатларла һесаблашмалар, калкулјасија, малијјә-нәтичәли вә с. һесаблардан истифадә олунур.

Балансда тутдуғу јерә көрә һесаблар актив, пассив, јахуд актив-пассив олур. Сонунчулар һесаблашманын нәтичәсиндән асылы олараг һәм актив, һәм дә пассив тәрәфдә ола биләрләр. Актив-пассив һесабларын схемини ашағыдакы кими көстәрмәк олар:

Дебет	Кредит
Илк галыг-дебитор борчлар	Илк галыг-кредитор борчлар
Дөврријјә-дебитор борчун артмасы вә кредитор борчун азалмасы	Дөврријјә-кредитор борчун артмасы вә дебитор борчун азалмасы
Сон галыг-дебитор борч	Сон галыг-кредитор борч

Јери кәлмишкән гејд едәк ки, дебитор борч башга һүгуги вә физики шәхсләрин мүәссисәјә олан борчу, кредитор борчлар исә мүәссисәнин дикәр һүгуги вә физики шәхсләрә өдәмәли олдуғу борчлардыр.

Индијә гәдәр өјрәндикләримиздән белә бир гәнаәтә кәлмәк олар ки, бүтүн тәсәррүфат әмәлијјатларынын дәгиг

вә оператив учотуну апармаг, ејни заманда нәзарәти тә`мин етмәк үчүн һесаблар системиндән истифадә етмәк ваҹибдир.

Лакин һәр бир тәсәррүфат әмәлијјаты заманы һесабларын (субһесаб, аналитик һесаб) адларыны јазмаг чох вахт апардығындан вә һесаблама заманы чәтинлик јаратдығындан һәр бир һесаба ајрыҹа нөмрә верилир ки, бу да мүһасибат учотунда һесаблар планы адланыр. Һесаблар планында базар игтисадијјатына кечидлә әлагәдар олараг сон дөврләр бир сыра дәјишикликләр олуб. Һазырда өлкәмиздә Азәрбајҹан Республикасы Малијјә Назирлији тәрәфиндән 20 октјабр 1995-ҹи ил тарихли И-94 сајлы әмрлә тәсдиг едилмиш, 01 јанвар 1996-ҹы илдән гүввәдә олан һесаблар планынын тәтбигинә даир тә`лиматдан истифадә олунур. Мувафиг тә`лимат банк вә бүдҹә идарәләри истисна олмагла, бүтүн тәсәррүфат субјектләри үчүн нәзәрдә тутулуб. Бурада мүәссисәләр фәалијјәт истигамәтләринә ујғун олараг әлавә субһесаб вә аналитик һесаб аҹа биләрләр. Лакин Малијјә Назирлијинин иҹазәси олмадан јени синтетик һесабын аҹылмасы гадағандыр.

Мөвҹуд һесаблар планы ашағыдакы бөлмәләрдән ибарәтдир:

1) Әсас вәсаитләр вә дикәр узунмүддәтли гојулушлар;
2) Истеһсал еһтијатлары;
3) Истеһсал мәсрәфләри;
4) Һазыр мәһсул, маллар вә сатыш;
5) Пул вәсаитләри;
6) Һесаблашмалар;
7) Малијјә нәтиҹәләри вә мәнфәәтдән истифадә;
8) Капиталлар (фондлар) вә еһтијатлар;
9) Кредитләр вә малијјәләшмәләр.

Әлавә олараг балансархасы һесаблар.

Мүәссисәләрин мүһасибат учотунун һесаблар планы

Синтетик һесабларын			Субһесабларын	
№-и	Баланс-да јери	Ады	№-и	Ады
1	2	3	4	5
Әсас вәсаитләр вә узунмүддәтли гојулушлар				
01	А	Әсас вәсаитләр		
			1	Биналар
			2	Гурғулар
			3	Өтүрүчү механизмләр
			4	Машынлар вә аваданлыглар
			5	Нәглијјат васитәләри
			6	Истеһсалат аләтләри (ләвазиматлары) вә тәсәррүфат инвентарлары
			7	Ишчи вә мәһсулдар һејванлар
			8	Китабхана фонду
			9	Саир әсас вәсаитләр
02	П	Әсас вәсаитләрин көһнәлмәси (амортиза-сијасы)		
			1	Хүсуси әсас вәсаитләрин көһнәлмәси (амортизасијасы)
			2	Узун мүддәтә ичарәјә көтүрүлмүш әсас вәсаитләрин көһнәлмәси (амортизасијасы)

03	А	Узун мүддәтә ичарәјә көтүрүлмүш әсас вәсаитләр		
04	А	Гејри-мадди активләр		
				Гејри-мадди активләрин нөвләри үзрә
05	П	Гејри-мадди активләрин амортизасијасы (көһнәлмәси)		
06	А	Узунмүддәтли малијјә гојулушлары		
			1	Пај вә сәһмләр
			2	Истигразлар
			3	Верилмиш борчлар
07	А	Гурашдырыласы аваданлыглар		
			1	Өз өлкәсинин истеһсалы олан гурашдырыласы аваданлыглар
			2	Харичдән идхал едилән гурашдырыласы аваданлыглар
08	А	Капитал гојулушлары		
			1	Торпаг саһәләринин әлдә едилмәси

			2	Тәбиәтдән истифадә објектләринин әлдә едилмәси
			3	Әсас вәсаит објектләринин иншасы
			4	Ајры-ајры әсас вәсаит објектләринин әлдә едилмәси
			5	Әсас вәсаитләрин дәјәрини артырмајан мәсрәфләр
			6	Гејри-мадди активләрин әлдә едилмәси
			7	Чаван һејванларын әсас сүрүјә кечирилмәси
			8	Јашлы һејванларын әлдә едилмәси
			9	Әвәзсиз алынмыш һејванларын кәтирилмәси
09	А	Дахил оласы ичәрә өһдәликләри		
Истеһсал еһтијатлары				
10	А	Материаллар		
			1	Хаммал вә материаллар
			2	Сатын алынмыш јарымфабрикатлар вә комплектләшдиричи мә`мулатлар, конструксијалар вә деталлар (һиссәләр)
			3	Јаначаг
			4	Тара вә тара материаллары
			5	Еһтијат һиссәләри

			6	Саир материаллар
			7	Е`мал үчүн кәнара верилмиш материаллар
			8	Тикинти материаллары
11	А	Бөјүдүлмәкдә вә көкәлдилмәкдә олан һејванлар		
12	А	Азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшјалар		
			1	Еһтијатда олан азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшјалар
			2	Истисмарда олан азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшјалар
			3	Мүвәггәти (титулсуз) тикилиләр
13	П	Азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшлајаларын көһнәлмәси		
14	А-П	Мадди сәрвәтләрин јенидән гијмәтләндирилмәси		
15	А	Материалларын тәдарүкү вә әлдә едилмәси		

16	А-П	Материалларын дәјәриндәки кәнарлашмалар		
17				
18				
19	А	Алынмыш сәрвәтләр үзрә әлавә дәјәр веркиси		
			1	Капитал гојулушлары заманы әлавә дәјәр веркиси
			2	Алынмыш гејри- мадди активләр үзрә әлавә дәјәр веркиси
			3	Алынмыш материал еһтијатлары үзрә әлавә дәјәр веркиси
			4	Алынмыш азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшјалар үзрә әлавә дәјәр веркиси
Истеһсал мәсрәфләри				
20	А	Әсас истеһсалат		
21	А	Өз истеһсалынын јарымфабрикатлары		
22				
23	А	Көмәкчи истеһсалат		
24				

25	A	Үмумистеһсалат хәрҹләри		
26	A	Үмумтәсәррүфат хәрҹләри		
27				
28	A	Истеһсалатда зај		
29	A	Хидмәтедичи истеһсалат вә тәсәррүфатлар		
30	A	Ҝеjри-әсаслы ишләр		
			1	Мүвәггәти (титуллу) тикилиләрин иншасы
			2	Мүвәггәти (титулсуз) тикилиләрин иншасы
			3	Саир ҝеjри-әсаслы ишләр
31	A	Ҝәләҹәк дөврләрин хәрҹләри		
32				
33				
34				
35				
36		Битмәмиш ишләр үзрә јеринә јетирилмиш мәрһәләләр		
				Ишләрин нөвләри үзрә

37	A	Мәһсул (иш, хидмәт) бурахылышы		
38				
39				
һазыр мәһсул, маллар вә сатыш				
40	A	Һазыр мәһсул		
41	A	Маллар		
			1	Анбарларда олан маллар
			2	Пәракәндә тиҹарәтдә олан маллар
			3	Долу вә бош таралар
			4	Сатын алынан мә`мулатлар
			5	Кирајә әшјалары
42	A	Тиҹарәт әлавәси (күзәшти)		
			1	Тиҹарәт әлавәси (күзәшти)
			2	Нәглијјат хәрҹләрини өдәмәк үчүн малсатанларын күзәштләри
43	A	Коммерсија хәрҹләри		
44	A	Тәдавүл хәрҹләри		
45	A	Јүкләнмиш маллар		

46	А-П	Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы		
47	А-П	Әсас вә-саитләрин сатышы вә саир ха-ричолмалар		
48	А-П	Саир активләрин сатышы		
49				
		Пул вәсаитләри		
50	А	Касса		
51	А	Һесаблашма һесабы		
52	А	Валјута һесабы		
			1	Өлкәдахили валјута һесаблары
			2	Харичдәки валјута һесаблары
			3	Мәзәннә фәргләри
53				
54				
55	А	Банкларда олан хүсуси һесаблар		
			1	Аккредитивләр
			2	Чек китабчалары
56	А	Пул сәнәдләри		

57	А	Јолда олан көчүрмәләр		
58	А	Гысамүддәтли малијјә гојулушлары		
			1	Истигразлар вә дикәр гијмәтли кағызлар
			2	Депозитләр
			3	Верилмиш борчлар
59				
		һесаблашмалар		
60	П	Малсатан вә подратчыларла һесаблашмалар		
61	А	Верилмиш авансlар үзрә һесаблашмалар		
62	А-П	Алычылар вә сифаришчиләрлә һесаблашмалар		
			1	Инкассо гајдасында һесаблашмалар
			2	Планлы өдәмәләр үзрә һесаблашмалар
			3	Алынмыш векселләр
63	А	Иддиалар үзрә һесаблашмалар		

64	П	Алынмыш авансалар үзрә һесаблашмалар		
65	А-П	Әмлак вә шәхси сығорта үзрә һесаблашмалар		
66				
67	П	Бүдчәдәнкәнар өдәнишләр үзрә һесаблашмалар		
				Өдәнишләрин нөвләри үзрә
68	П	Бүдчә илә һесаблашмалар		
				Өдәнишләрин нөвләри үзрә
69	П	Сосиал сығорта вә тә`минат үзрә һесаблашмалар		
			1	Сосиал сығорта үзрә һесаблашмалар
			2	Пенсиjа тә`минаты үзрә һесаблашмалар вә башгалары
70	П	Әмәjин өдәниши үзрә ишчи һеj`әти илә һесаблашмалар		

71	А-П	Тәһтәлһесаб шәхсләрлә һесаблашма-лар		
72				
73	А-П	Саир әмә-лиjjатлар үзрә ишчи һеj`әти илә һесаблашма-лар		
			1	Кредитә сатылмыш маллара көрә һесаблашмалар
			2	Верилмиш борчлар үзрә һесаблашмалар
			3	Мадди зәрәрин өдәнилмәси үзрә һесаблашмалар
74				
75	А-П	Тә`сисчиләр лә һесаб-лашмалар		
			1	Низамнамә (jығым) капиталына гоjулушлар үзрә һесаблашмалар
			2	Кәлирләрин өдәнилмәси үзрә һесаблашмалар
76	А-П	Мүхтәлиф дебитор вә кредиторлар-ла һесаб-лашмалар		
77				

78	А-П	Төрәмә (асылы) мүәссисәләрлә һесаблашмалар		
79	А-П	Тәсәррүфатдахили һесаблашмалар		
			1	Ајрылмыш әмлак үзрә
			2	Чари әмәлијјатлар үзрә
Малијјә нәтичәләри вә мәнфәәтин истифадәси				
80	А-П	Мәнфәәт вә зәрәр		
81	А	Мәнфәәтдән истифадә		
			1	Мәнфәәтдән бүдчәјә өдәмәләр
			2	Мәнфәәтдән башга мәгсәдләрлә истифадә
82	П	Гијмәтләндириләчәк еһтијатлар		
			1	Шүбһәли борчлар үзрә еһтијатлар
			2	Гијмәтдән дүшән гијмәтли кағызлара гојулушлар үзрә еһтијатлар
83	П	Кәләчәк дөврләрин кәлирләри		
			1	Кәләчәк дөврләрин һесабына алынмыш кәлирләр

			2	Кечмиш илләрә аид мүәјјән едилмиш әскиккәлмәләр вә иткиләр үзрә дахил оласы борчлар
			3	Әскик кәлән сәрвәтләрин баланс дәјәри илә күнаһкар шәхсдән тутуласы мәбләғ арасындакы фәрг
			4	Мәзәннә фәрги
84	А	Сәрвәтләрин әскиккәлмәси вә хараболмасындан иткиләр		
Капиталлар (фондлар) вә еһтијатлар				
85	П	Низамнамә капиталы		
86	П	Еһтијат капиталы		
87	П	Әлавә капитал		
			1	Јенидән гијмәтләндирмә нәтиҹәсиндә әмлакын дәјәринин артмасы
			2	Емиссија кәлири
			3	Әвәзсиз олараг алынмыш сәрвәтләр
88	А-П	Бөлүшдүрүлмәмиш мәнфәәт (өдәнилмәмиш зәрәр)		
			1	Һесабат илинин бөлүшдүрүлмәмиш мәнфәәти (өдәнилмәмиш зәрәри)

			2	Кечмиш илләрин бөлүшдүрүлмәмиш мәнфәәти (өдәнилмәмиш зәрәри)
			3	Јығым фонду
			4	Сосиал саһәләрин фонду
			5	Истеһлак фондлары
89	П	Гаршыдакы хәрчләр вә өдәмәләр үчүн еһтијатлар		
Кредитләр вә малијјәләшмәләр				
90	П	Гысамүддәтли банк кредитләри		
				Кредитләрин нөвләри үзрә
91				
92	П	Узунмүддәтли банк кредитләри		
				Кредитләрин нөвләри үзрә
93	П	Ишчиләр үчүн банк кредитләри		
				Кредитләрин нөвләри үзрә
94	П	Гысамүддәтли борчлар		
95	П	Узунмүддәтли борчлар		

96	П	Мәгсәдли малиjjәләш-мәләр вә дахилолма-лар		
97	П	Ичарә өhдәлик-ләри		
98				
99				

Балансархасы hесаблар

001	Ичарәjә көтүрүлмүш әсас вәсаитләр
002	Мәс\`улиjjәтли мүhафизәjә гәбул едилмиш мал-материал гиjмәтлиләри
003	Е\`мала гәбул едилмиш материаллар
004	Комиссиjаjа гәбул едилмиш маллар
005	Гураашдырылмаға гәбул едилмиш аваданлыглар
006	Чидди hесабат бланклары
007	Зәрәрә силинмиш үмидсиз дебитор борчлар
008	Алынмыш өдәнишләрин вә өhдәликләрин тә\`минаты
·009	Верилмиш өдәнишләрин вә өhдәликләрин тә\`минаты
014	Мәнзил фондунун көhнәлмәси
015	Заhирән абадлыг обjектләри вә дикәр бу кими обjектләрин көhнәлмәси

Синтетик һесабларын гыса характеристикасы

01 №-ли "Әсас вәсаитләр" һесабы (актив, инвентар һесабдыр) мүәссисәнин мүлкиjjәтиндәки истисмарда, еһтиjатда олан, мүвәггәти даjандырылан, jахуд ичарәjә верилән (узунмүддәтли ичарәдән башга) әсас вәсаитләрин мөвчудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматларын үмумиләшдирилмәси үчүн нәзәрдә тутулмушдур. Әсас вәсаитләрә аид едилән обjектләр вә онларын тәркиби норматив актларла низамланыр.

Биналар, гурғулар, өтүрүчү механизмләр, иш-күч машынлары, өлчү, тәнзимләjичи чиһазлар, һесаблама техникасы, нәглиjjат васитәләри, аләтләр, истеһсалат, тәсәррүфат инвентарлары, ишчи, мәһсулдар һеjванлар, чохиллик әкмәләр, дахили тәсәррүфат јоллары, торпаг саһәләри, торпагларын jахшылышдырылмасына (мелиорасиjа, гурудулма вә с.), һәмчинин башға ишләрә гојулан капитал гојулушлары вә дикәр вәсаитләр әсас вәсаитләрә аид едилир.

02 №-ли" Әсас вәсаитләрин көһнәлмәси (амортизасиjасы)" һесабы (пассив, әкснизамлаjычы һесабдыр) мүәссисәләрин хүсуси мүлкиjjәтиндә олан, jахуд узун мүддәтә ичарәjә көтүрүлән әсас вәсаитләрин көһнәлмәси һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

03 №-ли "Узун мүддәтә ичарәjә көтүрүлмүш әсас вәсаитләр" һесабы (актив, инвентар һесабдыр) дикәр мүәссисәләрдән узун мүддәтә ичарәjә көтүрүлмүш әсас вәсаитләрин мөвчудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб. Бу һесабдан ичарәдар мүәссисәләрдә истифадә олунур.

04 №-ли "Гејри-мадди активләр" һесабы (актив, инвентар һесабдыр) мүәссисәләрин балансында олан гејри-мадди активләрә аид едилән обjектләрин учоту үчүн нәзәрдә тутулмушдур. Бунлара тәсәррүфат фәалиjjәтиндә

узун мүддәт истифадә едилән, кәлир кәтирән, торпаг саһәләриндән, тәбии еһтијатлардан истифадә һүгуглары, патентләр, лисензијалар, ноу-һау програм мәһсуллары, хүсуси имтијаз һүгуглары, тәшкилати хәрчләр, тичарәт маркалары әмтәә нишанлары вә с. аиддир.

05 №-ли "Гејри-мадди активләрин көһнәлмәси (амортизасијасы)" һесабы (пассив, әкснизамлајычы һесабдыр) мүәссисәнин мүлкијјәтиндә олан гејри-мадди активләрин көһнәлмәсинә аид мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб.

06 №-ли "Узунмүддәтли малијјә гојулушлары" һесабы (актив, пул-инвентар һесабдыр) башга мүәссисәләрин гијмәтли кағызларына, дөвләт вә јерли борчлар үзрә фаизли истигразлара, дикәр мүәссисәләрин низамнамә фондларына, мүәссисәнин харичдәки капиталына вә с. малијјә гојулушларынын, һәмчинин мүәссисәнин дикәр мүәссисәјә вердији борчларын һәрәкәтини үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб.

07 №-ли "Гурашдырыласы аваданлыглар" һесабы (актив, инвентар һесабдыр) гурашдырылмасы тәләб олунан вә тикилмәкдә олан капитал гојулушу објектләриндә, гурулмаг үчүн нәзәрдә тутулан техноложи, енеркетик вә истеһсалат аваданлыгларынын (е`малатхана, сынаг гурғулары, лабараторијалар үчүн аваданлыглар вә с.) мөвчудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматларын үмумиләшдирилмәси үчүн нәзәрдә тутулмушдур. Бу һесабдан әсасән тикинти апаран тәшкилатлар истифадә едир.

08 №-ли "Капитал гојулушлары" һесабы (актив, хәрчјығычы һесабдыр) тәшкилатын әсас вәсаитләрә, торпаг саһәләринә, тәбиәтдән истифадә објектләринә, гејри-мадди активләрә инвестисија гојулушлары, еләчә дә мәһсулдар вә иш һејванларындан ибарәт әсас сүрүнүн јарадылмасы үзрә мәсрәфләрә гојулушлар һаггында мә`луматлар үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

09 №-ли "Дахил оласы ичарә өһдәликләри" һесабы (актив, инвентар һесабдыр) ичарәдарлара узунмүддәтли ичарә шәртләри илә верилән әсас вәсаитләрә көрә

һесаблашмаларын вәзијјәти һаггында мә`луматлар үчүн нәзәрдә тутулуб. Бу һесаб ән чоху ичарәјә верән мүәссисәләр тәрәфиндән истифадә олунур.

10 №-ли "Материаллар" һесабы (актив, инвентар һесабдыр) мүәссисәјә мәхсус олан хаммал, материал, јаначаг, еһтијат һиссәләри, тара вә башга еһтијатларын мөвчудлуғу вә һәрәкәти үчүн нәзәрдә тутулубдур.

11 №-ли "Бөјүдүлмәкдә вә көкәлдилмәкдә олан һејванлар" һесабы (актив, инвентар һесабдыр) тәсәррүфата мәхсус чаван һејванларын, отлагда вә көкәлдилмәкдә олан јашлы һејванларын, гушларын, вәһши һејванларын, ары аиләләринин, сатылмаг үчүн әһалидән гәбул олунан һејванларын учоту үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

12 №-ли "Азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшјалар" һесабы (актив, инвентар һесабдыр) мүәссисәјә мәхсус олан, мүвафиг гајдаја ујғун дөвријјәдәки вәсаитләрин тәркибинә дахил едилән азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшјаларын, тәсәррүфат инвентарларынын, хүсуси аләт вә ләвазиматларын, дикәр әмәк васитәләринин һәрәкәти һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб. Бу һесабда истисмарда олан мүвәггәти тикилиләр, ләвазиматлар вә гурғуларын да учоту апарыла биләр.

13 №-ли "Азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшјаларын көһнәлмәси" һесабы (пассив, өкснизамлајычы һесабдыр) истисмарда олан азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшјаларын, дикәр әмлакын, һәмчинин 41 №-ли "Маллар" һесабында учоту апарылан кирајәјә верилән әшјаларын көһнәлмә мәбләғинин учота алынмасы үчүн нәзәрдә тутулубдур.

14 №-ли "Мадди сәрвәтләрин јенидән гијмәтләндирилмәси" һесабы (актив-пассив, пул-низамлајычы һесабдыр) дөвријјәдә олан вәсаитләрин мүәјјән сәбәбләр үзүндән (инфлјасија вә с.) јенидән гијмәтләндирилмәсинин нәтичәләри, һәмчинин онларын базар гијмәти илә дәјәринин мүһасибат учоту һесабларында мүәјјән едилмиш дәјәриндән кәнарлашмалар һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб.

15 №-ли "Материалларын тәдарүкү вә әлдә едилмәси" һесабы (актив, пул һесабыдыр) дөврijjә вәсаитинә аид гиjмәтлиләрин тәдарүкү вә әлдә олунмасы һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб.

16 №-ли "Материалларын дәjәриндә олан кәнарлашмалар" һесабы (актив-пассив, пул-низамлаjычы һесабдыр) тәдарүк едилмиш мал-материал гиjмәтлиләринин фактики маjа дәjәри илә учот гиjмәти арасындакы фәргләр һаггында мә`луматлар үчүн нәзәрдә тутулуб.

19 №-ли "Алынмыш сәрвәтләр үзрә әлавә дәjәр веркиси" һесабы (актив, һесаблашма һесабыдыр) мүәссисәнин әлдә етдиjи сәрвәтләр үзрә (иш, хидмәтләр) өдәнилмиш, jахуд өдәнилмәмиш әлавә дәjәр веркиси мәбләғинин учотуну өзүндә әкс етдирир.

20 №-ли "Әсас истеһсалат" һесабы (актив, калкулjасиjа һесабыдыр) мүәссисәнин jарадылмасынын әсас мәгсәди һесаб едилән мәһсулун (ишин, хидмәтин) истеһсалына чәкилән мәсрәфләрин учоту үчүн нәзәрдә тутулуб.

21 №-ли "Өз истеһсалынын jарымфабрикатлары" һесабында (актив, инвентар һесабдыр) мүәссисәләрдә учоту аjрыча апарылан өз истеһсалынын jарымфабрикатларынын һәрәкәти вә мөвчудлуғу әкс олунур.

23 №-ли "Көмәкчи истеһсалат" һесабы (актив, калкулjасиjа һесабыдыр) мүәссисәләрдә әсас истеһсал, jахуд фәалиjjәт үчүн көмәкчи олан истеһсалатларын мәсрәфләри һаггында мә`луматлары әкс етдирир.

25 №-ли "Үмумистеһсалат хәрчләри" һесабы (актив, jығычы-бөлүшдүрүчү һесабдыр) мүәссисәнин әсас вә көмәкчи истеһсалатларына хидмәт үзрә хәрчләр үчүн нәзәрдә тутулуб.

26 №-ли "Үмумтәсәррүфат хәрчләри" һесабы (актив, jығычы-бөлүшдүрүчү һесабдыр) истеһсал просесләри илә билаваситә әлагәси олмаjан тәсәррүфат вә идарәетмә хәрчләри һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб.

28 №-ли “Истеһсалатда зај” һесабы (актив, калкулјасија һесабыдыр) истеһсалатда бурахылмыш зај мәһсулла бағлы иткиләр һаггында мә`луматлар үчүн нәзәрдә тутулуб.

29 №-ли “Хидмәтедичи истеһсалат вә тәсәррүфатлар” һесабы (актив, калкулјасија һесабыдыр) мүәссисәнин хидмәтедичи истеһсалат вә тәсәррүфатларынын мәһсул бурахылышы, јеринә јетирилән иш вә көстәрилән хидмәтләрлә әлагәдар олан хәрҹләри үчүн нәзәрдә тутулуб.

30 №-ли “Гејри-әсаслы ишләр” һесабы (актив, калкулјасија һесабыдыр) тәшкилатларда әсаслы ишләрин јеринә јетирилмәси илә әлагәдар мәсрәфләри өзүндә әкс етдирир. Бу һесабдан подратчы, һәмчинин тәсәррүфат үсулу илә тикинти апаран мүәссисәләр истифадә едир.

31 №-ли “Кәләчәк дөврләрин хәрҹләри” һесабы (актив, учот-бөлүшдүрүчү һесабдыр) мөвҹуд һесабат дөврүндә едилмиш, лакин кәләчәк һесабат дөврләринә аид хәрҹләри өзүндә әкс етдирир.

36 №-ли “Битмәмиш ишләр үзрә јеринә јетирилмиш мәрһәләләр” һесабы (актив, јығычы-бөлүшдүрүчү һесабдыр) бағланмыш мүгавиләјә мүвафиг олараг тамамланмыш иш мәрһәләләри һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб. Бу һесабдан узунмүддәтли ишләри (тикинти, елми, лајиһә, кеоложи вә с.) јеринә јетирән мүәссисәләр истифадә едилир.

37 №-ли “Мәһсул (иш, хидмәт) бурахылышы” һесабы (актив, инвентар һесабдыр) һесабат дөврүндә бурахылмыш мәһсуллар, сифаришчијә тәһвил верилмиш ишләр вә көстәрилмиш хидмәтләр һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк, һәмчинин һәмин мәһсулун иш вә хидмәтләрин фактики истеһсал маја дәјәри илә норматив (план) маја дәјәри арасындакы кәнарлашмалары мүәјјән етмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур. Бу һесабдан зәрури һалларда истифадә олунур.

40 №-ли “Һазыр мәһсул” һесабы (актив, инвентар һесабдыр) һазыр мәһсулун мөвҹудлуғу вә һәрәкәтинә даир мә`луматлары әкс етдирир. Мадди истеһсал саһәләриндә истифадә олунур.

41 №-ли "Маллар" һесабы (актив, инвентар һесабдыр) сатыш үчүн әлдә едилмиш мал-материал гијмәтлиләринин, һабелә кирајә әшјаларынын мөвчудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлар үчүн нәзәрдә тутулмушдур. Бу һесабдан әсасән тәчһизат, сатыш, тичарәт, һабелә ичтимаи иашә мүәссисәләри истифадә едирләр.

42 №-ли "Тичарәт әлавәси (күзәшти)" һесабы (актив, пул-низамлајычы һесабдыр) пәракәндә сатыш мүәссисәләриндә малларын учоту сатыш гијмәти илә апарылдыгда онларын тичарәт әлавәләри (күзәштләри) һаггында мә`луматлары әкс етдирир.

43 №-ли "Коммерсија хәрчләри" һесабы (актив, јығычы-бөлүшдүрүчү һесабдыр) әсасән мәһсул сатышы илә әлагәдар хәрчләр үчүн нәзәрдә тутулуб.

44 №-ли "Тәдавүл хәрчләри " һесабы (актив, калкулјасија һесабыдыр) тәчһизат, сатыш, тичарәт вә дикәр бу кими мүәссисәләрдә хәрчләрин учоту үчүн нәзәрдә тутулуб.

45 №-ли "Јүкләнмиш маллар" һесабы (актив, инвентар һесабдыр), әкәр сатыш мүгавиләсиндә јүкләниб јола салынан мәһсуллар үзәриндә мүлкијјәт һүгугу вә мәһсулун мәһв олмасы рисгинин мүәссисәдән малалана кечид вахты нәзәрдә тутулубса, јүкләнмиш мәһсулларын мөвчудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлары әкс етдирир.

46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы" һесабы (актив, әмәлијјат-нәтичәли һесабдыр) мәһсулларын, малларын јеринә јетирилмиш ишләрин вә көстәрилмиш хидмәтләрин сатышы просеси һаггында мә`луматлары, ејни заманда бунларын сатышындан әлдә олунан малијјә нәтичәләрини әкс етдирир.

47 №-ли "Әсас вәсаитләрин сатышы вә саир харичолмалары" һесабы (актив, әмәлијјат-нәтичәли һесабдыр) мүәссисәнин мүлкијјәтиндә олан әсас вәсаитләрин сатышы вә саир харичолмалары просесини әкс етдирир.

48 №-ли "Саир активләрин сатышы" һесабы (актив, әмәлијјат-нәтичәли һесабдыр) әввәлки сатыш һесабларында ады чәкилмәјән сәрвәтләрин сатышы просеси һаггында

ә`луматлары үмумиләшдирмәк, һәмчинин һәмин әрвәтләрин сатышындан әлдә олунан малијјә нәтичәләрини үәјјәнләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб.

50 №-ли "Касса" һесабы (актив, пул һесабыдыр) үәссисәнин кассасындакы пул вәсаитләринин мөвчудлуғу э һәрәкәти үчүн нәзәрдә тутулуб.

51 №-ли "Һесаблашма һесабы" (актив, пул һесабыдыр) үәссисәнин банкдакы һесаблашма һесабында милли валјута лә пул вәсаитләринин һәрәкәти һаггында мә`луматы әкс гдирир.

52 №-ли "Валјута һесабы" (актив, пул һесабыдыр) өлкә ахилиндә вә харичи банклардакы валјута һесабларында олан аричи валјута илә пул вәсаитләринин мөвчудлуғуну әкс тдирир.

55 №-ли "Банкларда олан хүсуси һесаблар" һесабы актив, пул һесабыдыр) милли вә харичи валјута илә өлкә әразисиндә вә харичдәки аккредитивләрдә, чек итабчаларында вә дикәр өдәмә сәнәдләриндә пул әсаитләринин мөвчудлуғуну вә һәрәкәтини әкс етдирир.

56 №-ли "Пул сәнәдләри" һесабы (актив, инвентар іесабдыр) мүәссисәнин кассасында олан пул сәнәдләринин почт, дөвләт рүсуму, вексел маркаларынын, дәјәри өдәнилмиш тәјјарә билетләринин, истираһәт евләринә вә санаторијалара алынмыш путјовкаларын вә с.) мөвчудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлар үчүн нәзәрдә тутулуб.

57 №-ли " Јолда олан көчүрмәләр" һесабы (актив, пул һесабыдыр) јолда олан милли вә харичи валјуталардан ибарәт пул көчүрмәләринин, мүәссисәнин һесаблашма, јахуд дикәр һесаблара көчүрүлмәк үчүн банкларын кассаларына верилән, лакин тә`јинаты үзрә көчүрүлмәмиш пул вәсаитләринин һәрәкәти үчүн нәзәрдә тутулуб.

58 №-ли "Гысамүддәтли малијјә гојулушлары" һесабы (актив, пул һесабыдыр) мүәссисәнин дикәр мүәссисәләрин гијмәтли кағызларына, дөвләт вә јерли борчлар үзрә фаизли истигразлара вә с. гысамүддәтли (бир илдән чох олмајан) гојулушларын, һәмчинин дикәр тәшкилатлара верилән борчларын һәрәкәти үчүн нәзәрдә тутулуб.

60 №-ли "Малсатан вә подратчыларла һесаблашмалар" һесабы (пассив, һесаблашма һесабыдыр) малсатан вә подратчыларла олан бүтүн һесаблашмаларын һәрәкәтини әкс етдирир.

61 №-ли "Верилмиш аванслар үзрә һесаблашмалар" һесабы (актив, һесаблашма һесабыдыр) тәдарүк олуначаг сәрвәтләр, јахуд јеринә јетириләчәк ишләр вә хидмәтләр үчүн верилән аванслар, сјни заманда гәбул олунан мәһсулларын, ишләрин вә хидмәтләрин өдәнилмәси үзрә һесаблашмалар үчүн нәзәрдә тутулуб.

62 №-ли "Алычылар вә сифаришчиләрлә һесаблашмалар" һесабы (пассив, һесаблашма һесабыдыр) алычылар вә сифаришчиләрлә олан бүтүн һесаблашмалары әкс етдирир.

63 №-ли "Иддиалар үзрә һесаблашмалар" һесабы (актив-пассив, һесаблашма һесабыдыр) малсатанлара, подратчылара, нәглијјат мүәссисәләринә вә дикәр тәшкилатлара тәгдим едилмиш иддиалар, еләчә дә онлара тәгдим вә е`тираф едилмиш (јахуд мәһкәмә органлары тәрәфиндән кәсилмиш) чәримәләр, дәббәләмә пуллары, пенијалары вә с. әкс етдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб.

64 №-ли "Алынмыш аванслар үзрә һесаблашмалар" һесабы (пассив, һесаблашма һесабыдыр) јола салынмыш материал гијмәтлиләри вә ја јеринә јетирилмиш ишләрә көрә алынмыш аванслар, һәмчинин сифаришчиләр үчүн јеринә јетирилмиш иш вә мәһсулларын өдәниши үзрә һесаблашмалары әкс етдирир.

65 №-ли "Әмлак вә шәхси сығорта үзрә һесаблашмалар" һесабы (пассив, һесаблашма һесабыдыр) мүәссисә сығортачы кими иштирак едәркән әмлакынын вә ишчи һеј`әтинин сығорта едилмәси үзрә һесаблашмалар үчүн нәзәрдә тутулуб.

67 №-ли "Бүдчәдәнкәнар өдәнишләр үзрә һесаблашмалар" һесабы (пассив, һесаблашма һесабыдыр) мүәссисәләрин мүхтәлиф бүдчәдәнкәнар фондлара (мәшғуллуг, јол, әлилләр фондлары вә с.) өдәдикләри өдәнишләр үзрә һесаблашмалары әкс етдирир.

68 №-ли “Бүдчә илә һесаблашмалар” һесабы (пассив, һесаблашма һесабыдыр) мүәссисәнин вә онун ишчи һеј`әтинин өдәдији веркиләр үзрә бүдчә илә һесаблашмалар һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

**69 №-ли “Сосиал сығорта вә тә`минат үзрә һесаблашмалар” һесабы** (пассив, һесаблашма һесабыдыр) мүәссисәнин ишчи һеј`әтинин дөвләт сосиал сығорта, пенсија тә`минаты вә башгалары үзрә һесаблашмалары әкс етдирир.

**70 №-ли “Әмәјин өдәниши үзрә ишчи һеј`әти илә һесаблашмалар” һесабы** (пассив, һесаблашма һесабыдыр) мүәссисәнинин сијаһы сајында олан вә олмајан ишчи һеј`әти илә әмәјин өдәниши (әмәк һаггынын бүтүн нөвләри, мүкафат, мүавинәт, ишләјән пенсијачылара тәгаүд вә дикәр өдәмәләр), һабелә мүәссисәнин сәһмләри вә дикәр гијмәтли кағызлары үзрә өдәниләси дивидентләрә көрә һесаблашмалары әкс етдирир.

71 №-ли “Тәһтәлһесаб шәхсләрлә һесаблашмалар” һесабы (актив, һесаблашма һесабыдыр) мүәссисә ишчиләринә инзибати тәсәррүфат вә әмәлијјат, һабелә е`замијјә хәрчләри үчүн тәһтәлһесаба верилмиш мәбләғләр үзрә һесаблашмалары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб.

**73 №-ли “Саир әмәлијјатлар үзрә ишчи һеј`әти илә һесаблашмалар” һесабы** (актив-пассив, һесаблашма һесабыдыр) әмәјин өдәниши, тәһтәлһесаб шәхсләр вә депонентләр үзрә һесаблашмалардан башга, ишчи һеј`әти илә галан бүтүн бүтүн нөв һесаблашмалары әкс етдирир.

**75 №-ли “Тә`сисчиләрлә һесаблашмалар” һесабы** (актив-пассив, һесаблашма һесабыдыр) мүәссисәнин низамнамә капиталына гојулушлар, кәлирләрин өдәнилмәси вә с. үзрә тә`сисчиләрлә олан бүтүн нөв һесаблашмалары әкс етдирир.

76 №-ли “Мүхтәлиф дебитор вә кредиторларла һесаблашмалар” һесабы (актив-пассив, һесаблашма һесабыдыр) бундан әввәлки һесабларда көстәрилмәјән бүтүн

нөв әмәлијјатлар үзрә дебитор вә кредиторларла, коммерсија характери дашымајан әмәлијјатлар үзрә мүхтәлиф тәшкилатларла (тәһсил, елм мүәссисәләри вә с.), нәглијјат, дәмир јолу, су хидмәтләринә көрә вә с. һесаблашмаларын һәрәкәтини үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб.

78 №-ли "Төрәмә (асылы) мүәссисәләрлә һесаблашмалар" һесабы (актив-пассив, һесаблашма һесабыдыр) төрәмә мүәссисәләрлә бүтүн нөв һесаблашмалары әкс етдирир.

79 №-ли "Тәсәррүфатдахили һесаблашмалар" һесабы (актив-пассив, һесаблашма һесабыдыр) мүәссисәнин ајрыча балансда олан филиаллары, нүмајәндәликләри вә дикәр ајрыча структур бөлмәләри илә бүтүн нөв һесаблашмалары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб.

80 №-ли "Мәнфәәт вә зәрәр" һесабы (актив-пассив, малијјә-нәтичәли һесабдыр) һесабат илиндә мүәссисәнин фәалијјәтинин сон малијјә нәтичәләрини (мәнфәәт, јахуд зәрәри) әкс етдирир.

81 №-ли "Мәнфәәтин истифадәси" һесабы (актив, низамлајычы һесабдыр) һесабат или мәнфәәтинин истифадә олунмасы һаггында мә`луматларын үмумиләшдирилмәси үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

82 №-ли "Гијмәтләндириләчәк еһтијатлар" һесабы (актив, фонд һесабыдыр) ајры-ајры учот објектләринин гијмәтинин дәгигләшдирилмәси үчүн мүәссисәнин кәлири һесабына јарадылан еһтијатлар һаггында мә`луматлары әкс етдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб.

83 №-ли "Кәләчәк дөврләрин кәлирләри" һесабы (пассив, фонд һесабыдыр) һесабат дөврүндә алынмыш, лакин кәләчәк һесабат дөврләринә аид кәлирләр һаггында мә`луматлары, һабелә һесабат дөврүндә ашкар едилмиш әскиккәлмәләр үзрә борчларын гаршыдакы дахилолмалары вә әскиккәлмиш гијмәтлиләрин баланс дәјәри илә күнаһкар шәхсләрдән тутуласы мәбләғ арасындакы фәргләри үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб.

84 №-ли "Сәрвәтләрин әскиккәлмәси вә хараб олмасындан иткиләр" һесабы (актив, һесаблашма

һесабыдыр) истеһсал (тәдавүл) хәрҹләринә јахуд күнаһкар шәхсләрин һесабына јазылмасындан асылы олмајараг, сәрвәтләрин тәдарүкү, сахланмасы вә сатышы просесиндә мүәјјән едилмиш әскиккәлмә, мәнимсәмә вә хараболмадан итки мәбләғләрини әкс етдирир.

85 №-ли "Низамнамә капиталы" һесабы (пассив, фонд һесабыдыр) мүәссисәнин низамнамә капиталынын һәрәкәт вә мөвҹудлуғуну әкс етдирмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

86 №-ли "Еһтијат капиталы" һесабы (пассив, фонд һесабыдыр) ганунвериҹилијә ујғун јарадылан еһтијат капиталынын һәрәкәти вә мөвҹудлуғу һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүндүр.

87 №-ли "Әлавә капитал" һесабы (пассив, фонд һесабыдыр) әлавә капитал һаггында мә`луматлары әкс етдирмәк үчүндүр.

88 №-ли "Бөлүшдүрүлмәмиш мәнфәәт (өдәнилмәмиш зәрәр)" һесабы (пассив, фонд һесабыдыр) мүәссисәнин бөлүшдүрүлмәмиш мәнфәәтинин (өдәнилмәмиш зәрәринин), о ҹүмләдән хүсуси тә`јинатлы фондларын һәрәкәти һаггында мә`луматлары әкс етдирир.

89 №-ли "Гаршыдакы хәрҹләр вә өдәмәләр үчүн еһтијатлар" һесабында (пассив, фонд һесабыдыр) хәрҹләрин вә өдәмәләрин истеһсал вә тәдавүл хәрҹләринә бәрабәр мигдарда дахил едилмәси мәгсәди илә мүәјјән едилмиш гајдада јарадылмыш еһтијат мәбләғинин мөвҹудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлар әкс олунур.

90 №-ли "Гысамүддәтли банк кредитләри" һесабы (пассив, ссуда һесабыдыр) мүәссисәнин өлкә әразисиндәки вә хариҹи банклардан милли вә хариҹи валјуталарла алдығы мүхтәлиф гысамүддәтли (бир илдән артыг олмајан мүддәтә) кредитләрин вәзијјәти һаггында мә`луматлар үчүн нәзәрдә тутулуб.

92 №-ли "Узунмүддәтли банк кредитләри" һесабы (пассив, ссуда һесабыдыр) мүвафиг олараг бир илдән артыг мүддәтә алынмыш кредитләрин вәзијјәтини әкс етдирир.

93 №-ли "Ишчиләр үчүн банк кредитләри" һесабы (пассив, ссуда һесабыдыр) мүәссисәнин ишчиләринә фәрди

мәнзил, бағ евләринин тикинтиси вә башга мәгсәдләрлә борч вермәк, һәмчинин кредитә сатылмыш маллара көрә тичарәт тәшкилатларына өдәниләси мәбләғләр үчүн мүәссисәнин алдығы банк кредитләринин һәрәкәти үчүн нәзәрдә тутулуб.

94 №-ли “Гысамүддәтли борчлар” һесабы (пассив, ссуда һесабыдыр) бир илдән артыг олмајан мүддәтә милли вә харичи валјута илә өлкә дахилиндә вә харичиндә борчверәнләрлә (банклардан башга) онлардан алынмыш кредитләр, јахуд дикәр чәлб олунмуш вәсаитләр үзрә һесаблашмалары әкс етдирир.

95 №-ли “Узунмүддәтли борчлар” һесабы (пассив, ссуда һесабыдыр) мүвафиг олараг бир илдән артыг мүддәтә борчверәнләрлә һесаблашмалар үчүн нәзәрдә тутулуб.

96 №-ли “Мәгсәдли малијјәләшмәләр вә дахилолмалар” һесабы (пассив, фонд һесабыдыр) мәгсәдли тәдбирләрин һәјата кечирилмәси үчүн ајрылмыш вәсаитләрин (дикәр мүәссисәләрдән, дөвләт органларындан вә с.) мөвчудлуғу вә һәрәкәтини әкс етдирир.

97 №-ли “Ичарә өһдәликләри” һесабы (пассив, һесаблашма һесабыдыр) узунмүддәтли ичарәјә верилмиш әсас вәсаитләрә көрә ичарәјә верәнләрлә һесаблашмаларын вәзијјәтин әкс етдирир. Бу һесабдан ичарәдар мүәссисәләр истифадә едир.

Балансархасы һесаблар

Балансархасы һесаблар мүәссисәјә мәхсус олмајан, лакин мүвәггәти олараг, онун истифадәсиндә, јахуд сәрәнчамында (ичарәјә көтүрүлмүш әсас вәсаитләр, мәс`улијјәтли мүһафизәдә, тәкрар истеһсалда вә с. олан мадди сәрвәтләри) олан гијмәтлиләрин, шәрти һүгуг вә өһдәликләрин мөвчудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк, һәмчинин ајры-ајры тәсәррүфат әмәлијјатларына нәзарәт етмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

001 №-ли “Ичарәјә көтүрүлмүш әсас вәсаитләр” һесабы мүәссисәнин ичарәјә көтүрдүјү әсас вәсаитләрин мөвчудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн

нәзәрдә тутулуб (03 №-ли "Узун мүддәтә ичарәјә көтүрүлмүш әсас вәсаитләр" баланс һесабында учота алынан узун мүддәтә ичарәјә көтүрүлән әсас вәсаитләрдән башга).

**002 №-ли "Мәс`улијјәтли мүһафизәјә гәбул едилмиш мал-материал гијмәтлиләри" һесабы** мәс`улијјәтли мүһафизәјә гәбул едилмиш мал-материал гијмәтлиләринин мөвчудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

**003 №-ли "Е`мала гәбул едилмиш материаллар" һесабы** мүәссисәләр-истеһсалчылар тәрәфиндән өдәнилмәјән, сифаришчинин е`мала гәбул едилмиш (өз материалындан һазырланмыш) хаммал вә материалынын мөвчудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур. Хаммал вә материалларын е`малы, јахуд тамамланмасы үзрә мәсрәфләринин учоту бунунла әлагәдар мәсрәфләри әкс етдирән, истеһсал мәсрәфләрини учота алан һесабларда апарылыр.

004 №-ли "Комисијаја гәбул едилмиш маллар" һесабы мүгавилә әсасында комиссијаја гәбул олунмуш малларын мөвчудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур. Бу һесабдан мүәссисәләр-комиссионерләр истифадә едир.

005 №-ли "Гурашдырылмаға гәбул едилмиш аваданлыглар" һесабы подратчы тәшкилатын сифаришчиләрдән гурашдырмаг үчүн алдығы бүтүн нов аваданлыгларын мөвчудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб. Бу һесабдан мүәссисәләр - подратчылар истифадә едир.

006 №-ли "Чидди һесабат бланклары" һесабы мүһафизәдә олан вә тәһтәлһесаба верилән чидди һесабат бланкларынын - гәбз китабчалары, вәсигә бланклары, дипломлар, мүхтәлиф абонементләр, талонлар, билетләр, мал-мүшаијәтедичи сәнәдләрин бланклары вә с. мөвчудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

007 №-ли "Зәрәрә силинмиш үмидсиз дебитор борчлар" һесабы борчлуларын өдәмә габилијјәтинин олмамасы

нәтиҹәсиндә зәрәрә силинмиш дебитор борҹлар һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур. Бу борҹ борҹлунун әмлак вәзијјәти дәјишдији һалда онун тутулмасы мүмкүнлүјүнү мүшаһидә етмәк үчүн силиндији андан беш ил әрзиндә баланс архасында учота алыныр.

**008 №-ли "Алынмыш өдәнишләрин вә өһдәликләрин тә`минаты" һесабы** өһдәликләр вә өдәнишләрин јеринә јетирилмәсинин тә`мин едилмәсинә алынмыш зәманәтләрин, һабелә башга мүәссисәләрә консигнасијаја верилмиш маллара көрә алынмыш тә`минатларын мөвҹудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

**009 №-ли "Верилмиш өдәнишләрин вә өһдәликләрин тә`минаты" һесабы** өһдәликләрин вә одәнишләрин јеринә јетирилмәсинин тә`мин едилмәсинә верилмиш зәманәтләрин мөвҹудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб.

014 №-ли "Мәнзил фондунун көһнәлмәси" һесабы мәнзил фонду үзрә көһнәлмә мәбләғләринин мөвҹудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур. Мәнзил фонду објектләри үзрә көһнәлмә илин ахырында әсас фондларын там бәрпасына амортизасија ајырмаларынын мүәјјән олунмуш нормалары үзрә һесабланыр.

015 №-ли "Заһирән абадлыг објектләринин вә дикәр бу кими објектләрин көһнәлмәси" һесабы заһирән абадлыг објектләри вә дикәр бу кими објектләр үзрә (мешә тәсәррүфаты, јол тәссәррүфаты, кәмичиликдә хүсусиләшдирилмиш гурғулар вә с.) көһнәлмә мәблағләринин мөвҹудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур. Заһирән абадлыг објектләри вә дикәр бу кими објектләр үзрә көһнәлмә илин ахырында әсас фондларын там бәрпасына амортизасија ајырмаларынын мүәјјән олунмуш нормалары үзрә һесабланыр.

Синтетик һесаблар вә онларын субһесаблары һаггында кениш мә`лумат вердик. Лакин бир мәсәләни хатырлатмаг

истәрдик ки, базар игтисадијјаты шәраитиндә әксәр мүәссисәләр, о чүмләдән бир саһә үзрә фәалијјәт көстәрән тәсәррүфат субјектләри бу һесабларын һамысындан истифадә етмир. Үмумијјәтлә көтүрдүкдә кичик мүәссисәләрдә ән чоху ашағыдакы һесаблардан истифадә олунур:

Һесабын №-и	Баланс-да јери	Ады
01	А	Әсас вәсаитләр
02	П	Әсас вәсаитләрин көһнәлмәси
08	А	Капитал гојулушлары
10	А	Материаллар
19	А	Алынмыш сәрвәтләр үзрә әлавә дәјәр веркиси
20	А	Әсас истеһсалат
40	А	Һазыр мәһсул
46	А-П	Мәһсул сатышы
50	А	Касса
51	А	Һесаблашма һесабы
55	А	Банкларда олан хүсуси һесаблар
58	А	Гысамүддәтли малијјә гојулушлары
60	П	Малсатан вә подратчыларла һесаблашмалар
68	П	Бүдчә илә һесаблашмалар
69	П	Сосиал сығорта вә тә`минат үзрә һесаблашмалар
70	П	Әмәјин өдәниши үзрә ишчи һеј`әти илә һесаблашмалар
76	А-П	Мүхтәлиф дебитор вә кредиторларла һесаблашмалар

80	А-П	Мәнфәәт вә зәрәр
85	П	Низамнамә капиталы
88	А-П	Болүшдүрүлмәмиш мәнфәәт (өдәнилмәмиш зәрәр)
90	П	Гысамүддәтли банк кредитләри

III ФӘСИЛ

МҮҺАСИБАТ УЧОТУНУН ФОРМАЛАРЫ

Һәр бир мүәссисә өзүнүн учот сијасәтини тәртиб етмәли, бурада мүһасибат учотунун апарылмасында һансы формалардан истифадә етмәкдән тутмуш малијјә-тәсәррүфат фалијјәтинин планлашдырылмасы вә она нәзарәт өз әксини тапмалыдыр.

Әввәлләр учотун ән чох ики формасындан - мемориал-ордер вә журнал-ордердән истифадә едирдиләр. Анчаг инди һесаблајычы машынларын тәтбиги кениш вүсәт алдығындан мүхтәлиф формалы чохлу сајда мүһасибата аид компүтер програмлары тәртиб едилмишдир. Бунлара әсасән Русијада һазырланан Турбобухалтер, 1С вә с., Түркијәдән кәтирилмиш LOGO, LINK вә башга програмлар аиддир. Мүәссисәләр өз учот сијасәтинә ујғун олараг илкин сәнәдләри тәртиб едир, јахуд бу програмдакы формалардан истифадә едирләр.

Учотун мемориал-ордер формасы тәтбиг едилән заман јохланылмыш сәнәдләр васитәсилә мүһасибат көчүрмәләри тәртиб едилир вә мемориал ордерә јазылыр. Чох тәкрар олунан әмәлијјатлар - касса, банк вә с. хүсуси чәдвәлләрә јазылараг ајын ахырында јекуна көрә мемориал-ордер нөмрәси вә тарихи јазылмагла тәртиб олунур. Даһа сонра мә`луматлар баш китаба вә учот карточкаларына јазылыр. Ејни әмәлијјатын тәкрар олунмасы бу форманын чатышмајан чәһәтидир.

Нумунә

МЕМОРИАЛ ОРДЕР № 01

Јазылыш сентјабр **ајы 1997**

(манатла)

Јазылышын әсас мәзмуну	дебет үзрә	Вәрәг №	кредит үзрә	Вәрәг №	Мәблағи
1. Пул банка тәһвил верилмишдир	*51*		*50*		*50000*
2. Ишчиләрә әмәк һаггы өдәнилиб	*70*		*50*		*70000*
3. Тәһтәлшәхсә аванс өдәнилиб	*71*		*50*		*30000*
Јекун					*150000*

______ ______________19__

Әлавә____________вәрәгәдә

Баш мүһасиб:

Учотун журнал-ордер формасында чәдвәлләрдән кениш истифадә олунур. Бурада әмәлијјатлар хроноложи ардычыллыгла јазылыр. Јекчинс әмәлијјатлар

груплашдырылараг дебет вә кредит дөвриjjәләри үзрә чәдвәлләрә jазылыр. Учотун бу формасы китабын сонракы фәсилләриндә гениш изаһ едилмишдир.

Мүһасибат учотунда сәһвләрин дүзәлдилмәси

Учотун ән вачиб хүсусиjjәтләриндән бири баш верән әмәлиjjатларын дүзкүн jазыjа алынмасыдыр. Буна бахмаjараг, мүһасибләр иш вахты мүәjjән сәһвләрә jол верирләр. Олур ки, һәр һансы һесаба jазылан мәбләғ чох вә jа аз jазылыб, jахуд мүһасибат көчүрмәси дүзкүн верилмәjиб вә с.

Үмумиjjәтлә көтүрдүкдә сәһвләрин дүзәлдилмәсиндә бир нечә үсул тәтбиг олунур: а) корректура; б) әлавә jазылыш; в) "гырмызы сторно".

Сәһвләри характериндән вә ашкара чыхма вахтындан асылы олараг мүвафиг үсуллардан истифадә етмәклә дүзәлтмәк олар.

Биринчи үсул. Әкәр сәһв jазылыш jекун мәбләғи һесаблаjана гәдәр олмушдурса, ону гәләмлә силиб jанындан дүзкүн jазылышы jазмагла һәмин сәнәди тәртиб едән шәхс тәрәфиндән имза едилмәлидир. Бу jолла сәһвин дүзәлдилмәси корректура үсулу адланыр.

Икинчи үсул ондан ибарәтдир ки, мәбләғ аз jазылыбса, мәсәлән, 1500 әвәзинә 1000 фәрг әлавә jазылыш вермәклә (бизим мисалда: 500) дүзәлдилир.

Үчүнчү үсул "гырмызы сторно" үсулудур ки, бурада сәһв jазылыш гырмызы гәләмлә тәкрар jазылыр. Үмуми дөвриjjәни һесаблаjан заман гырмызы рәнклә jазылан мәбләғи чыхмаг лазымдыр.

Әкәр мүһасиб һесабламаны компүтер програмындан истифадә етмәклә апарырса, сәһви дүзәлдәндә гырмызы гәләмлә jазылмалы мәбләғин гаршысына "-" (мәнфи) ишарәси гоjмалыдыр.

IV ФӘСИЛ

МҮӘССИСӘЛӘР ВӘ ДӨВЛӘТ ОРГАНЛАРЫ

Һәр бир мүәссисә фәалијјәтә башламамышдан әввәл ганунверичиликдә нәзәрдә тутулан гајдада дөвләт органларында гејдијјатдан кечмәлидир.

"Һүгуги шәхсләрин дөвләт гејдијјаты һаггында" Азәрбајҹан Республикасы ганунуна әсасән тәшкилати-һүгуги, мүлкијјәт формасындан вә табечилијиндән асылы олмајараг Азәрбајҹан Республикасында јарадылан һүгуги шәхсләрин, харичи һүгуги шәхсләрин филиаллары вә нүмајәндәликләри Азәрбајҹан Республикасы әдлијјә органларында гејдијјатдан кечмәлидирләр. Бунун үчүн мүвафиг органа ашағыдакы сәнәдләр тәгдим едилмәлидир:

-әризә;

-һүгуги шәхсин низамнамәси;

-һүгуги шәхсин јарадылмасы һаггында гәрар јахуд тә`сис мүгавиләси (нотариал гајдада тәсдиг олунур);

-тә`сисчинин һүгуги үнваны һаггында сәнәд;

-мүвафиг мәбләғдә дөвләт гејдијјаты рүсумунун өдәнилмәси барәдә сәнәд (јери кәлмишкән гејд едәк ки, һазырда гејдијјат рүсумунун мәбләғи тамамилә харичи инвестисијалы мүәссисәләрин, биркә мүәссисәләрин вә харичи һүгуги шәхсләрин филиалларынын гејдијјаты үчүн әмәк һаггынын минимум мәбләғинин 150 мисли мигдарында (150x5500=825000 манат), харичи һүгуги шәхсләрин нүмајәндәликләринин гејдијјаты үчүн 2 (ики) мин АБШ доллары, дикәр мүәссисәләрин гејдијјаты үчүн әмәк һаггынын минимум мәбләғинин 20 мисли мигдарында (20x5500=110000 манат) мүәјјән едилир).

Сәнәдләрә бахылыб јохландыгдан сонра мүвафиг назирлик тәрәфиндән дөвләт гејдијјаты һаггында шәһадәтнамә верилир.

Шәһадәтнамә мүәссисәләрә мөһүр, штамп, фирма бланклары, әмтәә нишанларынын һазырланмасы, банк һесабларынын ачылмасы, верки органларында учота дурмаг үчүн әсас сәнәд олмагла ашағыдакы формада олур. Јери кәлмишкән гејд едәк ки, китабда нәзәрдән кечирилән бүтүн норматив формалар асан баша дүшүлмәси үчүн нүмунә шәклиндә тәгдим олуначаг.

Нүмунә

"Һүгуги шәхсләрин дөвләт гејдијјаты һаггында" Азәрбајчан Республикасы ганунуна 1 сајлы әлавә

"ЛАЧЫН" мүштәрәк мүәссисәси

(дөвләт гејдијјатына алынан һүгуги шәхс, филиал вә ја нүмајәндәлик)

ДӨВЛӘТ ГЕЈДИЈЈАТЫ ҺАГГЫНДА ШӘҺАДӘТНАМӘ № *815*

Әдлијјә Назирлији, 05.01.1997

гејдијјатын апарылдығы јер, тарих

1. *"ЛАЧЫН" мүштәрәк мүәссисәси*

(һүгуги шәхсин вә ја филиалын, јахуд нүмајәндәлијин там ады)

(идентификасија коду)

2. *05.01.1997*

(дөвләт гејдијјатынын апарылдығы тарих)

3. *Азәрбајчан Республикасы Әдлијјә Назирлији*

(дөвләт гејдијјатыны апаран органын там ады)

4. *истеһсал-тичарәт*

(әсас фәалијјәт нөвләри)

5. *гарышыг мүлкијјәт*

(мүлкијјәт формасы)

6. *мәһдуд мәс`улијјәтли чәмијјәт*

(тәшкилати-һүгуги формасы)

С.Вургун-100

(јерләшдији әрази вә почт үнваны)

М.Ј.

Әкбәров Илгар

(гејдијјата мәс'ул вәзифәли шәхсин (имза) сојады, ады, атасынын ады)

Сонра мүәссисә әризә верәрәк статистика комитәси тәрәфиндән дөвләт рејестринә дахил едилир, она учот ваһидләринин дөвләт рејестринә дахил едилмәси һаггында Шәһадәтнамә верилир.

Нумунә

УЧОТ ВАҺИДЛӘРИНИН ДӨВЛӘТ РЕЈЕСТРИНӘ ДАХИЛ ЕДИЛМӘСИ ҺАГГЫНДА

Ш Ә Һ А Д Ә Т Н А М Ә

0029449 сајлы шәһадәтнамә

"ЛАЧЫН" мүштәрәк мүәссисәси

(һүгуги ваһидин ады)

С.Вургун-100

(Үнваны)

95-95-50

(Телефон №-си)

истеһсал - коммерсија фәалијјәти

(Әсас фәалијјәти)

јохдур

(Дикәр фәалијјәти)

гарышыг мүлкијјәт

(Мүлкијјәт нөвү)

мәһдуд мәс`улијјәтли чәмијјәт

(Тәшкилати-һүгуги формасы)

Тәшкилати-һүгуги форма коду	05
Идентификасија коду	1577585
Әсас фәалијјәтинин коду	75650
	45150
Дикәр фәалијјәтләринин кодлары	52

Іерләшдији әразинин коду 01100003

Мүлкијјәт нөвүнүн коду 50

Әдлијјә Назирлији

(Дөвләт гејдијјаты апаран органын ады)

815 *01/01/1997*

(Гејдијјат №-и) (Гејдијјат тарихи)

статистика комитәси тәрәфиндән дөвләт рејестринә дахил едилиб

Сәдр: *Искәндәров Сәбуһи*

"15" јанвар 1997-чи ил

__________________ (имза)

Бунларла јанашы мүәссисә Азәрбајчан Республикасы Сосиал Мүдафиә Фондунда, Мәшғуллуг Мәркәзиндә јерләшдикләри әрази үзрә гејдијјатдан кечмәли вә ганунла нәзәрдә тутулмуш мүддәтдә һесабат тәгдим етмәлидирләр.

Мүвафиг сәнәдләр һазыр олдугдан сонра мүәссисә һүгуги үнванда јерләшдији рајонун верки органына әризә верәрәк Азәрбајчан Республикасы Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлијинин верки өдәјичиләринин дөвләт рејестринин апарылмасы гајдаларына ујғун олараг шәһадәтнамә алыр.

Нумунә

Азәрбајҹан Республикасы Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлијинин верки өдәјичиләринин дөвләт рејестринин апарылмасы гајдаларына ӘЛАВӘ 3

ШӘҺАДӘТНАМӘ

А В Серија № *065123*

Верилир *Нәсими рајону*

јерләшән (јерләшдији әрази)

истеһсал - коммерсија

(фәалијјәт нөвү)

"ЛАЧЫН" мүштәрәк мүәссисәси

(мүәссисәнин ады)

ондан өтәри ки, о һәгигәтән верки өдәјичиси кими учота алынмышдыр.

М. Ј.

Казымов Ариф

(верки органынын рәһбәринин ады) (имзә)

"25" јанвар 1997-чи ил

Гејд: Шәһадәтнамәнин биринчи нүсхәси мүәссисәнин һесаблашма һесабы олан банк идарәсинә тәгдим едилмәлидир. Шәһадәтнамәнин сурәтинин чыхарылмасы гадағандыр.

Азәрбајҹан Республикасы Назирләр Кабинетинин "Верки өдәјичиләринин учотунун тәкмилләшдирилмәси барәдә" 19.12.1996-чы ил тарихли гәрарына әсасән мүлкијјәт формасындан, табечилијиндән асылы олмајараг һүгуги вә физики шәхсләр, һәр һансы нөв верки тә`дијәсини будчәјә, һабелә дикәр фондлара өдәмәли вә ја көчүрмәли олан тәсәррүфат субјектләри јерләшдикләри әрази үзрә верки мүфәттишликләриндә учота алынмагла онлара бүтүн верки органларында ваһид учот нөмрәси олан верки өдәјичисинин идентификасија нөмрәси (ВӨИН) верилмәлидир. Мүвафиг органлара тәгдим олунан һесабатларда (малијјә-мүһасибат һесабатларында, мәктубларда вә с. сәнәдләрдә) ВӨИН мүтләг көстәрилмәлидир. Идентификасија нөмрәси 9 рәгәмдән ибарәт олмагла ашағыдакы кими тәсвир олунур:

М, М, Н, Н, Н, Н, Н, Н, Ј

Рәгәмләрин мә`насы беләдир:

М, М - верки өдәјичисини учота алан дөвләт верки мүфәттишлијинин коду;

Н, Н, Н, Н, Н, Н -верки өдәјичисинин хүсуси сыра нөмрәси.

Ј -Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлијинин мүәјјән етдији алгоритм әсасында һесабланмыш јохлајычы рәгәм.

Мүәссисәнин әризәси әсасында верки мүфәттишлијиндән ашағыдакы формада билдириш алыныр:

Нумунә

Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлијинин А-44 №-ли 28.02.1997 тарихли тә`лиматына 4 №-ли әлавә

Нәсими рајону үзрә дөвләт верки мүфәттишлији

Верки өдәјичисинә идентификасија нөмрәси верилмәси һаггында БИЛДИРИШ

1. Верки өдәјичисинин идентификасија нөмрәси *150005507*
2. Верки өдәјичисинин там ады - *"ЛАЧЫН" мүштәрәк мүәссисәси*
3. Мүлкијјәт нөвү - *гарышыг мүлкијјәт*
4. Тәшкилати-һүгуги формасы - *мәһдуд мәс`улијјәтли мүәссисә*
5. Әсас фәалијјәт нөвү - *истеһсал*
6. Јухары тәшкилаты - *јохдур*

ВӨИН-нин верилмә тарихи *25.05.1997*

Нәсими рајону үзрә дөвләт верки мүфәттишлијинин рәиси

(ИМЗА)

Билдиришин верилмә тарихи МӨҺҮР

Нәһајәт, бүтүн бу сәнәдләр һазырландыгдан сонра әризә верилләрәк банк идарәсиндә һесаблашма, валјута вә с.

һесаблар ачылыр. Мүһасибат учотунда банкла бағлы сәнәдләр вә онларын тәртиби китабын нөвбәти фәсилләриндә јери кәлдикчә изаһ олуначаг.

Верки вә дикәр ичбари өдәнишләр

Азәрбајчан Республикасы президентинин фәрманы илә истеһсал, хидмәт, малијјә-кредит фәалијјәтинә дөвләт нәзарәтинин гајдаја салынмасы вә әсассыз јохламаларын гадаган едилмәсиндән сонра полис, прокурорлуг вә башга бу кими органларын әввәлләр олдуғу кими мүәссисәләрин малијјә-тәсәррүфат фәалијјәтини вахташыры јохламасы һаллары ганунла гадаған едилмиш, мүәссисәләрин фәалијјәтинә әсас нәзарәт верки мүфәттишлијинә, јахуд өз сәлаһијјәтләри дахилиндә дикәр идарәләрә (банк, мәшғуллуг мәркәзи, сосиал мүдафиә фонду вә статистика органларына) һәвалә едилмишдир.

Бүтүн бунлары нәзәрә алараг мүәссисәләр өдәмәли олдуглары бүтүн верки, рүсум вә с. өдәнишләр, о чүмләдән һансы органлара тәгдим етмә мүддәтләри һаггында мүфәссәл мә`лумата малик олмалыдырлар. Китабда јери кәлмишкән бүтүн бунлар һаггында кениш мә`лумат вермәјә чалышачағыг.

Мөвчуд ганунверичилијә әсасән һазырда өлкәмиздә мүәссисәләр ашағыдакы веркиләри одәјирләр:

Сыра №-и	Веркинин ады	дәрәчәси, %-лә		һара өдәнилир
		истеһсалда (иш вә хидмәтдә)	тичарәтдә	
1	2	3	4	5
1	Әлавә дәјәр веркиси	20	16.67	бүдчәјә

2	Мүәссисәләрин мәнфәәтиндән верки	32	-	бүдчәјә
3	Тичарәтдә (ичтимаи иашәдә) һасилатдан верки	-	3	бүдчәјә
4	Физики шәхсләрдән кәлир веркиси	12-дән 40-а гәдәр		бүдчәјә
5	Јаначаг -сүртқү материалларынын сатышындан верки	15	-	Јол фондуна
6	Автонәглијјат васитәләринин вә тәкәрли техниканын алынмасына көрә верки	2		Јол фондуна
7	Харичи өлкәләрин автонәглијјат васитәләриндән Азәрбајчан Республикасынын әразисинә кириш вә кечидә көрә верки	мүхтәлиф		Јол фондуна
8	Нәглијјат васитәләринин саһибләриндән автомобил јолларындан истифадәјә көрә верки	0.05	0.3	Јол фондуна
9	Јаначаг-сүртқү материалларынын сатышынын һәр тонундан верки	мүхтәлиф		Јол Фондунда
10	Бә`зи маллар үзрә аксиз веркиси	мүхтәлиф		бүдчәјә
11	Әмлак веркиси	0.5		бүдчәјә
12	Дөвләт сосиал мүдафиә фондуна ајырма	25 вә јахуд 35		ДСМФ-а
13	Әмәк вә мәшғуллуг мәркәзинә	2		Әмәк вә мәшғуллуг фондуна

14	Ајры-ајры ишләрин көрүлмәси вә хидмәтләрин көстәрилмәсинә көрә өдәнилән дөвләт рүсумлары	мүхтәлиф	бүдчәјә
15	Торпаг веркиси	мүхтәлиф	бүдчәјә
16	Мә`дән веркиси	мүх-тәлиф -	бүдчәјә
17	Ихрачат веркиси	мүхтәлиф	бүдчәјә
18	Казинолардан вә ојун автоматларындан әлдә олунан кәлирдән верки	мүхтәлиф	бүдчәјә
19	Патент алынмасына көрә өдәнишләр	мүхтәлиф	бүдчәјә
20	Тичарәт үчүн өдәнилән бирдәфәлик рүсумлар	мүхтәлиф	бүдчәјә
21	Мәчбури дөвләт сығортасы	мүхтәлиф	бүдчәјә
22	Көмрүк (идхал, ихрач) веркиләри	мүхтәлиф	бүдчәјә

Бүтүн бу верки вә дикәр ичбари өдәнишләрин дүзкүн һесабланыб өдәнилмәсинә нәзарәт мәгсәдилә верки мүфәттишликләри бир илдән тез, ики илдән кеч олмајараг мүәссисәләрин малијјә-тәсәррүфат фәалијјәтини јохлајыр.

V ФӘСИЛ

Әсас вәсаитләр вә дикәр узунмүддәтли гојулушлар

Базар игтисадијјаты шәраитиндә һәр бир мүәссисәнин нормал фәалијјәт көстәрмәси үчүн мүхтәлиф нөв вәсаитләрә малик олмасы вачибдир. Бунлардан ән мүһүмү әмәк васитәләри олан әсас вәсаитләрдир.

Әсас вәсаитләр истеһсал саһәләринин әсас үнсүрү олмагла тәсәррүфат просесиндә бир илдән артыг мүддәтә иштирак едәрәк өз дәјәрини мүәјјән едилмиш нормалар дахилиндә јени јарадылмыш мәһсулун үзәринә кечирир.

Һесаблар планындан да көрүндүјү кими, әсас вәсаитләр өз тә`јинатларына көрә груплашдырылараг учота алыныр.

Мүәссисәнин фасиләсиз фәалијјәтини тә`мин етмәк үчүн әсас вәсаитләрә даим нәзарәт етмәк лазымдыр. Онларын јердәјишмәсинә, һесабланмыш көһнәлмә мәбләғинә, дахил олмасына, ишчи вәзијјәтдә олмасы үчүн әсаслы вә чари тәмир хәрчләринә вә с. көстәричиләрә даими диггәт јетирилмәлидир.

Әсас вәсаитләр истифадә едилмә јөнүмүнә көрә истеһсал вә гејри-истеһсал тә`јинатлы олур. Мәһсул истеһсалы (хидмәт) просеси илә билаваситә бағлы оланлар истеһсал тә`јинатлы, мәдәни-мәишәт, идман комплексләри, елми-тәдрис бинаалры вә с. исә гејри-истеһсал тә`јинатлы адланыр.

Ону да гејд едәк ки, базар игтисадијјатында мүәссисәсинин өзүнәмәхсус әсас вәсаити илә јанашы бу саһә үзрә ихтисаслашмыш дикәр тәшкилатлардан вәсаитләрин ичарәјә котүрүлмәси кениш јер тутур.

Әсас вәсаитләр онларын алыныб гурашдырылмасына чәкилән фактики хәрчләр мәбләғиндә учота алыныр (әсас вәсаитләрин илк дәјәринә онларын алынмасы заманы дикәр тәшкилатлара өдәнилмиш әлавә дәјәр веркиси дахил

едилмир). Тәҹрүбәдә әсасән илк, галыг вә бәрпа дәјәриндән истифадә едирләр. Илк дәјәр балансда учота алынан заман көстәрилән дәјәрдир.

Гејд етдијимиз кими, вәсаитләр ишләндикҹә ашынма нәтиҹәсиндә өз кејфијјәтини итирир. Она көрә дә онларын реал дәјәри илк дәјәриндән көһнәлмә мәбләғини чыхдыгдан сонра јердә галан галыг дәјәридир. Бир сыра сәбәбләрдән асылы олараг (алынма дөврү, инфлјасија вә с.) әсас вәсаитләр јенидән гијмәтләндирилир. Бу, мүвафиг дөвләт органларынын сәрәнҹамы јахуд мүәссисә рәһбәринин көстәриши илә ола биләр. Бу вахт гәбул едилән гијмәтләр бәрпа дәјәри адланыр.

Тәсәррүфатын өз мүлкијјәтиндә олан торпаг саһәләри һесабатда онларын алынмасына чәкилән фактики хәрҹ мәбләғиндә әкс етдирилир.

Мүәссисәләрин һесаблар планына әсасән 01 јанвар 1996-чы ил тарихдән е`тибарән әлдә едилән әсас вәсаитләр дәстинин минимум дәјәри 500000 манат һәҹминдә олмалыдыр.

Әсас вәсаитләрин аналитик учоту хүсуси корточкаларда апарылмагла зәрури олан бүтүн реквизитләр јазылмалыдыр.

Мүәссисәләрә әсас вәсаитләр ашағыдакы мәнбәләрдән дахил ола биләр:

- *тә`сисчиләрин пај гојулушу шәкилиндә;*
- *дикәр тәшкилатлардан алындыгда;*
- *мүәссисәнин өзү истеһсал етдикдә;*
- *иҹарәјә көтүрдүкдә;*
- *дөвләт органлары тәрәфиндән верилдикдә;*
- *дикәр тәшкилатлардан әвәзсиз малијјә јардымы шәклиндә алындыгда вә с.*

Әсас вәсаитләр гәбул олунан заман мүәссисә рәһбәрлији тәрәфиндән ајрылмыш хүсуси комиссија тәрәфиндән ашағыдакы формада акт тәртиб олунур:

Нүмунә

"ЛАЧЫН" мүштәрәк мүәссисәси

мүәссисәнин ады

Тәсдиг едирәм:

мүәссисәнин рәһбәри

02 феврал 1997

Әсас вәсаитин истисмара гәбул едилмәси һаггында

АКТ № *4*

Ашағыдакы тәркибдә комиссија:

Сәдр: *директор мүавини Әлијев Әли*

Комиссија үзвләри: *баш мүһәндис Абдуллајев Абдулла, мүһасиб Шаһин Мәммәдли*

Мүәссисәнин истеһсал сехи үчүн 5 №-ли тәмир тикинти идарәсинин инша етдији бинаја бахыш кечирмишләр. Објект икимәртәбәлидир, дашдан тикилиб, үстү шифердир. Бүтүн стандартлара вә техники тәләбләрә чаваб верир. Истисмара верилмәклә, мүәссисәнин әсас вәсаитләри сырасына гәбул едилсин.

Комиссијанын сәдри: ____________________

Комиссијанын үзвләри: ____________________

____

____

Мадди мәс`ул шәхс: ____________________

Мүһасибатлығын арајышы: објект *02 феврал 1997*-чи ил тарихдән *05* №-ли мүһасибат јазылышы илә мәдахил едилсин.

Мүһасиб:__________ *02 феврал 1997*

Сонра гәбул-тәһвил акты тәртиб едиләрәк објектә аид дикәр сәнәдләр ора әлавә едилир.

Нумунә

"Лачын" мүштәрәк мүәссисәси

мүәссисәнин ады

Тәсдиг едирәм:

мүәссисәнин рәһбәри

02 феврал 1997-чи

Әсас вәсаитләрин тәһвил-тәслими һаггында

АКТ №: *4*

(мин манатла)

Сех, саһә	Дебет		Кредит		Мәбләғ	Инвентар №-и	Хәрҹин шифри	Көһнәлмә нормасы
	синтетик һесаб, субһесаб	аналитик учотун шифри	синтетик һесаб, субһесаб	аналитик учотун шифри				
02	*01*	*3*	*08*	*2*	*345*	*15*	*26/1*	*5*

Ашағыдакы сәрәнчама әсасән

"02" феврал 1997-чи ил тарихдә бахыш кечирилмишдир

тикиш машыны

објектин ады

Истисмара гәбул едилиб

ишә јарарлыдыр

гәбул едилмә анында објектин вәзијјәти

2 сајлы сех

објектин јерләшдији јер

Көһнәлмә мәбләғи		**Авадан-лығын нөвү вә шифри**	**Бурахы-лыш или**	**Истис-мара дахил едилиб (ај, ил)**	**Көһнәл-мә һесаб-ланан вахтын башлан-ғыч тарихи**
паспорт № *202020-ЖГ*					
			1995	*01.1996*	

Алынма (малијјәләшдирмә) мәнбәји: *Хүсуси тә`јинатлы фондлар һесабына*

Дүзәлиш әмсалы ____________________

Објектин гыса характеристикасы____________________

Арха тәрәфи

Објект техники тәләбләрә ујғун кәлир
(Әкәр кәлмирсә, сәбәбини көстәрмәли) ______________

Комиссијанын рә`ји: *истисмара јарарлыдыр.*

Әлавә олунур ____________________________________

објект үзрә техники сәнәдләр

____

Комиссија үзвләри _______ ________ ____________

вәзифәси сојады имза

_______ ________ ____________

_______ ________ ____________

вәзифәси сојады имза

Әсас вәсаити гәбул етди ______________________

вәзифәси, сојады, а.а. имза

____

Тәһвил верди ____________________________________

__ _____ 19__ил

Мүһасибин гејди ______________________________

китабда јазылыш, јахуд карточка ачылмасы һаггында

Баш мүһасиб: ____________________

Һәр бир әсас вәсаит гәбул олундугдан сонра онун јерләшмәсинә, јердәјишмәсинә вә с. даһа јахшы нәзарәт етмәк үчүн техники көстәричиләри әкс етдирмәк мәгсәдилә инвентар карточкасы ачылыр:

Нумунә

Әсас вәсаитләрин учоту үчүн инвентар карточкасы

(уз тәрәфи)

"ЛАЧЫН" муштәрәк муәссисәси

муәссисә, тәшкилат

Инвентар карточкасы №: __

тикиш машыны- 1020/2 палтарларын тикиши үчүн

објектин там ады вә тә'јинаты

"Чајка" фирмасы

истеһсалчы муәссисәнин ады

Паспорт №: *33455* Бурахылыш № *3456* Маркасы *4556*

Сех, саһә	һесаб, субһесаб	аналитик учотун коду	Илкин дәјәри	Инвентар нөмрәси	Көһ. хәрчинин коду	Көһ. норм. коду	Көһнәлмә нормасы	Аваданлыг, аләт, инвентар		Бурахылыш тарихи	Истисмара верилмәси һаггында акт		Өдәниш. баш. тарихи
								нөву	коду		тарих	№-и	
02	*01*	*3*	*345*	*15*	*26*						*1995*		

Гаимә		објектин дахили јердәјишмәси
тарих	№	

Алынма сәнәдләри үзрә көһнәлмә мәбләғи	објектин гәбул олунмасы барәдә гејд (мүһасибат јазылышы)		Чыхышы һаггында гејд (мүһасибат јазылышы)		Чыхышын сәбәби	
	тарих	№	тарих	№	тарих	№

Алынма мәнбәји ______________________ Дүзәлиш әмсалы
(малијјәләшдирилмә)

Әсас вәсаитләринин учоту учун инвентар карточкасы

(арха тәрәфи)

Јенидән-гурма, модернләшдирмә (мүһасибат јазылышы)			Әсаслы тә'мир (мүһасибат јазылышы)								
тарих	№	мәбләғи	тарих	№	мәбләғи	тарих	№	мәбләғи	тарих	№	мәбләғи

Објектин гыса фәрди характеристикасы

Објекти характеризә едән әламәтләр	Әсас објект	Әсас објектә дахил олан мүһүм васитәләр			
1	2	3	4	5	6
Тикиш машыны 1020/2 Полша					

Карточканы долдурду ________ ________ ________

Истеһсал просесиндәки вәзијјәтдән асылы олараг әсас вәсаитләрин дахили јердәјишмәси баш вердикдә ону ашағыдакы кими көстәрмәк олар:

Нумунә

"Лачын" мүштәрәк мүәссисәси
мүәссисә

ГАИМӘ № *02*

Әсас вәсаитин дахили јердәјишмәси үчүн
12 сентјабр 1997

(мин манатла)

Објект		Дебет		Кредит		Мәбләғи
Ады	инвентар №-си	һесаб субһесаб	аналитик һесабын коду	һесаб субһесаб	аналитик һесабын коду	
Компутер	*1234*	*01*	*4*	*01*	*6*	*1000*

Тәһвил верди:____________ Гәбул етди:_________

Гејд етдијимиз кими, тәсәррүфат вәсаитләринә нәзарәт мәгсәдилә илдә ән азы бир дәфә (еіни заманда оғурлуг, јанғын вә с. һадисәләр олдугда, мадди мә`сул шәхсләр дәјишдикдә) инвентаризасија апарылмалыдыр. Јохламанын (инвентаризасијанын) нәтичәләрини ашағыдакы кими көстәрмәк олар:

Нумунә

ИНВЕНТАР ЈАЗЫЛЫШЫ
№ *12*

Тәсдиг едирәм:
мүәссисәнин рәhбәри
13 октјабр 1995

Објектин јерләшдији саhә *Истеhсал сехи*

Чавабдеh шәхс *Мәммәдли Шаhин*

Инвентар №-и	Објектин ады	Учот мә'луматлары үзрә		Фактики		Гејд
		Мигдары	Мәбләғи	Мигдары	Мәбләғи	
234	*Фрез дәзкаhы*	*5*	*100000*	*4*	*800000*	

Јохланылан објектләрин сајы *5*

Мадди мәс`ул шәхс өhдәсинә көтүрдү *Әhмәдов Әли*

Вәсаитләр тәсәррүфат просесиндә узун мүддәт иштирак етдикдә мә`нәви вә физики чәhәтдән өз кејфијјәтини итирир. Онларын јенидән бәрпа олунмасы игтисади чәhәтдән мәгсәдәујғун hесаб едилмәдикдә әсас вәсаити ләғв етмә акты тәртиб олунараг чыхдаш едилир. Бунун үчүн јенә дә мүәссисә рәhбәринин сәрәнчамы илә хүсуси комиссија јарадылыр вә ләғв етмәнин сәбәбләри көстәрилмәклә акт тәртиб едилир.

Ләғв етмә нәтичәсиндә истифадәјә јарарлы материал олдугда мүвафиг сәнәдләшдирмә апарылараг анбара мәдахил олунур.

Нумунә

"Гызылгаја" фирмасы

мүәссисә,тәшкилат

Әсас вәсаитләрин ләғв едилмәси һаггында

А К Т № *03*

19 октјабр 1997 ил

(мин манатла)

Сех, шө'бә	Дебет		Кредит		Мәбләғи	Инвентар нөмрәси	Көһнәлмә һесабланмасы хәрчинин шифри	Көһнәлмә нормасы шифри	Көһнәлмә нормасы
	синтетик һесаб, субһесаб	аналитик учөтун шифри	синтетик һесаб, субһесаб	аналитик учотун шифри					
2 сајлы сех чап гургусу	*47*	*3*	*01*	*4*	*4566*	*653*	*26*		*5*

Директорун _5/1 №-ли 22 апрел 1997_ тарихли сәрәнчамы илә ашағыдакы тәркибдә комиссија тәрәфиндән

Чап гургусу

објектин ады

ашағыда сәбәбләр көстәрилмәклә ләғв едилсин

1. Бурахылыш или 19_87_
2. Мүәссисәјә дахил олуб _01.06. 1988_
3. Истисмара верилиб _15.06.1988_
4. Әсаслы тә`мирин сајы _3_ мәбләғи _5666700_ манат
5. Техники вәзијјәти вә ләғв етмә сәбәби _јарарсыздыр_
6. Комиссијанын рә`ји _истисмар үчүн јарасыздыр_

Аваданлығын шифри вә нөвү	**Бурахылыш или**	**Истисмара дахил едилмә тарихи (ај, ил)**	**Фонда өдәнилмәјә башланылан тарих**
Чап гургусу	*1987*	*15.06.1988*	

Әлавә олунан сәнәдләр: ______________________

____

Комиссија үзвләри: ____________ ________ ____________

__ ____________ ____________

__ ____________ ____________

Арха тәрәфи

Ләғв едилән објект үзрә һесабатын нәтичәләри

(манатла)

Ләғв едилмәјә чәкилән хәрчләр			Ләғветмәдән дахилолмалар			
Сәнәдин ады	хәрч маддәси	мәбләғи	Сәнәдин ады	Гијмәтлинин нөвү	мигдары	мәбләғи
Һагг-һесаб чәдвәли	*70, 67, 69*	*754453*	*Гаимә*	*Азгијмәтли әшјалар*	*10 кг*	*756423*

Көһнәлмә мәбләғи *247897* манат

Ләғветмәнин нәтичәси *230000 манат зәрәр*

Карточкада (китабда) әсас вәсаитин чыхышы гејд олунуб

— ______ 19___

Баш мүһасиб ____________

Нәһајәт, әсас вәсаитләрин һәрәкәти илә бағлы тәтбиг олунан мүһасибат јазылышларыны нәзәрдән кечирәк.

Тә'сисчиләрин пај гојулушу шәклиндә низамнамә капиталы кими гојдуглары вәсаит:

Дебет	Кредит
01	75
75	85

Башга мүәссисәләрдән алындыгда:

Дебет	Кредит
08	60
19	60
01	08
60	51
68	19 ӘДВ

Көрүндүјү кими, әсас вәсаитләрин алынмасына көрә өдәнилмиш әлавә дәјәр веркиси баланс дәјәринә дахил едилмир.

Өзү истеһсал етдикдә:

Дебет	Кредит
01	08
08	02, 10, 40, 60, 70, 67, 69 вә с.

Узун мүддәтә ичарәјә көтүрүлдүкдә:

Дебет	Кредит
01	03
03	97

Јенидән гијмәтләндирилдикдә:

Дебет	Кредит
01	14
14	80, 88

Дәјәри азалдыгда:

Дебет	Кредит
14	01
80, 88	14

Көhнәлмә мәбләғини јенидән гијмәтләндирдикдә:

Дебет	Кредит
88	02

Һүгуги, јахуд физики шәхсләрдән әвәзсиз олараг дахил олдугда:

(истеhсал тә`јинатлы әсас вәсаитләр)

Дебет	Кредит
01	87
(гејри-истеhсал тә`јинатлы әсас вәсаитләр)	
01	88

Тәсәррүфатларда чаван hејванлар әсас сүрүјә кечирилдикдә:

Дебет	Кредит
01	08
08	11

Дикәр мүәссисәләрин низамнамә капиталына узун мүддәтли малијјә гојулушу шәклиндә верилдикдә;

(тәзә әсас вәсаитләр үчүн)

Дебет	Кредит
06	01

(истисмарда олан вәсаитләр үчүн)

Дебет	Кредит
47	01
02	47
06	47
47	80

јазылышлары верилир.

Әсас вәсаитләр сатылдыгда:

Дебет	Кредит
47	01
02	47
62	47
47	68
50, 51	62
47	80 јахуд
80	47

Силиндикдә:

Дебет	Кредит
47	01
02	47

Силинмә нәтичәсиндә материаллар әлдә едилдикдә:

Дебет	Кредит
10	47

Силинмә заманы чәкилән хәрҹләр:

Дебет	Кредит
47	70, 76 вә с.

Әсас вәсаитләр азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшјалар сырасына кечирилдикдә:

Дебет	Кредит
12	01
02	80
80	13

Әсас вәсаитләрин јохланмасы нәтичәсиндә онларын әскик кәлмәси ашкар едиләрсә:

Дебет	Кредит
47	01
02	47
84	47

Күнаһкар шәхс мә`лум олдугда:

Дебет	Кредит
73	84

Конкрет күнаһкар шәхси тә`јин етмәк мүмкүн олмадыгда исә мүхтәлиф фондларын, јахуд хәрчләрин һесабына силинир:

Дебет	Кредит
20, 44, 80, 86, 88	84

Әсас вәсаитләрә һесабланмыш көһнәлмә мәбләғи 02 №-ли "Әсас вәсаитләрин көһнәлмәси" пассив һесабында апарылыр.

Әсаслы тикинтидә:

Дебет	Кредит
08	02

Истеһсалатда:

Дебет	Кредит
20	02

Сосиал, мәдәни-мәишәт, коммунал објектләриндә:

Дебет	Кредит
29	02

Тичарәт мүәссисәләриндә:

Дебет	Кредит
44	02

Узун мүддәтә ичарәјә көтүрүлмүш вәсаит хүсуси әсас вәсаитләрин сырасына кечирилдикдә:

Дебет	Кредит
02/2	02/1

Гысамүддәтли ичарәјә верилмиш әсас вәсаитләрә:

Дебет	Кредит
80	02

көчүрмәләри верилир.

Там амортизасија олунмуш вәсаитләрә көһнәлмә һесабланмыр.

Азәрбајҹан Республикасы Назирләр Кабинетинин гәрарына әсасән 1 ијул 1997-ҹи ил тарихдән е`тибарән мүлкијјәт формасындан асылы олмајараг өлкәмиздә фәалијјәт көстәрән бүтүн мүәссисәләр әсас вәсаитләрә (фондлара) көһнәлмә (амортизасија) һесабланмасынын јени (ачыг) методуну тәтбиг етмәлидир. Бу методла амортизасија олунан әмлак вә онларын там бәрпасы үчүн иллик көһнәлмә (амортизасија) нормалары ашағыдакы гајдада груплашдырылараг көстәрилән һәдләр дахилиндә мүәјјән едилиб:

Вәсаитин нөвү	Көһнәлмә нормасы
биналар вә онларын структур компонентләри	5 фаизә гәдәр
гурғулар вә онларын структур компонентләри	7 фаизә гәдәр
өтүрүчү гурғулар вә онларын компонентләри	9 фаизә гәдәр
машын вә аваданлыглар	13 фаизә гәдәр
нәглијјат васитәләри	15 фаизә гәдәр
истеһсал аләтләри (ләвазиматлары) вә тәсәррүфат инвентарлары	25 фаизә гәдәр

торпаг саһәләринин јахшылашдырылмасы үзрә сәрмајә гојулушлары, иш һејванлары, чохиллик әкмәләр вә дикәр әсас вәсаитләр (фондлар)	25 фаизә гәдәр

Гејри-мадди активләрә көһнәлмә "Мүһасибат учоту һаггында" Азәрбајчан Республикасы ганунуна ујғун олараг һесабланыр. Мүвафиг ганунла фајдалы истифадә мүддәтини мүәјјән етмәк мүмкүн олмајан гејри-мадди активләр үзрә көһнәлмә 10 ил мүддәтинә (мүәссисәнин фәалијјәт мүддәтиндән чох олмајараг) мүәјјән едилир. Гејри-мадди активләрин көһнәлмәси учотда ајрыча әкс етдирилир.

Мүвафиг групплара аид едилән әсас вәсаитләрин (фондларын) үмуми дәјәрини јухарыда нәзәрдә тутулан көһнәлмә нормаларына вурмагла һесабланмыш амортизасија мәблғи мәһсулун маја дәјәринә дахил едилир.

Хатырлатмаг лазымдыр ки, мүәссисәләр мүәјјән едилмиш һәр бир груп үзрә көһнәлмә ајырмаларынын нормалары дахилиндә ајры-ајры әсас вәсаит новүнә истеһсал просесиндә һансы сәвијјәдә иштирак етмәси бахымындан мүхтәлиф көһнәлмә нормалары тәтбиг едә биләр.

Мәсәлән, тутаг ки, мүәссисәнин 140000 мин манат дәјәриндә нәглијјат васитәси вар. Онда һәр ај нәглијјат васитәләринә 1750 мин манат (15:12х140000:100; бурада, 15-көһнәлмә нормасы, 12-ајларын сајыдыр) көһнәлмә (амортизасија) һесабланмалыдыр. Јә`ни мүәссисә нәглијјат васитәләринә, һансынын аз, јахуд чох ишләмәсини нәзәрә алараг ајлыг мәблғин 1750 мин манаты кечмәмәси шәрти илә мүхтәлиф көһнәлмә нормалары тәтбиг едә биләр.

Ај әрзиндә һесабланмыш көһнәлмә (амортизасија) мәблғини учотда даһа јығчам шәкилдә әкс етдирмәк үчүн ашағыдакы формада чәдвәлдән истифадә етмәк олар:

Нумунə

Көһнəлмə (амортизасија) һесабланмасы чəдвəли

<u>ијун 1997-чи ил үзрə</u>

(мин манатла)

Ин-вен-тар №-и	Објек-тин ады	Хəрчин шифри	Дөврүн əввə-линə көһ-нəлмə мəб-лəғи	Дахил олан көһнəл-мə мəб-лəғи	Чыхан көһ-нəлмə мəб-лəғи	Дөврүн ахыры-на көһ-нəлмə мəб-лəғи
32	*Чап гурғусу*	*26/1*	*250*	*30*	-	*280*
34	*Ком-пүтер*	*26/1*	*150*	*30*	*180*	-
35	*Авто-мобил*	*26/1*	*500*	*50*	-	*550*
Јекун:			*900*	*110*	*180*	*830*

Ашағыдакы əсас вəсаитлəрə (фондлара) көһнəлмə (амортизасија) һесабланмыр:

-надир меˋмарлыг вə инчəсəнəт абидəси олан биналара вə гурғулара (тикилилəрə);

-елми, тəдрис вə тəчрүбə мəгсəди үчүн кабинетлəрдə вə лабораторијаларда истифадə едилəн аваданлыглара, нүмунəлəрə, фəалијјəтдə олан вə олмајан моделлəрə, макетлəрə вə башга əјани вəсаитлəрə;

-мəһсулдар һејванлара (чамышлара, кəллəрə, өкүзлəрə, мараллара вə с.);

-һејванханаларда вә дикәр аноложи мүәссисәләрдә олан һејванат аләминин експонатларына;

-истисмар вахты чатмајан чохиллик әкмәләрә;

-китабхана фондларына, кинофондлара, сәһнә реквизитләринә, музеј сәрвәтләринә;

-инчәсәнәт ишләринә (бәдии јарадычылыг әсәрләринә);

-мүәссисәнин харичи өлкәләрдә олан әсас вәсаитләринә;

-там амортизасија олунмуш әсас вәсаитләр (фондлар) истисмара јарарлы олдуғу һалларда.

Јухарыда гејд етдијимиз кими истеһсалын фасиләсизлијини тә`мин етмәк үчүн әсас фондлар вахташыры тә`мир олунмалыдыр. Тә`мир ишләри мүддәтиндән асылы олараг мүәссисәнин өзү тәрәфиндән, јахуд кәнар тәшкилатлар тәрәфиндән һәјата кечирилә биләр. Илин әввәлиндә истеһсал аваданлыгларында һансы насазлыгларын олачағыны билмәк мүмкүн олмадығындан тә`мир хәрчләринә чәкилән мәбләғин нә гәдәр олачағы билинмир.

Она көрә дә һәр бир тәсәррүфат субјекти илин әввәлиндән әсас фондларын, истеһсалын үмуми һәчмини нәзәрә алараг тә`мир хәрчләри сметасыны һазырламалыдыр. Һазырланмыш сметада тә`мир олуначаг објектләрин нөвбәлилији принсипинә диггәт јетирилмәли, баш верә биләчәк һәр һансы бир көзләнилмәз һадисәнин арадан галдырылмасы үчүн тәдбирләр нәзәрдә тутулмалыдыр.

Базар игтисадијјаты системиндә гәза, јанғын вә с. көзләнилмәз иткиләрин гаршысыны алмагдан өтрү әмлакын сығорталанмасындан кениш мигјасда истифадә едилир.

Мүәссисәләрдә тә`мир ишләрини апармаг үчүн хәрчләрин һесабына 89 №-ли "Гаршыдакы хәрчләр вә өдәмәләр үчүн еһтијатлар" һесабында "Тә`мир фонду" субһесабы ачылыр вә ашағыдакы мүһасибат јазылышлары верилир:

Дебет	Кредит
20, 25, 26, 44	89 (тә`мир фонду јарандыгда)
89	23, 70, 69, 10 вә с. (истифадә едилдикдә)

Бир чәһәти дә гејд етмәлијик ки, көрүлмүш фактики тә`мир ишләринин һәчми јарадылмыш тә`мир фондундан аз олдугда арадакы фәрг ашағыдакы јазылышла "сторно" үсулу илә көстәрилир:

Дебет	Кредит
20, 25, 26, 44	89 ("сторно" үсулу илә)

Әксинә олдугда, јә`ни јарадылмыш фонд тә`мир хәрчләрини өдәмәдикдә фәрг кәләчәкдә истеһсал, тәдавүл хәрчләринә силинмәк шәртилә 31 №-ли "Кәләчәк дөврләрин" хәрчләри һесабынын дебетинә јазылыр.

Һәр бир тә`мир објектинә чәкилмиш хәрчин учоту ајрылыгда апарылыр.

Узун мүддәтә ичарәјә көтүрүлмүш әсас вәсаитләр 03 №-ли ејни адлы һесабда ичарәјә верән вә ичарәдар арасында разылашдырылмыш гијмәтлә учота алынмагла ашағыдакы јазылышла әкс олунур:

Дебет	Кредит
03	97
97	51, 50

Ичарәјә көтүрүлән вәсаитләрә фаиз һесабландыгда:

Дебет	Кредит
81	97

Кери гајтарылдыгда:

Дебет	Кредит
47	03
02	47
97	47
88	47

Һазырда өлкәмиздә (хүсусилә Бакы шәһәриндә) ичарәјә верилән објектләрин ичәрисиндә јашајыш вә гејри-јашајыш биналары әсас јер тутур. Ичарәјә верән һүгуги вә физики шәхс олмасындан асылы олмајараг өз мүлкиј͡јәтиндә олан вәсаитләри ичарәјә верәркән ичарә һаггынын мәбләғи тәрәфләрин разылығы илә мүәјјән едилир.

Әкәр гејри-јашајыш саһәси Бакы шәһәр ичра һакимијјәтинин балансындадырса, онда ичарә һаггы тарифи 09.04.1996-чы илдән ашағыдакы кими мүәјјәнләшдирилир:

Мүәссисә вә ичарәчи-тәшкилатларын адлары	1 кв.м. гејри-јашајыш саһәсинин иллик ичарә һаггы тарифи (манатла)			
	Јерүстү бир вә јухары мәртәбәләр	Зирзәми вә јарым-зирзәмиләр	Тарихи-ме'марлыг әһәмијјәтли биналар үчүн	
			Јерүстү бир вә јухары мәртәбәләр	зирзәми вә јарым-зирзәмиләр
Өз фәалијјәтиндән кәлир көтүрмәјән бүдчә ичтимаи тәшкилатларын, рәссам, һејкәлтәраш вә ме`марларын јарадычылыг е`малатханасы, театр вә клублар	650	320	1300	320

Рабитә мүәссисәләри, чөрәк мағазалары, лајиһә бүролары вә институтлары, елми тәдгигат тәшкилатлары, һесаблама мәркәзләри вә шәһәрин мәнзил фондуна хидмәт көстәрән мүәссисәләр	6600	3300	13200	3300
Дөвләт бөлмәсинин вә ичтимаи тәшкилат-ларын өз фәалиј-јәтиндән кәлир көтүрән мүәссисә вә тәшкилатлары, ичти-маи иашә мүәссисәлә-риндән исә ресторанлар	28500	21000	57000	21000
Шәһәр әһалисинә мәишәт хидмәти көстәрән дөвләт мүәссисәләри, ичтимаи иашә мүәссисәләри (ресторанлардан башга), хејријјә фондлары вә башга хејријјә тәшкилатлары	22500	15000	45000	15000
Ассосиасијалар, фирмалар, кичик мүәссисәләр, кооперативләр, комисјон мағазалары	30000	24000	60000	24000
Дөвләт китаб мағазалары:	3300	1700	6600	1700
-саһәдән коммерсија вә ја комисјон фәалијјәти кими истифадә едилдији һалларда	30000	24000	60000	24000
Дөвләт аптекләри:	6600	3300	13200	3300

-саһәдән коммерсија вә ја комисјон фәалијјәти кими истифадә едилдиjи һалларда, һабелә шәхси аптекләр	30000	24000	60000	24000
Коммерсија структурларына верилмиш вә ја бу мәгсәдлә истифадә олунан дөвләт мағазалары һиссәси, шәхси мағазалар	30000	24000	60000	24000
Әһалинин јардымчы тәсәррүфатлары:	325	160	650	160
-саһәдән кәлир көтүрмәк мәгсәди илә истифадә едилдиjи һалларда	16000	12100	32000	12100

Гејд: Гејри-јашајыш саһәләринин көстәрилән ичарә һагғы тарифиндә ӘДВ нәзәрә алынмајыб.

Ичарәјә верән физики шәхсдирсә, әлавә дәјәр веркиси һесабланмыр. Анчаг о, саһибкарлыг фәалијјәтинә көрә кәлир веркиси өдәјир.

Ону да нәзәринизә чатдыраг ки, Бакы шәһәр ичра һакимијјәти башчысынын сәрәнчамы илә биналарын јерләшдиjи јер, кејфијјәти вә с. амилләр нәзәрә алынмагла мүгавилә гијмәтини тә`јин етмәк үчүн дүзәлиш әмсалларындан истифадә олунур.

Ичарәјә верилән јашајыш, гејри-јашајыш биналарынын (тикилиләринин) мүгавилә гијмәтини тә'јин етмәк үчүн дүзәлиш әмсаллары

1. Тикили әсаслы вә кејфијјәтли олдугда:

-дивар матсриалы, даш, бетон, дәмирбетон, үзлүк материалын мөвчудлуғу, бәзәк ишләринин, дөшәмәнин кејфијјәти 1.0 - 1.2

-әсаслы тә`мир тәләб едән биналар 0.8

2. Техники тәчһизат дәрәчәси:

-су кәмәринин, канализасијанын, истилијин, газын, електрик енержисинин олмасы 1.0 - 1.2

-коммунал шәраити там олмајан 0.8 - 0.9

3. Биналарын хүсуси ме`марлыг вә ја тарихи дәјәри 1.5

4. Ичарә олунан бинанын һүндүрлүјү H/2.8 (база тарифиндә бу һүндүрлүк 2.8 м-дир) (бурада: H-ичарә олунан бинанын һүндүрлүјүдүр).

5. Ичарә олунан бинанын јерләшдији јер:

-јерүстү һиссә 1.0

-тәбии ишығы олмајан зирзәми 0.3

-тәбии ишығы олан зирзәми 0.5

-анбар 0.4

-јарымзирзәми, чардаг 0.7

6. Ичарә олунан бинаја (тикилијә) битишик әразинин олмасы, автомобил дајаначағынын мүмкүнлүјү 1.0 -1.2

-ичарә олунан бинанын (тикилинин) раһат јерләшмәси, дајаначаг олмајан, анчаг әсас гапыја нәглијјатын јахынлаша билмәсинин раһатлығы олмајанда 1.0

-әсас гапыја нәглијјатын јахынлашма раһатлығы олмајанда 0.8 - 0.9

7. Бинанын сосиал үстүнлүјү:

-булварда, шәһәр мејданларында, әсас магистралда јерләшмәси вә метро стансијаларына јахынлығыны 400 м-ә гәдәр олмасы 1.0 - 1.3

-бинанын әсас макистралындан, метродан, ичтимаи нәглијјатдан аралы јерләшмәси 0.9

8. Коммерсија үчүн истифадә етмәјин раһат олмасы (күчәдән вә ја һәјәтдән киришин олмасы, мәһәллә дахилиндә јерләшмәси) 1.0 - 1.3

-коммерсија үчүн истифадә олунмајан 0.9

-сәфирликләр үчүн истифадә олунан 0.5

Торпаг саһәсинин мугавилә гијмәтини тә`јин етмәк учун дузәлиш әмсаллары

1. Саһәнин сосиал үстүнлүјү:

-дәнизкәнары булвар, шәһәр мејданларында, әсас макистралда јерләшмәси, метро стансијаларына јахынлығын 400 м-ә гәдәр олмасы, јүк вә миник машынларынын раһат јахынлашмасы 1.3

-нәглијјатын јахынлашма раһатлығы олмајанда 1.0

2. Саһәнин истифадә едилмәси:

-истеһсалат објектләринин тикинтисинә 0.4

-сәфирлик корпусларынын тикинтисинә 0.5

-курорт зонасынын тикинтисинә 1.1

Гејри-мадди активләрин учотда әкс олунмасы, демәк олар ки, әсас вәсаитләрин учотундакы гајда илә ејнидир.

Малијјә гојулушлары һаггында китабын "Гијмәтли кағызларын учоту" бөлмәсиндә кениш сурәтдә бәһс олуначаг.

Капитал гојулушларынын тәркибинә тикинти-гурашдырма ишләринин мәсрәфләри, аваданлыгларын, аләтләрин алынмасы вә с. әсаслы ишләр (лајиһә-ахтарыш, кеоложи кәшфијјат вә газма ишләри, тикинти илә әлагәдар торпаг саһәләринин ајрылмасы вә көчүрүлмә үзрә хәрчләр, јени јарадылан мүәссисәләр үзрә кадр һазырлығы вә с.) дахил едилир.

Мүвәггәти истисмарда олан әсаслы тикинти објектләри даими истисмара вериләнәдәк әсас вәсаитләрин тәркибинә дахил едилмир. Бу објектләр үзрә хәрч мәбләғләри

мүһасибат учоту һесабында битмәмиш капитал гојулушу кими әкс етдирилир. Капитал гојулушу заманы ашағыдакы мүһасибат јазылышларындан истифадә едилир.

Көрүлән иши дикәр тәшкилатлар јеринә јетирдикдә:

Дебет	Кредит
08	60

Мүәссисә өз һесабына көрдүкдә:

Дебет	Кредит
08	10, 20, 40, 60, 70, 67, 69 вә с.

Чаван һејванлар әсас сүрүнүн тәркибинә кечирилдикдә:

Дебет	Кредит
08	11
01	08

Әвәзсиз алынмыш капитал гојулушу заманы:

Дебет	Кредит
08	88

Баша чатдырылмамыш капитал гојулушу сатылдыгда:

Дебет	Кредит
48	08
76	48
48	68
48	80

51	48

Башга мүәссисәнин низамнамә капиталына гојулуш кими верилдикдә;

Хәрчләр һәчминдә:

Дебет	Кредит
06	08

Мүгавилә гијмәти илә:

Дебет	Кредит
48	08
06	48
48	80

Капитал гојулушлары баша чатдыгда:

Дебет	Кредит
01	08

јазылышлары верилир.

09 №-ли "Дахил оласы ичарә өһдәликләри" һесабындан ичарәјә верән мүәссисәләр истифадә едир. Бу заман 47 №-ли "Әсас вәсаитләрин сатышы вә саир харичолмалар" һесабындан истифадә едиләрәк ашағыдакы көчүрмәләр верилир:

Дебет	Кредит
09	47
47	01

02	47
47	68 (ӘДВ)
51	09
47	80

Узунмүддәтли ичарә мүгавиләси үзрә һесабланмыш фаиз мәбләғи:

Дебет	Кредит
09	80
51	09 (дахил олдугда)

VI ФӘСИЛ

Әсас вәсаитләр, узунмуддәтли гојулушлар вә онлара тәтбиг олунан веркиләр

Әсас вәсаитләрин сатышы, узун мүддәтә ичарәјә верилмәси заманы әлдә олунан кәлир, тәсәррүфат фәалијјәтинин нәтичәләринә аид едиләрәк үмуми гајдада мәнфәәтдән верки һесабланаркән нәзәрә алыныр.

Әкәр әсас вәсаитләр әлавә дәјәр веркиси илә алынмышдырса онларын сатышы, мүбадиләси, әвәзсиз верилмәси заманы разылашдырылмыш гијмәтин алыш дәјәриндән артыг олмасы һаллары истисна олмагла әлавә дәјәр веркиси һесабланмыр.

Әлавә дәјәр веркисиз алынмыш әсас вәсаитләр һәр һансы гијмәтә сатылан заман верки сатыш гијмәтиндән үмуми гајдада һесабланыр.

Мисал. Әлавә дәјәр веркиси илә бирликдә 360 мин маната алынмыш әсас вәсаит һәмин гијмәтә јахуд ондан учуз сатылдыгда верки һесабланмыр. Һәмин вәсаит 500 мин маната сатыларса 23,4 мин манат ((500-360)х16,67%) һесабланмалы вә бүдчәјә өдәнилмәлидир.

Әсас вәсаитләр (фондлар) ичарәјә верилдикдә мүгавилә гијмәтиндән мүвафиг гајдада әлавә дәјәр веркиси һесабланыр.

Истеһсал бинасы 40000 мин маната бир иллијинә ичарәјә верилмишдир. Бу мүгавиләдә ашағыдакы кими көстәрилмәлидир.

Мүгавиләнин мәбләғи- 40.000.000 манат.

Әлавә дәјәр веркиси- 8.000.000 манат.

Мүгавиләнин үмуми мәбләғи - 48.000.000 манат олачагдыр.

Бу заман верилмәли олан мүһасибат јазылышлары јухарыда көстәрилмишдир.

Әмлак веркиси

24 март 1995-чи илдә гәбул едилмиш "Әмлак веркиси һаггында" Азәрбајчан Республикасы ганунуна көрә бүтүн мүәссисәләр балансында олан әсас вәсаитләрин дәјәринин 0,5 фаиз дәрәчәсиндә әмлак веркиси өдәмәлидирләр.

Әмлак веркисинин тә`дијәчиләри ашағыдакылардыр:

- Азәрбајчан Республикасынын гануноверичилији илә һүгуги шәхс һесаб едилән мүәссисәләр, тәшкилатлар вә идарәләр;
- банклар вә кредит идарәләри, сығорта тәшкилатлары;
- харичи инвестисијалы мүәссисәләр, тәсәррүфат (саһибкарлыг) фәалијјәти илә мәшғул олан бејнәлхалг бирликләр вә тәшкилатлар;
- көстәрилән тә`дијәчиләрин мүстәгил баланса вә һесаблашма һесабына малик олан филиаллары вә дикәр ајрылыгда јерләшән бөлмәләри;
- харичи һүгуги шәхсләрин (мүәссисә, ширкәт, банк вә дикәр тәсәррүфат вә малијјә тәшкилатлары) Азәрбајчан Республикасы әразисиндәки бүро, акентлик вә дикәр нүмајәндәликләри.

Әмлак веркисини өдәмәкдән ашағыдакылар азаддырлар:

1) Бүдчә идарәләри вә тәшкилатлары, дөвләт һакимијјәти вә идарәетмә органлары, Азәрбајчан Республикасы Милли Банкы вә онун идарәләри, бүдчәдәнкәнар фондлар;

2) Ихтисаслашмыш протез-ортопедик мүәссисәләр;

3) Тәһсил, дөвләт бүдчәсиндән малијјәләшдирилән идман, мәдәнијјәт идарәләри вә тәшкилатлары;

4) Дини вә дөвләт милли мәдәнијјәт чәмијјәтләри, мәркәзләри, бирликләри вә тәшкилатлары;

5) Әлилләрин ичтимаи тәшкилатлары.

Веркитутма мәгсәди үчүн мүәссисәнин әмлакынын дәјәри ашағыдакы објектләрин баланс дәјәриндә азалдылыр:

-верки одәјичиләринин балансында олан мәнзил-коммунал вә сосиал-мәдәни објектләрин;

-еколокија, јанғындан мүһафизә вә ја мүлки мүдафиә үчүн истифадә едилән објектләрин;

-мәһсул өтүрән кәмәрләрин, дәмир вә автомобил јолларынын, рабитә вә енержи өтүрүчү хәтләрин, мелиорасија вә суварма системинин;

-Дөвләт Стандартлашдырма вә Метролокија Мәркәзинин аваданлығынын;

-"Дөвләт јол фонду һаггында" Азәрбајчан Республикасынын ганунуна көрә верки тутулан нәглијјат васитәләринин;

-торпагларын.

Јени тикилмиш биналара вә јени сатын алынмыш нәглијјат васитәләринә көрә бинанын истифадәјә верилдији (нәглијјат васитәләринин гејдә алындығы) илин ахырынадәк верки тутулмур.

Һесабат дөврү әрзиндә веркинин вә әмлакын орта иллик дәјәринин мүәјјән едилмиш формалар үзрә һагг-һесаблары мүәссисәләр тәрәфиндән јерләшдикләри әрази үзрә верки органларына рүблүк вә иллик мүһасибат һесабатынын тәгдим едилмәси үчүн мүәјјән едилмиш мүддәтләрдә тәгдим едилир.

Биркә фәалијјәтин һәјата кечирилмәси илә бағлы гијмәтлиләрин вә әмәлијјатларын мүһасибат учотуну апаран мүәссисәләр биркә фәалијјәт һаггында мүгавилә иштиракчыларына, онун һәјата кечирилмәси нәтичәсиндә јарадылмыш (алынмыш) вә веркијә чәлб едиләси әмлак барәдә, веркинин һагг-һесабларынын тәгдим едилмәси үчүн мүәјјән едилмиш мүддәтәдәк мә`лумат верирләр.

Харичи һүгуги шәхсләр веркинин рүблүк һагг-һесабыны һесабат дөврүндән сонракы ајын 20-дәк тәгдим едирләр.

Веркијә чәлбетмә мәгсәдилә мүәссисәләрин әмлакынын орта иллик дәјәри ашағыдакы гајдада һесабланыр:

Һесабат дөврүндә (рүб, јарымиллик, 9 ајлыг вә иллик) мүәссисәнин әсас вәсаитләринин орта иллик дәјәри һесабат илинин јанварын 1-ә вә һесабат дөврүндән сонракы ајын 1-ә (апрелин 1-и, ијулун 1-и, октјабрын 1-и, нөвбәти ил јанварын

1-и) әсас вәсаитләрин баланс дәјәринин чәминин јарысыны, һабелә һесабат илинин бүтүн дикәр рүбләринин биринчи ајларынын 1-ә (апрелин 1-и, ијулун 1-и, октјабрын 1-и) әсас вәсаитләрин баланс дәјәринин мәбләғини чәмләјиб алынан мәбләғи 4-ә бөлмәклә мүәјјән едилир.

Мүәссисә биринчи рүбдән башга һәр һансы рүбүн әввәлиндә јарадылдыгда әсас вәсаитләрин орта иллик дәјәри мүәссисәнин јарадылдығы рүбүн илк ајынын 1-ә (апрелин 1-и, ијулун 1-и, октјабрын 1-и) вә һесабат дөврүндән сонракы ајын 1-ә әсас вәсаитләрин баланс дәјәринин јарысы илә һесабат дөврүнүн бүтүн дикәр рүбләриндәки биринчи ајын 1-и тарихинә әмлакын баланс дәјәрини чәмләјиб алынан мәбләғи 4-ә бөлмәклә мүәјјән едилир.

Мүәссисә рүбүн биринчи јарысында (рүбүн икинчи ајынын 15-и дахил олмагла) јарадылдыгда әсас вәсаитләрин орта иллик дәјәрини һесабламаг үчүн јарадылма дөврү там рүб кими гәбул едилир. Мүәссисә рүбүн икинчи јарысында јарадылдыгда әсас вәсаитләрин орта иллик дәјәри јарадылма рүбүндән сонракы рүбүн биринчи ајынын 1-и тарихиндән е`тибарән һесабланыр.

Әмлак веркиси үзрә верки тутулан базаны мүәјјән етмәк үчүн балансын активиндә мүһасибат учотунун ашағыдакы һесаблар үзрә әкс олунан галыглары көтүрүлүр.

Мүәссисәләр, идарәләр вә тәшкилатлар үзрә 01 №-ли “Әсас вәсаитләр” вә 03 №-ли “Узун мүддәтә ичарәјә көтүрүлмүш әсас вәсаитләр” (02 №-ли “Әсас вәсаитләрин көһнәлмәси” һесабында учота алынан көһнәлмә мәбләғи чыхылмагла)

Мүәссисәнин әмлакынын орта иллик дәјәринин һесабланма гајдасына аид бир нүмунә костәрәк. Тутаг ки, һесабат или әрзиндә мүәссисәнин јухарыда көстәриләнләри нәзәрә алдыгдан сонра веркијә чәлб олунан әмлакынын дәјәри ашағыдакы кими олмушдур.

-һесабат илинин јанвар ајынын 1-ә 40000 мин манат;
-һесабат илинин апрел ајынын 1-ә 50000 мин манат;
-һесабат илинин ијул ајынын 1-ә 30000 мин манат;
-һесабат илинин октјабр ајынын 1-ә 60000 мин манат;

-нөвбәти ил јанвар ајынын 1-ә 60000 мин манат.

Мүвафиг гајда илә һесабласаг, мүәссисәнин әмлакынын орта иллик дәјәри ашағыдакы кими олачаг:

I рүб үчүн (40000/2+50000/2):4=11250 мин манат;

I јарымил үчүн (40000/2+50000+30000/2):4=21250 мин манат

9 ај үчүн (40000/2+50000+30000+60000/2):4=32500 мин манат

Һесабат или үчүн (40000/2+50000+30000+60000+ +60000/2):4 =47500 мин манат

Мәнфәәт веркисиндә олдуғу кими әмлак веркиси дә илин әввәлиндән артан јекунла һесабланыр. Илин сонунда верки һагг- һесаб едиләрәк дәгигләшдирилир.

Бизим јухарыда көстәрдијимиз мисал әсасында бүдчәјә өдәмәли олдуғумуз верки мәбләғи ашағыдакы кими олар.

I рүбдә - 11250 х 0,5% = 56,25 мин манат;

II рүбдә - 21250 х 0,5% - 56,25 = 50 мин манат;

III рүбдә - 32500 х 0,5% - (56,25 + 50)=56,25 мин манат;

Фактики иллик - 47500 х 0,5% - (56,25 + 50 + 56,25) = 75 мин манат.

Һесабланмыш верки мүәссисәнин тәсәррүфат фәалијјәтинин нәтичәләринә аид едиләрәк:

Дебет	Кредит
80	68
68	51, 50

јазылышлары илә әкс олунур.

Мүвафиг верки үзрә һесабат мүәјјән олунмуш мүддәтдә ашағыдакы формада верки органларына тәгдим олунур.

Нумунә

Азәрбајчан Республикасы
Баш Дөвләт
Верки Муфәттишлијинин
тә`лиматына ӘЛАВӘ 2

Мүәссисәнин әсас вәсаитләринин орта иллик дәјәринин

ҺАГГ-ҺЕСАБЫ

Мүһасибат учотунун һесаблары	Һесабат мә'луматлары				
	1.01	1.04	1.07	1.10	1.01
1	2	3	4	5	6
Әсас вәсаитләр галыг дәјәри үзрә (01+03-02)	*2400*	*2490*	*2400*	*2780*	*3060*
бурада: 01"Әсас вәсаитләр" 03 "Узун мүддәт ичарәјә көтүрүлмүш әсас вәсаитләр" 02 "Әсас вәсаитләрин көһнәлмәси"	*2000* *500* *100*	*2100* *500* *110*	*2000* *500* *100*	*2300* *600* *120*	*2500* *700* *140*
Биркә фәалијјәтин һәјата кечирилмәси илә әлагәдар олан әсас вәсаитләрин дәјәри	*600*	*600*	*600*	*960*	*960*
Јухарыдакы һесабларда әкс олунан, анчаг веркијә чәлб олунмајан әсас вәсаитләрин дәјәри (чәми)	*180*	*200*	*200*	*240*	*360*
Веркијә чәлбетмә базасынын јекуну:	*2820*	*2890*	*2800*	*3500*	*3660*

Әсас вәсаитләрин орта иллик дәјәри = һесабат дөврүнүн әввәлинә вә һесабат дөврүндән сонракы ајын 1-и тарихинә әсас вәсаитләрин дәјәринин јарысы, һабелә һесабат дөврүнүн галан бүтүн рүбләринин 1-и тарихләринә дәјәри/ 4

Нүмунә

Азәрбајҹан Республикасы Баш Дөвләт Верки Муфәттишлијинин тә`лиматына ӘЛАВӘ 1

Мүәссисәнин мөһүрү

Верки органын штампы вә ја гејдә алынмышдыр
“__” ______199__ил

“Шуша” рајон ______________ үзрә
дөвләт верки мүфәттишлијинә

“Гызылгаја” фирмасы ______________
мүәссисәнин ады

Кәримов Илһам ______________
мадди мәс`ул шәхсин сојады, ады

1996- чи илин *иллик* ______ үчүн әмлак веркисинин
(рүб, јарымил, 9 ај, ил)

ҺАГГ-ҺЕСАБЫ

(мин манатла)

№	Көстәричиләр	Өдәјичинин мә’луматлары	Верки органынын мә’луматлары
1	Һесабат дөврүндә әсас вәсаитләрин орта иллик дәјәри	*47500*	

2	Əмлак веркисинин мүәјјән олунмуш дәрәчәси, %-лә	*0.5*	
3	һесабат дөврүндә һагг-һесаб үзрә әмлак веркисиин мәблəғи (сәтир1хсәтир2/ 100)	*237.5*	
4	Һесабат дөврүндә бүдчәјә һесабланмыш әмлак веркисинин мәблəғи	*162.5*	
5	Мүддәт үзрә бүдчәјә өдәниләси әмлак веркиси (сәтир 3 - сәтир 4)	*75*	

"__" _______ 199__ил
(һагг-һесабын көндәрилмә тарихи)

Рәһбәр _________________________ (имза)
Баш мүһасиб ___________________ (имза)

Верки муфәттишлијинин гејдләри вә ирадлары

Илкин јохламанын нәтичәси үзрә һагг-һесаба ашағыдакы дәјишикликләр едилмишдир. _________________________
____

"__" _________199__ил Мүфәттиш ________ (имза)

Учот үзрә муфәттишин арајышы

Өдәјичинин шәхси һесабында бу һагг-һесаб үзрә һесабланмышдыр:
____

"__" ______199__ил Учот үзрә мүфәттиш_______(имза)

Торпаг веркиси

"Торпаг веркиси һаггында" гануна көрә өлкәмиздә фәалиjjәт көстәрән бүтүн тәсәррүфат субјектләри торпагдан истифадәјә көрә һәр ил верки өдәмәлидир. Мүвафиг гануна 24 декабр 1996-чы ил тарихли дәјишикликлә торпаг веркиси үзрә күзәштләрин сајы азалдылмыш, ејни заманда веркинин һесабланмасы әввәлки кими минимум әмәкһаггына көрә јох, кадастр рајонлары үзрә мүтләг рәгәмләрлә мүәjjәнләшдирилмишдир.

Јени ганунла анчаг ашағыдакылар торпаг веркисини өдәмәкдән азад едилибләр:

-јашајыш мәнтәгәләринин үмуми истифадәдә олан торпаглары;

-дөвләт мүкиjjәтиндә олан тәбиәти мүһафизә, тәбии горуг, сағламлашдырма, истираһәт, тарих-мәдәниjjәт тә`јинатлы торпаглар, һабелә ганунла горунан әразиләрин тәсәррүфат фәалиjjәти гадаған едилмиш торпаглары;

-истеһсал фәалиjjәтинә чәлб едилмәмиш дөвләт, мешә вә су фонду торпаглары, Хәзәр дәнизинин (көлүнүн) Азәрбајчан Республикасынын мәнсуб олан секторунун алтында јерләшән торпаглар;

-дөвләт бүдчәсинин, јахуд һәмкарлар иттифагы тәшкилатынын вәсаити һесабына малиjjәләшдирилән мәдәниjjәт, инчәсәнәт вә кинематографија, тәһсил, идман-сағламлыг комплексләри вә објектләри (курорт идарәләри истисна олмагла), һабелә тәбии, тарихи вә мәдәни абидәләр;

-кәнд тәсәррүфаты вә мешә тәсәррүфаты тәмајүллү елми тәшкилатлар вә елми тәдгигат идарәләри, елми вә тәдрис мәгсәдләри үчүн истифадә едилән торпаг саһәләринә көрә;

-дөвләт сәрһәд золаглары вә мүдафиә тә`јинатлы торпаглар.

Веркинин дәрәчәләри Азәрбајчан Республикасы Назирләр Кабинетинин 14 мај 1997-чи ил 43 сајлы гәрары илә тәсдиг олунмуш "Торпаг веркисини һесабламаг үчүн торпагларын гијмәтләндирилмәси чәдвәли" нә әсасән мүәjjән едилир.

Торпаг веркисини һесабламаг үчүн бу чәдвәлдә көстәрилмиш 1 һектарын шәрти балларыны 300 маната вурмаг лазымдыр. Бу заман нәзәрә алынмалыдыр ки, бичәнәкләр, өрүшләр вә отлаглар үчүн торпагларын 1 һектарынын баллары әкин вә динч торпаглар үчүн мүәјјәнләшдирилмиш балларын 1/10 мигдарында гәбул едилир.

Мисал. Астара рајонунун дүзән һиссәсиндә јерләшән вә Ләнкәран - Астара кадастр гијмәт рајонуна дахил олан кәнд тәсәррүфаты мүәссисәси ашағыдакы торпаглара маликдир:

1. Әкин торпаглары - 15 ha. Бунлардан:

1-чи кејфијјәт групуна аид - 10 ha;

2-чи кејфијјәт групуна аид - 5 ha.

2. Чохиллик әкмәләр - 10 ha. Бунлардан:

1-чи кејфијјәт групуна аид - 8 ha;

2-чи кејфијјәт групуна аид - 2 ha.

Бу һалда верки дәрәчәләри ашағыдакы кими мүәјјәнләшдириләчәкдир:

1. Әкин торпаглары үчүн:

1-чи кејфијјәт групу үзрә - 10 x 150 x 300 = 450000 манат;

2-чи кејфијјәт групу үзрә - 5 x 70 x 300 = 105000 манат.

2. Чохиллик әкмәләр үчүн:

1-чи кејфијјәт групу үзрә - 8 x 300 x 300 = 720000 манат;

2-чи кејфијјәт групу үзрә - 2 x 230 x 300 = 138000 манат.

Беләликлә, верки мәбләғи

450000 + 105000 + 720000 + 138000 = 1413000 манат тәшкил едир.

Һүгуги шәхсләр торпаг веркисини торпаг саһәләринин өлчүсүнә вә веркинин дәрәчәләринә әсасән һәр ил һесаблајыр вә мајын 15-дән кеч олмајараг һесабламалары верки органларына тәгдим едирләр.

Торпаг веркисинин һесабатларыны вахтында тәгдим етмәмиш һүгуги шәхсләрдән верки органлары торпаг саһәсинин өлчүсүнә вә веркинин дәрәчәләринә әсасән һесабланмыш верки мәбләғинин 110 фаизи мигдарында верки тутурлар. Һесабламалар тәгдим едилдикдән сонра верки мүәјјән едилмиш гајдада јенидән һесабланыр.

Јени ајрылмыш торпаг саһәләри үзрә верки һесабламаларыны һүгуги шәхсләр һәмин торпағын ајрылдығы вахтдан сонра бир ај әрзиндә тәгдим едирләр.

Вәтәндашлара торпаг веркисини верки органлары һәр ил мајын 1-дәк һесаблајыр вә тә`дијә билдиришләрини августун 1-дән кеч олмајараг онлара чатдырырлар.

Ајрылыгда бир нечә һүгуги шәхсин вә ја вәтәндашын мүлкијјәтиндә вә истифадәсиндә олан тикилиләрә хидмәт үчүн ајрылмыш торпаг саһәләринә көрә верки онлара мәхсус тикили саһәләринә мүтәнасиб сурәтдә һесабланыр.

Һүгуги шәхсләрин вә вәтәндашларын ил әрзиндә алдыглары торпаг саһәләринә көрә верки торпағын алындығы вахтдан сонракы ајдан башлајараг һесабланыр.

Верки бәрабәр мәбләғләрдә 15 сентјабр вә 15 нојабр тарихләриндән кеч олмајараг өдәнилир.

Торпаг веркисини һесабламаг үчүн торпагларын гијмәтләндирилмәси

Кадастр гијмәт рајонлары вә онлара дахил олан инзибати рајонлар	Кеј-фиј-јәт груп-лары	Торпагларын 1 һектарынын шәрти баллары	
		Әкин, динч вә һәјәтјаны торпаглар	Чохиллик әкмәләр
1. Муған-Салјан (Салјан, Саатлы, Биләсувар, Имишли, Нефтчала рајонлары, Һачыгабул рајонунун Күргырағы дүзән һиссәси)	I, II III IV	140 80 20 10	- - - -
2. Мил-Гарабағ (Бәрдә, Ағчабәди, Бејләган, Тәртәр рајонлары, Ағдам, Коранбој, Хочавәнд рајонларынын вә кечмиш Агдәрә рајону әразисинин дүзән торпаглары)	I II III IV	175 115 65 40	135 110 80 –

3. Аран-Ширван (Зәрдаб, Күрдәмир, Учар, Јевлах, Ағдаш рајонлары, Ағсу вә Көјчај рајонларынын дүзән торпаглары)	I II III IV	110 35 20 10	- - - -
4. Абшерон-Гобустан (Абшерон рајону, Һачыгабул рајонунун Нәваи-Атбулаг массиви, Хызы рајонунун дүзән торпаглары вә Сијәзән рајонунун Лиман көлүнә гәдәр олан дүзән торпаглары)	I II III IV	80 30 20 10	295 230 180 150
5. Дәвәчи-Хачмаз (Хачмаз рајону, Дәвәчи, Сијәзән, Губа вә Гусар рајонларынын дүзән торпаглары)	I II III IV	150 110 45 20	175 135 90 65
6. Гонагкәнд-Гусар (Гусар, Губа, Дәвәчи, Сијәзән вә Хызы рајонларынын дағ торпаглары)	I II III IV	40 20 10 5	45 40 30 20
7. Дағ-Ширван (Шамахы, Гобустан, Исмајыллы рајонлары, Ағсу вә Көјчај рајонларынын дағ торпаглары)	I II III IV	80 30 20 10	340 260 230 110
8. Шәки-Загатала (Шәки, Загатала, Оғуз, Гах, Гәбәлә вә Балакән рајонларынын дағ торпаглары)	I II III IV	200 150 90 25	220 105 40 25
9. Ганых-Әјричај (Шәки, Загатала, Гах, Оғуз, Балакән вә Гәбәлә рајонларынын дүзән торпаглары)	I II III IV	180 115 50 15	270 210 120 _
10. Кәнчә-Газах (Самух рајону, Шәмкир, Ханлар, Товуз, Ағстафа вә Газах рајонларынын дағ торпаглары)	I II III IV	90 40 10 5	390 340 245 _
11. Дашкәсән-Кәдәбәј (Кәдәбәј, Дашкәсән, Коранбој, Ханлар, Шәмкир, Товуз, Ағстафа вә Газах рајонларынын дағ торпаглары)	I II III IV	80 30 10 5	- - - -

12. Аразбоју (Зәнкилан, Фүзули вә Чәбрајыл рајонларынын дүзән торпаглары)	I II III IV	70 35 15 10	550 400 310 230
13. Дағ-Гарабағ (Шуша, Хочалы рајонлары, Хочәвәнд, Фүзули, Чәбрајыл, Ағдам рајонларынын вә кечмиш Ағдәрә рајону әразисинин дағ торпаглары)	I II III IV	45 25 15 10	400 345 210 190
14. Лачын-Губадлы (Кәлбәчәр, Лачын, Губадлы рајонлары, Зәнкилан рајонунун дағ торпаглары)	I II III IV	55 35 20 10	- - - -
15. Лерик-Јардымлы (Лерик, Јардымлы рајонлары, Масаллы, Ләнкәран, Астара вә Чәлилабад рајонларынын дағ торпаглары)	I II III IV	20 15 5 2	215 160 105 70
16. Ләнкәран-Астара (Ләнкәран, Астара вә Масаллы рајонларынын дүзән торпаглары)	I II III IV	150 70 30 15	300 230 175 105
17. Чәлилабад (Чәлилабад рајонунун дүзән торпаглары)	I II III IV	105 90 60 —	310 270 165 —
18. Шәрур-Ордубад (Шәрур, Сәдәрәк, Бабәк, Ордубад, Чулфа рајонларынын дүзән торпаглары)	I II III IV	45 25 10 5	- - - -
19. Шаһбуз-Парагачај (Шаһбуз рајону, Шәрур, Сәдәрәк, Бабәк, Ордубад вә Чулфа рајонларынын дағ торпаглары)	I II III IV	12 6 3 1	- - -

Јухарыда гејд олундуғу кими, һүгуги шәхсләр мајын 15-дән кеч олмајараг ашағыдакы формада һесабаты верки органына тәгдим едирләр:

Нумунә

Кәпәз рајону үзрә дөвләт верки мүфәттишлијинә

Азәрбајчан Республикасы Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлијинин тә`лиматына ӘЛАВӘ

"Дәлидағ" фирмасы
мүәссисәнин ады

Кәримов Камил
мадди-мәс'ул шәхс

ВӨИН-*140004505*

һесабаты гәбул етди:

ТОРПАГ ВЕРКИСИНИН
ҺАГГ-ҺЕСАБЫ
1996-чы ил үзрә

Торпаг саһәләри	Торпағын 1 һектарынын шәрти баллары	Торпағын саһәси (ha)	Веркини һесабламаг үчүн әмсал	Веркинин мәбләғи (гр2хгр3хгр4)
1	2	3	4	5
1. Әкин, динч вә һәјәтјаны торпаглар				
а) I кејфијјәт групу	*45*	*150*	*300*	*2025000*
б) II кејфијјәт групу				
в) III кејфијјәт групу	*15*	*210*	*300*	*945000*
г) IV кејфијјәт групу				

Чәми (а-ғ сәтирләри-нин јекуну)	x			*2970000*
2. Чох-иллик әкмәләр	x			
с) I кејфиј-јәт групу				
д) II кеј-фијјәт групу				
е) III кеј-фијјәт групу				
ғ) IV кеј-фијјәт групу	*190*	*50*	*300*	*2850000*
Чәми (с-ғ сәтирләри-нин јекуну)	x			*2850000*
3. Бичәнәк, өрүш вә отлаглар				
4. Дикәр торпаглар	x			
5. Јекун: сәтир 1+сә-тир 2+сә-тир 3+сә-тир 4	x			*5820000*
6. Өдәниш мүддәтләри үзрә				
а) сентја-брын 15-дәк	x	x	x	
б) нојабрын 15-дәк	x	x	x	

Мүәссисәнин рәһбәри: ____________________
имза

Баш мүһасиб: ____________________
имза

арха тәрәфи

МҮФӘТТИШЛИЈИН ИШЧИЛӘРИНИН ГЕЈДЛӘРИ ВӘ ИРАДЛАРЫ:

1. Илкин јохлама нәтиҹәсиндә ашағыдакы дүзәлишләр едилмишдир:

"___" ____________199__ҹи ил (илкин јохлама тарихи)

____

имза (ишчинин вәзифәси, сојады, ады)

2. Бу һагг-һесаб үзрә тә`дијәчинин шәхси һесабында һесабланмышдыр:

____

____

"___" ______________ 199___ҹи ил (јазылма тарихи)

Учот үзрә ишчи имза

______________________ (вәзифәси, сојады, ады)

VII ФӘСИЛ

Истеһсал еһтиjатлары

Мүһасибат учотунун бу бөлмәсиндә мүәссисәнин фәалиjjәт истигамәти илә әлагәдар олараг һәр һансы мәһсул (иш, хидмәт) истеһсалы үчүн лазым олан материал, хаммал, jаначаг, еһтиjат һиссәләри, тара вә дикәр сәрвәтләр учота алыныр.

Материаллар

Материаллар алынма дәjәринин үзәринә тәдарүк, нәглиjjат вә с. хәрҹләр әлавә едиләрәк фактики маjа дәjәри мәбләғиндә мәдахил олунур.

Һесаблар планында көстәрилдиjи кими, истеһсал еһтиjатлары нөвләринә көрә 10 №-ли "Материаллар" һесабынын дахилиндә ачылмыш субһесабларда учота алыныр:

-хаммал вә материаллар субһесабында истеһсал олунмуш мәһсулун әсас компонентини тәшкил едән еһтиjатлар учота алыныр;

-jаначаг субһесабында - тәсәррүфат просесиндә истифадә олунан нефт мәһсулларынын (нефт, бензин, дизел jаначағы вә с.) дахил олмасы, мөвҹудлуғу, һәрәкәти учота алыныр;

-еһтиjат һиссәләри субһесабында-мүәссисәjә мәхсус машын, аваданлыг, нәглиjjат васитәләри үчүн еһтиjат һиссәләри, автомобил шинләри, тә`мир үчүн лазым олан дикәр механизмләр учота алыныр;

-тикинти материаллары субһесабында тикинти илә мәшғул олан тәшкилатлар истифадә етдикләри бүтүн материал вә гиjмәтлиләри учота алырлар.

Кәнд тәсәррүфаты мүәссисәләри өз еһтијачлары үчүн истифадә етдикләри тохумлары, јемләри, минерал күбрәләри, зијанверичиләрә, хәстәликләрә гаршы истифадә етдикләри кимјәви маддәләри, дәрманлары учота алмаг үчүн хүсуси ачылмыш субһесабдан истифадә едә биләрләр.

Јухарыда гејд етдијимиз кими, материалларын һәрәкәтинә нәзарәт етмәк үчүн синтетик учотла јанашы аналитик учотдан да истифадә едилир. Материаллар үчүн ачылмыш карточкаларда онларын мигдары, өлчү ваһиди, бир дәстинин гијмәти, алынма вә јердәјишмә тарихи, алынма вә верилмә мәнбәләри дәгиг көстәрилмәлидир.

Материаллар мәдахил едилдикдә, јахуд һәр һансы бир јердәјишмә олдугда мүвафиг сәнәдләрдә мадди мә`сул шәхсин имзасы олмалыдыр.

Үмумијјәтлә көтүрдүкдә бүтүн нөв тәсәррүфат вәсаитләри (әсас вәсаитләр, дөвријјә вәсаитләри вә с.) илкин сәнәдләрлә гејдә алындыгда хүсуси сијаһыда һәмин гијмәтлиләрин (өлчү ваһиди, мигдары, гијмәти вә с.) вә онларын сахланмасына чавабдеһ олан мадди мәс`ул шәхсин көстәричиләри (сојады, ады вә с.) јазылмалыдыр.

Азәрбајчан Республикасы Назирләр Кабинетинин 1996-чы ил 26 декабр тарихли 188 сајлы гәрары илә мүәссисә рәһбәрлији тәрәфиндән мадди мә`сул шәхсләрлә (гијмәтли мал- материл вә әшја сахланылан хәзинәләрин , мүһафизә камераларынын мүдирләри, кассирләр, нәзарәтчиләрлә вә с.) ашағыдакы формада мүгавилә бағланмалыдыр.

Нумунә

Там мадди мәс'улијјәт һаггында нүмунәви фәрди

М У Г А В И Л Ә

Азәрбајчан Республикасы Әмәк Ганунлары Мәчәлләсинин 126-1 маддәсинә әсасән мүәссисә, идарә, тәшкилат ишчиләрә верилән сәрвәтләрин сахланмасы, е`малы, сатышы (бурахылышы), дашынмасы вә ја истеһсал просесиндә

тәтбиги илә билаваситә әлагәдар вәзифәләр тутан вә ја бу чүр ишләри јеринә јетирән 18 јашына чатмыш ишчи илә онун тутдуғу вәзифә вә көрдүјү иш Азәрбајчан Республикасы Назирләр Кабинети тәрәфиндән тәгдим едилмиш хүсуси сијаһыја ујғун кәлдикдә онунла там мадди мәс`улијјәт һаггында нүмунәви фәрди мүгавилә бағлајыр.

ТӘРӘФЛӘРДӘН: биринчи тәрәф:

____

"Гызылгаја" фирмасынын
(мүәссисәнин, идарәнин, тәшкилатын

директору

____

ады вә онун рәһбәрләринин, јахуд рәһбәринин мүавининин вәзифәси,

Кәримов Бабәк Әкбәр оғлу
сојады, ады вә атасынын ады)

мүһасиб - Әлијева Лалә

Инзибати идарә һеј'әти тәрәфиндән, икинчи тәрәф:

анбардар, Гулијев Әли Гулу оғлу
(мадди мәс'ул шәхсин вәзифәси, сојады, ады вә атасынын ады)

2 №-ли анбар

(мадди сәрвәтләрин, көрүләчәк ишләрин јери)

Мадди сәрвәтләри кәләчәкдә горујуб сахламаг мәгсәди илә ашағыдакы тәләбләрә әмәл етмәклә мүгавилә бағлајыр.

1. *Ишчи Гулијев Әли Гулу оғлу*
(вәзифәси, сојады, ады вә атасынын ады)

Анбарда олан мадди сәрвәтләри горумаг
(көрәчәји ишин ады)

1. Она инзибати идарә һеј`әти тәрәфиндән е`тибар едилмиш мадди сәрвәтләрин горунуб сахланмасы, көрүләчәк иши лајигинчә јеринә јетирмәји там мәс`улијјәти илә өз үзәринә көтүрүр вә ашағыдакы вәзифәләрә әмәл етмәјә борчлудур:

а) она е`тибар едилмиш мадди сәрвәтләрин вә көрүләчәк ишләрин там гејдинә галмалыдыр, ејни заманда идарәјә, мүәссисәјә вә тәшкилата һеч бир сәбәб үзүндән зијан вурмамалыдыр вә зијанкарлыға гаршы мүбариз олмалыдыр;

б) мүәссисәнин, идарәнин, тәшкилатын рәһбәрлијинә вахтлы-вахтында өһдәсиндә олан мадди сәрвәтләрин тәһлүкәсизлији барәдә мә`лумат вермәли вә лазым кәлдикдә горхулу вәзијјәтин сәбәбләрини ајдынлашдырмалыдыр;

в) она е`тибар едилмиш мадди сәрвәтләрин, пул вәсаитләринин вә башга көрүләчәк ишләрин учотуну апармалы, мүәјјән едилмиш гајдада һесабат тәртиб едиб тәләб олунан јерләрә тәгдим етмәлидир;

г) она е`тибар едилмиш мадди сәрвәтләрин инвентаризасијасында иштирак етмәлидир.

2. Инзибати идарә һеј`әти ашағыдакы тәләбләри јеринә јетирмәјә борчлудур:

а) ишчијә е`тибар едилмиш мадди сәрвәтләрин горунуб сахланмасы вә көрүләчәк ишләрин лајигинчә јеринә јетирилмәси үчүн она лазыми шәраит јаратмалыдыр;

б) ишчини мадди сәрвәтләрин горунуб сахланылмасы вә мадди зијанын өдәнилмәсинә даир гүввәдә олан там мадди мәс`улијјәт барәдә ганунверичиликлә, һәмчинин мүәссисәјә, идарәјә, тәшкилата дәјән зијанын мадди мәс`ул шәхс тәрәфиндән өдәнилмәси барәдә тә`лиматларла, нормативләрлә вә ејни заманда сахлама, гәбул етмә, е`мал етмә, сатыш (бурахылыш), дашынма, јахуд верилмиш мадди сәрвәтләрин истеһсала мәсрәфи вә башга гајдаларла әввәлчәдән таныш етмәлидир;

в) гәбул едилмиш гајдалар әсасында инвентаризасијаны һәјата кечирмәлидир.

3. Мадди мәс`ул шәхсин күнаһы үзүндән мүәссисәјә, идарәјә, тәшкилата дәјән зәрәрин мигдары мүәјјән

едилдикдән сонра онун өдәниши мөвчуд ганунверичилик әсасында һәјата кечирилир.

4. Идарәјә, мүәссисәјә, тәшкилата дәјән зәрәр мадди мәс`ул шәхсин күнаһы үзүндән олмазса, онда мадди мәс`ул шәхс она чаваб вермир.

5. Бу мүгавилә мадди мәс`ул шәхсин ишләдији вә она е`тибар едилмиш мадди сәрвәтләрин сахландығы бүтүн дөвр әрзиндә е`тибарлыдыр (гүввәдәдир).

6. Бу мүгавилә ики нүсхәдә тәртиб едилир вә биринчи нүсхә идарәдә, икинчи нүсхә исә мадди мәс`ул шәхсдә сахланылыр.

Мүгавиләдәки тәрәфләрин үнваны:

Идарә:

____

____

____

Ишчи:

____

____

____

____

Мүгавиләдәки тәрәфләрин имзасы:

Идарә рәһбәри Ишчи

Мүгавиләнин бағландығы тарих __________ имза

М.Ј.

Инди исә мүәссисәләрдә мал-материал гијмәтлиләринин алынмасы вә јердәјишмәси заманы истифадә олунан норматив сәнәдләри нәзәрдән кечирәк.

Мал-материал еһтијатлары ашағыдакы мәнбәләрдән дахил ола биләр:

- тә`сичинин пај гојулушу шәклиндә;
- өзү истеһсал етдикдә;
- малсатандан алындыгда;
-харичи өлкәдән идхал етдикдә;
-әвәзсиз малијјә јардымы шәклиндә;
-тәһтәлһесаб шәхсләр тәрәфиндән алындыгда;
-алыш акты васитәсилә физики шәхсләрдән алындыгда.

Кәнар тәшкилатлардан мал алындыгда илк нөвбәдә мүгавилә бағланмалыдыр.

Мүәссисәдә һәр һансы бир иш үчүн дикәр тәшкилатларла мүгавилә бағландыгда, јахуд мал алынмасы үчүн ишчиләрә вәкаләтнамә вериләркән вә с. һалларда бу кими сәнәдләрин гејдијјаты үчүн хүсуси формалы журналлардан истифадә олунур. Бунун үчүн журналлар сәһифәләнмәли, тикилмәли, мүәссисәнин мөһүрү илә тәсдиг едилмәлидир.

Нумунә

МҮГАВИЛӘЛӘРИН ГЕЈДИЈЈАТЫ ЖУРНАЛЫ

Сыра №-и	Дикәр мүәссисәнин ады	Үнваны	Мүгавиләнин тә'јинаты	Мүгавиләнин №-и	Мүгавиләнин башланғыч тарихи	Мүддәтинин гуртардығы тарих	Гејд
1.	*"Араз" к/м*	*Р.Рза 18*	*Бинанын ичарәјә көтүрүлмәси*	*10*	*01/01/97*	*31/12/97*	

Тәрәфләр арасында бағланмыш мүгавиләдә алыначаг мал-материал гијмәтлиләринин ады, өлчү ваһиди, мигдары, гијмәти, дашынма, өдәнмә шәртләри, тәрәфләрин реквизитләри көстәрилир. Мүгавилә ики нүсхәдә тәртиб олунур. Бүтүн көстәричиләр долдурулараг тәрәфләрин мөһүр вә имзасы илә тәсдигләндикдән сонра бир нүсхә алычы, дикәри сатычы тәшкилатда галыр.

Мүгавиләнин тәртиб олунмасына даир бир нүмунәни нәзәрдән кечирәк:

Нүмунә

МҮГАВИЛӘ № *20/2*

Бакы шәһәри *01 август 1997*

Бир тәрәфдән, бундан сонра "Сатычы" тәшкилат адландырылачаг *"А" фирмасынын директору Әсәдов Бәһруз*, дикәр тәрәфдән "Алычы" адланан *"Б" мүәссисәсинин мүдири Вәлијев Сабирин* шәхсиндә ашағыдакы мүгавиләни тәртиб етдик:

1. "Сатычы" ашағыдакы маллары сатмағы, "Алычы" исә алмағы өз өһдәсинә көтүрүр.

2. Малын ады: *офис мебели*

3. Өлчү ваһиди: *әдәд*

4. Мигдары: *20*

5. Бир әдәдинин гијмәти: *150000* манат

6. Мәблəғи: *3000000 (үч милјон манат)*

7. Малын дашынма шәрти: *сатычы малын дашынмасыны вә гурашдырылмасыны өз үзәринә көтүрүр.*

8. Өдәнилмә шәрти: *малын дәјәринин јарысы әввәлчәдән, јарысы исә мал алындыгдан сонра өдәнилир.*

9. Мүгавилә имзаландығы күндән *31.12.1997 -чи ил* тарихә гәдәр гүввәдәдир.

10. Тәрәфләр мүгавиләдә нәзәрдә тутулан өһдәликләрә көрә мәс`улијјәт дашыјырлар.

11. Тәрәфләр арасында һәр һансы бир мүбаһисә олдугда арбитраж мәһкәмәсинә мүрачиәт олунур.

Тәрәфләрин реквизитләри

"Сатычы"	"Алычы"
Үнваны: *28 мај -10*	Үнваны: *Рәсул Рза-18*
Банк реквизитләри:	Банк реквизитләри:
"Бејнәлхалгбанк"	*"Азинвестбанк"*
һ/һ-467045, код-555601	*Һ/Һ-460115, код-506655*
м/һ-1937471	м/һ-165543
______________ имза	______________ имза

Мүгавилә бағландыгдан сонра өдәмә банк васитәсилә һәјата кечирилдикдә сатычы тәшкилат өз банк реквизитләрини көстәрмәк шәрти илә алычы мүәссисәјә ашағыдакы формада һесаб-фактура тәгдим едир:

Нумунә

ҺЕСАБ-ФАКТУРА
№*15*

10/09/1997

Малкөндәрән: *"УПА Бештүрк" ширкә мүәссисәси*

Банкы: *АИБ "Азәригазбанк", код- 505817, һ/һ - 467045, м/һ- 9371741, ВӨИН - 130005501*

Јүк көндәрән: ______

Алычы: *Көмрүк Комитәси*

Јүкү гәбул едән: ______

Мүгавилә/сифариш, көндәрмә тарихи, көндәрмә үсулу, №-ли ______ 19

Сыра №-и	Ады	Өлчү ваһиди	Мигдары	Гијмәти	Мәбләғи
1	*Кресло*	*әдәд*	*15*	*210000*	*3150000*
	Ҹәми				*3150000*
	ӘДВ	20 %			*630000*
	Јекун				*3780000*

Јекун: *үч милјон једди јүз сәксән мин манат*

Директор: **/Мәммәдов Рәшадәт/**

Баш мүһасиб: **/Кәримов Ајдын/**

Алычы мүәссисә тәгдим олунмуш һесаба әсасән мүәјјән олунмуш мәблләғи тәчһизатчынын һесабына көчүрүр.

Сонра алычы мүәссисә мал-материал гијмәтлиләрини алмаг үчүн бу ишә мәс`ул олан ишчиләрдән биринә вәкаләтнамә верир.

Нумунә

Вәкаләтнамә е`тибарлыдыр: *15 мај 1997*

"ЛАЧЫН" мүштәрәк мүәссисәси

истеһлакчынын ады вә үнваны

өзү

өдәјичинини ады вә үнваны

"АЗӘРИГАЗБАНК" АИБ, Һесаб: №- 468055, код-505817

банкын ады

ВӘКАЛӘТНАМӘ № *01*

Верилдији тарих: *"10" мај 1997-чи ил*

Верилиб: *Сәфәров Назим Әли оғлуна*

вәзифәси, сојады, ады, атасынын ады

Паспорт серијасы: *Х-ЖГ №-560810*

Верилиб: *Лачын р-н ДИШ тәрәфиндән. 10.06.1986-чы ил*

Көндәрән тәшкилат: *1 №-ли мебел фабрики*

малсатан тәшкилатын ады

Мал-материал гијмәтлиләри: *һесаб №-12*

фактуранын, ишин нөмрәси

Арха тәрәфи

сыра №-и	Мал-материал гијмәтлиләри	Өлчү ваһиди	Мигдары (јазы илә)
1	*Кресло*	*әдәд*	*он әдәд*

Е`тибарнамәни алан шәхсин имзасы________________
М. Ј.

Мүәссисәнин рәһбәри:_______________
Баш мүһасиб:_______

Верилмиш вәкаләтнамә журналда гејд едилир.

Нумунә

ВӘКАЛӘТНАМӘЛӘРИН ГЕЈДИЈЈАТ ЖУРНАЛЫ

Вәкаләтнамәнин №-и	Верилмә тарихи	Вәкаләтнамәни алан шәхс	Алан шәхсин имзасы	Гејд
01	*10/05/1997*	*Сәфәров Назим Әли оглу*		

Әкәр вәкаләтнамә истифадә олунмамышдырса үзәриндә бу һагда гејд едилмәклә илин ахырында ләғв едилир.

Вәкаләтнамә тәгдим едилдикдән сонра сатычы мүәссисәнин рәһбәрлији малын бурахылмасына ичазә верир вә ашағыдакы кими гаимә тәртиб едилир:

Нүмунә

ГАИМӘ №*11*

10 мај 1997

Кимдән: *2 №-ли гәннады фабрики*

Кимә: *"Һәкәри" фирмасы*

Әсас: *вәкаләтнамә №-15 04.05.1997*

(манатла)

Сыра №-и	Ады	Өлчү ваһиди	Мигдары	Гијмәти	Мәбләғи
1	2	3	4	5	6
1	*Гәнд*	*кг*	*450*	*2800*	*1260000*
2	*Карамел*	*кг*	*100*	*3800*	*380000*
	Чәми				*1640000*
	ӘДВ				*328000*
	Јекун:				*1968000*
Јекун: бир милјон доггуз јүз алтмыш сәккиз мин манат					

Директор: **/Меһдијева Кәмалә/**

Баш мүһасиб: **/ Овчијев Низами/**

Тәһвил верди: Тәһвил алды:

Алынмыш мал-материал гијмәтлиләри фактики чәкилмиш хәрҹ мәбләғиндә анбара мәдахил олунур:

Нумунә

"Лачын" мүштәрәк мүәссисәси
мүәссисә

Мәдахил ордери №*12*

Әмәлијјатын нөвү	Анбар	Тәчһизатчынын шифри јахуд ады	Гејдијјат №-и
3	*2*	*60/2*	

12 ијун 1997

Номенклатура №-и	Ады	Өлчү ваһиди	Мигдары		Гијмәти	Мәбләғи	Анбар карточкасы үзрә јазылышын №-и
			Сәнәд үзрә	Гәбул едилиб			
1	*боја*	*кг*	*100*	*100*	*2100*	*210000*	

Тәһвил верди: Гәбул етди:

Гәбул едилмиш материал еһтијатларынын һәрәкәтинә мадди - мә`сул шәхс чидди сурәтдә нәзарәт едир.

Материалларын истеһсалата, јахуд дикәр мәгсәдләр үчүн бурахылмасыны анчаг рәһбәр шәхсләрин ичазәси илә һәјата кечирир.

Даһа оператив нәзарәти һәјата кечирмәк үчүн материалын анбар учоту карточкасындан истифадә етмәк мәгсәдәујғундур:

Нумунә

“Лачын” муштәрәк муәссисәси
муәссисә

Материалын анбар учоту карточкасы № *03*

анбар	рәф	јува	марка	нөву	профили	өлчүсү	коду	өлчү ваһиди		гијмәти	еһтијат
								ады	коду		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
02	*11*	*30*						*м*	*36*	*546*	

Материалын ады *парча*

Јазылышын тарихи	Сәнәдин №-и	Јазылышын сыра №-и	Кимдән алыныб, јахуд кимә верилиб	Мәдахил	Мәхарич	Галыг	Нәзарәт (имза, тарих)
01/03/97	*11*	*1*	*“Араз” фирмасындан*	*10*	*-*	*10*	
03/03/97	*37*	*2*	*“Самир лтд” ширкәтинә*	*-*	*4*	*6*	
01/04/97			*Јекун*			*6*	

Мүдиријјәтин ичазәси илә тәгдим олунмуш тәләбнамә әсасында лазым олан материал еһтијатлары истеһсал вә дикәр мәгсәдләр үчүн бурахылыр.

Гејд етдијимиз кими материалын маја дәјәри онун фактура гијмәти илә әлдә едилмәсинә чәкилән нәглијјат-тәдарүк хәрчләринин чәминдән ибарәтдир. Одур ки, материаллар истеһсалата бурахыларкән нәглијјат - тәдарүк хәрчләри (НТХ) орта фаиз үсулу илә һесабланмагла хәрчләрә силинир.

Мисал: һесабат дөврүнүн әввәлинә анбарда материал галығынын мәбләғи- 50000 мин манат, она дүшән НТХ-нин галығы-7500 мин манатдыр. Һесабат дөвру әрзиндә 90000 мин манатлыг материал дахил олмуш вә буна көрә 16000 мин манат НТХ сәрф олунуб. Әкәр истеһсала 65000 мин манатлыг материал бурахыларса, она 10907 мин манат НТХ әлавә олунмалыдыр.

$$(7500+16000)/(50000+90000)x100\% = 16,78\%$$

НТХ-нин орта фаизи 65000x16,78%=10907 мин манат олачагдыр.

Нумунә

“Шаһин” фирмасы
мүәссисә

әмәлијјатын нөвү	анбар	сех, шө'бә
2	3 №-ли	№ 1

ТӘЛӘБНАМӘ № *12*

“12” октјабр 1997

Кимин васитәсилә *Әһмәдов Фамил*

Тәләб етди *Гулијев Һејдәр* Ичазә верди *Әсәдов Надир*
баш мүһәндис

Мүхабирәләшән		Номенклатура №-и	Ады	Өлчү ваһиди	Мигдары		Гијмәти	Мәбләғи	Анбар карточкасы
Һесаб, субһесаб	Аналитик учот шифри				Тәләб олунуб	Бурахылыб			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
20	1	38	Винт	әдәд	20	·20	100	2000	16

Бурахды Алды

Анбардар тәрәфиндән күндәлик дахил олан вә чыхан мал-материал гијмәтлиләринин мәбләғинә нәзарәт үчүн ашағыдакы формалы чәдвәлдән истифадә етмәк олар.

Нумунә

2 №-ли анбар үзрә материал учоту

12 август 1997

Һесабын нөмрәси *10/3*

Мадди мә`сул шәхс *Абдуллаjев Абдулла*

манатла

Сыра №-и	Сәнәдин №-и	Сәнәдин ады	Мүхабирләшән һесаб	Дебет	Кредит
				Мәбләғи	Мәбләғи
Галыг	*01/05/1997*		*X*	*5000*	*X*
1	*15*	*Фактура №101*	*60/3*	*25000*	
2	*33*	*Тәләбнамә №15*	*20/1*		*12500*
Галыг	*01/06/1997*		*X*	*17500*	

Мүәссисәдә мөвчуд олан мал-материал гијмәтлиләринин һәрәкәти үчүн һәр бир һесабат ајы үзрә дөвријјә чәдвәлиндән истифадә олунур.

Нумунә

ДӨВРИЈЈӘ ЧӘДВӘЛИ

Һесаб *10/1* Анбар *2 №-ли* Субһесаб *3*

(мин манатла)

Номенклатура №-и	Ады	Өлчү ваһиди	Гиј-мәти	*01.05.97* галыг		*05.97-дә* дөвријјә				*01.06.97* галыг		Гејд
						Мәдахил		Мәхарич				
				Миг.	Мәбл.	Миг.	Мәбл.	Миг.	Мәбл.	Миг.	Мәбл.	
01	*АИ-76*	*л*	*15*	*10*	*150*	*6*	*90*	*4*	*60*	*12*	*180*	

Инди јухарыда көстәрдијимиз формаларда мал-материал гијмәтлиләринин учотуну апармаг үчүн чохлу сајда компүтер програмлары ишләнмишдир. Нәтичәдә һесабатларын апарылмасы хејли асан олмагла јанашы, онларын дәгиглијинә тә`минат артмышдыр.

Мәсәлән, мал-материал еһтијатлары алындыгда, јахуд харичи өлкәдән идхал олундугда гаимәдә көстәрилән мәбләғин үзәринә көмрүк, тәчһизат хәрчләри әлавә олунараг мәдахил олунур. Јә`ни малын мәдахил олунан дәјәрини тапмаг үчүн илк гијмәти мүәјјән олунмуш әмсала вурмаг лазымдыр. Нәтичәдә әмтәәнин мигдары чохдурса, сәнәд үзрә мәдахил олунан үмуми мәбләғ фактурада көстәриләндән фәргләнәчәкдир. Анчаг EXCEL компүтер програмындан

истифадә етмәклә бүтүн бу нәзәрдән кечириләнләри там дәгигликлә һесабламаг мүмкүндүр.

Мал-материал еһтијатларынын һәрәкәти заманы истифадә олунан мүһасибат јазылышларына бахаг.

Малсатан тәшкилатлардан алындыгда:

Дебет	Кредит
10	60
19	60 (ӘДВ)
60	51
68	19

Мүәссисәнин өзү истеһсал етдикдә:

Дебет	Кредит
10	20

Тә`сисчидән низамнамә капиталына пај гојулушу шәклиндә верилдикдә:

Дебет	Кредит
10	75
75	85

Тәһтәлһесаб шәхсләр тәрәфиндән алындыгда:

Дебет	Кредит
10	71

Аванс һесабына алындыгда:

Дебет	Кредит
10	64

Мал-материал гијмәтлиләрини јенидән гијмәтләндирдикдә:

Гијмәти учузлашдыгда:

Дебет	Кредит
14	10
80, 88	14

Баһалашдыгда:

Дебет	Кредит
10	14
14	80, 88

мүһасибат көчүрмәләри верилир.

Јенидән гијмәтләндирмә ашағыдакы чәдвәл шәклиндә көстәрилә биләр:

Нумунә

Јенидән гијмәтләндирмә чәдвәли

12 феврал 1997

10. 12. 40. 41 вә с. №-ли һесаб үзрә

(манатла)

Номенклатура №-и	Ады	Гијмәти		Мигдары	Мухабирләшән һесаб	Дебет	Кредит
		көһнә	јени			мәбләғи	мәбләғи
1	*Винт*	*20*	*25*	*10*	*14*		*50*

Мадди еһтијатлар әвәзсиз олараг әлдә едилдикдә:

Дебет	Кредит
10	88

Инвентаризасија нәтичәсиндә артыг кәлдикдә:

Дебет	Кредит
10	80, 88

Әскик кәлдикдә:

Дебет	Кредит
84	10
80, 88	84
73	84

Тәдарүк хәрҹләри мәдахил едилмиш материал гијмәтлиләринин маја дәјәринә силиндикдә:

Дебет	Кредит
10	44

Әсас вәсаитин ләғви нәтиҹәсиндә алынан материаллар мәдахил едилдикдә:

Дебет	Кредит
10	47
47	01
02	47

Азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшјалар материалларын тәркибинә кечирилдикдә:

Дебет	Кредит
10	12
13	12

Материал еһтијатлары истеһсал, тәсәррүфат мәгсәдләри үчүн истифадә едилдикдә:

Дебет	Кредит
20, 23, 25, 26, 44	10

Кәнар мүәссисәләрә сатылдыгда:

Дебет	Кредит
46	10
46	68
62	46
51	62

Дикәр мүәссисәнин низамнамә капиталына пај гојулушу кими верилдикдә:

Учот дәјәри илә

Дебет	Кредит
06	10

Мүгавилә гијмәти илә:

Дебет	Кредит
48	10
06	48
48	80

Материал еһтијатлары әвәзсиз олараг башга тәшкилатлара верилдикдә дә әлавә дәјәр веркиси һесабланараг мүвафиг гајдада бүдчәјә өдәнилир.

Дебет	Кредит
46	10
46	68
88	46
68	51

көчүрмәләри верилмәклә.

Мүәссисәјә дахил олмуш мал-материал гијмәтлиләри базардан, јармаркадан, ајры-ајры шәхсләрдән алындыгда алыш акты васитәсилә рәсмиләшдирилир. Мүшајиәт едичи сәнәдләрдә касса чеки, мәдахил ордеринин гәбзи олмадыгда сатан шәхсин лисензијасынын (әкәр варса), шәхсијјәтини тәсдиг едән сәнәдинин лазыми реквизитләри актда јазылмалыдыр.

Нумунә

АЛЫШ АКТЫ № 2

Тәсдиг едирәм:

____

рәhбәр

13 октјабр 1997

Минкәчевир шәhәри

"Samir mirning"

мүәссисә

Сатычы: *Әhмәдов Сејмур Чәлал оглу*

сојады, ады, атасынын ады

Лисензија №545. Көјчај рајон ДВМ тәрәфиндән верилиб. 30/09/1997 (паспорт ЖГ-XXIII №562245. Көјчај р-н ДИШ тәрәфиндән 1988-чи илдә верилиб).

Реквизитләри

Сыра №-и	Малын ады	Өлчү ваһиди	Мигдары	Гијмәти	Мәбләғи
1	*Шәраб*	*әдәд*	*50*	*2000*	*100000*
Ҹәми:					*100000*

Манат: *јүз мин*________________

____

Сатычы:______________ Алычы:________________
имза имза

Бу вахт ашағыдакы мүһасибат јазылышларындан истифадә олуна биләр.

Дебет	Кредит
10, 12, 41	76
76	50
10	71
71	50

Һесабларын характеристикасында көстәрдијимиз кими, 11 №-ли **"Бөјүдүлмәкдә вә көкәлдилмәкдә олан һејванлар"** һесабындан чаван вә көкәлдилмәкдә олан јашлы һејванларын учотуну апармаг үчүн кәнд тәсәррүфаты мүәссисәләриндә истифадә едилир.

Бу һесабдан истифадә едән заман верилән мүһасибат јазылышларыны нәзәрдән кечирәк:

Әсас сүрүдән һејванлар чыхдаш едилдикдә:

Дебет	Кредит
11	47
47	01

Артымдан (балавермәдән) алынан чаван һејванлар 11 №-ли һесабын дебетинә, бала вермиш һејванларын сахланмасына чәкилән хәрчләрин учоту апарылан һесабларын кредитинә јазылыр.

Чаван һејванлар әсас сүрүјә кечириләркән:

Дебет	Кредит
08	11
01	08

Тәбии фәлакәт јахуд јолухучу хәстәликләр заманы тәләф олмуш һејванлар:

Дебет	Кредит
80, 88	11

көчүрмәси верилир.

Чаван ирибујнузлу мал-гаранын, көкәлдилмәкдә олан һејванларын бој артымынын дәјәри бөјүдүлмә мәсрәфләрини учота алан һесаблардан 11 №-ли һесабын дебетинә силинир.

Бу һесабда учота алынан һејванларын алынмасы, јенидән гијмәтләндирилмәси, сатылмасы, дикәр тәшкилатлара пај гојулушу шәкилиндә верилмәси, әскик кәлмәси вә с. әмәлијјатлар заманы тәртиб едилән мүһасибат көчүрмәләри

материал еһтијатларынын учоту заманы истифадә етдијимиз мүһасибат јазылышларына ујғун шәкилдә верилир.

Гејд етдијимиз кими, муәссисәдә мөвчуд олан дөвријјә вәсаитләринин бир гисми **12 №-ли “Азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшјалар”** һесабында гејдә алыныр. Бураја тәсәррүфат инвентарлары, хүсуси аләт вә ләвазиматлар, ишчиләрин иш просесиндә истифадә етдикләри мүхтәлиф кејим формалары, идарә апараты үчүн ләвазиматлар, бир сөзлә, 1 јанвар 1996-чы илдән е`тибарән бир ваһидинин дәјәри 500 мин манатдан аз олан вәсаитләр аиддир.

Азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшјалар анбардан истисмара верилдикдә онларын дәстинин дәјәринин 50%-и, галаны исә истисмар мүддәтиндә јарарсыз олуб силиндикчә хәрчләрә аид едилир.

Бир әдәдинин гијмәти 25 мин маната гәдәр олан азгијмәтли әшјалар истисмара верилдикчә онларын дәјәри бирбаша мәсрәфләрә аид едилир. Азгијмәтли әшјаларын көһнәлмәси **13 №-ли “Азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшјаларын көһнәлмәси”** һесабында учота алыныр.

Әсас вәсаитләрин учоту заманы истифадә етдијимиз мүһасибат көчүрмәләрини аналожи олараг азгијмәтли әшјаларын учоту заманы тәтбиг етмәк олар.

Әсас истеһсалатда истифадә олунан азгијмәтли әшјалара көһнәлмә һесабландыгда:

Дебет	Кредит
20	13

Анбар тәсәррүфатында, тичарәт саһәсиндә:

Дебет	Кредит
44	13

Хидмәтедичи истеһсалатда:

Дебет	Кредит
29	13

Јенидән гијмәтләндирмә заманы:

Дебет	Кредит
12	14
14	13
14	80 јахуд
14	12
13	14
80	14

Сатылдыгда:

Дебет	Кредит
48	12
13	48
62	48
48	68
51	62
48	80 јахуд
80	48

көчүрмәләри верилир.

Азгијмәтли әшјалар истисмара јарарсыз олдугда хүсуси гајдада акт тәртиб олунмагла силинир.

Нумунә

Азгиjмәтли вә тезкөһнәлән әшjаларын ләғв олунма акты (үз тәрәфи)

Тәсдиг едирәм
рәһбәр
10/09/1997

"Гызылгаjа" ширкәти
мүәссисә, тәшкилат

АКТ № *24*

Азгиjмәтли вә тезкөһнәлән әшjаларын ләғв олунмасы

15/1 саjлы әмрлә тә`jин едилмиш комиссиjа

10 сентjабр 1997 тарихдә истисмарда олан азгиjмәтли вә тезкөһнәлән әшjалара бахыш кечирмишдир.

(мин манатла)

Әшjа-нын ады	Истис-мара дахил еди-лән тарих	Код (но-менк-латур №-и)	Өлчү ваһи-ди	Миг-дары	Гиj-мәти	Мәб-ләғи	Ләғ-вин сәбә-би
ЕҺМ	*01/01/ 97*	*011*	*әдәд*	*2*	*600*	*1200*	*jарар-сыздыр*

(арха тәрәфи)

Әшја-нын ады	Истис-мара дахил еди-лән тарих	Код (но-менк-латур №-и)	Өлчү ваһи-ди	Миг-дары	Гиј-мәти	Мәб-ләғи	Ләғ-вин сәбә-би

Ләғветмә актынын нөмрәси вә тарихи №14. 10/09/97

Ады	Код (но-менк-латур №-и)	Өлчү ваһиди	Мигдары	Гиј-мәти	Мәбләғи	Анбар карточ-касында јазылы-шын сыра №-и

Комиссија сәдри : ____________ ____________ ____________
вәзифәси сојады а.а. имза

Комиссијанын үзвү: ___ ____________ ____________
___ ____________ ____________
___ ____________ ____________

Јени һесаблар планында нәзәрдә тутулдуғу кими, **19 №-ли "Алынмыш сәрвәтләр үзрә әлавә дәјәр веркиси"** һесабы

мүәссисә капитал гојулушлары, әсас вәсаитләр, гејри-мадди активләр, азгијмәтли вә тезкөһнәлән әшјалар, материаллар әлдә етдији заман әлавә дәјәр веркисини әкс етдирмәк үчүн нәзәрдә тутулуб.

Әлавә дәјәр веркисинин һесабланмасы вә өдәнилмәси һаггында тә`лимата әсасән истеһсал мәгсәдләри үчүн алынмыш мал-материал дәјәрлиләринә, һабелә дәјәри истеһсал вә тәдавүл хәрҹләринә аид едилән көрүлмүш иш вә көстәрилмиш хидмәтләрә көрә өдәнилмиш әлавә дәјәр веркисинин мәбләғи истеһсал вә тәдавүл хәрҹләринә аид едилмир.

Мисал: мүәссисә истеһсал мәгсәди үчүн әлавә дәјәр веркиси илә бирликдә 480 мин манат дәјәриндә материал алмыш вә көчүрмә васитәсилә борчу өдәмишдир. Бу вахт ашағыдакы мүһасибат јазылышы апарылмалыдыр:

Дебет	Кредит	Мәбләғи (манатла)
10	60	*400000*
19	60	*80000*
60	51	*480000*
68	19	*80000*

VIII ФӘСИЛ

Харичи игтисади әлагәләр

Өлкәмизин базар игтисадијјатына кечмәси илә әлагәдар сон дөврләр харичи өлкәләрлә игтисади, тичарәт әлагәләри илдән-илә кенишләнмәкдәдир. Артыг Азәрбајчанда игтисади чәһәтдән инкишаф етмиш дөвләтләри тәмсил едән дүнјанын танынмыш фирмаларынын, ширкәтләринин нүмајәндәликләри, филиаллары фәалијјәт көстәрир. Ејни заманда өлкәмиздә тә`сисчиси харичи һүгуги вә ја физики шәхс олан, јахуд мүштәрәк мүәссисә кими игтисадијјатын мүхтәлиф саһәләриндә фәалијјәт көстәрән хејли фирма вә ширкәт вардыр. Бүтүн бу көстәриләнләрлә јанашы јерли мүәссисәләрин дә әксәријјәти харичи тичарәтлә мәшғул олур. Һәр күн өлкәнин көмрүк сәрһәдиндән мүвафиг мүәссисәләр тәрәфиндән бөјүк мәбләғдә мал-материал гијмәтлиләри идхал (ихрач) олунур. Дигтәт јетирдијимиз бүтүн бу игтисади просесләр 24 ијун 1997-чи ил тарихдә тәсдиг олунмуш идхал-ихрач әмәлијјатларынын тәнзимләнмәси гајдаларына ујғун шәкилдә һәјата кечирилир.

Азәрбајчан Республикасы идхал-ихрач әмәлијјатларынын тәнзимләнмәси гајдалары

Азәрбајчан Республикасында бүтүн шәхсләр (бундан сонра резидентләр) тәрәфиндән ихрач-идхал әмәлијјатларынын һәјата кечирилмәси бу гајдаларла тәнзимләнир.

Идхал-ихрач әмәлијјатларынын бу гајдаларда нәзәрдә тутулмајан дикәр формалары бүтүн резидентләр тәрәфиндән сәрбәст сурәтдә һәјата кечирилир.

I. Ихрач әмәлијјатлары

1. Республикада истеһсал, е`мал, тәкрар е`мал олунан малларын ихрачы.

1.1. Азәрбајҹан Республикасында истеһсал, е`мал, тәкрар е`мал олунан малларын ихрачында Резидентләр сәрбәстдирләр вә бу гајдаларда нәзәрдә тутулмуш һаллар истисна олмагла, онларын фәалијјәтинә мәһдудијјәт гојула билмәз.

1.2. Бу гајдаларын 7-ҹи вә 8-ҹи бәндләриндә көстәрилән маллардан башга, Азәрбајҹан Республикасында истеһсал, е`мал, тәкрар е`мал олунан бүтүн дикәр малларын ихрачы көмрүк органларында бәјан едилмәклә һәјата кечирилир

2. Кредитә ихрач әмәлијјалары

2.1. Кредитә ихрач фактики мал (хидмәт вә интелектуал мүлкијјәт) ихрачындан сонра һагты муәјјән шәртләрлә вә һәр һансы мүддәт әрзиндә өдәнилән малларын ихрач әмәлијјатларыны нәзәрдә туҭур.

2.2. Дөвләт мүәссисәләри вә әмлакында дөвләтин јекун пајы 30 фаиздән аз олмајан дикәр мүәссисәләр тәрәфиндән малларын (хидмәт вә әгли мүлкијјәтин) кредитә ихрачы, бағланмыш мүгавиләләр Тиҹарәт Назирлијиндә гејдијјатдан кечирилмәклә апарылыр.

2.3. Бу гајдаларын 2.2.-чи бәндиндә нәзәрдә тутулмајан шәхсләр тәрәфиндән малларын кредитә ихрачы көмрүк органларында бәјан едилмәклә һәјата кечирилир. Бу заман дөвләт мүәссисәләриндә истеһсал олунмуш маллар һәмин малларын дәјәри истеһсалчыја там өдәнилдикдән сонра ихрач олуна биләр.

3. Тәкрар ихрач (реекспорт) әмәлијјатлары

3.1. Тәкрар ихрач әмәлијјатлары Азәрбајҹан Республикасынын көмрүк әразисинә дахил олан хариҹи мәншәли малларын јенидән ишләнмәдән дикәр хариҹи өлкәләрә ихрач әмәлијјатларыны нәзәрдә тутур.

3.2. Тәкрар ихрач әмәлијјатлары үзрә бағланмыш мүгавиләләр Азәрбајчан Республикасынын бејнәлхалг өһдәликләриндә тәләб олунан һалларда Тичарәт Назирлијиндә гејдијјатдан кечирилмәклә, дикәр һалларда исә бәјан едилмәклә ичра олунур.

4. Консигнасија јолу илә ихрач әмәлијјатлары

4.1. Консигнасија јолу илә ихрач әмәлијјатлары харичи шәхсләрлә бағланмыш мүгавиләләрә әсасән өлкә һүдудларындан кәнарда сатышы мүәјјән мүддәт әрзиндә апарылан малларын ихрачыны нәзәрдә тутур.

4.2. Консигнасија тичарәти үчүн ајрылан мүддәт малларын көмрүк органларында бәјан едилдији күндән е`тибарән 180 күнә гәдәр мүәјјән олунур. Сатышдан әлдә едилән вәсаитләр, маллар сатылдыгча 10 банк күнүндән кеч олмајараг ихрачатчынын Азәрбајчан Республикасындакы банк һесабына дахил олмалыдыр. Маллар јухарыда көстәрилән мүддәтдә сатылмадыгда 30 күн әрзиндә Азәрбајчан Республикасына гајтарылмалыдыр.

4.3. Дөвләт мүәссисәләри тәрәфиндән малларын консигнасија јолу илә ихрачы бағланмыш мүгавиләләр Тичарәт Назирлијиндә гејдијјатдан кечирилмәклә апарылыр.

4.4. Дөвләт мүәссисәләри олмајан дикәр резидентләр тәрәфиндән малларын консигнасија јолу илә ихрачы көмрүк органларында бәјан едилмәклә апарылыр. Бу заман дөвләт мүәссисәләриндә истеһсал олунмуш маллар һәмин малларын дәјәри истеһсалчыја там өдәнилдикдән сонра ихрач олуна биләрләр.

5. Мувәггәти ихрач әмәлијјатлары

5.1. Мүвәггәти ихрач әмәлијјатлары харичи өлкәләрдә хидмәт көстәрилмәси, лизинг әмәлијјатларынын апарылмасы, сәркиләрдә, јармаркаларда иштиракы вә с. үчүн малларын јенидән ишләнмәдән Азәрбајчан Республикасына гајтарылмасы шәртилә ихрачы әмәлијјатларыны нәзәрдә тутур.

5.2. Дөвләт мүәссисәләри тәрәфиндән мүвәггәти ихрач әмәлијјатлары үзрә бағланмыш мүгавиләләр Тичарәт Назирлијиндә гејдијјатдан кечирилмәклә, дикәр резидентләр тәрәфиндән исә көмрүк органларында бәјан едилмәклә ихрач олунур.

5.3. Дөвләт мүәссисәләри тәрәфиндән мүвәггәти олараг көндәрилмиш маллар бағланмыш мүгавиләләрдә нәзәрдә тутулмуш мүддәт битдикдән сонра 30 күндән кеч олмајараг Азәрбајчан Республикасына гајтарылмалыдыр. Һәмин маллар Тичарәт Назирлијинин ичазәси илә истифадә олундуглары өлкәләрдә сатыла биләр. Бу сатышдан әлдә олунан валјута ихрачатчынын Азәрбајчан Республикасындакы банк һесабына 10 күн мүддәтиндә дахил олмалыдыр.

5.4. Дөвләт мүәссисәси олмајан дикәр резидентләр тәрәфиндән мүвәггәти ихрач олунмуш маллар бу гајдалара вә Азәрбајчан Республикасынын дикәр ганунверичилик актларына ујғун олараг мүвафиг көмрүк рүсумлары өдәнмәклә истифадә олундуглары өлкәләрдә сатыла биләр. Дикәр һалда бағланмыш мүгавиләләрдә нәзәрдә тутулмуш мүддәт битдикдән сонра һәмин маллар 30 күндән кеч олмајараг Азәрбајчан Республикасына гајтарылмалыдыр.

II. ИДХАЛ ӘМӘЛИЈЈАТЛАРЫ

6. Резидентләрин өз вәсаитләри һесабына идхал

6.1. Резидентләр тәрәфиндән өз вәсаитләри, консигнасија вә ја дөвләт зәманәтинә әсасланмајан кредитләр һесабына апарылан идхал әмәлијјатлары үзрә бағланмыш мүгавиләләр (бу гајдаларын 7 вә 8-чи бәндләриндә көстәрилән һаллар истисна олмагла) көмрүк органларында бәјан едилмәклә һәјата кечирилир.

6.2. Резидентләрин идхал етдикләри малларын көмрүк дәјәрләринә нәзарәт көмрүк органлары тәрәфиндән һәјата кечирилир.

6.3. Консигнасија тичарәти јолу илә мал идхал едән бүтүн резидентләр бу малларын сатышындан әлдә олунмуш вәсаит (манат) илә валјута биржаларындан валјута алыб консигнаторларла һесаблаша биләрләр.

III. ДИКӘР ИХРАЧ-ИДХАЛ ӘМӘЛИЈЈАТЛАРЫ

7. Назирләр Кабинети тәрәфиндән апарылан ихрач-идхал әмәлијјатлары

7.1. Бу Гајдаларын 1 сајлы әлавәсиндә көстәрилән малларын идхал вә ихрачы мүстәсна олараг Азәрбајчан Респуликасы Назирләр Кабинетинин сәрәнчамлары әсасында һәјата кечирилир. Һәмин малларын кредитә, консигнасија јолу илә, һәмчинин сәрһәдјаны тичарәт чәрчивәсиндә ихрачына јол верилмир.

8. Мүвафиг дөвләт органларындан рә`ј вә лисензија алынмагла апарылан идхал-ихрач әмәлијјатлары

8.1. Бу Гајдаларын 2 сајлы әлавәсиндә көстәрилән малларын идхалы вә ихрачы бағланмыш мүгавиләләр (Азәрбајчан Республикасында хидмәтләрин көстәрилмәси үзрә бағланмыш мүгавиләләр истисна олунмагла) Тичарәт Назирлијиндә експертизадан вә гејдијјатдан кечирилмәклә һәјата кечирилир. Тичарәт Назирлији бу маллар үзрә експертиза кечирәркән онларын идхал вә ја ихрачы барәсиндә мүвафиг дөвләт органларынын рә`јини алмалыдыр.

8.2. Јухарыдакы бәнддә көстәрилән малларын кредитә, консигнасија јолу илә, һәмчинин сәрһәдјаны тичарәт чәрчивәсиндә ихрачына јол верилмир.

8.3. Бу гајдаларын 3 нөмрәли әлавәсиндә көстәрилән малларын идхалыны (ихрачыны) һәјата кечирән резидентләр мүвафиг дөвләт органларындан лисензија алмалыдырлар.

Лисензијанын верилмәси мүддәти 15 күндүр.

9. БАРТЕР ӘМӘЛИЈЈАТЛАРЫ

9.1. Бартер әмәлијјатлары дәјәри өдәнилмәдән еквивалент мәбләғдә гаршылыглы мал (хидмәт вә әгли мүлкијјәт) мүбадиләсини нәзәрдә тутур.

9.2. Бартер әмәлијјатларында еквивалент мәбләғдә малларын көндәрилмәси вә алынмасы мүддәти 90 күнә гәдәр мүәјјән олунур. Еквивалент мәбләғдә гаршылыглы мал мүбадиләси бу мүддәтдә баша чатмазса, һесаблашма мүгавиләдә көстәрилән валјута илә 10 банк күнү әрзиндә јеринә јетирилмәли вә вәсаит ихрачатчынын Азәрбајҹан Республикасындакы банк һесабына көчүрүлмәлидир.

9.3. Бартер әмәлијјатлары үзрә көндәрилән вә кәтирилән малларын көмрүк бәјаннамәләринин бир нүсхәси мал бәјан олундуғу тарихдән е`тибарән 7 күн әрзиндә көмрүк органлары тәрәфиндән мүвәккил банклара вә Тиҹарәт Назирлијинә көндәрилир.

9.4. Бүтүн резидентләр тәрәфиндән бағланмыш бартер мүгавиләләри Тиҹарәт Назирлијиндә гејдијјатдан кечирилмәклә иҹра олунур.

9.5. Бу гајдаларын 9.2. бәндиндә көстәрилән мүддәтләр әрзиндә еквивалент мәбләғдә мал алынмадыгда вә гаршылыглы һесаблашма апарылмадыгда алынмајан малын дәјәри кизләдилмиш кәлир һесаб едилир вә мал көндәрән резидентләр Азәрбајҹан Республикасынын мөвҹуд ганунвериҹилијинә ујғун олараг мәс`улијјәт дашыјырлар.

10. КООПЕРАСИЈА ӘМӘЛИЈЈАТЛАРЫ

10.1. Кооперасија әмәлијјатлары хаммал, јарымфабрикатлар вә мәһсулларын бу вә ја дикәр (тә`мир, е`мал, сон мәһсул шәклинә кәтирмә, габлашдырма вә с.) мәгсәдлә мүвәггәти олараг ихрачыны (идхалыны) нәзәрдә тутур.

10.2. Дөвләт мүәссисәләри тәрәфиндән малларын кооперасија әмәлијјатлары илә ихрачыны (идхалыны) нәзәрдә тутан мүгавиләләр Тиҹарәт Назирлијиндә

гејдијјатдан кечирилмәклә, дикәр резидентләр тәрәфиндән исә көмрүк органларында бәјан олунмагла ичра олунур.

11. СӘРҺӘДЈАНЫ ТИЧАРӘТ

11.1. Сәрһәдјаны тичарәт мүстәсна олараг мүвафиг сәрһәдјаны әрази чәрчивәсиндә истеһсал олунан, еләчә дә мүвафиг сәрһәдјаны әрази чәрчивәсиндә истеһлакы нәзәрдә тутулан маллара мүнасибәтдә јерли еһтијачларын өдәнилмәси үчүн Азәрбајчан Республикасынын сәрһәдјаны әразисиндә даими јашајыш јери олан бүтүн резидентләр тәрәфиндән Азәрбајчан Республикасынын һәмсәрһәд дөвләтләрлә бејнәлхалг мүгавиләләриндә мүәјјән олунан мүвафиг сәрһәдјаны әразидә харичи шәхсләрлә һәјата кечирилә биләр.

11.2. Сәрһәдјаны әразиләр вә сәрһәдјаны тичарәт гајдалары Тичарәт Назирлијинин рә`ји илә Азәрбајчан Республикасы Назирләр Кабинети тәрәфиндән мүәјјән олунур.

IV. ДӨВЛӘТЛӘРАРАСЫ САЗИШЛӘРӘ ӘСАСӘН ТИЧАРӘТ ӘМӘЛИЈЈАТЛАРЫ

Дөвләтләрарасы сазишләрлә нәзәрдә тутулмуш ихрач-идхал әмәлијјатлары Азәрбајчан Республикасы Назирләр Кабинетинин мүвафиг гәрар вә сәрәнчамлары илә көмрүк органларында бәјан едилмәклә һәјата кечирилир.

V. ХАРИЧИ ТИЧАРӘТДӘ ҺЕСАБЛАШМА ГАЈДАЛАРЫ

12. Ихрачда һесаблашмалар

12.1. Мал (хидмәт вә әгли мүлкијјәт) сатышы бир гајда олараг јалныз онларын һагларынын габагчадан өдәнилмәси, јахуд кери чағырылмајан аккредитив ачылмасы јолу илә вә биринчи дәрәчәли банкларын зәманәти әсасында һәјата кечирилир. Банкларын биринчи дәрәчәлилик әламәтләри

бејнәлхалг кредит рејтинг акентләринин тә`минатларына әсасән Азәрбајчан Республикасынын Милли Банкы тәрәфиндән мүәјјән едилир.

12.2. Бүтүн резидентләр тәрәфиндән сатылан малларын (хидмәт вә әгли мүлкијјәтин) Азәрбајчан Республикасынын әразисиндән чыхарылмасына көмрүк органлары тәрәфиндән јалныз онларын һаггынын өдәнилдији, јахуд аккредитив вә ја биринчи дәрәчәли банкларын зәманәти тәгдим едилдији барәдә Азәрбајчан Республикасында валјута әмәлијјатларынын апарылмасы үчүн ичазәси олан мүвафиг мүвәккил банкларын буну тәсдигләјән сәнәди тәгдим олундугда ичазә верилир.

13. ИДХАЛДА ҺЕСАБЛАШМАЛАР

13.1. Бүтүн резидентләр тәрәфиндән харичи өлкәләрдән мал алынмасы вә хидмәт көстәрилмәси илә бағлы һесаблашмалар Азәрбајчан Республикасы ганунверичилијинә мүвафиг олараг апарылыр. Һесаблашмалара нәзарәт мүвәккил банклар тәрәфиндән һәјата кечирилир.

VI. ХАРИЧИ ТИЧАРӘТ ӘМӘЛИЈЈАТЛАРЫНЫН РӘСМИЛӘШДИРИЛМӘСИ

14.1. Бу гајдаларда нәзәрдә тутулан һалларда харичи тичарәт әмәлијјатларынын рәсмиләшдирилмәси үчүн резидентләр Тичарәт Назирлијинә ашағыдакы сәнәдләри тәгдим етмәлидирләр:

14.1.1. Ихрач әмәлијјатлары үзрә:

-харичи шәхсләрлә бағланмыш мүгавилә;

-истеһсалчы вә ихрачатчы арасында бағланмыш мүгавилә (истеһсалчы ихрач етмәдикдә);

-ихрач гијмәтини әсасландырма арајышы;

-Азәрбајчан Республикасына башга өлкәләрдән кәтирилән маллар һаггында сәнәдләр.

14.1.2. Идхал әмәлијјатлары үзрә:

-харичи шәхсләрлә бағланмыш мүгавилә;

-әмәлијјатын малијјәләшдирмә мәнбәји һаггында мә`лумат;

-идхал гијмәтинин әсасландырма арајышы.

14.2. Тичарәт Назирлији мүвафиг сәнәдләрин гәбул олунмасы барәдә резидентләри јазылы сурәтдә хәбәрдар етмәлидир.

14.3. Бу гајдаларда нәзәрдә тутулмуш һалларда Тичарәт Назирлијиндә бағланмыш мүгавиләнин експертизасы кечириләркән онларын Азәрбајчан Республикасынын ганунверичилијинә вә бејнәлхалг һүгуг гајдаларына ујғунлуғу араşдырылмалы вә Азәрбајчан Республикасынын игтисади марагларынын көзләнилмәси јохланылмалыдыр.

14.4. Бу гајдаларда нәзәрдә тутулан һалларда харичи тичарәт әмәлијјатларынын рәсмиләшдирилмәси үчүн резидентләр көмрүк органларына ашағыдакы сәнәдләри тәгдим етмәлидирләр:

14.5.1. Ихрач әмәлијјатлары үзрә:

-һүгуги шәхсин Дөвләт Статистика Комитәси тәрәфиндән мүәјјән едилмиш коду;

-харичи шәхсләрлә бағланмыш мүгавилә;

-ихрач олунан малларын мәншәји һаггында сәнәдләр;

-ихрач олунан малларын һаггынын габагчадан өдәнилмәси вә ја аккредитив ачылмасы барәдә мүвәккил банкын сәнәди;

-бу гајдаларда нәзәрдә тутулан һалларда Назирләр Кабинетинин сәрәнчамы вә ја Тичарәт Назирлијинин мүсбәт рә`ји;

-көмрүк- јүк бәјаннамәси.

14.5.2. Идхал әмәлијјатлары үзрә:

-бағланмыш мүгавилә;

-көмрүк- јүк бәјаннамәси;

-инвојс - идхал олунан малларын әмтәә дәјәрини мүәјјән едән сәнәд;

-јол-нәглијјат сәнәдләри;

-малын мәншәјини тәсдиг едән сәнәд;

-малын кејфијјәт сертификаты;

-бу гајдаларда нәзәрдә тутулан һалларда Назирләр Кабинетинин сәрәнчамы вә ја Тичарәт Назирлијинин експертизасынын мүсбәт рә`ји.

14.6. Лазыми сәнәдләр тәгдим олундугдан сонра мүгавиләләрин гејдијјаты Тичарәт Назирлијиндә 3 иш күнү әрзиндә һәјата кечирилир.

14.7. Ихрач вә идхал әмәлијјатлары үзрә тәләб олунан сәнәдләр тәгдим олундугдан сонра көмрүк органлары һәмин сәнәдләри рәсмиләшдириб 24 саат әрзиндә малларын бурахылмасыны тә`мин етмәлидир.

14.8. Резидентләр тәгдим етдикләри сәнәдләрин вә һәмин сәнәдләрдә олан мә`луматларын һәгигилијинә чавабдеһдирләр.

14.9. Дөвләт Көмрүк Комитәси бүтүн идхал-ихрач әмәлијјатлары үзрә һәр ај һесабат дөврүндән сонракы ајын 15-дән кеч олмајараг Азәрбајчан Республикасынын Назирләр Кабинетинә, Игтисадијјат Назирлијинә, Тичарәт Назирлијинә, Малијјә Назирлијинә, Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлијинә, Дөвләт Статистика Комитәсинә, Дөвләт Антиинһисар Сијасәти вә Саһибкарлыға Көмәк Комитәсинә вә Милли Банка мүәјјән едилмиш формада мә`лумат верир.

VII. ӘСАСНАМӘНИН МҮДДӘАЛАРЫНЫН ПОЗУЛМАСЫНА КӨРӘ МӘС`УЛИЈЈӘТ

15.1. Резидентләр бу гајдаларын позулмасына көрә Азәрбајчан Республикасынын ганунверичилијинә әсасән мәс`улијјәт дашыјырлар.

15.2. Харичи тичарәт әмәлијјатларынын малларын Азәрбајчан Республикасынын көмрүк әразисиндән чыхарылмасыны вә кәтирилмәсини нәзәрдә тутан һиссәсинә исә көмрүк органлары, һесаблашмалары нәзәрдә тутан һиссәсинә мүвәккил банклар нәзарәт едир. Мөвчуд ганунверичилијин вә гајдаларын позулмасы һаллары барәдә аидијјаты үзрә көмрүк органлары вә мүвәккил банклар мүвафиг тәдбирләр көрүлмәси үчүн аидијјаты дөвләт органларына тәгдиматлар вермәлидир.

Јухарыда көстәрилән гајдалара әмәл етмәклә ихрач-идхал әмәлијјатлары һәјата кечирилир. Мөвчуд ганунверичилијә көрә һүгуги шәхсләр бу заман ашағыдакы рүсум вә веркиләри өдәјирләр:

-көмрүк идхал рүсуму;

-әлавә дәјәр веркиси;

-көмрүк хидмәтләри көстәрилмәсинә көрә алынан өдәнчләр.

Идхал-ихрач әмәлијјатлары заманы көмрүк рүсумлары вә өдәнчләрин тутулмасы һаггында Назирләр Кабинети 16 ијун 1997-чи ил тарихдә јени гәрар вә тә`лиматы тәсдиг едиб

Азәрбајчан Республикасында ихрач-идхал әмәлијјатлары үзрә көмрүк русумларынын дәрәчәләри һаггында

Азәрбајчан Республикасында ихрач вә идхал әмәлијјатларынын көмрүк механизми васитәсилә тәнзимләнмәсинин тәкмилләшдирилмәси, ихрач потенсиалынын артырылмасы вә ихрачын һәвәсләндирилмәси, өлкә истеһсалчыларынын мәнафеләринин горунмасы вә дахили базарын еһтијачларынын өдәнилмәси мәгсәдилә Азәрбајчан Республикасынын Назирләр Кабинети ГӘРАРА АЛЫР:

1. Азәрбајчан Республикасы Дөвләт Көмрүк Комитәсинин тәгдим етдији вә әлагәдар тәшкилатларла разылашдырылмыш "Көмрүк хидмәтләри көстәрилмәси үчүн алынан өдәнчләр һаггында тә`лимат" (әлавә №1), "Көмрүк хидмәтләринин көстәрилмәси үчүн алынан өдәнчләрин тарифләри" (әлавә № 2) тәсдиг едилсин.

2. Мүәјјән едилсин ки:

2.1. Ихрач олунан маллар, онларын нөвләриндән асылы олмајараг көмрүк ихрач рүсумуна чәлб олунмур.

2.2. Азәрбајчан Республикасы әразисинә бу гәрарын 3 нөмрәли әлавәсиндә көстәрилән сијаһы үзрә кәтирилән маллар, онларын мәншә өлкәсиндән асылы олмајараг көмрүк идхал рүсумуна чәлб олунмур.

2.3. Азәрбајҹан Республикасы әразисинә бу гәрарын 4 нөмрәли әлавәсиндә көстәрилән сијаһы үзрә кәтирилән маллар, онларын мәншә өлкәсиндән асылы олмајараг көмрүк дәјәринин 5 фаизи һәҹминдә идхал рүсумуна ҹәлб олунур.

2.4. Бу гәрарын 2.2. вә 2.3. јарымбәндиндә көстәрилән маллар, һабелә 3-ҹү бәндиндә көстәрилән мәгсәдләр үчүн кәтирилән вә идхал көмрүк рүсумунун “0" (сыфыр) дәрәҹәсинә ҹәлб олунан маллар истисна олмагла, идхал олунан дикәр маллар, һәмин малларын мәншә өлкәсиндән вә нөвүндән асылы олмајараг, онларын көмрүк дәјәринин 15 фаизи һәҹминдә көмрүк идхал рүсумларына ҹәлб олунур.

3. Мүәјјән едилсин ки, “0" (сыфыр) дәрәҹәси илә көмрүк идхал рүсумуна ҹәлб олунан маллар ашағыдакылардыр:

3.1. Кәнд тәсәррүфаты үчүн кәтирилән, тохум, күбрә, јем, дамазлыг һејванлар, дәрман препаратлары, бајтарлыг тәбабәтиндә тәтбиг олунан дәрман, биоложи препаратлар вә бајтарлыг ләвазиматлары.

3.2. Габлашдырылмыш ушаг јемәкләри, шприсләр, әҹзачылыг мәһсуллары.

3.3. Азәрбајҹан Республикасында тәмсил олунан дипломатик нүмајәндәликләрин вә онлара бәрабәр тутулан тәшкилатларын јалныз рәсми истифадәси, һабелә бу нүмајәндәликләрин дипломатик вә инзибати-техники һеј`әти үзвләринин, о ҹүмләдән онларла биркә јашајан аилә үзвләринин јалныз шәхси истифадәси үчүн нәзәрдә тутулан маллар вә әмлак.

3.4. Азәрбајҹан Республикасы әразисиндә мөвҹуд гајдада гејдијјатдан кечмиш Һуманитар Јардым үзрә Республика Комиссијасынын разылығы илә дикәр һүгуги вә физики шәхсләр тәрәфиндән кәтирилән тәмәннасыз олараг пајланылмасы нәзәрдә тутулмуш һуманитар јардым.

3.5. Бејнәлхалг тәшкилатларын хәтти илә тәмәннасыз техники јардым кими кәтирилән маллар.

3.6. Әлиллијин профилактикасы вә мүалиҹәси мәгсәдләри үчүн истифадә олунаҹаг (автонәглијјат васитәләри истисна олмагла) мүхтәлиф техники васитәләр вә онларын истеһсалы үчүн хаммал вә комплектләшдириҹи мә`мулатлар.

3.7. Мүсадирә едилмә, саһибсизлик вә һәмчинин варислик һүгугу әсасында дөвләтин мүлкијјәтинә кечирилмәси үчүн кәтирилән маллар.

3.8. Биркә мүәссисәнин низамнамә фондуна харичи инвесторун әманәти кими вә ја тамамилә харичи исвестора мәхсус мүәссисәнин јарадылмасы үчүн Азәрбајҹан Республикасы әразисинә кәтирилән әмлак.

3.9. Азәрбајҹан Республикасы әразисинә мүвәггәти олараг кәтирилмиш вә кәтирилмә шәртләринә көрә мүәјјән олунмуш мүддәтдә дәјишиклик едилмәдән кәтирилдији өлкәјә апарылан маллар (көмрүк органларына малларын кәтирилдији өлкәјә гајтарылачағы барәдә өһдәлик тәгдим едилдији вә јахуд көмрүк рүсумлары өдәнилдији тәгдирдә маллар Азәрбајҹан Республикасы әризисиндән чыхарылдыгда өдәнилмиш көмрүк рүсумлары өдәјичиләрә кери гајтарылыр).

3.10. Транзит маллар (көмрүк органларын нәзарәти алтында).

3.11. Рүсумсуз тичарәт мағазалары үчүн кәтирилән маллар.

3.12. Малијјә Назирлијинин вә ја Милли Банкын тәсдигедичи сәнәди әсасында кәтирилән гануни тә`дијә васитәләриндән олан валјута, пуллар, банкнотлар (нумизматика мәгсәдилә истифадә олунанлардан башга), рәсми дөвләт сәнәд бланклары, вәтәндаш паспортлары, һабелә гијмәтли кағызлар.

3.14. Тәкрар ихраҹ мәгсәдилә, һәмчинин е`мал едилмәси үчүн мүвәггәти олараг Азәрбајҹан Республикасы әразисинә кәтирилән маллар (малларын тәкрар ихраҹ үчүн үчүнчү өлкәјә дәјишдирилмәдән апарылмасы, е`малдан сонра ихраҹы барәдә көмрүк органларына банк зәманәти тәгдим едилдији вә јахуд көмрүк рүсумлары өдәнилдији тәгдирдә. Маллар тәкрар ихраҹ үчүн, һәмчинин е`мал олунандан сонра Азәрбајҹан Республикасы әразисиндән чыхарылдыгда өдәнилмиш көмрүк рүсумлары өдәјичиләрә кери гајтарылыр):

3.15. Дөвләт бүдчәси һесабына идхал олунан маллар (Азәрбајчан Республикасы Малијјә Назирлијинин тәсдигедичи сәнәди әсасында).

3.16. Хәзәр дәнизи һөвзәсиндә Азәрбајчан Республикасынын квотасы һесабына овланмыш вә республика әразисинә кәтирилән балыг вә балыг мәһсуллары.

3.17. Бејнәлхалг тәшкилатларын, харичи дөвләтләрин һөкумәтләринин, һабелә дөвләтләрарасы сазишләрә әсасән харичи һүгуги вә физики шәхсләрин ајырдыглары әвәзсиз малијјә јардымлары, кредитләр вә борчлар һесабына идхал олунан маллар, ишләр, хидмәтләр.

4. Нәзәрә алынсын ки, Азәрбајчан Республикасында бу гәрарын 3.3., 3.8. вә 3.12. јарымбәндләриндә көстәрилән малларын сатылдығы андан 10 күн мүддәтиндә көмрүк рүсумлары өдәнилмәлидир.

Кәтирилән маллары сатан мүәссисәләр бу барәдә әввәлчәдән көмрүк органларына мә`лумат верир, әкс тәгдирдә онлара гаршы ганунверичиликдә нәзәрдә тутулмуш гајдада тәдбирләр көрүлүр.

5. Азәрбајчан Республикасы һөкумәтинин харичи өлкәләрлә азад тичарәт һаггында сазишләри олдуғу тәгдирдә икитәрәфли разылыға әсасән идхал олунан маллара көмрүк рүсумлары тәтбиг едилмир.

6. Мүәјјән едилсин ки, бу гәрарын 1-чи бәнди илә тәсдиг едилмиш "Көмрүк хидмәтләри үчүн алынан өдәнчләр һаггында тә`лимат"а әсасән јығылан вәсаитин 65 фаизи Дөвләт Көмрүк Комитәсинин һесабында сахланылыр вә онун мадди-техники базасынын инкишафына, зәрури техники аваданлыгларын вә вәсаитләрин алынмасына јөнәлдилир.

7. Идхал әмәлијјатлары үзрә алынан көмрүк рүсумларынын дөвләт бүдчәсинә там һәчмдә вә вахтында көчүрүлмәси Дөвләт Көмрүк Комитәси вә мүвәккил банклар тәрәфиндән тә`мин едилсин.

8. Дөвләт Көмрүк Комитәси бу гәрарын ичрасы илә әлагәдар мүвафиг тә`лиматлар һазырласын, Малијјә

Назирлији илә разылашдырараг тәсдиг етсин вә мувафиг тәдбирләр һәјата кечирсин.

Әлавә № 1

Көмрүк хидмәтләри көстәрилмәси үчүн алынан өдәнчләр һаггында
Т Ә Л И М А Т

1. Мүлкијјәт формасындан, табечилијиндән вә ғејдијјата алындығы јердән асылы олмајараг бүтүн һүгуги шәхсләр, һүгуги шәхс јаратмадан саһибкарлыг фәалијјәти илә мәшғул олан шәхсләрдән Азәрбајҹан Республикасы әразисинә кәтирилән вә Азәрбајҹан Республикасы әразисиндән чыхарылан маллара, әмлаклара (нәгд хариҹи валјута истисна олмагла) көмрүк әмәлијјаты апарылмасы үчүн ашағыда көстәрилән гајда вә мигдарларда өдәнчләр алынмасы мүәјјән едилсин:

1.1.Дөвләт мүәссисәләри тәрәфиндән бартер вә гапалы валјута (манатла) сөвдәләшмәләринә ујғун олараг кәтирилән вә ја апарылан маллардан бу малларын көмрүк дәјәринин 0.15% (минимум әмәк һаггынын 3 мислиндән аз олмајараг) манатла өдәнч өдәнилир.

Сөвдәләшмә сәрбәст дөнәрли валјута илә апарылдыгда бу малларын көмрүк дәјәринин 0.15%-и мигдарында Азәрбајҹан Республикасы Милли Банкынын манатын мүвафиг хариҹи валјутаја мүәјјән етдији мәзәннәјә ујғун олараг өдәнч өдәнилир.

1.2. Азәрбајҹан Республикасы әразисинә дөвләт мүәссисәләри тәрәфиндән кәтирилән вә ја апарылан әмлаклара бу әмлакын көмрүк дәјәринин 0.15%-и мигдарында (минимум әмәк һаггынын 3 мислиндән аз олмајараг) манатла өдәнч алыныр.

1.3. Дөвләт мүәссисәсинин бир көмрүк јүк бәјаннамәси васитәсилә мүвәггәти олараг Азәрбајҹан Республикасы әразисиндән апарылан вә ја кәтирилән әмлакларындан көмрүк әмәлијјатлары үчүн минимум әмәк һаггынын 3 мисли мигдарындан өдәнч алыныр.

Бу тә`лиматын 1.1, 1.2, 1.3 бәндләриндә көстәрилән шәртләрә ујғун олараг Азәрбајҹан Республикасы әразисинә кәтирилән вә ја апарылан малларын вә әмлакын көмрүк дәјәри "көмрүк јүк бәјаннамәсинин" долдурулмасы һаггында тә`лимата ујғун олараг мүәјјән едилир.

2. Истеһсал кооперативләринин, онларын бирликләринин, мүштәрәк мүәссисәләринин, бејнәлхалг бирлик вә тәшкилатларын, харичи ширкәтләрин маллары вә ја әмлакы Азәрбајҹан Республикасы әразисинә кәтириләркән вә апарыларкән көмрүк әмәлијјатлары үчүн ашағыдакы 2.1, 2.2, 2.3 бәндләриндә көстәрилән мигдарларда өдәнч алыныр.

2.1. Азәрбајҹан Республикасы әразисинә низамнамә фонду һесабына әмлак вә мал кәтириләндә көмрүк әмәлијјатлары үчүн көмрүк дәјәринин 0.25% - и мигдарында Азәрбајҹан Республикасы Милли Банкынын мүәјјән етдији мәзәннәјә көрә манатла (минимум әмәк һаггынын 2 мислиндән аз олмајараг) өдәнч алыныр.

2.2. Азәрбајҹан Республикасы әразисинә мал кәтириләркән вә ја бурадан мал апарыларкән (бартер сөвдәләшмәси, гапалы валјута илә сөвдәләшмәләр) кәтирилән вә ја апарылан малларын көмрүк дәјәринин 0.25%-и мигдарында (минимум әмәк һаггынын 4 мислиндән аз олмајараг) көмрүк әмәлијјатлары үчүн һагг алыныр.

2.3. Азәрбајҹан Республикасы әразисинә мал кәтириләркән вә ја бурадан мал апарыларкән (сәрбәст дөнәрли валјута илә сөвдәләшмә) көмрүк дәјәринин 0.15%-и мигдарында Азәрбајҹан Республикасы Милли Банкынын мүәјјән етдији мәзәннәјә көрә (5 АБШ долларындан аз олмајараг) манатла көмрүк әмәлијјатлары үчүн өдәнч алыныр.

2.4. Азәрбајҹан Республикасы әразисинә кәтирилән вә ја бурадан апарылан мал вә әмлакдан, совдәләшмә "бирбаша

истеһсал әлагәләри үзрә мал көндәрилмәси” үсулу илә апарылдығы тәгдирдә көмрүк дәјәринин 0.25%-и мигдарында (минимум әмәк һаггынын 4 мислиндән аз олмајараг). Һәмчинин е`мал үчүн хаммал вә јарымфабрикатлар (сифаришчинин өз хаммалындан) көндәрилдикдә вә бу хаммал вә јарымфабрикатлар е`мал олундугдан сонра көндәрилдикдә көмрүк дәјәринин 0.25%-и мигдарында (минимум әмәк һаггынын 4 мислиндән аз олмајараг) көмрүк әмәлијјатлары үчүн өдәнч алыныр.

2.5. Консигнасија маһијјәтли сөвдәләшмәләр (консигнасија, комисјон әсасында мал тәслим етмәк) апарыларкән көмрүк дәјәринин 0.25%-и мигдарында (минимум әмәк һаггынын 3 мислиндән аз олмајараг) вә МДБ өлкәләри дә дахил олмагла көндәрилдији өлкәдән асылы олмајараг, өдәмә күнүндә Азәрбајчан Республикасы Милли Банкынын мүәјјән етдији мәзәннәјә көрә манатла көмрүк әмәлијјатлары үчүн өдәнч алыныр.

2.6. Азәрбајчан Республикасы әразисинә һуманитар јардым мәгсәди илә кәтирилән вә ја апарылан маллара, аваданлыглара көмрүк әмәлијјатлары үчүн өдәнч алынмыр.

2.7. Көмрүк јүк бәјаннамәсинин һәр бир әлавә вәрәг үчүн минимум әмәк һаггынын 2 мисли мигдарында манатла, сөвдәләшмәләр сәрбәст дөнәрли валјута илә апарылдыгда исә 5 АБШ доллары мигдарында Азәрбајчан Республикасы Милли Банкынын мүәјјән етдији мәзәннәјә көрә манатла өдәнч алыныр. Сөвдәләшмәләр манат һесабы, гапалы валјута һесабы (21, 31, 27 вә с.), сифаришчинин өз хаммалы, бирбаша истеһсал әлагәләри әсасында апарылдыгда бир әлавә вәрәг үчүн минимум әмәк һаггынын 2 мисли мигдарында өдәнч алыныр.

3. Транзит јүк бәјаннамәләри үчүн һәр бәјаннамәјә көрә 10 АБШ доллары вә һәр әлавә вәрәг үчүн 5 АБШ доллары мигдарында өдәнч алыныр.

Əlavə №2

Көмрүк хидмәтләри көстәрилмәси үчүн алынан өдәнчләрин тарифләри

Көстәрилән хидмәтләр	Көмрүк хидмәти үзрә өдәнчләр (АБШ доллары илә)
Көмрүк рәсмиләшдирилмәси јериндән кәнарда, о чүмләдән мүәссисә вә тәшкилатларын әразисиндә онларын горудуглары вә көмрүк нәзарәтиндә олан малларын көмрүк ишләрини рәсмиләшдирмәк үчүн көмрүк ишчисинин чағырылмасы һәр ишчинин күндүз (иш вахты) бир саатлыг иши һесабы илә	2
Иш вахтындан әлавә (18.00-дан 09.00-а кими), шәнбә, базар вә бајрам күнләри (фасиләсиз ишләјән мүәссисәләр истисна олмагла)	5
Сәрки јүкләринин рәсмиләшдирилмәси үчүн, һәр ишчинин күндүз (иш вахты) бир саатлыг иши һесабы илә	2
Иш вахтындан әлавә (18.00-дан 09.00-а кими), шәнбә, базар вә бајрам күнләри	5
Габагчадан јазылы олараг хәбәр вермәдән, сифариш олунан хидмәтләрдән имтина етдикдә	5
Вәтәндашларын Азәрбајчан Республикасы әразисинә кәтирдикләри (о чүмләдән мүвәггәти олараг кәтирилән) нәглијјат васитәләринин гејдә алынмасына вәсигә верилмәси үчүн:	9
јүк вә миник автомобилләри, микроавтобуслар, автобуслар	20

моторсуз нәглијјат васитәләри (гошгу, јарымгошгу, араба вә с.)	15
мотосикллләр, мотороллерләр	10
мопедләр (гејдә алынмалы оланлары)	8
Әшјаларын апарылмасы (кәтирилмәси) барәдә рәсми арајыш (тәсдигедичи), бәјаннамә сурәти, әшја вә валјутанын гејд китабчалары вә ганунда нәзәрдә тутулан һаллар барәдә башга мә`лумат сәнәди үчүн	1

Көмрүк хидмәти үзрә өдәнчләр көмрүк тәләбнамәсинин верилдији күнә АБШ долларынын Азәрбајчан Республикасы Милли Банкынын мүәјјән етдији мәзәннә илә манатла өдәнилир.

Әлавә № 3

Азәрбајчан Республикасы әразисинә кәтирилән вә көмрүк идхал русумуна чәлб олунмајан малларын сијаһысы

Харичи игтисади фәалијјәт үзрә малларын номенклатурасына ујғун кодлары	Малын ады
8432	Кәнд тәсәррүфаты, бағчылыг, мешәчилик үзрә машын вә механизмләр
8433	Кәнд тәсәррүфаты мәһсулларынын јығымы вә дөјүлмәси, оту вә күләшш јыған вә габлашдыран отбичән машынлар, һабелә тојуг јумуртасыны, мејвәни вә башга кәнд тәсәррүфаты мәһсулларыны тәмизләјән вә нөвләрә ајыран машынлар

8434	Сүд саған гурғу вә апаратлар, кәнд тәсәррүфатында вә сәнаједә сүдү истеһсал вә е`мал едән аваданлыглар
8435	Шәрабчылыг, мејвә ширәләри вә дикәр ичкиләрин истеһсалында истифадә едилән, прес дөјмә вә башга аналожи машын вә механизмләр
8436	Кәнд тәсәррүфаты, бағчылыг, арычылыг үчүн дикәр аваданлыглар
8437	Тохум тәмизләјән, сечән, пресләјән машынлар вә аваданлыглар
8701	Тракторлар
8706	8701 мал мөвгејиндә көстәрилән тракторлар үчүн шассиләр
8708	8701 мал мөвгејиндә көстәрилән тракторлар үчүн еһтијат һиссәләри

Әлавә №4

Азәрбајчан Республикасы әразисинә кәтирилән вә көмрүк дәјәринин 5 фаизи һәчминдә көмрүк идхал рүсумуна чәлб олунан малларын сијаһысы

Харичи игтисади фәалијјәт үзрә малларын номенклатурасына ујғун кодлары	Малын ады
Груп 01	Чанлы һејванлар (дамазлыг һејванлар истисна олмагла)
Груп 10	Тахыл вә дәнли биткиләр
Груп 26	Филизләр, шлаклар вә күлләр

Груп 28	Гејри-үзви кимја мәһсуллары
Груп 29	Үзви кимја бирләшмәләри
Груп 36	Партлајычы маддәләр, пиротехник мә`мулатлар, кибрит, пирофер хәлитәләр, бә`зи алышган маддәләр
Груп 38	Башга кимјәви мәһсуллар
Груп 44	Одунчаг вә одунчаг мә`мулаты, ағач көмүрү
Груп 47	Одунчагдан вә ја битки мәншәли башга лифли материаллардан кағыз күтләси, кағыз вә картон туллантылары вә макулатура
Груп 48	Кағыз, картон вә онлардан дүзәлдилмиш мә`мулат 4803; 4810; 4814; 4817; 4818 10 - 4818 30; 4819; 4821;
Груп 53	Башга битки мәншәли тохучулуг лифләри, кағыз лифи вә ондан һазырланмыш парча
Груп 54	Кимјәви саплар
Груп 55	Кимјәви штапел лифләри
Груп 72	Гара металлар
Груп 73	Гара металлардан мә`мулатлар (7323 мал мөвгејиндән башга)
Груп 74	Мис вә мис мә`мулатлары
Груп 75	Никел вә никел мә`мулатлары
Груп 78	Гурғушун вә гурғушун мә`мулатлары
Груп 79	Синк вә синк мә`мулатлары
Груп 80	Галај вә галај мә`мулатлары

Груп 82	Гејри-гијмәтли металлардан һазырланмыш аләт, бычаг мә`мулаты, гашыглар, чәнкәлләр, онларын һиссәләри
Груп 84	Нүвә реакторлары, газанлары, аваданлыг вә механики чиһазлары, онларын һиссәләри (8414 51 900; 8415 10 000; 8415 81 900; 8417 20; 8418 10 900; 8418 21_8418 29 000; 8418 30 910; 8418 30 990; 8418 40 910 8418 40 990; 8418 50; 8418 91 000; 8422 11 000; 8423 10 100; 8423 81 500; 8450; 8452 10; 8469; 8470; 8471 10; 8471 20 000-8471 20 600; 8471 91 000- 8471 91 900; 8471 99; 8472; 8476 мал мөвгеләриндән башга)
Груп 85	Електрик машынлары вә аваданлығы, онларын һиссәләри (8507 10 910; 8508 10; 8509; 8510; 8511; 8512; 8516; 8517 10_8517 20 000; 8517 81 100; 8518; 8519; 8520; 8521; 8522; 8523; 8524; 8527 19 00; 8527 21; 8527 31; 8527 32; 8527 39; 8528 10 000-8528 10 690; 8528 10 730-8528 10 980; 8528 20 000-8528 20 200; 8228 20 730-8528 20 990; 8529 10 200-8529 10 700; 8539 мал мөвгеләриндән башга)
Груп 86	Дәмир јолу локомотивләри вә вагонлары, трамвај, онларын һиссәләри вә ләвазиматы, дәмир јолу вә трамвај шәбәкәси үчүн јол гурғулары
Груп 87	Јерүстү (дәмир јолу вә трамвај васитәләриндән башга) нәглијјат васитәләри (8702; 8703; 8711; 8712; 8714 мал мөвгеләриндән башга)
Груп 88	Учуш апаратлары, космик апаратлар, онларын һиссәләри

Груп 89	Ҝәми гајыг вә башга үзән васитәләр (8903 мал мөвгејиндән башга)
Груп 90	Тәбабәтдә истифадә олунан ҹиһаз вә гурғулар 9004; 9006 мал мөвгеләриндән башга

Азәрбајҹан Республикасы әразисинә ҝәтирилән Мүстәгил Дөвләтләр Бирлији үзвү олан дөвләтләрин һүдудларындан кәнарда истеһсал едилмиш әлавә дәјәр веркисиндән азад олунан малларын сијаһысы һаггында

1. Азәрбајҹан Республикасы әразисинә ҝәтирилән Мүстәгил Дөвләтләр Бирлији үзвү олан дөвләтләрин һүдудларындан кәнарда истеһсал едилмиш әлавә дәјәр веркисиндән азад олунан малларын сијаһысы тәсдиг едилсин (әлавә олунур).

2. Мүәјјән едилсин ки, ашағыда ҝөстәрилән маллар да әлавә дәјәр веркисиндән азад олунурлар:

2.1. Кәнд тәсәррүфаты үчүн тохум, күбрә, јем, дамазлыг һејванлар, дәрман препаратлары, бајтарлыг тәбабәтиндә тәтбиг олунан дәрман, биоложи препаратлар вә бајтарлыг ләвазиматлары;

2.2. Габлашдырылмыш ушаг јемәкләри, шприсләр, әчзачылыг мәһсуллары;

2.3. Азәрбајҹан Республикасында тәмсил олунан дипломатик нүмајәндәликләрин вә онлара бәрабәр тутулан тәшкилатларын јалныз рәсми истифадәси, һабелә бу нүмајәндәликләрин дипломатик вә инзибати-техники һеј`әти үзвләринин, о ҹүмләдән онларла биркә јашајан аилә үзвләринин јалныз шәхси истифадәси үчүн нәзәрдә тутулан маллар вә әмлак;

2.4. Азәрбајҹан Республикасы әразисиндә мөвҹуд гајдада гејдијјатдан кечмиш һуманитар тәшкилатлар, һәмчинин Бејнәлхалг Һуманитар Јардым үзрә Республика

Комиссијасынын разылығы илә дикәр һүгуги вә физики шәхсләр тәрәфиндән кәтирилән, тәмәннасыз олараг пајланылмасы нәзәрдә тутулмуш һуманитар јардым;

2.5. Бејнәлхалг тәшкилатларын хәтти илә тәмәннасыз техники јардым кими кәтирилән маллар;

2.6. Әлиллијин профилактикасы вә мүаличәси мәгсәдләри үчүн истифадә олуначаг (автонәглијјат васитәләри истисна олмагла) мүхтәлиф техники васитәләр вә онларын истеһсалы үчүн хаммал вә комплектләшдиричи мә`мулатлар;

2.7. Мүсадирә едилмә, саһибсизлик вә һәмчинин варислик һүгугу әсасында дөвләтин мүлкијјәтинә кечирилмәси үчүн кәтирилән маллар;

2.8.Биркә мүәссисәнин низамнамә фондуна харичи инвесторун әманәти кими вә ја тамамилә харичи инвестора мәхсус олан мүәссисәнин јарадылмасы үчүн кәтирилән әмлак;

2.9. Азәрбајчан Республикасы әразисинә мүвәггәти олараг кәтирилмиш вә кәтирилмә шәртләринә көрә мүәјјән олунмуш мүддәтдә дәјишиклик едилмәдән кәтирилдији өлкәјә апарыласы маллар (көмрүк органларына малларын кәтирилдији өлкәјә гајтарылачағы барәдә өһдәлик тәгдим едилдији вә јахуд әлавә дәјәр веркиси өдәнилдији тәгдирдә. Маллар Азәрбајчан Республикасы әразисиндән чыхарылдыгда өдәнилмиш әлавә дәјәр веркисинин мәбләғи өдәјичиләрә кери гајтарылыр);

2.10. Транзит маллар (көмрүк органларынын нәзарәти алтында);

2.11. Рүсумсуз тичарәт мағазалары үчүн кәтирилән маллар;

2.12. Харичи инвестисија гојулмуш мүәссисәләрин әчнәби ишчиләринин јалныз өз еһтијачлары үчүн Азәрбајчан Республикасына кәтирдикләри әмлак;

2.13. Малијјә Назирлији вә ја Милли Банкын тәсдигедичи сәнәди әсасында кәтирилән гануни тә`дијә васитәләриндән олан валјута, пуллар, банкнотлар (нумизматика мәгсәдилә истифадә олунанлардан башга), рәсми дөвләт сәнәд бланклары, вәтәндаш паспортлары, һабелә гијмәтли кағызлар;

2.14. Тәкрар ихрач мәгсәдилә, һәмчинин е`мал едилмәси үчүн мүвәггәти олараг Азәрбајҹан Республикасы әразисинә кәтирилмиш маллар (малларын тәкрар ихрач үчүн үчүнҹү өлкәјә дәјишдирилмәдән апарылачағы, е`малдан сонра ихрачы барәдә көмрүк органларына банк зәманәти тәгдим едилдији вә јахуд әлавә дәјәр веркиси өдәнилдији тәгдирдә. Һәмин маллар Азәрбајҹан Республикасы әразисиндән чыхарылан заман өдәнилмиш әлавә дәјәр веркисинин мәбләғи өдәјичиләрә кери гајтарылыр).

2.15. Дөвләт бүдчәси һесабына идхал олунан маллар (Азәрбајҹан Республикасы Малијјә Назирлијинин тәсдигедичи сәнәди әсасында).

3. Нәзәрә алынсын ки, Азәрбајҹан Республикасында бу гәрарын 2.3., 2.8. вә 2.12. јарымбәндләриндә костәрилән маллар сатыларса, һәмин малларын сатылдығы андан 10 күн мүддәтиндә әлавә дәјәр веркиси одәнилмәлидир.

Көстәрилән маллары сатан мүәссисәләр бу барәдә әввәлчәдән көмрүк органларына мә`лумат верир, әкс тәгдирдә онлара гаршы ганунверичиликдә нәзәрдә тутулмуш гајдада тәдбирләр көрүлүр.

4. Мүәјјән едилсин ки, Мүстәгил Дөвләтләр Бирлији үзвү олан дөвләтләрин истеһсалы (мәншә сертификаты) олан маллар Мүстәгил Дөвләтләр Бирлији довләтләри һүдудлары кәнарындан кәтирилдикдә әлавә дәјәр веркисинә ҹәлб олунур.

5. Идхал әмәлијјаты үзрә алынан әлавә дәјәр веркисинин там һәчмдә вә вахтында дөвләт бүдчәсинә көчүрүлмәси Дөвләт Көмрүк Комитәси вә мүвәккил банклар тәрәфиндән тә`мин едилсин.

6. Азәрбајҹан Республикасы Малијјә Назирлији, Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлији вә Дөвләт Көмрүк Комитәси Азәрбајҹан Республикасы әразисинә кәтирилән Мүстәгил Дөвләтләр Бирлији үзвү олан дөвләтләрин һүдудларындан кәнарда истеһсал едилмиш маллара әлавә дәјәр веркисинин тәтбиг едилмәси барәдә тә`лиматы һазырлајыб 10 күн мүддәтиндә тәсдиг етсинләр.

Азәрбајҹан Республикасы әразисинә кәтирилән Мүстәгил Дөвләтләр Бирлији үзвү олан дөвләтләрин һүдудларындан кәнарда истеһсал едилмиш әлавә дәјәр веркисиндән азад олунан малларын сијаһысы

Харичи игтисади фәалијјәт үзрә малларын номенклатурасына ујғун кодлары	Малын ады
Груп 84	Нүвә реакторлары, газанлары, аваданлыг вә механики чиһазлары, онларын һиссәләри (8414 51 900; 8415 10 000; 8415 81 900; 8417 20; 8418 10 900; 8418 21-8418 29 000; 8418 30 910; 8418 30 990; 8418 40 910; 8418 40 990; 8418 50; 8418 91 000; 8422 11 000; 8423 10 100; 8423 81 500, 8450; 8452 10; 8469; 8470; 8471 10; 8471 20 000-8471 10 600; 8471 91 000-8471 91 900; 8471 99; 8472; 8476 мал мөвгелериндән башга)
Груп 85	Електрик машынларын вә аваданлығы, онларын һиссәләри (8507 10 910; 8508 10; 8509; 8510; 8511; 8512; 8516; 8517 10- 8517 20 000; 8517 81 100; 8518; 8519; 8520; 8521; 8522; 8523; 8524; 8527 19 000; 8527 21; 8527 31; 8527 32; 8527 39; 8528 10 000-8528 10 690; 8528 10 730 - 8528 10 980; 8528 20 000 - 8528 20 200; 8528 20 730 - 8528 20 990; 8529 10 200 - 8529 10 700; 8539 мал мөвгејиндән башга)
Груп 86	Дәмир јолу локомотивләри вә вагонлары, трамвај, онларын һиссәләри вә ләвазиматы, дәмир јолу вә трамвај шәбәкәси үчүн јол гурғулары

Груп 87	Јерүстү (дәмир јолу вә трамвај васитәләриндән башга) нәглијјат васитәләри (8702; 8703; 8711; 8712; 8714 мал мөвгеләриндән башга)
Груп 88	Учуш апаратлары, космик апаратлар, онларын һиссәләри
Груп 89	Кәми, гајыг вә башга үзән вәсаитләр (8903 мал мөвгејиндән башга)
Груп 90	Тәбабәтдә истифадә олунан чиһаз вә гурғулар (9004; 9006 мал мөвгеләриндән башга)

Јухарыда гејд олундуғу кими, харичи тичарәт әмәлијјаты заманы илк нөвбәдә тәрәфләр арасында мүгавилә бағланмалыдыр. Республика дахилиндә мүәссисәләр арасында бағланмыш мүгавиләләрдән фәргли олараг бурада мүгавиләнин мәзмуну даһа кениш формада олур. Мүгавиләдә:

-мүгавиләнин гијмәти;

-мал көндәрмәнин шәртләри вә мүддәти;

-иддиалар;

-форс-мажор;

-чәримә санксијалары вә с. даһа әтрафлы формада әкс олунур.

Дашынма шәртләринә кәлдикдә бејнәлхалг тичарәтдә ән чох ФОБ вә СИФ-дән истифадә олунур. Биринчидә малын дашынмасы әсасән алычынын үзәринә дүшүрсә, икинчидә, әксинә, сатычы малы үнванына гәдәр чатдырмағы өз өһдәсинә көтүрүр.

Форс-мажор малын дашынмасы заманы һәр һансы бир һадисә (јанғын, тәбии фәлакәт, оғурлуг) нәтичәсиндә тәрәфләрин үзәринә дүшән өһдәликләри мүәјјәнләшдирир.

Үмумијјәтлә көтүрдүкдә харичи тичарәт әмәлијјаты заманы әксәр көстәричиләри өзүндә әкс етдирән көмрүк јүк бәјаннамәси вә она лазыми һалларда едилмиш әлавә, әсас сәнәд һесаб олунур.

КӨМРҮК ЈҮК БӘЈАННАМӘСИ

КБ 1

1 Бәјаннамәнин нөвү: ші 2 0

1 АБШ доллары = 4024 манат

2 Көндәрән/ихрач едән №
"ТЕПЕ" ЛТД ширкәти
Гејд. № дан

3 Әлавә вәрәг: 0 | 0

4 Хүс.көнд

5 Малын чәми ады: 1

6 Јер. сајы: 378

7 Мә'лумат нөмрәси: 00100/7041771

8 Алан/идхал едән № 1677824
"Лачын" мүштәрәк мүәссисәси
Гејд. № дан

9 Малијјә тәнзиминә мәс'ул шәхс №
1677824
бах графа 8

10 1-чи тә'јинатлы өлкә

11 Тич. өлкә

12

13

14 Декларант/нүмајәндә № 1524037
"Илгар" Ко ширкәти
Гејд. № № 001/072 12/02/96 ил дән

15 Малкөндәрилән өлкә: Түркијә

15а Малкон. өлкә. коду: 792

17а Нәз. тут. өлкә. коду: 024

16 Истеһсалчы өлкә: Түркијә

17 Нәзәрдә тутулан өлкә: Азәрбајҹан

18 Малкөндәрән заманы нәглијјат васитәси: АВТО 06D2477/06R2196

19

20 Дашынма шәртләри: 11 СИФ Бакы ш.

21 Сәрһәддә нәглијјат васитәси: Бах графа 18 792

22 Валјута вә малын үм. фактура дәј.: 001 11828-88

23 Валјута курсу: 4024

24 Мүгав. харак.: 2 1

25 Сәрһәддә нәглијјатын нөвү: 30

26 Өлкә дахилиндә нәглијјатын нөвү

27 Јүкләнмә/бошалдылма јери: 30

28 Малијјә вә банк мә'луматлары:
1. Һ/һ 567895 2. код 505817
3. Азәригазбанк 4. Бакы ш.

29 Сәрһәддә көмрүк: АСТАРА 00400

30 Маллара бахыш јери

Нүмунә

---

31 Јүк јери вә малларын тәсвири — Маркаланма вә мигдары-контејнерләрин нөмрәси- малларын тәсвири:
МЕБЕЛ ДИКӘРЛӘРИ
стол. 238 әд. шкаф 20 әд.
стул. 42 әд. тумба 44 әд.
Јерләрин сајы - 378
1677824

32 Мал №: 1

33 Малын коду: 9403 30 990

34 Истеһ. өлкә коду: 792

35 Брутто чәкиси (кг): 14056

36 Преференс: 00

37 Проседура: 4000 00

38 Нетто чәкиси (кг): 14056

39 Квота

40 Үмуми бәјаннамә / әввәлки сәнәд

41 Әлавә өлчү ваһиди: 0,51

42 Әмтәә. фактур гиј.: 11828 - 88

43

44 Әлавә информасија/тәгдим едилән сәнәдләр:
4. Мүгавилә 1/3 15/01/97 илдән
7. Фактура 101768 09/04/97 илдән

45: 00

46 Статистик дәјәри: 11828 - 88

47 Көмрүк вәрки вә рүсумларына ајырмалар

Нөвү	Һесабламанын әсасы	Дәрәчә	Мәблә	СП
12	47599413-12	0,15%	71399-12	
20	47599413-12	15%	7139912-00	
27	54810724	20%	10962144-88	

Чәми

48 Әдәмәләрин мөһләти

49 Анбарын ады

В Һесабламанын тәфсилаты
КТ
КТ
КТ

50 Е'тибар едилән шәхс Имза:
Бәјаннамәдә көстәрилән мә'луматлары тәсдиг едирәм
22/04/97 ил

51 Транзит өлкәнин көмрүјү — Тәгдим олунан јер вә тарих

52 Зәманәт мүддәти е'тибарлы дејил

53 Көмрүк вә нәзәрдә тутулан өлкә

Д. Көмрүк нәзарәти
Нәтичә
Гојулмуш пломблар вә онларын нөмрәләри
Ујғунлуг
Вахт мүддәти вә тәртиб олунма тарихи
Имза

54 Јери вә тарихи

ӘЛАВӘ ВӘРӘГ

КБ 2

1 Бәјаннамәнин нөвү

2 Көнд./ихрач ед. | 8. Алан/идхал ед. | №

3 Әлавә вәр. | 4

Гејд. № | дан

31 Малларын јүк јери вә тәсвири | 2 Маркаланмасы вә мигдары - контејнерләрин нөмрәси- малларын тәсвири | 32 Мал № | 33 Әмтәәнин коду

34 Истеһ. олкә. коду | 35 Брутто чәкиси (кг) | 36 Преференс

37 Процедура | 38 Нетто чәкиси (кг) | 39 Квота

40 Үмуми бәјаннамә/әввәлки сәнәд

41 Әлавә өлчү ваһиди | 42 Әмт. факт. дәј. | 43

44 Әлавә информа-сија/тәг-дим олунан сәнәдләр | 45 | 46 Статистик дәјәри

31 Малларын јүк јери вә тәсвири | 2 Маркаланмасы вә мигдары - контејнерләрин нөмрәси- малларын тәсвири | 32 Мал № | 33 Әмтәәнин коду

34 Истеһ. өлкә. коду | 35 Брутто чәкиси (кг) | 36 Преференс

37 Процедура | 38 Нетто чәкиси (кг) | 39 Квота

40 Үмуми бәјаннамә/әввәлки сәнәд

41 Әлавә өлчү ваһиди | 42 Әмт. факт. дәј. | 43

44 Әлавә информа-сија/тәг-дим олунан сәнәдләр | 45 | 46 Статистик дәјәри

2 Маркаланмасы вә мигдары контејнерләрин нөмрәси- малларын тәсвири | 32 Мал № | 33 Әмтәәнин коду

31 Малларын јүк јери вә тәсвири

34 Истеһ. өлкә. коду | 35 Брутто чәкиси (кг) | 36 Преференс

37 Процедура | 38 Нетто чәкиси (кг) | 39 Квота

40 Үмуми бәјаннамә/әввәлки сәнәд

41 Әлавә өлчү ваһиди | 42 Әмт. факт. дәј. | 43

44 Әлавә информа-сија/тәг-дим олунан сәнәдләр | 46 Статистик дәјәри

47 Хәрҹләр вә рүсум-ларын һесабланмасы

Нөвү	Һесабламанын әсасы	Дәрәчә	Мәбләғи	СП	Нөвү	Һесабламанын әсасы	Дәрәчә	Мәбләғи	СП

Нөвү	Һесабламанын әсасы	Дәрәчә	Мәбләғи	СП	Нөвү	Мәбләғи	СП

Үмуми мәбләғ

4 Мүштәри үчүн нүсхә

Инди исә көмрүк -јүк бәјаннамәсинин тәртиб олунмасы заманы графаларын долдурулмасы гајдасыны изаһ едәк:

-1-чи графада бәјаннамәнин нөвү көстәрилир.

-2-чи графада ихрачатчы мүәссисәнин ады, мәнсуб олдуғу өлкә, үнваны көстәрилир.

-3-чү графада бәјаннамәјә әлавә олунмуш вәрәгләрин сајы јазылыр (мал чохчешидли олдугда).

-5-чи графада мал адларынын сајы јазылыр.

-6-чы графада јерләрин сајы көстәрилир.

-7-чи графада сорғу нөмрәси јазылыр.

-8-чи графада идхалатчы мүәссисәнин ады, мәнсуб олдуғу өлкә, үнваны јазылыр.

-9-чу графада малијјә ишләринә көрә чавабдеһ олан мүәссисәнин ады јазылыр (идхал заманы алычы, ихрач вахты сатычы мүәссисә).

-14-чү графада көмрүк-јүк бәјаннамәсини тәртиб едән фирманын (декларантын) ады көстәрилир.

-15-чи графада мал көндәрән өлкәнин ады, 15а-да коду јазылыр.

-17-чи графада малалан өлкәнин ады, 17а-да коду јазылыр.

-18-чи графада идхал-ихрач заманы истифадә олунан нәглијјат васитәси көстәрилир.

-20-чи графада тәрәфләр арасында бағланмыш мүгавиләјә әсасән дашынма шәрти јазылыр.

-22-чи графада мүгавиләдә көстәрилән валјутанын коду вә әмтәәнин үмуми фактура дәјәри јазылыр.

-23-чү графада Милли Банкын һәмин тарихә мүәјјән етдији валјутанын курсу көстәрилир.

-25-чи вә 26-чы графада мүвафиг олараг сәрһәддә вә өлкә дахилиндә нәглијјатын коду көстәрилир.

-27-чи графада јүкләмә (бошалтма) јери көстәрилир.

-28-чи графада мал идхал (ихрач) едәнин малијјә вә банк мә`луматлары јазылыр.

-29-чу графада јүкү гәбул едән көмрүк комитәсинин ады јазылыр.

-30-чу графада әмтәәјә бахыш јери көстәрилир.

-31-чи графада малын тәсвири, ады вә јерләрин сајы јазылыр;
-33-чү графада малын коду костәрилир;
-35-чи графада малын брутто чәкиси, 38-чи графада нетто чәкиси јазылыр;
-44-чү графада гаимә, мүгавилә, јол вә с. мүшајиәтедичи сәнәдләр, ејни заманда онларын нөмрәси, тарихи көстәрилир;
-46-чы графада статистик дәјәр көстәрилир;
-47-чи графа комрүк -јүк бәјаннамәсинин әсас һиссәсини тәшкил етмәклә бурада көмрүк хидмәти көстәрилмәси үчүн алынан өдәнчләр, идхал-ихрач көмрүк рүсумлары, әлавә дәјәр веркиси, онларын һесабланмасы вә мүвафиг өдәнишләрин шифри көстәрилир (көмрүк хидмәти үчүн алынан өдәнчләрин шифри 12, идхал-ихрач рүсумлары үчүн 20, әлавә дәјәр веркиси үзрә 27-дир);
-48-чи графада өдәмәләрин мөһләти көстәрилир;
-49-чу графада анбарын ады јазылыр;
-50-чи графада е`тибар едилмиш шәхс тәрәфиндән бәјаннамәнин дүзкүнлүјүнүн тәсдиг олунмасы көстәрилир;
-51-чи графада транзит өлкәнин көмрүјү һагтында гејд едилир;
-53-чү графада көмрүк вә нәзәрдә тутулан өлкә көстәрилир;
-54-чү графада тәсдиг олунан јер вә тарих көстәрилир.

Идхал (ихрач) олунан малын дәјәри манат, јахуд валјута илә нағд јолла, көчүрмә, аккредитив, коммерсија кредити, бартер үсуллары илә өдәнилә биләр.

Идхал (ихрач) әмәлијјаты просесиндә алычы (сатычы) мүәссисә көмрүк рүсуму, көмрүк хидмәти үчүн һагг, әлавә дәјәр веркиси өдәјир.

Көмрүк- јүк бәјаннамәсиндән дә көрүндүјү кими, көмрүк хидмәтләринә көрә өдәнчләр вә идхал-ихрач рүсумлары үмуми фактура дәјәриндән, әлавә дәјәр веркиси исә фактура дәјәринә өдәнч вә рүсумлары әлавә етдикдән сонра һесабланыр.

ӘДВ=(Д+Р)х20/100

бурада:

- **ӘДВ**-әлавә дәјәр веркиси;
- **Д**-малын көмрүк дәјәри;
- **Р**-өдәнч вә рүсумларын чәмидир.

Ихрач-идхал әмәлијјатлары вахты мүгавилә сәрбәст дөнәрли валјута илә бағландыгда мүһасибат учотунда һесаблашмалар паралел олараг һәм валјута, һәм дә Азәрбајчан Республикасы Милли Банкынын һәмин тарихә мүәјјән етдији мәзәннәјә ујғун олараг манатла апарылыр. Курс дәјишдикчә јаранан мәзәннә фәрги 83 №-ли "Кәләчәк дөврләрин кәлирләри" һесабынын 83/4 "Мәзәннә фәрги" субһесабына, јахуд бирбаша 80 №-ли "Мәнфәәт зәрәрләр" һесабына силинир.

Мисал: тичарәт мүәссисәси тәрәфиндән сатмаг мәгсәдилә харичи өлкәдән 20 мин доллар дәјәриндә офис мебели алыныб (мәзәннә: 1 АБШ доллары=4150 манат):

Дебет	Кредит	Мәбләғи (манатла)
41	60-В	83000000

ејни заманда:

Дебет	Кредит	Мәбләғи (долларла)
41	60-В	20000

(60-дан сонра В һәрфинин јазылмасы һесаблашманын сәрбәст дөнәрли валјута илә апарылдығыны көстәрмәк үчүн истифадә олуна биләр.)

Көмрүк хидмәти үчүн өдәнч, идхал рүсуму вә әлавә дәјәр веркиси өдәниб;

Дебет	Кредит	Мәбләғи (манатла)
41	76	124500 (хидмәт һаггы)
76	50, 51, 71	124500
41	68	12450000 (идхал рүсуму)
68	50, 51, 71	12450000
41	68	19114900 (әлавә дәјәр веркиси)
68	50, 51, 71	19114900

Борҹ өдәнмишдир (мәзәннә: 1 АБШ доллары = 3970 манат):

Дебет	Кредит	Мәбләғи (манатла)
60 - В	52	79400000
60 - В	83-4	3600000

ејни заманда:

Дебет	Кредит	Мәбләғи (долларла)
60-В	52	20000

көчүрмәләри верилир.

Ихраҹ үзрә әмәлијјатларын учоту заманы көчүрмәләр мүвафиг гајдада верилир.

Мисал: хариҹи ширкәтлә бағланмыш, дәјәри 20 мин АБШ доллары олан мүгавиләјә әсасән мүәссисә материал ихраҹ етмәлидир.

Көндәрилмиш мәһсулун маја дәјәри силиндикдә (мәзәннә: 1 АБШ доллары = 4130 манат):

Дебет	Кредит	Мәбләғи
46	41	49560000

Мал мүгавилә гијмәти илә алычынын һесабына силиндикдә:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
62	46	82600000

Сатышдан әлдә олунан вәсаит дахил олдугда (мәзәннә: 1 АБШ доллары = 3960 манат);

Дебет	Кредит	Мәбләғи
52	62-В	79200000
80	62-В	3400000

Ихрач үзрә дашынма, сахланма, сығорталанма, көмрүк тә`дијәләри өдәнмишдир:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
43	50, 51	19800000

Бүтүн хәрчләр сатышын маја дәјәринә силинир:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
46	43	19800000

Ихрачдан әлдә олунан мәнфәәт әкс етдирилир:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
46	80	13240000

Сатышын нәтичәсинә көрә 9840000 манат мәнфәәт әлдә олунур.

ХАРИЧИ ИГТИСАДИ БАРТЕР ӘМӘЛИЈЈАТЛАРЫ ЗАМАНЫ МҮҺАСИБАТ УЧОТУ

Харичи игтисади әлагәләр үзрә бартер әмәлијјатларынын мүһасибат учотунда әкс етдирилмәси гајдасы ихрач вә идхал әмәлијјатларындан һансынын заман е`тибарилә әввәл баш вермәсидән асылыдыр. Бундан асылы олараг мүһасибат учотунда ашағыдакы јазылышлар едилир (нәзәрдән кечирилән мисалда сатыш малын јүкләнмәсинә көрә мүәјјән едилир):

Сонрадан әвәзиндә мал алмаг шәртилә мадди гијмәтлиләр ихрач едилдикдә:

Дебет	Кредит
62	46

Борч вә кәлир АР Милли Банкынын малын јүкләнмә тарихинә олан мәзәннәси илә маната чеврилмәклә һесаблашма сәнәдләри мүвәккил банка тәгдим едилмишдир:

Дебет	Кредит
07, 10, 41	60

АР Милли Банкынын малын алынма тарихинә олан мәзәннәси илә маната чеврилмәклә идхал үзрә мадди гијмәтлиләр алынмышдыр:

Дебет	Кредит
60	62

Идхал едилмиш мала мүлкиjjәт һүгугунун әлдә олундуғу күн АР Милли Банкынын мүәjjән етдиjи мәзәннә илә маната чеврилмәклә гаршылыглы борчлар силинмишдир:

Дебет	Кредит
62	80 jахуд
80	62

дебитор борчу үзрә мәзәннә фәрги силинмишдир.

Сонрадан әвәзиндә мал көндәрмәк шәртилә мал идхал едилмишдир:

Дебет	Кредит
07, 10, 41	60

Идхал едилмиш мала мүлкиjjәт һүгугунун әлдә олундуғу күн АР Милли Банкынын мүәjjән етдиjи мәзәннә илә маната чеврилмәклә малкөндәрәнә олан борч әкс етдирилмишдир:

Дебет	Кредит
62	46

Малын мүгавилә дәjәрини АР Милли Банкынын jүкләнмә тарихинә олан мәзәннәси илә маната чеврилмәклә һесаблашма сәнәдләри мүвәккил банка тәгдим едилмишдир:

Дебет	Кредит
60	62

Гаршылыглы борчлар силинмишдир:

Дебет	Кредит
60	80, јахуд
80	62

кредитор борчу үзрә мәзәннә фәрги силинмишдир.

IX ФӘСИЛ

ИСТЕҺСАЛ МӘСРӘФЛӘРИ

Мүһасибат учотунун истеһсал мәсрәфләри бөлмәсиндә мүәссисәнин низамнамә фәалијјәтинә ујғун мәһсул (иш, хидмәт) истеһсалы просесиндә мөвчуд олан бүтүн нөв хәрчләр учота алыныр. Һесаблар планында мүвафиг хәрчләрин һесабаты үчүн әсасән ашағыдакы һесаблардан истифадә олунур:

20 №-ли "Әсас истеһсалат";
21 №-ли "Өз истеһсалынын јарымфабрикатлары";
23 №-ли "Көмәкчи истеһсалат";
25 №-ли "Үмумистеһсалат хәрчләри";
26 №-ли "Үмумтәсәррүфат хәрчләри";
28 №-ли "Истеһсалатда зај";
29 №-ли "Хидмәтедичи истеһсалат вә тәсәррүфатлар";
30 №-ли "Гејри-әсаслы ишләр";
31 №-ли "Кәләчәк дөврләрин хәрчләри";
37 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) бурахылышы";
44 №-ли "Тәдавүл хәрчләри";
89 №-ли "Гаршыдакы хәрчләр вә өдәмәләр үчүн еһтијатлар".

Әкәр мүәссисәнин истеһсалы чохсаһәлидирсә, јә`ни бир нечә адда мәһсул истеһсал олунурса, онда мүвафиг һесабларын тәркибиндә һәр нөв мәһсулун (ишин, хидмәтин) учоту үзрә субһесаб вә аналитик һесаблар ачылыр. Әксинә, бир нөв мәһсул (иш, хидмәт) истеһсалы илә мәшғул олан кичик мүәссисәләр, фирмалар бүтүн мәсрәфләри бир һесабда (20 №-ли "Әсас истеһсалат") учота ала биләр.

Мүһасибат учотунда һесабатларын тәртиби заманы хәрчләмәләрин һансынын мәһсулун (ишин, хидмәтин) маја дәјәринә аид едилиб-едилмәмәсинә диггәт јетирмәк

лазымдыр. Чүнки, малијјә мүһасибат һесабатлары тәртиб едиләркән баланс мәнфәәти (мәнфәәт веркиси һесабламаг үчүн) бирбаша хәрҹләрин сәвијјәсиндән асылыдыр.

Һазырда республикамызда фәалијјәт көстәрән мүәссисәләрдә мәһсулун (ишин, хидмәтин) маја дәјәринә дахил едилән хәрҹләрин тәнзимләнмәси Азәрбајҹан Республикасы Назирләр Кабинетинин 16 август 1996-чы ил тарихли 111 №-ли гәрарына ујғун һәјата кечирилир.

Мүхтәлиф саһәләр үзрә фәалијјәт көстәрән мүәссисәләр (тикинти, кәнд тәсәррүфаты, мәишәт, мәнзил, коммунал, кеоложи, елми вә с.) истеһсал хәрҹләринин учоту заманы баш идарә вә назирликләринин Малијјә Назирлијинин разылығы илә һазырладыглары саһә методик тәвсијәләрдән истифадә едә биләрләр.

Учотда мәһсул (иш, хидмәт) истеһсалы илә бағлы хәрҹләр 20 №-ли "Әсас истеһсалат" һесабынын дебетиндә топланыр. Көмәкчи истеһсалат, үмумистеһсалат, үмумтәсәррүфат һесабларында әкс олунан мәсрәфләр дә истеһсалат просесинин сонунда әсас истеһсалат һесабына силинирләр.

Көмәкчи истеһсалат һесабы, адындан көрүндүјү кими әсас истеһсал фәалијјәти үчүн јардымчы олан истеһсал мәсрәфләри үчүн нәзәрдә тутулуб. Бунлара, енержинин мүхтәлиф нөвләри үзрә хидмәт, нәглијјат, аләт вә еһтијат һиссәләринин һазырланамсы, тәмир вә с. мәсрәфләр аиддир.

Ајры-ајры истеһсал, сех, шө`бәләрин ишләринә хидмәт вә онларын идарә едилмәси илә әлагәдар олан хәрҹләр үмумистеһсалат, бүтүнлүклә мүәссисәнин идарә едилмәси вә она рәһбәрликлә әлагәдар мәсрәфләр исә үмумтәсәррүфат хәрҹләри адланыр.

Совет дөврүндә игтисадијјатын тамамилә дөвләт нәзарәтиндә олдуғу вахтда мәһсул (иш, хидмәт) истеһсалы илә мүәјјән бир саһә үзрә ихтисаслашмыш ајры-ајры завод, фабрик вә дикәр тәсәррүфат субјектләри мәшғул олурдулар. О, вахтлар индикиндән фәргли олараг гијмәт, тариф, мәсрәфләр вә с. көстәричиләр дөвләт тәрәфиндән мүәјјән едилән нормативләрә әсасланырды. Һәмчинин базар игтисадијјаты илә мүгајисәдә чох аз адда мәһсул истеһсал

олунурду. Истеһсал олунмуш мәһсулун дизајны, гурулушу, чешиди индики гәдәр тез-тез дәјишмирди. Бир сөзлә бүтүн көстәричиләр узун мүддәт дәјишмәјән стандартлара ујғунлашдырылмышды. Нәтичәдә, әввәлчәдән һазырланачаг һәр бир мәһсулун норматив план маја дәјәри һесабланараг илин ахырында кәнарлашмалар мүәјјән едилдикдән сонра фактики маја дәјәринә чатдырылырды.

Анчаг инди, базар игтисадијјаты шәраитиндә мүәссисәләр (фирмалар, ширкәтләр) сифаришчиләрин тәклифинә ујғун мүхтәлиф чешидли, чохлу сајда мәһсул (иш, хидмәт) истеһсалы илә мәшғул олдуғу вахтда гијмәтләрин тез-тез дәјишмәси вә јухарыда көстәрдијимиз амилләрдән асылы олараг әввәлчәдән мәһсулун маја дәјәрини һесабламаг мүәјјән гәдәр чәтинликләр јарадыр. Она көрә дә һазыркы, шәраитдә мәһсулун һәр ваһидинин (ишин, хидмәтин) һазырланма дәјәрин фактики чәкилмиш хәрчләрә көрә һесабланмасы мәгсәдәујғундур.

Истеһсал мәсрәфләри тә`јинатына көрә бирбаша (мүстәгим), долајы (гејри -мүстәгим) олур.

Биринчијә мәһсулун һазырланмасында, ишин, хидмәтин јеринә јетирилмәсиндә бирбаша истифадә олунан материал, јаначаг вә с. еһтијатлар, ејни заманда бу ишләри јеринә јетирән ишчиләрә һесабланмыш әмәк һаггы вә дикәр фондлара ајырмалар, истеһсал сехи илә бағлы олуб мәһсулун маја дәјәринә аид олан башга хәрчләр дахилдир.

Икинчијә үмумијјәтлә мүәссисәнин идарә едилмәси илә бағлы олан хәрчләр аиддир (рәһбәр ишчиләрин әмәк һаггы, рабитә, телефон, дәфтәрхана хәрчи, банк кредитләринә көрә фаизләр, банк хидмәти вә с.). Бунлар һесабат дөврүнүн сонунда учот вә калкулјасија саһә тә`лиматларына ујғун шәкилдә бөлүшдүрүләрәк ајры-ајры мәһсулларын (ишләрин, хидмәтләрин) маја дәјәринә силинир. Бунун үчүн мүхтәлиф формалы чәдвәлләрдән истифадә олунур. Онлардан бир нечәсини нәзәрдән кечирәк.

Мүәссисә үзрә һесабланмыш әмәк һаггы вә дикәр фондлара мәчбури ајырмаларын мүхтәлиф саһәләр үзрә бөлүшдүрүлмәсинә бахаг. Ишчиләрә ај әрзиндә 885000

манат әмәкһагты һесабланмышдыр. Бунун мүхтәлиф мәнбәләрә аид едилмәсини ашағыдакы кими көстәрмәк олар:

Нумунә

Ч Ә Д В Ә Л

Һесабын (субһесабын) дебети	Хәрчләрин аид едилдији һесабын ады	Ашағыдакы һесабларын кредити		
		70	69, 35%	67, 2%
1	2	3	4	5
20	Әсас истеһсалата	220000	77000	4400
23	Көмәкчи истеһсалата	180000	63000	3600
25	Үмумистеһсалат хәрчләринә	130000	45500	2600
26	Үмумтәсәррүфат мәсрәфләринә	140000	49000	2800
28	Зај мәһсулун дүзәлдилмәсинә	80000	28000	1600
	Ч Ә М И	750000	262500	15000
81-2	Истеһлак фондунун вәсаити һесабына	90000		
69-2	Пенсија фондунун вәсаити һесабына	45000		
70	Пенсија фондуна тутулмушдур (1%)	-	7500	-
	Ч Ә М И	885000	270000	15000

Јахуд үмумтәсәррүфат хәрчләринә аид олан мәсрәфләрин (26 №-ли “Үмумтәсәррүфат хәрчләри” һесабынын дебетиндә топланан) мүхтәлиф истеһсал

ваһидләринин маја дәјәринә аид едилмәси үзрә бөлүшдүрүлмәсини нәзәрдән кечирәк:

Нумунә

Ч Ә Д В Ә Л

Әмәлијјат	Мәбләғ (манатла)	Һесабларын (субһесабларын) мухабирәләшмәси	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
Рабитә хәрчи	500000	20-1	26
	300000	20-2	26
Банк кредитинә көрә фаиз	400000	20-1	26
	240000	20-2	26
Чәми	1440000		

Јухарыда гејд олунанлардан да көрүндүјү кими, мүәссисәләрдә мәһсулун маја дәјәрини мәсрәфләрә көрә бир нечә мәрһәләјә бөлмәк олар: сех маја дәјәри - бураја бирбаша хәрчләр вә үмумистеһсалат мәсәрфләри дахилдир; истеһсал маја дәјәри- бирбаша вә долајы хәрчләрин чәминдән ибарәтдир; там маја дәјәри - истеһсал маја дәјәринин үзәринә әлавә едилмиш сатыш хәрчләри, верки вә рүсумларын чәминдән ибарәтдир.

Мүвафиг гәрарла мәһсулун маја дәјәрини әмәлә кәтирән хәрчләр игтисади мәзмунуна көрә ашағыдакы елементләр үзрә груплашдырылыр:

-материал хәрчләри (гајтарылан туллантыларын дәјәри чыхылмагла);

-әмәкһаггы хәрчләри;

-сосиал фондлара ајырмалар;

-әсас фондларын көһнәлмәси (амортизасијасы);

-саир хәрчләр.

Материал хәрҹләринә мәhсул истеhсалына, иш вә хидмәтләрин hәјата кечирилмәсинә сәрф едилән хаммалын, материалын вә дикәр еhтијатларын дәјәри дахилдир. Бунларла јанашы мүәссисәнин өзүндә истеhсал олунмуш јахуд кәнар тәшкилатлардан алынмыш тә`мир аваданлыглары, електрик вә ја тәбии енержи мәнбәләри, техники аваданлығын истисмары, сынағы заманы сәрф едилмиш аләт вә вәсаитләр дахилдир.

Материал еhтијатларынын дәјәри онларын алыш гијмәтинә дахил едилән тичарәт, тәчhизат әлавәләри, харичи игтисади вә дикәр тәшкилатлара өдәнилән комиссион hаглары, әмтәә биржалары вә брокер хидмәтләринин дәјәри, көмрүк рүсумлары, мүхтәлиф кредит фаизләри, нәглијјат-тәдарүк хәрҹләри (бүтүн hалларда әлавә дәјәр веркисинин мәбләғи чыхылмагла) әсасында формалашыр.

Әмәкhаггы хәрҹләри маддәсиндә мүәссисәдә чалышан ишчиләрә (о ҹүмләдән штатданкәнар мүгавилә әсасында ишләјәнләрә) ишәмузд гијмәтләр, тариф (вәзифә) маашлары әсасында hесабланмыш әмәкhаггы вә мүавинәтләр әкс етдирилир.

Һәмчинин бураја:

-ишчиләрә натурал өдәнчләр гајдасында верилән мәhсулларын дәјәри;

-узун мүддәт ишләмәјә көрә бирдәфәлик мүавинәт;

-кадр hазырлығы үзрә тәhсил мүәссисәләринә өдәнишләр;

-ганунверичилијә ујғун сәhра, сусуз, јүксәк дағ јерләриндә ишләмәјә көрә тәтбиг едилән әмсаллар үзрә өдәмәләр;

-әмәк габилијјәтини мүвәггәти итирдији hалларда әмәкhаггына әлавә өдәнишләр вә с. аиддир.

Сосиал фондлара ајырмалар маддәсиндә мүәссисәнин әмәкhаггы фондундан Дөвләт Сосиал Мүдафиә Фондуна (колхоз, совхоз, тәсәррүфатлар­арасы кәнд тәсәррүфаты мүәссисәләри, фермер тәсәррүфатлары үчүн-25%, дикәр мүәссисәләрдә-35% hәчминдә), Мәшғуллуг Мәркәзинә (2% hәчминдә) hесабланмыш мәчбури ајырмалар көстәрилир.

Әсас фондларын көhнәлмәси (амортизасијасы) елементиндә ганунверичилијә ујғун шәкилдә hесабланмыш

көһнәлмә мәбләғләри әкс етдирилир (көһнәлмә нормалары һаггында артыг китабын әввәлки фәсилләриндә бәһс едилмишдир).

Саир хәрҹләр маддәсиндә:

-гысамүддәтли банк кредитләринә көрә одәнилән фаиз мәбләғләри, банк хидмәтләринин дәјәри;

-гејри- мадди активләрин көһнәлмәси;

-аудитор, информасија вә мәсләһәт характерли хидмәтләр үзрә өдәнишләр;

-ичарәјә көтүрүлмүш әсас фондлара көрә өдәнилән ичарә һаглары;

-техники идарәетмә васитәләри (һесаблама мәркәзләри, рабитә говшаглары, сигнализасија васитәләри) үзрә хәрҹләр;

-кәнардан ҹәлб едилмиш тәрҹүмәчиләрә верилән өдәмәләр;

-үмуми истифадәдә олан сәрнишин нәглијјатынын хидмәт етмәдији истигамәтләрдә ишчиләрин иш јеринә вә керијә дашынмасы үзрә хәрҹләр;

-истеһсалын һазырланмасы вә мәнимсәнилмәсинә сәрф едилән хәрҹләр;

-истеһсалын тәшкили, технолокијанын тәкмилләшдирилмәси, мәһсулун кејфијјәтинин јахшылашдырылмасы үзрә хәрҹләр;

-идарә апараты ишчиләринин вә онун структур бөлмәләринин сахланмасы, онларын фәалијјәтинә материал-техники, истеһсалатдахили нәглијјат хидмәти, һабелә мүәссисә рәһбәринин хидмәти миник машынларынын сахланмасы хәрҹләри;

-тәһлүкәсизлик техникасы тәдбирләри үзрә мәсрәфләр;

-ганунверичилијә ујғун нормалар дахилиндә еколокијаны чиркләндирмәјә көрә хәрҹләмәләр;

-ганунуверичиликдә нәзәрдә тутулан саһәнин ишчиләри үчүн пулсуз верилән кејим әшјаларынын, јемәкләрин, әрзаг мәһсулларын дәјәри, јахуд бунларын әвәзинә верилән пул вәсаитләри;

-зај мәһсулдан иткиләр вә с. мәсрәфләр әкс олунур.

һәмчинин ганунверичиликдә нәзәрдә тутулмуш нормалара ујғун е`замиjjә, реклам вә нүмајәндәлик хәрҹләри бу маддәјә аиддир.

Азәрбајҹан Республикасы Назирләр Кабинетинин 3 ијул 1997-ҹи ил тарихли 71 №-ли гәрары илә мувафиг нормалар ашағыдакы кими тәсдиг олунмушдур:

Ил әрзиндә мәһсулун (ишин, хидмәтин) маја дәјәринә дахил едилән нүмајәндәлик хәрҹләринин нормалары

Мәһсулларын (иш вә хидмәтләрин) сатышындан мәдахил (үмуми кәлир)	Мәнфәәтдән верки һесаблајаркән нәзәрә алынан нормалар
2 млрд. манатадәк	0.5 фаиз һәҹминдә
2 млрд. манатдан 50 млрд. манатадәк	10 млн. манат + 2 млрд. манатдан артыг мәбләғин 0,1 фаизи гәдәр
50 млрд. манатдан јухары	50 млн. манат + 50 млрд. манатдан артыг мәбләғин 0.02 фаизи гәдәр

Ил әрзиндә мәһсулун (ишин, хидмәтин) маја дәјәринә дахил едилән реклам хәрҹләринин нормалары

Мәһсулларын (иш вә хидмәтләрин) сатышындан мәдахил (үмуми кәлир)	Мәнфәәтдән верки һесаблајаркән нәзәрә алынан нормалар
2 млрд. манатадәк	2.0 фаиз һәҹминдә
2 млрд. манатдан 50 млрд. манатадәк	40 млн. манат+2 млрд. манатдан артыг мәбләғин 1,0 фаизи гәдәр
50 млрд. манатдан јухары	520 млн. манат + 50 млрд. манатдан артыг мәбләғин 0.5 фаизи гәдәр

Ил әрзиндә мәһсулун (ишин, хидмәтин) маја дәјәринә дахил едилән кадр һазырлығы үзрә хәрчләрин нормалары

Мәһсулларын (иш вә хидмәтләрин) сатышындан мәдахил (үмуми кәлир)	Мәнфәәтдән верки һесаблајаркән нәзәрә алынан нормалар
2 млрд. манатадәк	3.0 фаиз һәчминдә
2 млрд. манатдан 50 млрд. манатадәк	60 млн. манат + 2 млрд. манатдан артыг мәбләғин 1.0 фаизи гәдәр
50 млрд. манатдан јухары	540 млн. манат + 50 млрд. манатдан артыг мәбләғин 0.5 фаизи гәдәр

Чәдвәлдән көрүндүјү кими нүмајәндәлик, реклам, вә кадр һазырлығы үзрә мәсрәфләр лимитләшдирилән хәрч групуна аиддир. Јә`ни мүәјјән олунмуш нормалар дахилиндә мәһсулларын, иш вә хидмәтләрин маја дәјәринә дахил едилир. Мүвафиг һәддән артыг хәрчләмәләр исә сәрәнчамда галан мәнфәәт, јахуд дикәр фондлар һесабына малијјәләшдирилир.

Нүмајәндәлик хәрчләринә гаршылыглы әмәкдашлыг үчүн дикәр тәшкилатлардан данышыглар апармаг үчүн кәлмиш әмәкдаш, јахуд мүштәрәк вә ја тамамилә харичи инвестисијалы мүәссисәдә дикәр өлкәләрдән кәлмиш нүмајәндәләрин гәбул едилмәси, хидмәт (јемәк, нәглијјат, тәрчүмәчи чәлб едилмәси вә с.) мәсрәфләри аиддир. Нүмајәндәлик хәрчләринә даһа оператив нәзарәт етмәк үчүн онларын учоту апарылан 26 №-ли "Үмумтәсәррүфат хәрчләри" һесабынын тәркибиндә ачылмыш ајрыча субһесабдан истифадә етмәк лазымдыр.

Базар игтисадијјатынын өзүнәмәхсус хүсусијјәтләриндән бири реклам ишинин кениш јајылмасыдыр. Мүәссисәләр истеһсал етдикләри мәһсуллары (иш вә хидмәтләри) базара чыхартмагла јүксәк сәвијјәдә сатышыны тә`мин етмәкдән

өтрү гәзетләрдә, журналларда, радиода, телевизијада, шәһәрин мүхтәлиф јерләриндә јерләшдирилмиш лөвһәләрдә өз мәһсулларыны (иш вә хидмәтләрини) реклам етдирирләр. Реклама көрә мүәссисәнин өдәдији мәбләғ реклам едәнлә бағланмыш мүгавиләјә әсасланыр. Мүгавилә гијмәтинә әлавә дәјәр веркиси әлавә олунур. Мүәссисә реклама көрә јухарыда чәдвәлдә көстәриләи нормадан чох мәсрәф вәсаит етдикдә, артыг олан һиссә сәрәнчамда галан мәнфәәт һесабына јахуд дикәр фондлар һесабына өдәнилир.

Мүхтәлиф довләт вә өзәл тәдрис мүәссисәләри илә бағланмыш мүгавилә әсасында кадрларын һазырланмасы, јенидән тәкмилләшдирилмәси үзрә мүәссисәләр мүәјјән мәбләғдә вәсаит ајыра биләр.

Совет дөврүндә мүәссисәләр (хүсусилә колхоз вә совхозлар) кәнч кадрларын һазырланмасына хејли вәсаит јөнәлдирди. Лакин инди бу мәгсәдлә мүәссисәләрин ајырдыглары вәсаит о вахтла мүгајисәдә ашағы сәвијјәдәдир. Буна бахмајараг јухарыдакы чәдвәлдән дә көрүндүјү кими, мүвафиг гәрарла кадр һазырлығы үзрә маја дәјәринә аид едилән хәрчләрин нормасы даһа чохдур.

Мүәссисәләр (хүсусилә ири тәшкилатлар) һәр һансы бир хидмәти вәзифәни јеринә јетирмәк үчүн (гаршылыглы әмәкдашлыг үчүн мүгавилә бағламаг, мал- материал гијмәтлиләри алмаг, јени нөв технолокијанын өјрәнилмәси базарын тәдгиги вә с.) вахташыры олараг өз ишчиләрини өлкә дахилинә вә харичи өлкәләрә е`замијјәтә көндәрир. Дикәр өлкәләрә е`замијјәтә кедән шәхсәләрә верилән аванс мәбләғи харичи валјута илә өдәнилә биләр.

Һазырда өлкәмиздә вәтәндашларын хидмәти е`замијјә хәрчләринин нормативләри Азәрбајчан Республикасы Назирләр Кабинетинин 27 јанвар 1997-чи ил тарихли 9 нөмрәли гәрары вә АР Малијјә Назирлијинин 19 март 1997-чи ил 06/2-90 сајлы тә`лиматына мүвафиг олараг һәјата кечирилир.

ӨЛКӘ ДАХИЛИНДӘ ХИДМӘТИ Е`ЗАМИЈЈӘТ

Хидмәти е`замијјәт тәшкилат рәһбәринин әмри илә рәсмиләшдирилир вә ишчијә мүәјјән олунмуш формада е`замијјә вәрәгәси верилир.

Нүмунә

Бирлијин, мүәссисәнин, идарәнин, тәшкилатын штампы

Азәрбајчан Республикасы Малијјә Назирлији вә Азәрбајчан Республикасы Әмәк вә Әһалинин Сосиал Мүдафиәси Назирликләри тәрәфиндән 19 март 1997-чи ил тарихдә тәсдиг едилмиш гајдалара 1 сајлы әлавә

15 №-ли Е`ЗАМИЈЈӘ ВӘРӘГӘСИ

Кәримов Низами Әскәр оглу , мүһәндис,
(Ады, сојады, иш јери, вәзифәси)

"Дашбулаг" фирмасы
е'замијјәтә көндәрән тәшкилатын ады

Түркијә Республикасы , "ТЕРЕ" ЛТД ширкәти
(е'зам олундуғу бирлијин, мүәссисәнин, идарәнин,тәшкилатын ады)

јени технолокијанын өјрәнилмәси.
(е'замијјәнин мәгсәди)

"*30 (отуз күн)*" күн мүддәтиндә (јолда олдуғу вахт нәзәрә алынмадан)

Анкара шәһәри
(тә'јинат мәнтәгәси)

е`зам олунур.

Паспорту тәгдим етдикдә е`тибарлыдыр.

Тәшкилатын рәһбәри

М.Ј. _______________ Имза

01 октјабр 1997-чи ил

Е`замиjjә вәрәгәсинин арха тәрәфи

Е`замиjjәтә чыхмасы, тә`jинат мәнтәгәсинә кәлмәси, орадан чыхмасы вә даими иш jеринә кәлмәси һаггында гејдләр:

Бакы ____ дан (дән) чыхды *Анкараја* ______ кәлди

"01" октјабр 1997-чи ил *"02" октјабр 1997-чи* ил

м.ј. имза __________ м.ј. имза______________

Анкара _____ дан (дән) чыхды *Бакыја* ________ кәлди

"25" октјабр 19*97-чи* ил *"26" октјабр* 19*97-чи* ил

м.ј. имза __________ м.ј. имза_____________

____________дан (дән) чыхды _______________кәлди

"___" __________19____ил "___" ____________19___ил

м.ј. имза __________ м.ј. имза_____________

Е`зам олунан ишчиjә кедиш-кәлиш һаггынын өдәнилмәсинә, јашајыш јери кирајә едилмәсинә вә күндәлик јемәк хәрчләринә чатасы мәбләғ мүгабилиндә е`замиjjәтә кетмәздән әввәл аванс верилир. Ишчи е`замиjjәтдән гајытдыгдан сонра е`замиjjәт илә әлагәдар хәрчләдиjи вәсаитләрин мәбләғи һаггында 3 күн әрзиндә аванс һесабаты тәгдим етмәjә борчлудур. Мүәjjән олунмуш гајдада рәсмиләшдирилмиш е`замиjjә вәрәгәси, јашајыш јеринин кирајә едилмәси вә кедиш-кәлиш үзрә хәрчләр һаггында сәнәдләр аванс һесабатына әлавә едилир.

Тәсдиг олунмуш нормалар дахилиндә е`замиjjә хәрчләри мәһсулун (ишләрин, хидмәтләрин) маја дәjәринә дахил

едилир, бүдчә тәшкилатларында исә онлара ајрылан тәхсисатлар һүдудунда өдәнилир.

Мүәссисә вә тәшкилатлар лазым олан һалларда ишчиләрин е`замијјә хәрчләринин өдәнилмәси үчүн мүәјјән олунмуш нормалардан әлавә вәсаит (сәрәнчамларында галан мәнфәәтдән) ајыра биләр. Бурада нәзәрә алынмалыдыр ки, "Азәрбајчан Республикасында физики шәхсләрдән кәлир веркиси һагтында" гануна көрә ишчијә нормадан артыг өдәнилмиш е`замијјә хәрчи онун верки тутулан кәлиринин тәркибинә дахил едилир.

Хидмәти е`замијјәтләрин муддәтләри

Е`замијјәт мүддәти тәшкилатын рәһбәри тәрәфиндән тә`јин едилир, лакин јолда олдуғу мүддәт 40 күндән (тәфтиш вә јохламалар апарылмасы дахил едилмәклә) јухары ола билмәз.

Гурашдырма, сазлама вә тикинти ишләринин јеринә јетирилмәси үчүн көндәрилән фәһләләрин, рәһбәр вә мүтәхәссисләрин е`замијјәт мүддәти објектләрин тикилмәсинин мүддәтиндән асылы олараг мүәјјән едилир.

Ишчиләрин республика назирликләринә, комитәләринә вә баш идарәләринә, јахуд дикәр дөвләт вә тәсәррүфат идарәләри органларына е`замијјәт мүддәти јолда олдуғу вахт нәзәрә алынмадан 5 күндән артыг олмамалыдыр. Е`замијјәт мүддәтинин мүстәсна һалларда ишчини е`зам едән идарәетмә органынын рәһбәринин рәсми ичазәси илә әлавә 5 күн артырылмасына јол верилир.

Е`замијјәт јериндә олманын фактики мүддәти кәлмә вә кетмә һагтында е`замијјәт вәрәгәсиндә едилән гејдләр үзрә мүәјјән едилир. Әкәр ишчи мүхтәлиф јашајыш мәнтәгәләринә е`зам олунмушса, кәлмә күнү вә кетмә күнү һагтында гејд һәр мәнтәгәдә ајрыча едилир.

Һәр бир тәшкилатда е`замијјәтә көндәрилән вә е`замијјәтдән гајыдан ишчиләрин гејдијјатынын учоту китабы мүвафиг гајдада апарылмалыдыр. Һәмин китабда ашағыдакылар гејд олунмалыдыр:

ХИДМӘТИ Е`ЗАМИЈЈӘТЛӘР ҮЗРӘ ГЕЈДИЈЈАТ КИТАБЫ

Сыра №-и	Е'зам едилән ишчинин вәзифәси, ады, соjады	Е'замиjjә вәсигәсинин №-и	Тәсдиг едән шәхсин ады, соjады, вәзифәси	Ишчинин е'зам едилдиjи тәшкилатын ады	Фактики е'замиjjәт хәрҹләри (мин манатла)	Е'зам едилән шәхсин имзасы
1	*Кәримов Низами*	*15*	*Директор Әлиjев Әли*	"ТЕРЕ" ЛТД ширкәти	*10400*	

Гатарын, кәмиһини, тәjjарәнин, автобусун, дикәр нәглиjjат васитәсинин јола дүшдүjү күн е`замиjjәтин башландығы күн сајылыр. Нәглиjjат васитәси саат 24-ә кими (саат 24 дахил олмагла) јола дүшәрсә, е`замиjjәтин башландығы күн чари күн, 00 саатдан сонра исә сонракы күнләр сајылыр. Әкәр стансиjа, көрпү, тәjjарә меjданы јашајыш мәнтәгәсиндән кәнарда јерләширсә, һәмин стансиjа, көрпү вә тәjjарә меjданына кетмәк үчүн лазым олан вахт нәзәрә алыныр. Ишчинин даими иш јеринә гајытмасы күнү дә еjни гајда илә тә`јин олунур.

Е`замиjjәт хәрҹләринин өдәнилмәси

Е`зам олунан ишчијә ашағыдакы хәрҹләр өдәнилир:

-јашајыш јеринин кирајәси үчүн коммунал хәрҹләри;

-е`зам олунма јеринә кетмәк вә даими иш јеринә гајытмаг үчүн јол хәрҹләри;

-күндәлик јемәк хәрҹи.

Коммунал хәрҹләри (лјукс нөмрәдән башга), е`зам едилән ишчијә е`зам олунан јерә кәлән күндән орадан кедән күнә гәдәр тәгдим олунан сәнәдләр әсасында (Бакы шәһәри үчүн 1 күндә 60000 манатдан, өлкәнин дикәр шәһәр вә рајон мәркәзләри, шәһәр типли гәсәбәләр вә кәнд јерләри үчүн 1 күндә 30000 манатдан артыг олмамагла) өдәнилир.

Бу норма дахилиндә меһманханаларда ишчијә көстәрилән әлавә хидмәтләрин хәрҹләри дә өдәнилә биләр.

Мүвафиг сәнәдләрлә тәсдиг едилмиш мәҹбури дајанма вахты үчүн јашајыш јеринин кирајәси үзрә хәрҹләр јухарыда көстәрилмиш норма илә өдәнилир. Јашајыш јеринин кирајәси үзрә мүвафиг тәсдигедиҹи сәнәдләр тәгдим едилмәјән һалларда (пулсуз јашајыш јери верилән һаллардан башга), коммунал хәрҹләри һәр күн үчүн Бакы шәһәринә е`зам олунанлара 2500 манат, өлкәнин дикәр шәһәр вә рајон мәркәзләринә, шәһәр типли гәсәбәләринә вә кәнд јерләринә е`зам олунанлара 1700 манат мигдарында өдәнилир.

Е`зам олунма јеринә кетмәк вә орадан даими иш јеринә гајытмаг үчүн ишчијә нәглијјат хәрҹләри (таксидән башга) тәгдим едилән сәнәдләр әсасында өдәнилир. Бу вахт ишчијә нәглијјатда сәрнишинләрин довләт иҹбари сығорта тә`дијәләри, билетләрин габагҹадан сатышы үзрә хидмәтин өдәнилмәси, гатарларда јатаг ләвазиматындан истифадә үчүн хәрҹләр дә өдәнилир.

Е`зам олунан ишчијә јашајыш мәнтәгәсиндән кәнарда јерләшән вағзала, лимана (бәрәјә) вә тәјјарә мејданына кетмәк үчүн үмуми истифадәдә олан нәглијјат (таксидән башга) үзрә хәрҹләр өдәнилир.

Тәсдигедиҹи сәнәдләр тәгдим олунмајан һалларда кедиш-кәлиш үзрә нәглијјат хәрҹләри дәмирјолу, автомобил

вә су нәглијјатынын ән ашағы тарифләри мигдарында өдәнилир.

Е`зам олунан ишчијә күндәлик јемәк хәрҹләри е`замијјәтдә олдуғу һәр күн үчүн 5000 манат мигдарында өдәнилир. Бу хәрҹләр ишчинин е`замијјәтдә олдуғу истираһәт вә бајрам күнләри, һәмчинин дә јолда олдуғу күнләр, о ҹүмләдән јолда мәҹбури дајанма вахты үчүн дә өдәнилир.

Өзүнүн даими јашајыш јеринә һәр күн гајытмаг имканы олан е`зам олунан ишчијә күндәлик јемәк хәрҹи верилмир.

Е`зам олунан ишчи әмәк габилијјәтини мүвәггәти итирдији һалда она үмуми әсасларла јашајыш јеринин кирајәси үзрә (е`зам олунан ишчинин стасионар мүаличәсиндә олдуғу һаллардан башга) хәрҹләр өдәнилир вә сәһһәтинә көрә она һәвалә едилмиш хидмәти тапшырығы јеринә јетирмәк вә јахуд даими јашајыш јеринә гајытмаг имканы олмадығы бүтүн дөвр әрзиндә, лакин ики ајдан артыг олмамагла, күндәлик јемәк хәрҹи верилир.

Әмәк габилијјәтини мүвәггәти итирдији дөвр үчүн е`зам олунан ишчијә, үмуми әсасларла әмәк габилијјәтини мүвәггәти итирмәси үзрә мүавинәт верилир. Әмәк габилијјәтини мүвәггәти итирдији күнләр е`замијјәтин мүддәтинә дахил едилмир.

Өлкә әразисиндә мүәссисә вә тәшкилатларын даими иш вахты јолда кечән, нөвбә методу илә вә чөл шәраитиндә ишләјән ишчиләринә күндәлик јемәк хәрҹләри әвәзинә һәр күн 3500 манат мигдарында әлавә вәсаит верилир.

Хариҹи өлкәләрә хидмәти е`замијјәт гајдалары

Хариҹи өлкәләрә хидмәти е`замијјәт тәшкилат рәһбәринин әмри илә рәсмиләшдирилир вә ишчијә мүәјјән олунмуш формада е`замијјәт вәрәгәси верилир.

Е`зам олунан ишчијә кедиш-кәлиш һаггы өдәнилмәсинә, јашајыш јери кирајә едилмәсинә вә күндәлик јемәк

хәрҹләринә чатасы мәбләғ мүгабилиндә е`замијјәтә кетмәздән әввәл аванс верилир. Ишчи е`замијјәтдән гајытдыгдан сонра е`замијјәт илә әлагәдар хәрҹләдији вәсаитләрин мәбләғи һаггында 3 күн әрзиндә аванс һесабаты тәгдим етмәјә борҹлудур. Мүәјјән олунмуш гајдада рәсмиләшдирилмиш е`замијјә вәрәгәси, јашајыш јеринин кирајә едилмәси вә кедиш- кәлиш үзрә хәрҹләр һаггында сәнәдләр аванс һесабатына әлавә едилир.

Дөвләт идарәетмә органлары, мүлкијјәт вә тәшкилат формасындан асылы олмајараг, бүтүн тәсәррүфат субјектләри вә тәшкилатлар өз һесабларында олан валјута вәсаитләриндән е`замијјә хәрҹләри үчүн ганунверичиликдә нәзәрдә тутулан нормаларын сон һәддини ашмамаг шәртилә истифадә едә биләр. (Харичи өлкәләрә хидмәти е`замијјәт үчүн хәрҹ нормалары Азәрбајҹан Республикасы Назирләр Кабинетинин 27 јанвар 1997-ҹи ил 9 сајлы гәрары илә мүәјјәнләшдирилмишдир).

Вәтәндашларын харичи өлкәләрә хидмәти е'замијјә хәрҹләринин нормативләри һаггында

Өлкәнин ады	Норма (АБШ доллары илә)	
	күндәлик хәрҹләр	меһманхана хәрҹләри
1	2	3
Америка	60	130
Канада	60	100
Америка гитәси үзрә дикәр өлкәләр	30	75
Скандинавија өлкәләри	40	100

МДБ өлкәләри, Литва, Латвија, Естонија	20	70
Австрија	60	100
Албанија	50	100
Алманија	70	125
Андорра	45	90
Бангладеш	35	80
Бәһрејн	50	90
БӘӘ	30	100
Белчика	40	120
Болгарыстан	25	80
Боснија вә Һерсеговина Республикасы	45	90
Брунеј	30	80
Бөјүк Британија	50	170
Вјетнам	30	70
Гамбија	35	50
Гатар	40	110
Гвинеја	45	80
Һонг-Конг	30	70
Исраил	50	90
Индонезија	30	110
Иорданија	35	80
Ираг	30	90
Иран	25	90
Ирландија	40	105
Исвечрә	45	120

Исландија	40	70
Испанија	40	120
Италија	30	100
Јәмән	50	75
Јунаныстан	50	75
Әлҹәзаир	40	80
Әфганыстан	25	80
Камбоҹа	30	40
КХДР	30	110
Кипр	35	60
Күвејт	35	150
Лаос	35	85
Ливан	25	80
Ливија	35	90
Лихтенштејн	40	90
Лүксембург	40	90
Мавританија	40	75
Македонија	45	75
Маскат	30	65
Малајзија	55	120
Мали	40	100
Маҹарыстан	30	80
Малдив адалары	25	85
Малта	55	55
Мәракеш	45	65
Мисир	35	80

Монако	45	115
Монголустан	35	70
Непал	25	70
Никер	40	100
Никерија	45	75
Нидерланд	55	120
Оман	40	100
Пакистан	35	80
Полша	25	80
Португалија	50	90
Румынија	40	80
Самоа	30	50
Сан-Марино	35	80
Сенегал	75	130
Сингапур	45	175
Сурија	35	60
Словакија	25	75
Словенија	45	75
Сомали	40	80
Судан	40	90
Таиланд	40	100
Тунис	40	70
Түркијә	45	80
Филиппин	30	110
Франса	65	140
Хорватија	45	65

Чәнуби Кореја	55	110
Чибути	40	70
Чад	50	60
Чехија	25	80
ЧХР	30	80
Шри-Ланка	50	90
Һиндистан	35	80
Чәбәл-Тариг	35	60
Југославија	45	90
Јапонија	100	120
Бу сијаһыда көстәрилмәјән Африка гитәсинин дикәр өлкәләри	40	90
Австралија вә Океанија өлкәләри	30	100

Гејд: е`замијјә хәрҹләриндән башга һәр бир нәфәрә е`замијјәт мүддәти үчүн тәсдигедичи сәнәд тәләб олунмамаг шәртилә 20 АБШ доллары мәбләғиндә бирдәфәлик өлкәдахили нәглијјат хәрҹләри верилир.

Тәсдиг олунмуш нормалар дахилиндә е`замијјәт хәрҹләри мәһсулун (ишләрин, хидмәтләрин) маја дәјәринә дахил едилир, бүдҹә тәшкилатларында исә онлара ајрылан тәхсисатлар һүдудунда өдәнилир.

Харичи өлкәләрә хидмәти е`замијјәтин мүддәтләри

Харичә хидмәти е`замијјәтә көндәрилмиш ишчиләрин е`замијјәт мүддәти мүәссисәнин рәһбәри тәрәфиндән мүәјјән едилир. Лакин бу мүддәт ишчинин јолда олдуғу вахт нәзәрә алынмамагла 40 күндән јухары ола билмәз.

Гурашдырма, сазлама вә тикинти ишләринин јеринә јетирилмәси үчүн көндәрилән фәһләләрин, рәһбәр вә

мүтәхәссисләрин е`замиjjәт мүддәти објектләрин тикилмәсинин мүддәтиндән асылы олараг мүәjjән едилир.

Харичи өлкәләрә хидмәти е`замиjjәт хәрчләринин өдәнилмәси

Харичә хидмәти е`замиjjәтә көндәрилмиш ишчиjә мүәjjән едилмиш нормалар һәддиндә күндәлик хәрчләр, меһманхана хәрчләри, һөмчинин нәглиjjат хәрчләри өдәнилир.

Харичи өлкәләрә е`зам едилән шәхсләрә нәзәрдә тутулан нормалара әсасән өдәнилән е`замиjjәт хәрчләриндән башга һәр бир е`замиjjә заманы тәсдигедичи сәнәд тәләб едилмәдән 20 АБШ доллары мәбләғиндә бирдәфәлик өлкәдахили нәглиjjат хәрчләри верилир.

Ишчи е`замиjjәтә кетдиjи вә һәмин күн Азәрбаjчан Республикасына гаjытдығы һалда она нәзәрдә тутулмуш норманын 50 фаизи һәчминдә валjута илә күндәлик хәрч өдәнилир.

Ишчи харичи өлкә әразиси илә кетдиjи заман ондан асылы олмаjан сәбәбләрә көрә там 1 күн вә артыг мүддәтә jолда ләнкиjирсә, һәмин мүддәт үчүн она күндәлик хәрчләр әразисиндә ләнкидиjи өлкә үчүн мүәjjән едилмиш нормалар үзрә харичи валjута илә өдәнилир.

Үзүрсүз сәбәбдән jолда jубандығы вахт үчүн ишчиjә күндәлик хәрчләр вә мәнзил кираjәси үзрә хәрчләр өдәнилмир.

Харичи өлкәjә хидмәти е`замиjjәтә кедән ишчиләри әввәлчәдән разылашмаjа әсасән гаршы тәрәф пулсуз jемәклә тә`мин едирсә, онда ишчиjә һәмин өлкә үчүн мүәjjән олунмуш күндәлик хәрч нормаларынын һәр күн үчүн 30 фаизи мәбләғиндә хәрчләр (чиб хәрчлиjи) өдәнилир.

Бүтүн е`замиjjә хәрчләрини гаршы тәрәф өз үзәринә көтүрдүjү һалларда, әкәр е`зам олунан ишчиjә е`зам едилдиjи өлкәдә күндәлик хәрч әвәзинә харичи валjута илә нәғд пул верилирсә, бу заман күндәлик хәрч нормаларынын 30 фаизи һәчминдә хәрчләр (чиб хәрчлиjи) өдәнилмир.

Ишчијә пулсуз мәнзил верилдикдә бу мәгсәдләр үчүн кирајә һаггы өдәнилмир.

Јашајыш јеринин кирајәси үзрә мүвафиг тәсдигедичи сәнәдләр тәгдим олунмадыгда е`зам олунан ишчијә меһманхана хәрчләринин нәзәрдә тутулмуш сон һәдд нормасынын 50 фаизи һәчминдә вәсаит өдәнилир.

Нәглијјат хәрчләри илә бағлы тәсдигедичи сәнәдләр итирилдикдә билети сатмыш тәшкилатын сатылан билетин көтүјүнә әсасән вердији арајыш е`зам олунан шәхс тәрәфиндән иш јеринә тәгдим олуна биләр. Һәмин сәнәдләр тәгдим едилмәдикдә исә кедиш-кәлиш үзрә нәглијјат хәрчләри мүвафиг нәглијјат васитәсинин ән ашағы тарифләри мигдарында өдәнилир.

Харичдәки Азәрбајчан Республикасындан олан ишчиләр Азәрбајчан Республикасына хидмәти е`замијјәтә көндәриләркән е`замијјәтдә олдуғу мүддәтдә Азәрбајчан Республикасы әразиси дахилиндә хидмәти е`замијјәтләр үчүн мүәјјән олунмуш нормалар үзрә күндәлик хәрчләр, харичдән өлкәјә вә керијә кедиш-кәлиш хәрчләри вә е`замијјә мәнтәгәси е`зам едилән шәхсләр үчүн даими јашајыш јери дејилсә, онда меһманхана хәрчләри мүвафиг гајдада өдәнилир.

Е`зам олунан ишчи әмәк габилијјәтини мүвәггәти итирдији һалда она үмуми әсасларла јашајыш јеринин кирајәси үзрә (е`зам олунан ишчинин стасионар мүаличәсиндә олдуғу һаллардан башга) хәрчләр өдәнилир вә сәһһәтинә көрә она һәвалә едилмиш хидмәти тапшырығы јеринә јетирмәк вә јахуд даими јашајыш јеринә гајытмаг имканы олмадығы бүтүн дөвр әрзиндә, лакин ики ајдан артыг олмамагла, күндәлик јемәк хәрчи верилир. Әмәк габилијјәтини мүвәггәти итирдији дөвр үчүн харичә е`зам олунан ишчијә үмуми әсасларла әмәк габилијјәтини мүвәггәти итирмәси үзрә мүавинәт верилир. Әмәк габилијјәтини мүвәггәти итирдији күнләр е`замијјәт мүддәтинә дахил едилмир.

Һәмчинин, мәһсулун (ишин, хидмәтин) истеһсалына чәкилән хәрчләр габагчадан вә сонрадан өдәнмә вахтындан асылы олмајараг һесабат дөврүнә аид олан мәһсулун (ишин,

хидмәтин) маја дәјәринә дахил едилир. Бунлара ишчиләрә мә`зунијјәт һаггына көрә өдәнишләр, мукафатларын верилмәси, абунә, ичарә вә дикәр хидмәтләрин өдәнилмәси дахилдир.

Гејд етдијимиз мәсәләјә даир нүмунә кәстәрәк:

Тутаг ки, мүәссисә илин әввәлиндә иллик ичарә һаггыны өдәмишдир- ӘДВ илә бирликдә-14400 мин манат. Буна көрә ил әрзиндә ашағыдакы мүһасибат јазылышлары верилмәлидир:

Пул өдәндикдә:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
31	51	14400000
19	31	2400000 (ӘДВ)
68	19	2400000

Һәр ајын ахырында:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
20, 26, 44	31	1000000

Јахуд мүәссисә телефон данышыгларына көрә I рүбдә рабитә шө`бәсиндән ашағыда көстәрилән мәбләғдә һесаб-фактура алмышдыр (әлавә дәјәр веркиси илә бирликдә):

Јанвар -600 мин манат, феврал-900 мин манат, март -1200 манат мигдарында. Өдәниш исә апрел ајынын әввәлиндә ичра олунуб. Нәтичәдә ашағыдакы мүһасибат јазылышлары верилмәлидир:

јанвар ајында:

манатла

Дебет	Кредит	Мәбләғи
20, 26, 44	76	500000
19	76	100000

февралда:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
20, 26, 44	76	750000
19	76	150000

мартда:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
20, 26, 44	76	1000000
19	76	200000

Нәһајәт, апрелин әввәлиндә борҹ өдәндикдә:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
76	51, 50	2700000
68	19	450000 (ӘДВ)

көчүрмәләри јазылыр.

Ашағыдакы хәрҹләмәләр мәһсулун (ишин, хидмәтин) маја дәјәринә дахил едилмәјәрәк башга мәнбәләр һесабына һәјата кечирилир:

-узунмүддәтли кредитләрә көрә өдәнилмиш фаизләр;

-пенсијалара әлавәләр, пенсијаја чыхмыш әмәк ветеранларына верилән бирдәфәлик мадди јардымлар;

-е`замијјә вә шәхси машынлардан хидмәти миник машынлары кими истифадә едәнләрә верилән әлавә өдәнишләр;

-ајры-ајры машын вә механизмләрин, аваданлыгларын фәрди сынағы, гурашдырма хәрҹләри;

-тикилмәкдә олан мүәссисәјә чәкилән хәрҹләр;

-баш идарәнин сахланма хәрҹләри,

-истеһсал просеси илә әлагәси олмајан нәглијјат хәрҹләри;

-ишчиләрә верилән мадди јардымлар, истираһәт вә мүаличә путјовкалары;

-тәһсил мүәссисәләринин сахланмасы вә с.

Мүвафиг гәрара көрә рабитә хидмәтләриндән (шәһәрләрарасы данышыг мәнтәгәләринин вердикләри сәнәдләр әсасында) истеһсал просеси илә билаваситә әлагәси олмајан шәхси данышыглар үзрә хәрҹләр мүвафиг шәхсләрин вәсаити һесабына вә ја сәрәнҹамда галан мәнфәәт һесабына өдәнилмәлидир.

Бурада марагы ҹәһәт ондан ибарәтдир ки, телефон данышыгларынын һансынын шәхси, јахуд мүәссисәнин иши илә әлагәдар олдуғуну ајырд етмәк мүмкүн дејилдир. Фикримизҹә, мүһасибат учотунда хәрҹләрин мәбләғиндән әввәл сәнәдләрлә тәсдиг олунуб-олунмамасына диггәт јетирмәк лазымдыр. Чүнки һәр һансы тәсдигедиҹи сәнәдә малик олан хәрҹ бу иши көрән башга бир мүәссисәнин кәлир әлдә етмәси демәкдир. Әлдә олунан кәлирдән исә ганунвериҹилијә ујғун олараг верки тутулур.

Артыг гејд етдијимиз кими мәһсул (иш, хидмәт) истеһсалы просесиндә тәләб олунан истеһсал еһтијатлары мә`сул шәхсин иҹазәси илә истеһсала бурахылыр. Бунунла јанашы һесабат дөврүндә баш верән дикәр хәрҹләмәләр дә истеһсал мәсрәфләринә аид едиләрәк онлары учота алан һесабларын дебетинә јазылыр. Мәһсул (иш, хидмәт) һазырландыгҹа мүвафиг һесабын кредити үзрә јазылыш едилмәклә анбара мәдахил олунур. Истеһсал мәсрәфләрини учота алан һесабларын һесабат дөврүнүн ахырындакы сон галығы битмәмиш истеһсал адланыр вә балансда ајрыҹа маддәдә көстәрилир. Нәтиҹәдә һазырланмыш мәһсулун, јеринә

јетирилмиш ишләрин вә көстәрилмиш хидмәтләрин һәгиги маја дәјәри ашағыдакы дүстурун көмәји илә мүәјјән едилә биләр:

ИМ=БИ+ДМ-СГ-СБИ

Бурада:

ИМ-истеһсал маја дәјәрини;

БИ- һесабат дөврүнүн әввәлинә битмәмиш истеһсалын галыг мәбләғини;

ДМ-һесабат дөврү әрзиндә сәрф олунмуш мәсрәфләри;

СГ-силинмиш, јахуд гајтарылмыш материаллары;

СБИ-дөврүн сонуна битмәмиш истеһсалын мәбләғини көстәрир.

Бүтүн бу көстәричиләрин ашкар едилмәсинин әһәмијјәти ондан ибарәтдир ки, истеһсал олунмуш мәһсулун (ишин, хидмәтин) һәгиги маја дәјәрини мүәјјәнләшдирмәк мүмкүн олсун.

Истеһсал олунмуш мәһсулун маја дәјәринин һесабланмасында игтисадијјатын һәр бир саһәсинин өзүнәмәхсус хүсусијјәтләри вардыр. Мәсәлән, кәнд тәсәррүфаты саһәсиндә сәнаје вә дикәр истеһсал саһәләриндән фәргли олараг ишләр мөвсүми характер дашыјыр. Ејни заманда әсас мәһсулла јанашы, әлавә мәһсул да әлдә олунур. Буна мисал олараг дәнли биткиләри көстәрмәк олар. Һасил олунмуш дән әсас мәһсул, саман исә әлавә мәһсулдур. Совет Иттифагы дөврүндә бу чүр саһәләрдә мүвафиг әмсаллардан истифадә олунурду. Мәсәлән, дәнин бир сентнери - 1, саманын бир сентнери - 0.08 ваһид гәбул едилирди. Үмуми гәбул едилмиш ваһидләрә әсасән әсас вә әлавә мәһсулларын маја дәјәри һесабланырды. Үмумијјәтлә, һејвандарлығын вә биткичилијин әксәр саһәләриндә бу чүр әмсаллардан истифадә олунур. Һәлә ки, өлкәмиздә бунлара аид индики дөврүн тәләбләринә ујғун јени норматив сәнәдләр һазырланмамышдыр.

Мәhсул (иш, хидмәт) истеhсалы заманы истифадә едилән мүhасибат јазылышларын нәзәрдән кечирәк.

Әсас вәсаитләрә, гејри-мадди активләрә көhнәлмә hесабландыгда:

Дебет	Кредит
20, 26, 44	02, 05

Материал еhтијатлары, азгијмәтли вә тезкөhнәлән әшјалар истеhсала бурахылдыгда, јахуд сонунчуја көhнәлмә hесабландыгда:

Дебет	Кредит
20	10, 12, 13

Көмәкчи истеhсалат, үмумистеhсалат, үмумтәсәррүфат хәрчләри, зај мәhсула көрә иткиләр әсас истеhсалата силиндикдә:

Дебет	Кредит
20	20, 23, 25, 26, 28

Кәләчәк дөврүн хәрчләри, hазыр мәhсуллар истеhсал мәгсәдләри үчүн силиндикдә:

Дебет	Кредит
20	31, 40

Ишчи hеј'әтинә әмәкhаггы hесабландыгда:

Дебет	Кредит
20, 25, 26, 44	70
20	69 Сосиал сығорта фондуна

20	67 Мәшғуллуг мәркәзинә

Подратчыларла һесаблашдыгда:

Дебет	**Кредит**
20	60

Тә`мир, мә`зунијјәт вә дикәр өдәмәләр үчүн еһтијат јарадылдыгда:

Дебет	**Кредит**
20, 26	89

Баша чатмајан истеһсал үзрә әскиккәлмәләр, иткиләр әкс олундугда:

Дебет	Кредит
84	20(күнаһкар шәхси ашкар етмәк мүмкүн олмајанда)
73	84 (күнаһкар шәхс мә`лум олдугда)

Истифадә үчүн јарарлы туллантылар анбара гајтарылдыгда:

Дебет	**Кредит**
10	20

Битмәмиш истеһсалын учузлашмасы заманы:

Дебет	Кредит
14	20
80, 88	14

Һазырланмыш мәһсул (иш, хидмәт) анбара мәдахил едилдикдә:

Дебет	Кредит
40	20

Бирбаша сатыша верилдикдә:

Дебет	Кредит
45, 46	20

Өз еһтијачлары үчүн јеринә јетирилмиш иншаат ишләринин маја дәјәри силиндикдә:

Дебет	Кредит
46	20
08	46
46	68 (ӘДВ)

Баша чатмамыш истеһсал башга мүәссисәјә пај гојулушу шәкилиндә верилдикдә;

фактики хәрчләр һәчминдә:

Дебет	Кредит
06	20

Тәрәфләрин арасында бағланмыш мүгавилә гиjмәтләри илә:

Дебет	Кредит
46	20
06	46
46	83

Банк, дәфтәрхана, нүмаjәндәлик вә с. хәрҹләр өдәндикдә:

Дебет	Кредит
26	50, 51

Рабитә, нәглиjjат, мүһафизә, дикәр коммунал хидмәтләр әкс олундугда:

Дебет	Кредит
26	60, 76

28 №-ли **"Истеһсалатдә заj"** һесабынын дебетиндә истеһсал заманы ашкар едилмиш истифадәjә jарарсыз мәһсуллар, материаллар, дүзәлдилмәси мүмкүн олмаjан заj аваданлыглар һәмчинин онларын дүзәлдилмәси үчүн сәрф олунан мәсрәфләр әкс олунур. Кредитиндә исә итки мәбләғләринин азалдылмасына аид jазылышлар (заj үчүн күнаһкар шәхсләрдән тутулан, jахуд кеjфиjjәтсиз материала көрә малсатанлардан алынан мәбләғләр) көстәрилир.

Jарарсыз материаллар, конструксиjалар, баша чатмамыш истеһсала аид едилән кеjфиjjәтсиз ишләрә көрә:

Дебет	Кредит
28	10, 20

Зај мәһсулдан иткиләр силиндикдә:

Дебет	Кредит
20	28

Ишләрин маја дәјәринә,

Ҝүнаһкар шәхсләрин һесабына:

Дебет	Кредит
73	28

Ҝүнаһкар олан мүәссисәләрин һесабына:

Дебет	Кредит
63	28

Иддиа мәбләғи өдәндикдә:

Дебет	Кредит
50, 51	63

јазылышлары верилир.

29 №-ли "Хидмәтедичи истеһсалат вә тәсәррүфатлар" һесабында мүәссисәнин јарадылмасынын әсас мәгсәди олан мәһсул истеһсалы, јеринә јетирилән иш вә көстәрилән хидмәтләрлә бағлы олмајан истеһсалат вә тәсәррүфатлар үзрә мәсрәфләр учота алыныр. Бунлара мүәссисәнин балансында олан мәнзил-коммунал тәсәррүфатлары, јашајыш евләри, јатагханалар, мәишәт хидмәти е`малатханалары, буфетләр, мәктәбәгәдәр ушаг мүәссисәләри, истираһәт евләри, санаторијалар, елми тәдгигат вә конструктор бөлмәләри аиддир.

Бу вахт тәтбиг олунан мүһасибат јазылышлары, хәрчләр 29 №-ли һесабын дебетиндә әкс олунмагла јухарыда истифадә етдијимиз көчүрмәләрә ујғун шәкилдә верилир.

31 №-ли "Кәләчәк дөврләрин хәрчләри" һесабында әввәлчәдән өдәнмиш, лакин сонракы һесабат дөврләринә аид олан хәрчләмәләр әкс олунур. Бунлара әсасән даг-мә`дән һазырлыг ишләри, мөвсүми сәнаје саһәләриндә истеһсала һазырлыг ишләри, јени мүәссисә, истеһсал, аваданлыгларын мәнимсәнилмәси, торпагларын рекултивасијасы, әсас вәсаитләрин тә`мири (еһтијат фонду јарадылмадыгда), әввәлчәдән өдәнилән комунал, рабитә вә с. өдәмәләр аиддир.

Өдәнишләр 31 №-ли һесабын дебетинә јазылараг, вахты кәлдикчә мүвафиг һесаблара силинир (буна аид јухарыда нүмунә көстәрилиб).

37 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) бурахылышы" һесабынын дебетиндә истеһсалдан бурахылмыш мәһсулун, тәһвил верилмиш иш вә көстәрилмиш хидмәтләрин фактики истеһсал маја дәјәри (мәсрәфләри учота алан һесабларын кредити илә мүхабирәләшмәклә), кредитиндә исә истеһсал олунмуш мәһсул, тәһвил верилмиш иш вә хидмәтләрин норматив (план) маја дәјәри (40 №-ли "Һазыр мәһсул", 46 №-ли "Мәһсул сатышы" вә с. һесаблары илә мүхабирәләшдириләрәк) әкс олунмагла ашағыдакы көчүрмәләр верилир:

Һазыр мәһсулун фактики маја дәјәри силиндикдә:

Дебет	Кредит
37	20, 23, 26, 29 вә с.

Һазыр мәһсулун фактики маја дәјәринин норматив (план) маја дәјәриндән кәнарлашмасы силиндикдә:

Фактики маја дәјәри артыг олдугда әлавә мәбләғ үчүн:

Дебет	Кредит
46	37

Әксинә олдугда артыг мәбләғ үчүн (гырмызы “сторно” үсулу илә):

Дебет	Кредит
46	37

јазылышлары верилир.

Истеһсал просесиндә һәр бир мәһсул нөвү үзрә мәсрәфләри ашағыдакы чәдвәлдәки кими көстәрмәк олар:

Нумунә

Мәһсул (иш, хидмәт) ваһидинин һазырланмасына чәкилән хәрчләрин учоту чәдвәли

Сех _2 №-ли_ Хәрчин шифри _20/3_

1997-чи ил мај ајы үзрә

(мин манатла)

Сыра №	Тарих	Јазылышын мәзмуну	Хәрчин нөвү					Хәрчин чәми
			10	70	69	76		
1	*20.V.97*		*300*					
2	*31.V*			*200*				
3	*31.V*				*70*			
4	*31.V*		*50*			*150*		
		Чәми	*350*	*200*	*70*	*150*		*770*

Мүһасибат системиндә мүәјјән бир һесабат дөврү әрзиндә истеһсал хәрчләринин вә һазырланмыш мәһсулун учоту үчүн ашағыдакы формада чәдвәлдән истифадә етмәк олар:

Нумунә

Истеһсал хәрчләринин учоту

мај 1997

(мин манатла)

Сыра №-и	Мәһсулун (ишин, хидмәтин) нөвү	20 (08) №-ли һесабын дебетинә һесабларын кредитиндән				Һесабат дөврү үзрә чәми хәрч	Битмәмиш истеһсалын галығы		20 (08) №-ли һесабын кредитиндән һесабларын дебетинә	
							һесабат дөврүнүн			
							әввәлинә	сонуна	анбара	сатылыб
		10	70	02	76				40	46
1.	*Китаб*	*450*	*200*	*30*	*600*	*1280*	*300*	*150*	*900*	*530*
	Јекун	*450*	*200*	*300*	*600*	*1280*	*300*	*150*	*900*	*530*

X Ф Ə С И Л

ҺАЗЫР МӘҺСУЛ, МАЛЛАР ВӘ САТЫШ

Һесаблар планы вә онун тәтбигинә даир тә`лимата ујғун олараг мүһасибат учотунун бу бөлмәси мәһсулларын, көрүлмүш ишләрин, көстәрилмиш хидмәтләрин, малларын мөвчудлуғу вә һәрәкәти, һабелә бунларын вә мүәссисәнин дикәр активләринин сатышы просеси һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

Әкәр мүәссисә вә тәсәррүфатлар мадди истеһсал саһәси илә мәшғул олурса, һазыр мәһсулларын учоту үчүн 40 №-ли "Һазыр мәһсул" һесабындан истифадә едир.

Бу заман һазыр мәһсулун мәдахили истеһсал мәсрәфләрини учота алан һесабларын кредитиндән (20 №-ли "Әсас истеһсалат", 37 №-ли "Мәһсул бурахылышы" вә с.) 40 №-ли "Һазыр мәһсул" һесабынын дебетинә силинир.

Бу һесабын учоту заманы ашағыдакы мүһасибат көчүрмәләриндән истифадә едилир.

Һазыр мәһсул дахил олдугда:

Дебет	Кредит
40	20, 23, 29, 37

Мәһсул јенидән гијмәтләндирилдикдә:

Баһалашдыгда:

Дебет	Кредит
40	14
14	80, 88

Учузлашдыгда:

Дебет	Кредит
14	40
80, 88	14

Инвентаризасија заманы артыг кәлдикдә:

Дебет	Кредит
40	80, 88

Әскик кәлдикдә:

Дебет	Кредит
84	40

Күнаһкар шәхс ашкар едилдикдә:

Дебет	Кредит
73	84

Ашкар едилмәдикдә:

Дебет	Кредит
80, 88	84

Мәһсуллар кәнар тәшкилатлара сатылдыгда:

Дебет	Кредит
45, 46	40
46	68
50, 51	46

Кәнар мүәссисәләрә әвәзсиз верилдикдә:

Дебет	Кредит
46	40
46	68
88	46

көчүрмәләри тәртиб олунур.

Мүәссисәнин һесаблашма һесабында, кассасында пул вәсаити олмадыгда, ишчиләрә өдәниләчәк әмәкһагты натура гајдасында өдәндикдә:

Дебет	Кредит
46	40
46	68
70	46
70	68
20, 44	70

көчүрмәләри тәртиб олунур.

Тәчһизат, сатыш, тичарәт, һәмчинин ичтимаи иашә мүәссисәләри әлдә етдикләри мал-материал гијмәтлиләринин, һабелә кирајә әшјаларынын мөвчудлуғу вә һәрәкәти һаггында мә`луматлары учота алмаг үчүн 41 №-ли "Маллар" һесабындан истифадә едир. Бу һесабда әсасән сатыш үчүн нәзәрдә тутулмуш вәсаитләр учота алыныр. Тичарәт мүәссисәләри инвентар тараларындан башга сатын алынмыш таралары да бу һесабда учота алыр.

Пәракәндә тичарәт вә ичтимаи иашә мүәссисәләриндә малларын учоту сатыш гијмәти үзрә апарылдыгда, онларын алыш дәјәринин үзәринә әлавә едилмиш тичарәт күзәштләри һаггында мә`луматлары үмумиләшдирмәк үчүн

42 №-ли "Тичарәт әлавәси (күзәшти)" һесабындан истифадә едилир. Мүвафиг һесабын кредитиндә малларын мәдахили вахты онларын үзәринә кәлән тичарәт әлавәси (күзәшти) мәбләғи, дебетиндә исә сатылан, бурахылан, һабелә тәбии итки, зај едилмә, хараболма, әскиккәлмә вә с. нәтичәсиндә силинән маллар үзрә тичарәт әлавәси (күзәшти) мәбләғи әкс етдирилир.

Һесабат дөврүнүн сонунда сатылмыш маллара дүшән тичарәт әлавәсинин (күзәштин) мәбләғи 42 №-ли "Тичарәт әлавәси (күзәшти)" һесабынын кредитиндә вә 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы" һесабынын дебетиндә "сторно" үсулу илә әкс етдирилир. Пәракәндә тичарәт мүәссисәләриндә сатылмыш (сатылмамыш) мал галығына дүшән тичарәт әлавәси мәбләғи һесабат дөврүнүн әввәлинә мал галығына дүшән тичарәт әлавәсинин (күзәштинин) үзәринә 42 №-ли "Тичарәт әлавәси (күзәшти)" һесабынын кредит дөвријјәсини әлавә едиб дебет дөвријјәсини чыхмагла алынан мәбләғи дөвр әрзиндә сатылан вә һесабат дөврүнүн ахырына галан мал галығынын чәминә бөлмәклә алынан әмсала көрә мүәјјәнләшдирилир.

Тичарәт мүәссисәләри дикәр тәшкилатлардан алдыглары маллары алыш, јахуд сатыш гијмәти илә учота ала биләр. Игтисадијјатын тамамилә дөвләт нәзарәтиндә олдуғу вахтда, бүтүн гијмәтләр дөвләт тәрәфиндән тәнзимләндијинә көрә мал-материал гијмәтлиләри сатыш гијмәти илә учота алынырды. Анчаг индики шәраитдә ејни адлы маллар тәрәфләр арасындакы разылашмадан асылы олараг мүхтәлиф гијмәтләрә алыныб-сатыла биләр. Она көрә дә гијмәтләрин сабит олмадығы шәраитдә малларын алыш гијмәти илә учота алынмасы даһа мәгсәдәујғундур.

Базар игтисадијјатында малларын алыш гијмәти илә учота алынмасы кениш јајылмышдыр. Бунун үчүн бир нечә үсулдан истифадә олунур:

-һәр әмтәәнин алыш вә сатыш гијмәтләрини гејд етмәклә;

-һәр бир малын орта гијмәтини тапмагла;

-мал галығыны һесабат дөврүндә дахил олмуш малын илк гијмәти илә гијмәтләндирмәклә;

-мал галығыны һесабат дөврүндә дахил олмуш малын сон гијмәти илә гијмәтләндирмәклә,

Биринчи үсулдан истифадә едәндә чох вахт сәрф олунмасына бахмајараг һесабатын нәтичәси даһа дәгиг олур. Компүтер програмларындан истифадә едән мүәссисәләрдә бу вариантдан истифадә етмәк мәгсәдәујғундур.

Икинчи вариантда малларын мәдахили һәгиги алыш дәјәринә ујғун дахил олдугча, силинмәси исә ајын сонунда јеринә јетирилир. Мүхтәлиф гијмәтләрлә дахил олмуш ејни адлы малларын орта гијмәти тапылыр. Тапылмыш гијмәт һәр бир малын сон мигдарына вурулмагла малларын үмуми галыг мәбләғи тапылыр. Беләликлә, алыш гијмәтилә илк галыг, дахил олмуш үмуми малын мәбләғи вә сон галыг мә`лум олдуғундан реализә олунмуш малын алыш дәјәри тапылыр. Нәтичәдә һәмин мәбләғлә сатышдан мәдахил олунан вәсаит арасындакы фәрг үмуми кәлири көстәрир.

Алыш дәјәри илә учота алынан маллар сатыларкән сатылан малын алыш дәјәри 46 №-ли "Мәһсул сатышы" һесабынын дебетиндә, 41 №-ли "Маллар" һесабынын кредитиндә әкс олунур. Сатышдан әлдә олунан вәсаит исә 50 №-ли "Касса" , 51 №-ли "Һесаблашма" һесабларынын дебетиндә, 46 №-ли һесабын кредитинә јазылыр.

Нәзарәт - касса апаратларынын тәтбиги барәдә Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлијинин көстәриши илә касса апаратынын тәтбигинә башланылмасы күнүндән әввәлки иш күнүнүн сонуна објектдә фактики мал галығы чыхарылмалы, маллар чешид вә нөвүнә ујғун олараг онларын ады, мигдары вә сатыш гијмәти нәзарәт- касса апаратынын јаддашына дахил едилмәлидир. Һәр тәгвим ајынын сонунда нәзарәт-касса апаратындан ПЛУ һесабаты (әмтәәнин сајы илә сатышынын һесабаты) алынмалыдыр. Бу һесабатлар илкин мүһасибат сәнәди олмагла онлар сәнәдләрин сахланмасы гајдаларына мүвафиг олараг објектдә сахланылмалыдыр. Сахланылан лентләр һиссәләрә ајрылмадан бүтөв олмалыдыр.

Малларын сатыш гијмәти илә учота алынмасы заманы онларын мөвчудлуғу вә һәрәкәтинә нәзарәт мәдахил едилән

сатыш пулу илә мадди мә`сул шәхсин һесабындан силинән малларын јекун мәбләғинин ујғун кәлмәси шәрти илә һәјата кечирилир. Мәсәләјә ајдынлыг кәтирмәк үчүн тичарәт тәшкилатларында мүһасибат көчүрмәләринә аид ашағыдакы мисалы нәзәрдән кечирәк:

Һесабат дөврүнүн әввәлиндә пәракәндә тичарәт мүәссисәсиндә сатыш гијмәти илә 9840 мин манат мәбләғиндә мал галығы вардыр. Бунун 8200 мин манаты әмтәәнин алыш гијмәти, 1640 мин манаты исә тичарәт әлавәсидир (күзәштидир). Дөвр әрзиндә нөвбәти әмәлијјатлар баш вермишдир:

1) Малсатандан 4000 мин манат мәбләғиндә мал алынмышдыр.

2) Алынмыш мала 25% (јә`ни 1000 мин манат) тичарәт әлавәси (күзәшти) тәтбиг олунмушдур.

3) Һесабат дөврү әрзиндә сатышдан 6500 мин манат мәдахил олмушдур.

Нәтичәдә баш вермиш дикәр әмәлијјатлары көстәрмәклә мүәссисәнини әлдә етдији үмуми кәлири, веркиләри вә с. көстәричиләри һесаблајаг.

Сатылмыш, јахуд сатылмамыш мала дүшән тичарәт әлавәси (күзәшти) ашағыда чәдвәлдә көстәрилән гајдада һесабланыр:

Нүмунә

Сатылмыш мала дүшән тичарәт күзәштинин (әлавәсинин) һесабланмасы чәдвәли

(мин манатла)

Тичарәт күзәштләри									
һесабат дөврүнүн әввәлинә галыг	Дөвр әрзиндә дөврijjә		илкин галыг	Үмуми мал дөврijjәсинин чәми	Сон мал галығы	Чәми (гр5 + гр6)	Орта тичарәт күзәшти әмсалы (гр4 / гр7)	Сатылмыш мала дүшән тичарәт күзәшти	Сатылмамыш мала дүшән тичарәт күзәшти (гр6 х гр8)
	дебет	кредит							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1640	-	*1000*	*2640*	*6500*	*8340*	*14840*	*0.178*	*1156*	*1484*

Бу әмәлиjjатлара көрә верилән мүһасибат јазылышларын тәртиб едәк:

Нүмунә

(манатла)

Сыра №-и	Әмәлиjjатын мәзмуну	Дебет	Кредит	Мәбләғи
1	Мал алыш гиjмәти илә мәдахил олмушдур	41	60	4000000
2	Тичарәт әлавәси әкс олунур	41	42	1000000

3	Нəглиjjат хəрчи	44	60	150000
4	Реализə олунмуш малын мəблəғи	46	41	6500000
5	Кассаjа мөдахил олунмушдур	50	46	6500000
6	Сатылмыш мала дүшəн тиҹарəт əлавəси ("сторно" үсулу илə)	46	42	1156334
7	Əлавə дəjəр веркиси	46	68	192761
8	Дөвриjjəдəн (һасилатдан) верки	46	68	162494
9	Јол фондуна өдəмə	44	67	19500
10	Əмəкһаггы һесабланыб	44	70	350000
11	ДСМФ-а һесабланыб	44	69	122500
12	Мəшғуллуг мəркəзинə	44	67	7000
13	Кəлир веркиси	70	68	6500
14	Пенсиjа фондуна	70	69	3500
15	Сатыш пулу банка верилиб	51	50	4500000
16	Ичарə һаггы һесабланыб	44	76	120000
17	Əлавə дəjəр веркиси илə	19	76	24000
18	Өдəниб	76	51	144000
19	Əлавə дəjəр веркиси силиниб	68	19	24000
20	Хөрҹлəр силиниб	46	44	769000
21	Малиjjə нəтиҹəси муəjjəнлəшиб	46	80	32079

Алыш акты васитəсилə нағд пула, jахуд тəһтəлһесаб шəхслəр тəрəфиндəн алынмыш маллар мəдахил едилдикдə:

Дебет	Кредит
41	50, 71

əвəзсиз алындыгда:

Дебет	Кредит
41	88

тəсəррүфат еһтијачы үчүн сəрф едилдикдə:

Дебет	Кредит
44, 88	41

көчүрмəлəри верилир.

Əкəр əмтəə харичи өлкəдəн идхал олунубса, өдəнилəн көмрүк верки вə рүсумлары 41 №-ли һесабын дебетиндə əкс олунур.

Дикəр һалларда мал-материал еһтијатларынын учотунда истифадə олунан мүһасибат јазылышлары аналожи олараг бурада да истифадə едилир.

Əскик кəлмиш вə оғурланмыш мал-материал гијмəтлилəринин дəјəри силинəркəн онлара дүшəн тичарəт əлавəсинин (күзəштинин) мəблəғи 42 №-ли "Тичарəт əлавəси" һесабынын дебетиндə, 83 №-ли "Кəлəчəк дөврлəрин кəлирлəри" һесабынын кредитиндə əкс олунур.

Тичарəт мүəссисəлəриндə малларын һəрəкəтинə нəзарəти һəјата кечирмəк үчүн мадди мə`сул шəхс тəрəфиндəн мүəјјəн олунмуш формада əмтəə-пул һесабаты тəртиб олунур.

Нүмунә

“ЛАЧЫН” мүштәрәк мүәссисәси
мүәссисә

01 мај 1997

2 №-ли магазы. — *Әһмәдов Әдаләт*
сaһанин ады — мадди мәс’ул шәхс

ӘМТӘӘ-ПУЛ ҺЕСАБАТЫ № *10*

(манатла)

Һарадан алыныб вә верилиб	Тарихи	Сәнәдин №-и	Мәбләғи	
			мал	тара
01.05.97 тарихә галыг			*5000000*	*450000*
Мәдахил				
Тичарәт Бирлијиндән	*10.05.97*	*0111*	*2500000*	*300000*
“ГАРТАЛ” фирмасындан	*21.05.97*	*3433*	*4300000*	-
Мәдахилин чәми			*6800000*	*300000*
Мәхарич				
Банка тәһвил верилиб	*11.05.97*	*04*	*4800000*	
Малсатанлара кери гајтарылыб	*14.05.97*	*0011*	*1900000*	*50000*
Мәхаричин чәми			*6700000*	*50000*
01.06.97 тарихә галыг			*5100000*	*700000*

Сәнәдләрин сајы: Мәдахил *2* Мәхарич *2*

Мадди мәс`ул шәхсин имзасы:

01 ијун 97

Һесабаты гәбул етди: мүһасиб *“03” ијун 1997-чи ил*

(арха тәрәфи)

Таралары̣н һәрәкәт чәдвәли

(мин манатла)

Тараларын ады	һесабат дөврүнүн әввәлинә галыг		Мәдахил		Мәхарич		һесабат дөврүнүн сонуна галыг	
	миг-дары	мәб-ләғи	миг-дары	мәб-ләғи	миг-дары	мәб-ләғи	миг-дары	мәб-ләғи
јешик	*10*	*200*	*7*	*140*	*2*	*40*	*15*	*300*
шүшә габ	*25*	*250*	*16*	*160*	*1*	*10*	*40*	*400*
Чәми:	*35*	*450*	*23*	*300*	*3*	*50*	*55*	*700*

Рәһбәр:

43 №-ли "Коммерсија хәрҹләри" һесабында тараларын вә һазыр мәһсулун габлашдырылмасына, көндәрмә стансијаларына чатдырылмасына, вагонлара, кәмиләрә вә дикәр нәглијјат васитәләринә јүкләнмәсинә васитәчи тәшкилатлара өдәнилән комисјон рүсумларына, биналарын мүһафизәсинә, реклам хидмәтинә вә башга бу кими ишләрә чәкилән мәсрәфләр учота алыныр. 43 №-ли һесабда топланан хәрҹләр һесабат дөврүнүн ахырында 46 №-ли һесабын дебетинә силинир.

Истеһсал (иш, хидмәт) саһәсиндә маја дәјәринә аид олан мәсрәфләр 20 № -ли "Әсас истеһсалат" һесабынын дебетиндә топландығы кими, тәчһизат, сатыш, тичарәт вә дикәр бу кими тәшкилатларда истеһсал мәсрәфләринә аид олан хәрҹләмәләр 44 №-ли "Тәдавүл хәрҹләри" һесабынын

дебетиндә әкс олунур. Һесабат дөврүнүн ахырында мүвафиг һесабда топланмыш мәсрәфләр 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы", 80 №-ли "Мәнфәәт вә зәрәр" һесабларынын дебетинә силинир (мал галығына дүшән нәглијјат хәрҹләри илә гысамүддәтли банк кредитләринә көрә өдәнилмиш фаизләр истисна олмагла). Бунлар 44 №-ли һесабын дебетиндән силинмәјәрәк балансда битмәмиш истеһсал маддәсиндә көстәрилир. Буна аид бир мисал көстәрәк:

-Һесабат дөврүнүн әввәлинә мал галығына дүшән тәдавүл хәрҹинин мәбләғи 3000 мин манатдыр.

-Дөвр әрзиндә малларын дашынмасы үзрә нәглијјат хәрҹи 4500 мин манат, банк кредитинә көрә фаиз мәбләғи 2000 мин манат олуб.

-Дөвр әрзиндә мал дөвријјәсинин һәҹми 30000 мин манат тәшкил едиб.

-Һесабат дөврүнүн ахырына мал галығы 22000 мин манат мәбләғиндәдир.

Нәтиҹәдә мал галығына дүшән хәрҹи һесаблајаг:

(мин манатла)

Дөврүн әввәлинә мал галығына дүшән тәдавүл хәрҹи мәбләғи	Дөвр әрзиндә баш верән хәрҹ мәбләғи	Ҹәми	Дөвр әрзиндә мал сатышы	Сон мал галығы	Јекуну	Орта нәглијјат хәрҹи әмсалы	Сон мал галығына дүшән тәдавүл хәрҹи
1	2	3	4	5	6	7	8
3000	*6500*	*9500*	*30000*	*22000*	*52000*	*0.182*	*4019*

Мәһсулларын (ишләрин, хидмәтләрин) сатышы

Мүәссисәләрдә истеһсал олунмуш мәһсулларын (ишләрин вә хидмәтләрин), малларын вә дикәр вәсаитләрин сатышы үчүн 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт)" һесабындан истифадә едилир. Һәмчинин бурада көстәрилән гијмәтлиләрин сатышындан әлдә олунан малијјә нәтичәләри мүәјјән олунур. Хүсусән бурада ашағыдакыларын маја дәјәри вә сатышындан дахил олан пул вәсаитләри әкс олунур:

-сәнаје, кәнд тәсәррүфаты вә дикәр мүәссисәләрин һазыр мәһсулунун вә өз истеһсалынын јарымфабрикатларынын;

-сәнаје характерли иш вә хидмәтләрин;

-сатын алынан мә`мулатларын;

-тикинти-гурашдырма, лајиһә-ахтарыш, кеоложи- кәшфијјат, елми тәдгигат вә с. ишләрин;

-тичарәт, тәчһизат вә сатыш мүәссисәләриндәки малларын;

-нәглијјат мүәссисәләриндә јүк вә сәрнишин дашынмасы үзрә хидмәтләрин;

-миник автомобилләринин ичарәјә верилмәси вә автомобилләрин дашынмасы үзрә хидмәтләрин;

-рабитә мүәссисәләринин көстәрдикләри хидмәтләрин.

Әсас вәсаитләрин вә дикәр активләрин сатышы 47 №-ли "Әсас вәсаитләрин сатышы вә саир харичолмалар", 48 №-ли "Саир активләрин сатышы" һесабларында учота алыныр.

Кәнд тәсәррүфаты мүәссисәләриндә 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы" һесабынын кредитиндә мәһсул, иш вә хидмәтләрин сатышындан әлдә едилән пул вәсаити (62 №-ли "Алычылар вә сифаришчиләрлә һесаблашмалар" һесабы илә мүхабирәләшмәклә), дебетиндә исә онларын план маја дәјәри (ил әрзиндә әкәр фактики маја дәјәри мүәјјән едилмәјибсә), һабелә сатылмыш мәһсул, иш вә хидмәтләрин план вә фактики маја дәјәрләри арасындакы фәрг (илин сонунда) әкс етдирилир. Сатылмыш мәһсулун (иш вә хидмәтләрин) план маја дәјәри, еләчә дә фәрг мәблəғи

һәмин мәһсуллары (иш вә хидмәтләри) учота алан һесабларла мухабирәләшдирилмәклә 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы" һесабынын дебетинә силинир (јахуд "сторно" едилир).

Тикинти мүәссисәләриндә 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы" һесабынын кредитиндә баша чатдырылмыш тикинти објектләринин, јахуд подрат вә субподрат мүгавиләләри үзрә јеринә јетирилмиш ишләрин сифаришчиләрлә подратчы, јахуд субподратчылар арасында һесаблашмалар үчүн әсас сајылан сәнәдләр үзрә мүәјјән едилмиш дәјәри (62 №-ли "Алычылар вә сифаришчиләрлә һесаблашмалар" һесабы илә мүхабирәләшмәклә) әкс етдирилир. Һәмин һесабын дебетиндә исә тәһвил верилән ишләрин фактики маја дәјәри (20 №-ли "Әсас истеһсалат" һесабы илә мүхабирәләшмәклә) әкс етдирилир.

Кеоложи-кәшфијјат ишләри апаран мүәссисәләрдә 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы" һесабынын кредитиндә јеринә јетирилмиш ишләрин һесаблашма сәнәдләринин сифаришчиләрә тәгдим олунмуш мүгавилә дәјәри (62 №-ли "Алычылар вә сифаришчиләрлә һесаблашмалар" һесабы илә мүхабирәләшмәклә), дебетиндә исә бу ишләр үзрә фактики мәсрәфләр (20 №-ли "Әсас истеһсалат" һесабы илә мүхабирәләшмәклә) әкс етдирилир.

Лајиһә тәшкилатларында 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы" һесабынын кредитиндә тамамилә баша чатдырылыб сифаришчиләрә тәһвил верилмиш лајиһәләрин, јахуд иш нөвләри үзрә лајиһә-смета сәнәдләринин мүгавилә (смета) дәјәри (62 №-ли "Алычылар вә сифаришчиләрлә һесаблашмалар" һесабы илә мүхабирәләшмәклә), дебетиндә исә һәмин ишләрин фактики маја дәјәри (20 №-ли "Әсас истеһсалат" һесабы илә мүхабирәләшмәклә) әкс етдирилир.

Елми-тәдгигат тәшкилатларында 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы" һесабынын кредитиндә сифаришчиләрә тәһвил верилмиш елми-тәдгигат вә тәчрүбә-конструктор ишләринин мүгавилә (смета) дәјәри (62 №-ли "Алычылар вә сифаришчиләрлә һесаблашмалар" һесабы илә мүхабирәләшмәклә), дебетиндә исә һәмин ишләрин

фактики маја дәјәри (20 №-ли "Әсас истеһсалат" һесабы илә мүхабирәләшмәклә) әкс етдирилир.

Тичарәт, тәчһизат вә сатыш мүәссисәләриндә 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы" һесабынын кредитиндә сатылмыш малларын сатыш дәјәри (пул вәсаити вә һесаблашмалары учота алан һесабларла мүхабирәләшмәклә), дебетиндә исә онларын учот дәјәри (41 №-ли "Маллар" һесабы илә мүхабирәләшмәклә), ејни заманда сатылмыш маллара дүшән күзәштләрин (үстәликләрин) мәбләғи "сторно" едилмәклә (маллар сатыш гијмәти илә учота алындыгда 42 №-ли "Тичарәт әлавәси" һесабы илә мүхабирәләшмәклә) әкс етдирилир.

Көстәрилән мүәссисәләр транзит мал сатышы үзрә әмәлијјатлары да 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы" һесабында әкс етдирирләр. Бу заман 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы" һесабынын дебетиндә малсатанларын һесаблашма сәнәдләринә әсасән малларын дәјәри (60 №-ли "Малсатан вә подратчыларла һесаблашмалар" һесабы илә мүхабирәләшмәклә), кредитиндә исә бу малларын сатыш дәјәри (62 №-ли "Алычылар вә сифаришчиләрлә һесаблашмалар" һесабы илә мүхабирәләшмәклә) әкс етдирилир. 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы" һесабынын кредитиндә һәмчинин һесаблашмаларда иштирак етмәдән транзит мал сатышындан әлдә олунмуш үмуми кәлир дә әкс етдирилир; һесаблашмаларда иштирак етмәдән транзит мал сатышы үзрә дөвријјә системсиз учота алыныр.

Нәглијјат вә рабитә мүәссисәләриндә 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы" һесабынын кредитиндә көстәрилмиш хидмәтләрә көрә һесабланмыш мәбләғләр (76 №-ли "Мүхтәлиф дебитор вә кредиторларла һесаблашмалар" һесабы вә ја 62 №-ли "Алычылар вә сифаришчиләрлә һесаблашмалар" һесабы илә мүхабирәләшмәклә), дебетиндә исә нәглијјат вә рабитәнин истисмары үзрә фактики хәрчләр, еләчә дә експедисија вә јүкләмә-бошалтма әмәлијјатлары үзрә хәрчләр (20 №-ли "Әсас истеһсалат" һесабы илә мүхабирәләшмәклә) әкс етдирилир.

Сатышдан кәлән кәлир дәјәри өдәнилмиш мәһсуллара (ишләрә, хидмәтләрә) көрә мүәјјән едилдикдә веркитутма мәгсәди илә 46 №-ли "Мәһсул (иш, хидмәт) сатышы" һесабында әкс етдирилмиш сатыш мәбләғи әсас көтүрүлүр. Сатышдан кәлән кәлир јүкләнмиш мәһсуллара (ишләрә, хидмәтләрә) көрә мүәјјән едилдикдә исә һесабат дөврүнүн әввәлинә јүкләнмиш мал галығынын үзәринә һесабат дөврү әрзиндә јүкләнмиш малларын дәјәрини кәлиб һесабат дөврүнүн сонуна јүкләнмиш малларын дәјәрини чыхмаг лазымдыр.

Дикәр һалларда ашағыдакы көчүрмәләрдән истифадә олунур:

Ишчиләрин әмәк һагты натурал гајдада өдәнилдикдә,

Дебет	Кредит
70	46

Тә`сисчиләрә дивидентләр мал иш вә хидмәтләрлә өдәнилдикдә:

Дебет	Кредит
75	46
81	75
46	20
46	68

Мәһсуллар сатылдыгда:

Дебет	Кредит
46	20
46	68
50, 51	46
46	80

Әвәзсиз верилдикдә:

Дебет	Кредит
46	20
46	68
80, 88	46, јахуд
80	46

Әсас васитләр сатылдыгда вә ја харич олдугда:

Дебет	Кредит
47	01
02	47
47	68
76	47
51	76
84	47 (әскик кәлдикдә)
73	84 (күнаһкар шәхс мә`лум олдугда)
80, 88	84 (күнаһкар шәхс ашкар едилмәдикдә)

Јүкләнмиш мәһсулун, јеринә јетирилмиш ишләрин вә костәрилмиш хидмәтләрин маја дәјәри силиндикдә:

Дебет	Кредит
46	45

Дәјәри өдәнилдикдә:

Дебет	Кредит
50, 51	46

Бартер әмәлијјаты заманы гаршылыглы зачот едилдикдә:

Дебет	Кредит
60	62

Валјута вәсаитләри рәсми курсдан фәргли гијмәтә сатылдыгда:

Дебет	Кредит
48	52
51	48
48	83 јахуд
80	48

Сатышын үмуми нәтичәсиндә мәнфәәт әлдә едилдикдә,

Дебет	Кредит
46, 47, 48	80

Зәрәр әлдә едилдиклә:

Дебет	Кредит
80	46, 47, 48

јазылышлары верилир.

Мәhсулларын (ишин, хидмәтләрин) сатышы просесиндә бүдчәјә одәнилән веркиләр вә рүсумлар да 46 №-ли (47, 48) hесабда учота алыныр. Бунлара әлавә дәјәр веркиси, аксизләр, ихрачат веркиси вә дикәр рүсумлар аиддир.

Дебет	Кредит
46, 47, 48	68
68	50, 51

Мүәссисәләр мәһсулларын (ишләрин, хидмәтләрин) сатышы үчүн ашағыдакы формалы ҹәдвәлдән истифадә едә биләр:

Нумунә

САТЫШ ҺЕСАБЫНЫН ГАЛЫГ ДӨВРИЈЈӘ ҸӘДВӘЛИ

(мин манатла)

Сыра №-и	Һесабын №-и	Алычынын ады	Мәһсул (иш хидмәтин) ады	46 №-ли һесабын дебетинә һесабларын кредитиндән		46 №-ли һесабын дебети үзрә јекун	46 №-ли һесабын кредитиндән һесабларын дебетинә		46 №-ли һесабын кредити үзрә јекун	Һесабат дөврүнүн сонуна галыг	
				20	40		62	51		Дебет	Кредит
1		*"Күр" фирмасы*	*мебел*	*450*	*30*	*480*		*510*	*510*		*30*
	Јекун			*450*	*30*	*480*		*510*	*510*		*30*

БАРТЕР ӘМӘЛИЈЈАТЛАРЫНЫН МҮҺАСИБАТ УЧОТУНДА ӘКС ЕТДИРИЛМӘСИ

Малијјә Назирлијинин көстәриши илә мөвчуд ганунуверичилијә ујғун олараг јени һесаб планы илә ишләјән тәсәррүфат субјектләри истеһсалын характериндән, бағланмыш мүгавиләләрин әсасында көрүлән иш вә хидмәтләрин нөвүндән асылы олараг сатышын һәчмини ики үсулла мүәјјән едирләр:

-сатылмыш (дәјәри өдәнмиш) мәһсуллара, маллара, јахуд көрүлән иш вә хидмәтләрә көрә;

-дәјәри өдәнилмәјиб сатыша јола салынмыш мәһсуллара, маллара, јахуд тәһвил верилмиш иш вә хидмәтләрә көрә;

Бартер әмәлијјатлары да мүһасибат учотунда сатышын һәчмини мүәјјән етмәк үчүн мөвчуд олан бу ики үсулдан асылы олараг әкс етдирилир.

Бартер әмәлијјатлары илә дәјәри өдәндикчә мүәссисәјә дахил олан мәһсуллар (маллар), әсас вәсаитләр вә саир әмлаклар, јахуд тәһвил алынмыш иш вә хидмәтләр истеһсалат еһтијатлары, маллар, һабелә дикәр мүвафиг һесабларын дебетиндә вә 60 №-ли "Малсатан вә подратчыларла һесаблашмалар", јахуд 76 №-ли "Мүхтәлиф дебитор вә кредиторларла һесаблашмалар" һесабынын кредитиндә әкс етдирилир. Ејни заманда, мүвафиг олараг 46 №-ли "Мәһсулун (иш вә хидмәтләрин) сатышы", 47 №-ли "Әсас вәсаитләрин сатышы вә саир харичолмалар" вә 48 №-ли "Саир активләрин сатышы" һесабынын кредити вә 60 №-ли "Малсатан вә подратчыларла һесаблашмалар", јахуд 76 №-ли "Мүхтәлиф дебитор вә кредиторларла һесаблашмалар" һесабынын дебети үзрә борчлар бартер әмәлијјатлары илә дәјәри өдәнилән мәһсулларын (малларын), әсас вәсаитләрин вә саир әмлакларын, јахуд тәһвил алынмыш иш вә хидмәтләрин һәчми гәдәр азалдылыр. Һәмчинин бартер әмәлијјатлары гајдасында сатыш үчүн јола салынмыш мәһсулларын (малларын), әсас вәсаитләрин вә саир әмлакларын, јахуд јеринә јетирилмиш иш вә хидмәтләрин маја дәјәрләри мүвафиг сатыш һесабларынын дебетинә силинир. Беләликлә, бу дәјәрләр әввәлчә учота алынмыш

мүвафиг һесабларын кредити вә ујғун кәлән сатыш һесабларынын дебети үзрә мүхабирәләшир.

Көстәрилән әмәлијјатлар үзрә малијјә нәтичәләри 80 №-ли "Мәнфәәт вә зәрәр" һесабына силинир.

3. Бартер әмәлијјатлары дәјәри өдәнилмәдән сатыша јола салынмыш мәһсуллара (маллара) јахуд тәһвил верилмиш иш вә хидмәтләрә көрә һәјата кечирилдикдә мүвафиг сатыш һесабларынын кредитиндә вә 62 №-ли "Алычылар вә сифаришчиләрлә һесаблашмалар", јахуд 76 №-ли "Мүхтәлиф дебитор вә кредиторларла һесаблашмалар" һесабынын дебетиндә әкс етдирилир. Ејни заманда мүвафиг сатыш һесабларынын дебети сатыша јола салынмыш мәһсулларын (малларын), әсас вәсаитләрин вә саир әмлакларын вә ја јеринә јетирилмиш иш вә хидмәтләрин маја дәјәрини учота алан һесабларла мүхабирәләшир.

Көстәрилән әмәлијјатлар үзрә малијјә нәтичәләри 80 №-ли "Мәнфәәт вә зәрәр" һесабына силинир.

Бартер әмәлијјатлары әсасында мүәссисәјә дахил олан мәһсуллар (маллар), әсас вәсаитләр вә саир гијмәтлиләр вә ја тәһвил алынмыш иш вә хидмәтләр истеһсалат еһтијатлары, маллар вә дикәр мүвафиг һесабларын дебетиндә вә 60 №-ли "Малсатан вә подратчыларла һесаблашмалар", јахуд 76 №-ли "Мүхтәлиф дебитор вә кредиторларла һесаблашмалар" һесабынын кредитиндә учота алыныр. Ејни заманда, 62 (76) №-ли һесабларын кредити үзрә борчлар мәдахил едилән мәбләғләр гәдәр азалдылыр.

4. Бартер әмәлијјатлары илә бағлы олан хәрчләрин учоту (гаимә, коммерсија хәрчләри, көмрүк рүсуму өдәниши вә саир хәрчләр), һабелә әлавә дәјәр веркиси вә аксиз илә әлагәдар олан хәрчләр вә с. нағд вә ја нағдсыз һесаблашма үзрә сатыш үчүн гүввәдә олан үмуми гајдада һәјата кечирилир.

БАРТЕР ӘМӘЛИЈЈАТЛАРЫНЫН УЧОТУ ҮЗРӘ ӘСАС МҮҺАСИБАТ ЈАЗЫЛЫШЛАРЫ

САТЫШДАН КӘЛИР ДӘЈӘРИ ӨДӘНИЛМИШ МӘҺСУЛЛАРА (МАЛЛАРА, ИШЛӘРӘ, ХИДМӘТЛӘРӘ) КӨРӘ МҮӘЈЈӘН ЕДИЛДИКДӘ

Бартер үзрә мәһсул, мал көндәрилмишдир (иш јеринә јетирилмишдир, хидмәт көстәрилмишдир):

Дебет	Кредит
45	40, 41, 20

Көндәрилмиш мәһсула дүшән коммерсија хәрчләри силинмишдир:

Дебет	Кредит
45	43

Бартер үзрә мәдахил едилмишдир:
әсас вәсаитләр вә гејри- мадди активләр:

Дебет	Кредит
08	60, 76

материаллар:

Дебет	Кредит
10	60, 76

азгијмәтли әшјалар:

Дебет	Кредит
12	60, 76

истеһсал характерли хидмәтләр:

Дебет	Кредит
26, 20	60, 76

маллар:

Дебет	Кредит
41	60, 76

Бартер үзрә дахил олмуш материал гијмәтлиләри вә хидмәтләр үзрә әлавә дәјәр веркиси учота алынмышдыр (пәракәндә тичарәт вә ичтимаи иашәдән башга):

Дебет	Кредит
19	60, 76

Бартер үзрә дахил олмуш материал гијмәтлиләрин вә хидмәтләрин дәјәри сатышдан кәлир кими учота алынмышдыр:

Дебет	Кредит
60, 76	46

Бартер үзрә көндәрилмиш мәһсулларын, малларын, јеринә јетирилмиш ишләрин, көстәрилмиш хидмәтләрин там маја дәјәри силинмишдир:

Дебет	Кредит
46	45

Дахил олмуш материал гијмәтлиләрин вә хидмәтләрин сатышдан кәлән кәлир кими учота алынмыш дәјәринә әлавә дәјәр веркиси һесабланмышдыр:

Дебет	Кредит
46	68

Бартер әмәлијјатынын малијјә нәтичәси мүәјјәнләшдирилмишдир:

мәнфәәт:

Дебет	Кредит
46	80

зәрәр:

Дебет	Кредит
80	46

САТЫШДАН КӘЛИР ЈҮКЛӘНИБ КӨНДӘРИЛМИШ МӘҺСУЛЛАРА (МАЛЛАРА, ИШЛӘРӘ, ХИДМӘТЛӘРӘ) КӨРӘ МҮӘЈЈӘН ЕДИЛДИКДӘ

Бартер үзрә мәһсул, мал көндәрилмишдир (иш јеринә јетирилмишдир, хидмәт көстәрилмишдир):

Дебет	Кредит
62, 76	46

Көндәрилмиш мәһсулун (ишин, хидмәтин) фактики маја дәјәри силинмишдир:

Дебет	Кредит
46	40, 20

Бартер үзрә көндәрилмиш маллар силинмишдир:

Дебет	Кредит
46	41

Көндәрилмиш маллар үзрә коммерсија хәрҹләри силинмишдир:

Дебет	Кредит
46	43

Бартер үзрә көндәрилмиш мәһсула аксиз һесабланмышдыр:

Дебет	Кредит
46	68

Бартер үзрә әсас вәсаитләр көндәрилмишдир:
мүгавилә гијмәти үчүн:

Дебет	Кредит
62, 76	47

илкин гијмәт үчүн:

Дебет	Кредит
47	01

көһнәлмә дәјәри үчүн:

Дебет	Кредит
02	47

һесабланмыш әлавә дәјәр веркиси мәбләғи үчүн:

Дебет	Кредит
47	68

Бартер үзрә материаллар, азгијмәтли әшјалар верилмишдир:

мүгавилә гијмәти үчүн:

Дебет	Кредит
62, 76	48

фактики маја дәјәри үчүн:

Дебет	Кредит
48	10, 12

һесабланмыш әлавә дәјәр веркиси учота алынмышдыр:

Дебет	Кредит
48	68

Бартер үзрә материаллар, азгијмәтли әшјалар, гејри-мадди активләр, маллар вә истеһсалат характерли хидмәтләр мәдахил едилмишдир:

Дебет	Кредит
10, 12, 04	60

Мәдахил едилмиш материаллар, маллар вә истеһсал характерли хидмәтләр үзрә әлавә дәјәр веркиси учота алынмышдыр:

Дебет	Кредит
19	60

Бартер үзрә өдәмәләр гаршылыглы зачот едилмишдир:

Дебет	Кредит
60	62, 76

Бартер әмәлиjjатынын малиjjә нәтичәси мүәjjән едилмишдир:

мәнфәәт:

Дебет	Кредит
46, 47, 48	80

зәрәр:

Дебет	Кредит
80	46, 47, 48

XI ФӘСИЛ

Мәhсулларын (ишләрин, хидмәтләрин) сатышы заманы өдәнилән веркиләр

Мәhсулларын сатышы просесиндә тәтбиг едилән веркиләрин (бунлар әсасән долајы веркиләр адланыр) өзүнәмәхсус ҹәhәти ондан ибарәтдир ки, бу веркиләр мүәссисәнин кәлирлә (мәнфәәтлә), јахуд кәлирсиз (мәнфәәтсиз) ишләмәсиндән асылы олмајараг мәhсулларын, көрүлмүш ишләрин, көстәрилмиш хидмәтләрин дәјәриндән мүвафиг гајдада hесабланараг бүдҹәјә өдәнилир. Бу веркиләр өлкәмиздә сон илләр тәтбиг олунмаға башлајыб. Гыса да олса, бу веркиләрин hесабланмасы вә өдәнилмәси гајдалары hаггында мә`лумат верәк.

ӘЛАВӘ ДӘЈӘР ВЕРКИСИ

Әлавә дәјәр веркиси малларын (ишләрин, хидмәтләрин) истеhсалы просесиндә јаранан вә онлар сатылдыгҹа реаллашан дәјәр артымынын бир hиссәсинин бүдҹәјә алынмасы формасыдыр. Әлавә дәјәр веркисинин тә`дијәчиләри ашағыдакылардыр:

-мүлкијјәт формасы вә табечилијиндән асылы олмајараг Азәрбајҹан Республикасы ганунвериҹилијинә мүвафиг сурәтдә hүгуги шәхс статусу олан мүәссисәләр вә тәшкилатлар, hабелә истеhсал вә коммерсија фәалијјәтини hәјата кечирән хариҹи инвесторларын иштирак етдији мүәссисәләр;

-өз адындан мәhсул сатан, иш көрән вә хидмәт костәрән мәhдуд мәс`улијјәтли ҹәмијјәтләр.

-истеhсал, коммерсија вә дикәр фәалијјәт нөвләрини hәјата кечирән фәрди (аиләви) өзәл мүәссисәләр;

-Азәрбајҹан Республикасынын әразисиндә јерләшән мүәссисәләрин мүстәгил сурәтдә малсатан, иш көрән вә хидмәт көстәрән филиаллары, шө`бәләри вә бөлмәләри;

-Азәрбајҹан Республикасынын әразисиндә истеһсал, коммерсија вә дикәр фәалијјәт нөвләрини һәјата кечирән бејнәлхалг бирликләр вә хариҹи һүгуги шәхсләр;

-һүгуги шәхс јаратмадан саһибкарлыг фәалијјәти илә мәшғул олан физики шәхсләр (маллары идхал етдикдә);

Һәмчинин ашағыдакылар веркитутма објекти адланыр:

-мүәссисә дахилиндә хәрҹләри истеһсал вә тәдавүл мәсрәфләринә аид едилмәјән малларын (ишләрин, хидмәтләрин) хүсуси истеһлак үчүн, һабелә өз ишчиләринә сатышы үзрә дөвријјәләр;

-дәјәри өдәнилмәдән малларын (ишләрин, хидмәтләрин) бартер јолу илә мүбадиләси, малларын (ишләрин, хидмәтләрин) әвәзсиз олараг вә ја гисмән өдәнилмәклә һүгуги вә ја физики шәхсләрә верилмәси вә һүгуги шәхсин әвәзсиз малијјә јардымы шәклиндә алдығы мәбләғләр үзрә дөвријјәләр;

-һәмчинин газын, нефт вә нефт мәһсулларынын, електрик вә истилик енержисинин нәгл едилмәси, сәрнишин вә јүкдашыма нәглијјатынын хидмәтләри;

-јеринә јетирилмиш вә дәјәри өдәнилмиш тикинти - гурашдырма, тә`мир, тәҹрүбә-конструксија, техноложи ишләрин һәҹми;

-малларын јүкләнмәси, бошалдылмасы вә сахланмасы, әмлакын ичарәјә верилмәси, мал көндәрилмәси илә бағлы олан васитәчилик, мәишәт, мәнзил коммунал хидмәтләри, санаторија-курорт вә сағламлыг, һабелә турист-екскурсија, идарәдәнкәнар мүһафизә, кадр һазырлығы, реклам, инновасија вә дикәр пуллу хидмәтләр веркитутма објекти сајылыр.

Веркијә ҹәлб етмәк үчүн малларын ашағыдакы дәјәри гәбул едилир:

-әлавә дәјәр веркисиз сәрбәст гијмәтләр вә тарифләр;

-маллара, иш вә хидмәтләрә өзүндә әлавә дәјәр веркисини әкс етдирмәклә тәтбиг едилән тәнзимләнән гијмәт вә тарифләр.

Јол фондуна һесабланан верки вә аксизли маллар үзрә аксиз веркисинин мәбләги дә верки тутулан дөвријјәјә дахил едилир.

Әлавә дәјәр веркиси тичарәт, сатыш вә ичтимаи иашә мүәссисәләриндә алыш вә сатыш гијмәтләри арасындакы фәргдән 16,67 фаиз дәрәчәси илә һесабланыр (јә`ни үмуми кәлирин 1/6 һиссәси мәбләғиндә).

Мисал: Малсатандан 800 мин манат мәбләғиндә мал алынмыш вә 1200 мин маната сатылмышдыр. Бу һалда әлавә дәјәр веркиси мәбләғи 66,68 мин манат ((1200-800)х16,67%) олачагдыр.

Верки тутулан дикәр истеһсал, хидмәт саһәләриндә исә әлавә дәјәр веркиси сатыш гијмәтинин үзәринә 20 фаиз әлавә олунмагла һесабланыр (алычылардан алынмыш, мәһсулун (ишин, хидмәтин) үмуми дәјәринин 16,67 %-и, јә`ни 1/6 һиссәси мәбләғиндә).

Мисал: Истеһсал олунмуш мәһсулун топдансатыш гијмәти 400 мин манатдыр. Өдәниш сәнәдләри алычыја тәгдим олундугда үмуми дәјәр 480 мин манат (400+20%) көстәрилир.

Сатыш гијмәти- 400000 манат;

Әлавә дәјәр веркиси- 80000 манат;

Јекун- 480000 манат.

Маллар сатылдыгда әлавә дәјәр веркиси һесаблашма сәнәдләриндә (өдәмә тапшырыглары, өдәмә тәләбнамәләри, һесаб-фактуралар, гаимәләрдә) ајрыча сәтирдә көстәрилмәлидир.

Бә`зи саһәләр үзрә көрүлмүш ишләр әлавә дәјәр веркисиндән азад едилир, јахуд “0" фаиз дәрәчәси илә веркијә чәлб олунур.

Биринчидә истифадә едилән мәһсуллара, ишләрә, хидмәтләрә көрә малкөндәрәнләрә өдәнилмиш верки мәбләғи истеһсалат вә тәдавүл хәрчләринә аид едилир.

Икинчи һалда исә малсатанлара өдәнилмиш верки мәбләғи 68 №-ли һесабын дебетиндә әкс олунмагла

гаршыдакы тә`дијәләр һесабына нәзәрә алыныр, јахуд бүдчәдән көри гајтарылыр.

Әлавә дәјәр веркисинин өдәнилмәсиндән ашағыдакылар азад едилир:

а) өзәлләшдирмә гајдасында дөвләт мүәссисәләриндән сатын алынан әмлакын дәјәри, һабелә дөвләт мүлкијјәти әсасында јарадылмыш ичарә мүәссисәләриндән ичарә һаггы;

б) сығорта вә јенидән сығорта әмәлијјатлары, борчларын верилмәси вә кечирилмәси, пул әманәтләри, һесаблашма, чари вә дикәр һесаблар үзрә апарылан әмәлијјатлар;

в) гануни тә'дијә васитәләри олан валјутанын, пулларын, банкнотларын (нумизматика мәгсәдләри үчүн истифадә едиләнләрдән башга), һабелә гијмәтли кағызларын (сәһмләрин, истигразларын, сертификатларын, векселләрин вә с.) тәдавүлү илә бағлы әмәлијјатлар*.

*** *Сејтинг, лизинг, гијмәтли кағызларын һазырланмасы вә сахланмасы үзрә әмәлијјатлар, сејфләрин истифадәјә верилмәси, мүһасибат сәнәдләринин апарылмасына көрә көстәрилән хидмәтләр, игтисади вә мүһәндис-нәзарәт ишләринин кечирилмәси, кредитләшмә вә мүһасибат учотуна көрә мәсләһәтләр, пул тәсәррүфатынын тәшкили, малларын алынмасына вә сатылмасына көрә васитәчилик хидмәтләри, әсас вәсаитләрин ичарәјә верилмәси јахуд сатышы вә с. хидмәтләр әлавә дәјәр веркисинә чәлб едилмәлидир.***

г) почт маркаларынын (коллексија маркаларындан башга), маркаланмыш ачыгчаларын, зәрфләрин, лотереја билетләринин сатышы;

ғ) сәлаһијјәти олан органларын јеринә јетирдикләри вә мүгабилиндә дөвләт рүсуму тутулан һәрәкәтләр;

д) казиноларын, ојун автоматларынын дөвријјәләри, чыдыр мејданларында ортаја гојулан пуллар үзрә удушлар;

е) халг тәһсили саһәсиндә тәдрис-истеһсал просеси илә бағлы олан хидмәтләр*, ушагларын вә јенијетмәләрин дәрнәкләрдә, бөлмәләрдә, студијаларда тәһсилинә, идман гурғуларындан истифадәјә көрә һагг, һабелә ушагларын

мәктәбәгәдәр мүәссисәләрдә сахланмасы, хәстәләрә вә гочалара бахылмасы саһәсиндә хидмәтләр**;

ә) патентләрин, мүәллифлик һүгугларынын, лисензија-ларын верилмәси вә алынмасы;

ж) дәфн бүроларынын вә гәбиристанлыгларын мәрасим хидмәтләри, дини тәшкилатлар тәрәфиндән ајинләр вә мәрасимләр кечирилмәси***);

з) мәдәнијјәт вә инчәсәнәт мүәссисәләри, дини бирликләрин хидмәтләри, театр-тамаша, идман, мәдәни-маариф, әјләнчә тәдбирләри, о чүмләдән видеонүмајиш;

и) дөвләт бүдчәси һесабына көрүлән кеоложи-кәшфијјат, елми-тәтгигат, тәчрүбә-конструктор вә лајиһә-ахтарыш ишләри, халг тәһсили мүәссисәләринин тәсәррүфат мүгавиләләри үзрә көрдүјү ишләр;

** Халг тәһсили саһәсиндә көстәрилән пуллу хидмәтләр әлавә дәјәр веркисиндән азад едилир.*

*** Әһали үчүн пуллу тибби хидмәтләр дә бу маддәјә аид олдугу үчүн әлавә дәјәр веркисиндән азад едилир.*

**** Абидәләрин вә гәбирүсту дашларын һазырланмасы да дахил олмагла гәбирстанлыглар, о чүмләдән дәфн бүроларына вә гәбрстанлыглара аид олмајан мүәссисәләр тәрәфиндән көстәрилән мәрасим хидмәтләри:*

л) Азәрбајчан Республикасы Назирләр Кабинетинин 16.06.97-чи ил тарихли 61 №-ли Гәрарында нәзәрдә тутулан Мүстәгил Дөвләтләр Бирлијинин үзвү олан дөвләтләрин һүдудларындан кәнарда истеһсал едилән маллар;

м) әлилләр чәмијјәтинин мүәссисә, тәшкилат вә кооперативләринин истеһсал етдији маллар, көрдүјү ишләр вә көстәрдији хидмәтләр;

н) Республика Пенсија фондунун коммерсија фәалијјәтиндән әлдә етдији кәлир;

о) тәһсил мүәссисәләриндә ичтимаи-иашә објектләринин кәлирләри;

ө) Азәрбајчан Республикасынын ганунверичилији илә мүәјјән едилмиш гајдада веркини лисензија алынмасы

шәклиндә өдәјән һүгуги вә физики шәхсләр тәрәфиндән сатылан маллар, көстәрилән хидмәтләр;

р) бејнәлхалг тәшкилатларын, харичи дөвләтләрин һөкумәтләринин, һабелә дөвләтләрарасы вә һөкумәтләрарасы сазишләрә әсасән һүгуги физики шәхсләрин ајырдыглары әвәзсиз малијјә јардымлары, кредитләр вә борчлар һесабына мәнзил тикинтисинә даир мәгсәдли сосиал-мә'дәни програмларын (лајиһәләрин) һәјата кечирилмәси, јашајыш вә мәишәт тә'јинатлы објектләрин, инфраструктурун, евтикмә комбинатларынын вә техноложи хәтләрин тикинтиси, харичи өлкәләрин вә Азәрбајчан Республикасынын мәсләһәт мүәссисәләринин хидмәт көстәрмәси, һабелә материал вә аванданлыгларын көндәрилмәси үзрә корүлмүш ишләр (бу бәнд 1996-чы илдә өдәнилмәјән әлавә дәјәр веркиси мәбләғләринә дә шамил едилир); бу бәндин ачылышы ашағыда верилир:

- мәнзил тикинтисинә даир мәгсәдли сосиал програмларын (лајиһәләрин) һәјата кечирилмәсинә

- мәктәб вә мәктәбәгәдәр ушаг мүәссисәләринин тикинтиси, клуб вә клуб типли тикинтиләр, бәдән тәрбијәси вә идман сағламлыг комплексләринин тикинтиси, су, истилик вә електрик шәбәкәләринин, јашајыш вә мәишәт тә'јинатлы објектләрин тикинтиси, инфраструктураја

- меһманханаларын, јатагханаларын, јемәкханаларын, мәишәт хидмәти евләринин тикинтиси, коммуникасија хәтләринин вә јолларын чәкилиши аид едилир;

- евтикмә комбинатларынын вә техноложи хәтләрин тикинтисинә јашајыш објектләринин тикинтиси вә гурашдырылмасы илә мәшғул олан мүәссисәләрин тикинтиси, истеһсал техноложи просесләрин һәјата кечирилмәсини тә'мин едән гурғуларын тикинтиси аид едилир;

- харичи өлкәләрин вә Азәрбајчан Республикасынын мәсләһәт мүәссисәләринин хидмәт көстәрмәсинә бејнәлхалг тәшкилатларын, харичи дөвләтләрин һөкумәтләринин, һабелә дөвләтләрарасы вә һөкумәтләрарасы сазишләрә әсасән харичи һүгуги вә физики

шәхсләрин ајырдыглары әвәзсиз малијјә јардымы, кредитләр вә борчлар һесабына мәсләһәт мүәссисәләринин (аудитор, консалтинг, һүгуги вә игтисади мәсләһәт) көстәрдији хидмәтләр аид едилир.

c) гәзетләрин вә журналларын сатышы үзрә дөвријјәләр.

Ашағыдакы әмәлијјатлардан әлдә олунан кәлир “0" (сыфыр) фаиз дәрәчә илә әлавә дәјәр веркисинә чәлб едилир:

а) Мүстәгил Дөвләтләр Бирлијинин үзвү олан дөвләтләрин һүдудларындан кәнара ихрач едилән маллар (ишләр, хидмәтләр);

б) харичи дипломатик нүмајәндәликләрин, онлара бәрабәр тутулан гурумларын, һабелә онларын дипломатик вә инзибати-техники һәј’әтинин рәсми вә шәхси истифадәси үчүн нәзәрдә тутулан маллар вә хидмәтләр;

в) шәһәр сәрнишин нәглијјатынын (таксидән башга) хидмәтләри, һабелә дәмир јолу вә автомобил нәглијјаты илә шәһәрәтрафы сәрнишин дашымалары саһәсиндә хидмәтләр;

г) орта мәктәб дәрсликләри, ушаг әдәбијјаты;

ғ) мәнзил кирајәси, о чүмләдән јатагханаларда јашамаға көрә һагг.

Әлавә дәјәр веркисинин өдәнилмәсиндән азад едилмиш малларын (ишләрин, хидмәтләрин) сијаһысы Азәрбајчан Республикасынын бүтүн әразисиндә ваһиддир.

Алынмыш хаммал вә материаллара көрә һесаблашма сәнәдләриндә өдәнмиш әлавә дәјәр веркиси ајрыча сәтирдә көстәрилмәдикдә һәмин верки мәбләғи бүдчәјә чатасы верки мәбләғиндән чыхылмыр вә алынмыш хаммал-материалын дәјәри илә бирликдә мәһсулун маја дәјәринә аид едилир.

Әлавә дәјәр веркиси үзрә бүдчә илә һесаблашмаларын учоту 68 №-ли “Бүдчә илә һесаблашмалар” һесабынын 68/5 “Әлавә дәјәр веркиси үзрә һесаблашмалар” субһесабында апарылыр.

Әлавә дәјәр веркисинин тә`дијәчиләри ганунверичилијә мувафиг олараг нәзәрдә тутулмуш мүддәтдә ашағыда

көстәрилән формада һагг-һесабы верки органына тәгдим едирләр:

Нумунә

(үз тәрәфи)

Азәрбајҹан Республикасы
Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлијинин
31 ијул 1997-чү ил тарихли 8 №-ли
тә`лиматына 2 №-ли Әлавә

Нәсими рајон ______ дөвләт верки мүфәттишлијинә — Верки органынын штампы вә ја гејдијјаты

"ДАШБУЛАГ" фирмасы үзрә — Алыныб "__" _____ 19_ил
Мүәссисәнин ады

Гәһрәманов Раһиб ______
Мә'сул шәхсин сојады — ВӨИН *140005503*

Тел: *68-16-46* ____________________

1997-чи илин *II руб* ______ үзрә
(ај, руб)

Әлавә дәјәр веркиси
(веркини лисензија алынмасы шәклиндә өдәјән һүгуги шәхсләр истисна едилмәклә тичарәт иашә мүәссисәләри үчүн)
ҺАГГ-ҺЕСАБЫ

(мин манатла)

Көстәричиләр	Мәбләғ
1. Сатылмыш малларын дәјәри (ӘДВ-си илә)	*500000*
2. Һәмин маларын алыш гијмәтләри илә дәјәри (ӘДВ-си илә)	*410000*
3. Гијмәт фәрги (сәтир 1 - сәтир 2)	*90000*
4. Әлавә дәјәр веркиси мәбләғи (сәтир 3х16.67%)	*15003*
5. Дәјәри тәдавүл хәрчләринә дахил едилән алынмыш маллара (ишләрә, хидмәтләрә) көрә өдәнилмиш ӘДВ мәбләғи	*8500*
6. Әлавә дәјәр веркиси мәбләғи:	
а) бүдчәјә өдәнилмәли (сәтир 4 - сәтир 5)	*6503*
б) бүдчәдән өдәнилмәли (сәтир 5 - сәтир 4),	
7. Илин әввәлиндән артан јекунла верки мәбләғи	

"__" ______________199 -чы ил

____
(һесабын көндәрилмә тарихи)

МҮДИР ______________________________

БАШ МҮҺАСИБ ______________________________
(имза)

(арха тәрәфи)

Мүфәттишин гејдләри вә ирадлары

Илкин јохлама нәтичәсиндә ашағыдакы дүзәлишләр едилмишдир:

____

____

____

____

____

____

____

"__" ______________________ 199 -чы ил
(илкин јохлама тарихи)

МҮФӘТТИШ ______________________________
(имза)

Учот үзрә игтисадчынын арајышы

Бу һагг-һесаб үзрә тә`дијәчинин һесабында һесабланмышдыр:

____

____

____

____

____

____

____

"__" ________________ 199 -чы ил
(јазылма тарихи)

Учот үзрә игтисадчы ______________________
(имза)

Нумунә

(үз тәрәфи)

Азәрбајҹан Республикасы
Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлијинин
31 ијул 1997-чү ил тарихли 8 №-ли
тә`лиматына 1 №-ли Әлавә

Лачын рајон ______ дөвләт верки мүфәттишлијинә

Верки органынын штампы вә ја гејдијјаты

"ДАШБУЛАГ" фирмасы үзрә
Мүәссисәнин ады

Алыныб "__" _____ 19_ил

Кәримов Хәлил ______
Мә'сул шәхсин сојады

ВӨИН *140005503*

Тел: *68-16-46* ____________________

1997-чи илин *II рүб* ________ үзрә
(ај, рүб)

ӘЛАВӘ ДӘЈӘР ВЕРКИСИ
ҺАГГ - ҺЕСАБЫ

(мин манатла)

Көстәричиләр	Дөв-риjjә	ӘДВ дәрәчәси, %-лә	ӘДВ мәбләғи
1. Истеһсал хәрҹләринә аид едәлән пулу өдәнилмиш вә алынмыш мал-материал дәјәрлиләри, көрүлмүш ишләр, көстәрилмиш хидмәтләр	*80000*	*20*	*16000*
2.Әлавә дәјәр веркисинә чәлб едилмәјән сатылмыш малларын, ишләрин вә хидмәтләрин дәјәри	*15000*	-	-
3. Әлавә дәјәр веркисинә чәлб едилән сатылмыш маллар, ишләр вә хидмәтләр	*120000*	*20*	*24000*
4. Әлавә дәјәр веркиси мәбләғи:			
а) бүдчәјә өдәнилмәли (сәтир 3 - сәтир 1)			*8000*
б) бүдчәдән өдәнилмәли (сәтир 1 - сәтир 3)			
5. Илин әввәлиндән артан јекунла верки мәбләғи			

199 -чы ил ____________________

____
(һесабын көндәрилмә тарихи)

МҮДИР ____________________
(имза)

БАШ МҮҺАСИБ ____________________
(имза)

(арха тәрәфи)

Мүфәттишин гејдләри вә ирадлары

Илкин јохлама нәтичәсиндә ашағыдакы дүзәлишләр едилмишдир:

____
____
____
____
____
____
____

"__" ______________________ 199 -чы ил
(илкин јохлама тарихи)

МҮФӘТТИШ ______________________________
(имза)

Учот үзрә игтисадчынын арајышы

Бу һагг-һесаб үзрә тә`дијәчинин һесабында һесабланмышдыр:

____
____
____
____
____
____
____

"__" __________________ 199 -чы ил
(јазылма тарихи)

Учот үзрә игтисадчы ______________________
(имза)

ДӨВРИЈЈӘДӘН (ҺАСИЛАТДАН) ВЕРКИ

Артыг 1 јанвар 1997-чи ил тарихдән гүввәдә олан "Мүәссисә вә тәшкилатларын мәнфәәт веркиси һаггында" јени ганунa көрә мүәссисәләр пәракәндә тичарәт, ичтимаи иашә вә мәишәт хидмәти саһәсиндә әлдә етдикләри кәлир үзрә мәнфәәт веркисиндән азад олунмагла әвәзиндә сатышдан (һасилатдан) верки өдәмәлидир. Јә`ни тә`дијәчи сатышын нәтичәсинә көрә кәлир әлдә едиб-етмәмәсиндән асылы олмајараг һасилатдан веркини өдәмәлидир.

Һасилатдан веркинин һесабланмасы үчүн веркитутма објекти әлавә дәјәр веркиси гәдәр азалдылыр. Һесабламаја даир бир нүмунә көстәрәк.

Мисал: *Һесабат дөврү әрзиндә 10000 мин манат мәбләғиндә сатыш олмушдур.*

Үмуми мәбләғ әлавә дәјәр веркиси гәдәр азалдылыр-10000х16,67% =1667 мин манат;

Беләликлә, һесабланмыш веркинин мәбләғи 250 мин манат олачаг ((10000-1667)х3%).

Һасилатдан веркинин учоту үчүн 68 №-ли "Бүдчә илә һесаблашмалар" һесабынын тәркибиндә субһесаб ачылыр вә ашағыдакы кими учотда әкс олунур:

Дебет	Кредит	Мәбләғи
46	68	250000
68	50, 51	250000

Мүвафиг ганунла тә`дијәчиләр рүблүк дөвләт верки мүфәттишлијинә ашағыдакы формада һагг-һесаб тәгдим едирләр:

Нүмунә
(үз тәрәфи)

Пәракәндә тичарәт,ичтимаи иашә вә мәишәт хидмәти саһәсиндә фәалијјәтин кәлирләриндән (һасилатдан) веркинин һесабланмасы вә өдәнилмәси гајдалары һаггында 15.04.1997-чи ил тарихли тә`лимата ӘЛАВӘ

<u>*Низами рајон*</u> ________ үзрә Дөвләт
верки мүфәттишлијинә

<u>*"ГЫЗЫЛГАЈА" ширкәти*</u> ВӨИН <u>130005502</u>
(верки өдәјичисинин ады)

<u>*Кәримов Хәлил*</u> ______
Мә'сул шәхсин сојады

ПӘРАКӘНДӘ ТИЧАРӘТ, ИЧТИМАИ ИАШӘ ВӘ МӘИШӘТ ХИДМӘТИ САҺӘСИНДӘ ФӘАЛИЈЈӘТИН КӘЛИРЛӘРИНДӘН (ҺАСИЛАТДАН) ВЕРКИНИН ҺАГГ-ҺЕСАБЫ

Һесабат дөврү <u>*I РҮБ*</u> 199<u>7</u> ил

мин манатла

Көстәричиләрин ады	Фәалијјәт нөвү			Чәми
	Пәракәндә тичарәт вә хырда топдан сатыш	Ичтимаи иашә	Мәишәт хидмәти	
1. Сатышдан, хидмәт көстәрилмәсиндән алынмыш пул вәсаитләринин мәбләғи	*25000*	-	*15000*	*40000*

2. Бунун тәркибиндә олан ӘДВ-нин мәбләғи (сәтир 1 x 16.67%)	*4167.5*	-	*2500.5*	*6668*
3. Верки һесабланмалы олан кәлирин мәбләғи (сәтир 1 -сәтир 2)	*20832.5*	-	*12499.5*	*33332*
4. Веркинин мәбләғи (сәтир 3 x 3%)	*625*	-	*375*	*1000*

Мүәссисәнин рәһбәри ____________________
имза

Баш (бөјүк) мүһасиб____________________
имза

"__" ____________19__ил

М.Ј.

(арха тәрәфи)

Верки органынын гејдләри:	чәми
1. Һесабат дөврү үчүн веркинин мәбләғи	
2. Һесабат дөврүндә фактики өдәнилмишдир	
3. Бүдчәјә әлавә өдәнилмәлидир	
4. Нөвбәти өдәниш заманы нәзәрә алынмалы вә ја бүдчәдән гајтарылмалыдыр	

Дөвләт верки мүфәттиши ____________________
(имза)

"__" ______________19__ил

Һагг-һесаб јохланылды:

Шө`бә рәиси____________________________
(имза)

"__" ______________19__ил

ДӨВЛӘТ ЈОЛ ФОНДУНА ӨДӘМӘЛӘР

Артыг 1994-чү илдән өлкәмиздә үмуми истифадәдә олан автомобил јолларынын, јол гурғуларынын сахланмасы, јенидән гурулмасы, тикинтиси илә әлагәдар тә`мири, хәрҹләри малијјәләшдирмәк мәгсәдилә Дөвләт Јол Фонду јарадылыб.

Ганунверичилијә ујғун олараг Дөвләт Јол Фонду ашағыдакы веркиләр һесабына формалашыр:

-автомобил јолларынын истифадәчиләриндән верки;

-автонәглијјат вә тәкрарлы техника васитәләринин алынмасына көрә верки;

-јаначаг- сүрткү материалларынын сатышындан верки;

-нәглијјат васитәләринин саһибләриндән (идарәләрдән, мүәссисәләрдән вә вәтәндашлардан) верки;

-харичи дөвләтләрин автонәглијјат васитәләринин Азәрбајчан Республикасы әразисинә дахил олмасына вә бу әразидән кечмәсинә көрә верки (транзит веркиси);

-дикәр мәнбәләр һесабына:

Автомобил јолларынын истифадәчиләриндән верки

Автомобил јолларынын истифадәчиләриндән верки ашағыдакы дәрәчәләрлә өдәнилир:

1. Мүлкијјәт вә тәшкилати-һүгуги формасындын асылы олмајараг мүәссисә вә тәшкилатлар (тәдарүк, тичарәт вә тәчһизат тәшкилатларындан башга) мәһсулларын, иш вә хидмәтләрин сатышындан әлдә етдикләри үмуми кәлирин 0.05 фаизи мигдарында,

2. Тәдарүк, тичарәт (о чүмләдән топдансатыш тичарәти, васитәчилик хидмәти көстәрән консигнасија мүгавиләләри әсасында ишләјән тәдарүк, тичарәт тәшкилатлары) вә тәчһизат тәшкилатларынын үмуми дөвријјәсинин 0.3 фаизи мигдарында.

Tə`dijəчилəр һəр рүб јерлəшдиклəри əрази үзрə верки мүфəттишлијинə ашағыдакы формада һагг-һесаб тəгдим едирлəр:

Нумунə
(үз тəрəфи)

Азəрбајчан Республикасы Баш Дөвлəт
Верки Мүфəттишлијинин вə Азəрбајчан
Республикасы "Азəравтојол" дөвлəт
ширкəтинин тə`лиматына ӘЛАВӘ 4

Сураханы рајон ________ дөвлəт
верки мүфəттишлијинə

"ГАРАКӨЛ" мүəссисəси үзрə (мүəссисəнин там ады)

Верки органынын штампы вə ја гејдиј.

Мəһəров Талеһ ________
Мəс'ул шəхсин (ичрачынын) сојады

Алыныб "_" ____199_ил.

Тел: *98-95-90* ________

1997 илин_/ рүбү үзрə автомобил јолларынын истифадəчилəриндəн веркинин ҺАГГ-ҺЕСАБЫ

(мин манат)

Көстəричилəр	Дөвријјə	Веркинин дəрəчəси (фаизлə)	Истифадəчилəрдəн(верки сүтун 2х сүтун 4)/100
1	2	3	4
Сатышдан əлдə олунан үмуми көлир:	*30000*	*0.05*	*15*

Тәдарүк, тичарәт, тәчһизат дөвријјәсинин һәчми	*25000*	*0.3*	*75*

"__" ________________________199_ил
(һагг-һесабын көндәрилдији тарих)

Мүдир (имза)
Баш мүһасиб (имза)

(арха тәрәфи)

Муфәттишин гејдләри вә ирадлары

Јохлама нәтичәсиндә ашағыдакы дүзәлишләр едилмишдир:

____

____

"__" ________________________199__ил
(јохламанын тарихи)

Мүфәттиш (имза)

Учот үзрә ишчинин арајышы

Бу һагг-һесаба әсасән тә`дијәчинин шәхси һесабында һесабланыб:

____

"__" ______________________ 199__ил
(јазылма тарихи)

Учот үзрә ишчи (имза)

Мүвафиг ганунла автонәглијјат вә тәкәрли техника васитәләри алан һүгуги вә физики шәхсләр сатыш гијмәтинин 2 фаизи мигдарында јол фондуна верки өдәјирләр. Бу веркини Азәрбајҹан Республикасы әразисиндән кәнарда автонәглијјат васитәләри вә тәкәрли техника алмыш һүгуги вә физики шәхсләр дә өдәјир.

Автонәглијјат вә тәкәрли техника васитәләринин алынмасы үчүн мүәјјәнләшдирилмиш веркинин өдәнилмәси һаггында гәбз вә ја өдәниш сәнәди тәгдим едилмәдикдә нәглијјат васитәләри гејдијјата алынмыр вә техники бахыша бурахылмыр.

Автонәглијјат вә тәкәрли техника васитәләри әвәзсиз верилдикдә верки онларын баланс дәјәриндән көһнәлмәси чыхылмагла мүәјјән олунмуш дәрәҹәләрлә һесабланыб өдәнилир:

Нүмунә

Дөвләт Јол Фондуна веркинин мүәјјән едилмәси үчүн автонәглијјат васитәләринин вә тәкәрли техниканын минимал (шәрти) сатыш гијмәтләри

(мин манатла)

Автонәглијјат васитәләри вә тәкәрли техниканын нөвләри	Минимал (шәрти) сатыш гијмәтләри
Миник автомобилләринин (мүһәррикинин һәчми):	
1. 1000 - 1500	16000
2. 1501 - 2000	30000
3. 2001 - 2500	40000
4. 2501 - 3000	55000
5. 3001 - 3500	88000
6. 3500 куб см-дән јухары	133000
Автобуслар (јерләрин сајы):	
1. 5 - 20	35000

2. 21 - 35	45000
3. 36 - 50	60000
Јүк автомобилләри (ат күчү):	
1. 50 - 100	30000
2. 100 - 150	50000
3. 150 - 250	80000
4. 250 - дән чох	90000
Дикәр тәкәрли техника	40000
Гошгулар	4200

Гејд: Автонәглијјат вә тәкәрли техника васитәләринин бурахылыш илиндән сонракы 2-чи илдән башлајараг 5-чи ил тамам олана кими сатыш гијмәти һәр ил үчүн 10 фаиз азалдылыр. Бурахылыш илиндән 5 ил вә 5 илдән артыг мүддәт кечдикдә сатыш гијмәти 50 фаиз азалдылыр.

Минимал (шәрти) сатыш гијмәтләри автонәглијјат васитәләри вә тәкәрли теніканын алынмасы заманы Дөвләт јол фондуна веркидән јајынма һалларынын гаршысыны алмаг мәгсәди илә тәтбиг едилир.

Нумунә
(үз тәрәфи)

Азәрбајҹан Республикасы Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлијинин вә Азәрбајҹан Республикасы "Азәравтојол" Дөвләт Ширкәтинин тә`лиматына Әлавә

Агҹабәди рајон ________________ дөвләт
верки мүфәттишлијинә

"ГАРАКӨЛ" мүәссисәси үзрә
(мүәссисәнин там ады)

Верки органынын штампы вә ја гејдиј.

Әсәдов Шамо ____________
Мәс'ул шәхсин (иҹрачынын) сојады

Алыныб "_" ____199_ил

Тел: *98-95-90* ________

1997 ил үзрә автонәглијјат васитәләринин алынмасына веркинин
ҺАГГ-ҺЕСАБЫ

(мин манатла)

Сыра №-и	Нәглијјат васитәсинин нөвү	Сатыш гијмәти (галыг дәјәри)	Верки дәрәҹәси, %-лә	Верки мәбләғи
1	2	3	4	5
1	*ГАЗ-53*	*60000*	2	*1200*

"__" ______________________199_ил
(һагг-һесабын көндәрилдији тарих)

Мүдир (имза)
Баш мүһасиб (имза)

(арха тәрәфи)

Мүфәттишин гејдләри вә ирадлары

Јохлама нәтичәсиндә ашағыдакы дүзәлишләр едилмишдир:

____

"__" ____________________199__ил
(јохламанын тарихи)

Мүфәттиш (имза)

Учот үзрә ишчинин арајышы

Бу һагг-һесаба әсасән тә`дијәчинин шәхси һесабында һесабланыб

____

____

"__" ________________ 199__ил
(јазылма тарихи)

Учот үзрә ишчи (имза)

Јаначаг- сүрткү материалларынын (автобензин, дизел јаначағы, јағ, сыхылмыш газ) сатышындан веркини дөвләт еһтијачлары үчүн сатыш истисна олмагла мүлкијјәт формасындан, идарә мәнсубијјәтиндән, тәшкилати-һүгуги формасындан асылы олмајараг идарәләр, бирликләр, мүәссисәләр, тәшкилатлар вә саһибкарлар, һабелә көстәрилән материаллары дахилдә вә харичи өлкәләрдә сатан вәтәндашлар сатыш мәблағинин 15 фаизи мигдарында (әлавә дәјәр веркиси нәзәрә алынмадан) өдәјирләр.

Јаначаг-сүрткү материалларынын тәкрар сатышы (алгы-сатгысы) заманы верки әлавә дәјәр веркиси нәзәрә

алынмадан алгы-сатгы гиjмәтләрин арасындакы фәргдән 15 фаиз дәрәчә илә һесабланыр.

Идхал олунмуш jаначаг-сүрткү материаллары өлкә әразисиндә сатылдыгда верки мүвафиг гаjдада һесабланыр.

Нумунә
(уз тәрәфи)

Азәрбаjчан Республикасы Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлиjинин вә Азәрбаjчан Республикасы "Азәравтоjол" дөвләт ширкәтинин тә`лиматына Әлавә

Минкәчевир шәһәр ________________ дөвләт
верки мүфәттишлиjинә

"ГАРАКӨЛ" мүәссисәси үзрә
(мүәссисәнин там ады)

Верки органынын штампы вә jа геjдиj.

Бахышов Елман ____________
Мәс'ул шәхсин (ичрачынын) соjады

Алыныб "_" ___199_ил

Тел: *98-95-90* __________

1997 илин I рүбү үзрә јаначаг-сүрткү материалларынын сатышындан веркинин ҺАГГ-ҺЕСАБЫ

(мин манат)

Көстәричиләр	Сатылан нефт мәһсулларынын үмуми сатыш мәбләғи	Веркинин дәрәчәси, %-лә	Дөвләт Јол Фондуна өдәниләси веркинин мәбләғи
1	2	3	4
1. Јаначаг-сүрткү материалларынын ады			
Автомобил бензинләри			
АИ-95			
АИ-92 АИ-93	*1000*	*15*	*150*
АИ-72 АИ-76А			
Дизел јаначағы			
Сүрткү јағлары			
Сыхылмыш газ (автомашынларда истифадә олунан)			
2. Јол фондуна һесабат дөврүндә өдәмәләр һесабына көчүрүлмүш аванс мәбләғләри	x	x	-
3. Өдәнилмәли олан веркинин мәблəғи: јол фондуна (сәтир 1 - сәтир 2) јол фондундан гајтарылмалы (сәтир 2 -сәтир 1)	x	x	*150*

Һәр рүбүн сонуна баланс үзрә јол фонду илә һесаблашмаларын салдосу:			
галыг __________			
артыг әдәмә__________			

“__” ________________________199_ил
(һагг-һесабын көндәрилдији тарих)

Мүдир (имза)

Баш мүһасиб (имза)

(арха тәрәфи)

Муфәттишин гејдләри вә ирадлары

Илкин јохламанын нәтичәсиндә ашағыдакы дүзәлишләр едилмишдир: ____
____

“__” ____________________199__ил
(јохламанын тарихи)

Мүфәттиш (имза)

Учот үзрә ишчинин арајышы

Бу һагг-һесаба әсасән тә`дијәчинин шәхси һесабында һесабланыб: ________________________________
____
____

“__” _________________ 199__ил
(јазылма тарихи)

Учот үзрә ишчи (имза)

Нәглијјат васитәләри саһибләриндән јолдан истифадәјә көрә веркинин һесабланмасы вә өдәнилмәси гајдалары

Мүлкијјәт, тәшкилати-һүгуги формасындан асылы олмајараг бүтүн һүгуги вә физики шәхсләр (һабелә харичи вәтәндашлар вә вәтәндашлығы олмајан шәхсләр) саһиби олдуглары нәглијјат васитәләринә көрә (автомобилләр, мотосикилләр, автобуслар вә с.) ашағыда көстәрилән дәрәчәләр үзрә мүһәррикин һәр ат күчү нәзәрә алынмагла верки өдәјирләр:

Верки објектинин ады	Веркинин иллик мигдары (мүһәррикин һәр ат күчүнә көрә әмәкһаггынын минимум мәбләғиндән, %-лә)
Вәтәндашлар:	
миник автомобилләри үчүн	2
јүк автомобилләри үчүн	5
һүгуги шәхсләр:	
бүтүн нөв автонәглијјат васитәләри вә өзү һәрәкәт едән машын вә механизмләр үчүн (шәһәрдахили сәрнишин дашымаларына чәлб олунан автобуслардан башга)	5

Нүмунә
(үз тәрәфи)
Азәрбајҹан Республикасы Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлијинин вә Азәрбајҹан Республикасы "Азәравтојол" дөвләт ширкәтинин тә`лиматына Әлавә

Сураханы рајон ______________ дөвләт
верки мүфәттишлијинә

"ГАРАКӨЛ" мүәссисәси үзрә
(мүәссисәнин там ады)

Верки органынын штампы вә ја гејдиј.

Әсәдов Шамо ______________
Мәс'ул шәхсин (иҹрачынын) сојады

Алыныб "_" ____199_ил

Тел: *98-95-90* ______________

1997 ил үчүн нәглијјат васитәләри саһибләриндән јолдан истифадәјә көрә веркинин ҺАГГ-ҺЕСАБЫ

(манатла)

Сыра №-и	Нәглијјат васитәсинин нөвү вә маркасы	Нәглијјат васитәсинин күчү (ат күчү илә)	Нәглијјат васитәләринин *01.01.*1997 тарихә сајы (әдәдлә)	Үмуми күчү (гр3 х4) (ат күчү илә)	Верки дәрәчәси (ә/һ минимум мәбләғинә көрә)	Верки мәбләғи сәтр5 хсәтр6 (манатла)
1	2	3	4	5	6	7
1	*ГАЗ-52*	*40*	*3*	*120*	*275*	*33000*

"__" ________________________199_ил
(һагг-һесабын көндәрилдији тарих)

Мүдир (имза)
Баш мүһасиб (имза)

(арха тәрәфи)

Муфәттишин гејдләри вә ирадлары

Илкин јохламанын нәтичәсиндә ашағыдакы дүзәлишләр едилмишдир: ______________________________
____

"__" ____________________ 199__ил
(јохламанын тарихи)

Мүфәттиш (имза)

Учот үзрә ишчинин арајышы

Бу һагг-һесаба әсасән тә`дијәчинин шәхси һесабында һесабланыб:
____
____
____

"__" ____________________ 199__ил
(јазылма тарихи)

Учот үзрә ишчи (имза)

Харичи дөвләтләрин автонәглијјат васитәләриндән Азәрбајчан Республикасынын автомобил јолларындан истифадәјә көрә верки

Харичи дөвләтләрин автонәглијјат васитәләри илә АР әразисиндә автомобил јолларындан истифадәјә көрә харичи дөвләтләрин һүгуги вә физики шәхсләри АР әразисинә дахил оларкән ашағыдакы мәбләғдә верки өдәјирләр:

-миник автомобилләри үчүн -15 АБШ доллары;

-автобуслар үчүн отурачаг јерләринин сајындан вә өлкә әразисиндә галдығы мүддәтдән асылы олараг:

Нүмунә

(АБШ доллары илә)

Өлкәнин әразисиндә галма мүддәти	Отурачаг јерләринин сајы		
	12-дәк	13-дән 30-дәк	30-дан чох
1 күн үчүн	10	20	30
2 күндән 1 һәфтәјә гәдәр	60	100	150
1 һәфтәдән 1 аја гәдәр	250	450	600
1 ајдан 3 аја гәдәр	750	1350	1800
3 ајдан 1 илә гәдәр	2250	4050	5400

-јүк автомашынлары, гошгулар вә јарымгошгулу автогатарлар үчүн охларын сајындан вә олкә әразисиндә галдығы мүддәтләрдән асылы олараг:

Нүмунә

(АБШ доллары илә)

Өлкә әразисиндә галма мүддәти	Охларын сајы	
	4 оха гәдәр	4 ох вә чох
1 күн үчүн	20	30
2 күндән 1 һәфтәјә гәдәр	120	180
1 һәфтәдән 1 аја гәдәр	500	780

1 ајдан 3 аја гәдәр	1500	2340
3 ајдан 1 илә гәдәр	6000	9360

Харичи дөвләтләрин автонәглијјат васитәләринин АР-нын әразисиндә бир илдән чох галмасы гајдалары АР-нын мүвафиг ганунверичилији илә тәнзимләнир.

Ағыр чәкили вә ири габаритли автомашынларын һәрәкәтинә вә јүкләрин апарылмасына көрә верки АР-нын әразисиндә гәт едилән јолун һәр километри үчүн ашағыдакы мәблғдә өдәнилир:

Автонәглијјат васитәләринин јүклә бирликдә үмуми чәкиси	
37 тондан 41 тонадәк	0.15 АБШ доллары
42 тондан 51 тонадәк	0.30 АБШ доллары
52 тондан 61 тонадәк	0.45 АБШ доллары
62 тондан 71 тонадәк	0.60 АБШ доллары
71 тондан 81 тонадәк	0.75 АБШ доллары
82 тондан чох	1.8 АБШ доллары

Тәһлүкәли јүкләрин дашынмасына көрә верки фаиз һесабы илә артырылыр:

аз тәһлүкәли јүкләр үчүн	100
тәһлүкәли јүкләр үчүн	200
хүсуси тәһлүкәли јүкләр үчүн	300

Азәрбајҹан Республикасы әразисиндә автомобил јолларындан истифадә едән харичи дөвләтләрин автонәглијјат васитәләринин саһибләри јол веркисини өлкә әразисинә дахил оларкән сәрһәд-бурахылыш мәнтәгәләриндә өдәмәлидирләр.

Көстәрилән мәбләғләри харичи автодашыјычылар Азәрбајҹан Республикасы Милли Банкынын һәмин тарихә мүәјјән етдији мәзәннә үзрә манатла өдәјирләр.

Јол фондуна башга мәнбәләрдән вәсаитләрин көчүрүлмәси гајдасы

Истигразларын, лотореjаларын кечирилмәсиндән, сәһмләрин сатышындан, ҹәримә санксијиларындан (јол фондларына веркиләрин өдәнилмәмәсинә көрә ҹәримәләрдән башга), көнүллү ианәләрдән, һәмчинин башга мәнбәләрдән (Азәрбајҹан Республикасынын дөвләт бүдҹәсиндән ајырмалар дахил олмагла) вәсаитләр һүгуги шәхсләр вә вәтәндашлар тәрәфиндән Дөвләт Јол Фондунун саир кәлирләр субһесабына көчүрүлүр.

"Азәрбајҹан Республикасы Дөвләт Јол Фондунун јарадылмасы вә истифадә едилмәси гајдалары"нын позулмасына көрә ҹәримәләрдән әлдә едилән вәсаитин 80 фаизи Дөвләт Јол Фондуна, 10 фаизи ганунсузлуғу ашкар едән вәзифәли шәхсә, 10 фаизи исә һәмин вәзифәли шәхсин ишләдији идарәјә өдәнилир.

Нумунə

Азəрбајҹан Республикасы Баш
Дөвлəт Верки Мүфəттишлијинин
вə Азəрбајҹан Республикасы
"Азəравтојол" дөвлəт ширкəтинин
тə`лиматына ƏЛАВƏ

Азəрбајҹан Республикасы Назирлəр Кабинетинин
"Енержи дашыјыҹыларынын сатыш гијмəтлəринин
республика дахилиндə тəнзимлəнмəси һаггында"
15 ијун 1994-ҹү ил тарихли 236 №-ли гəрары илə
тəсдиг едилишдир

Јанаҹаг-сүрткү материалларынын сатышынын һəр тонундан Дөвлəт Јол Фондуна кечирилмəли вəсаитин мигдары

Јанаҹаг-сүрткү материалларынын ады	Сатылан 1 тон нефт мəһсулундан (манатла)
Автомобил бензинлəри:	
АИ-95	16200
АИ-92, АИ-93	13500
А-72, А-76	13300

Нүмунә

(үз тәрәфи)

Азәрбајчан Республикасы Баш Дөвләт
Верки Мүфәттишлијинин вә
Азәрбајчан Республикасы "Азәравтојол"
дөвләт ширкәтинин тә`лиматына Әлавә

Кәпәз раіон дөвләт
верки мүфәттишлијинә

"ГАРАКӨЛ" мүәссисәси үзрә
(мүәссисәнин там ады)

Верки органынын
штампы вә ја гејдиј

Әһмәдов Фамил
Мәс'ул шәхсин (ичрачынын) сојады

Алыныб "_" ____199_ил

Тел: *98-95-90*

1997 илин I рүбү үзрә јаначаг-сүрткү материалларынын сатышындан веркинин һАГГ-һЕСАБЫ

(мин манат)

Көстәричиләр	Сатылан нефт мәһсулларынын мигдары (тон)	Сатылан 1 тон нефт мәһсулларындан Дөвләт Јол Фондуна кечириләси вәсаитин мәбләғи	Чәми
1	2	3	4
1. Јаначаг-сүрткү материалларынын ады			

Автомобил бензинләри:			
АИ-95			
АИ-92 АИ-93	*150*	*13.5*	*2025*
АИ-72 АИ-76А			
Дизел јаначағы			
Сүртку јағлары			
Сыхылмыш газ (автомашынларда истифадә олунан)			
2. Јол фондуна һесабат дөврүндә өдәмәләр һесабына көчүрүлмүш аванс мәбләғләри	x	x	
3. Өдәнилмәли олан веркинин мәбләғи: јол фондуна (сәтир 1 - сәтир 2) јол фондундан гајтарылмалы (сәтир 2 - сәтир 1)	x	x	*2025*
Һәр рүбүн сонуна баланс үзрә јол фонду илә һесаблашмаларын салдосу:			
галыг ___________			
артыг өдәмә____________			

"_" ______________________________199_ил
(һагг-һесабын көндәрилдији тарих)

Мүдир (имза)

Баш мүһасиб (имза)

(арха тәрәфи)

Муфәттишин гејдләри вә ирадлары

Илкин јохламанын нәтичәсиндә ашағыдакы дүзәлишләр едилмишдир ______________________________

____

"__" ______________________199__ил
(јохламанын тарихи)

Мүфәттиш (имза)

Учот үзрә ишчинин арајышы

Бу һагг-һесаба әсасән тә`дијәчинин шәхси һесабында һесабланыб: ______________________________

____

____

"__" ________________ 199__ил
(јазылма тарихи)

Учот үзрә ишчи (имза)

МӘ`ДӘН ВЕРКИСИ

"Мә`дән веркиси һаггында" Азәрбајчан Республикасынын ганунуна көрә өлкәмизин әразисиндәки вә Хәзәр дәнизинин шелфиндәки фајдалы газынтыларын вә јералты сәрвәтләрин чыхарылмасы илә мәшғул олан һүгуги вә физики шәхсләр мә`дән веркисинин тә`дијәчиләридир.

Мә`дән веркисинин һесабланмасы әлавә дәјәр веркисиндәки гајдаја ујғун олараг сатышдан әлдә олунан вәсит дахил олдугча будчәјә өдәнилир.

һесабланмыш мә`дән веркиси 76 №-ли "Мүхтәлиф дебитор вә кредиторларла һесаблашмалар" һесабынын кредити, 20 №-ли "Әсас истеһсалат" һесабынын дебети үзрә әкс етдирилир. Мәһсул сатылдығча дахил олунмуш вәсаитдән мә`дән веркиси һесабланараг (дебет-76, кредит-68) бүдчәјә өдәнилир (дебет-68, кредит-51).

Мә`дән веркиси мүәјјән едилмиш дәрәчәләр үзрә мәһсулун топдансатыш гијмәтләриндән (мәһсулун маја дәјәри + мәнфәәт) һесабланыр вә мәһсулун маја дәјәринә аид едилир.

Нумунә

Мә'дән веркисинә чәлб олунан фајдалы газынтыларын верки дәрәчәләри

Мә'дән веркисинә чәлб олунан мәһсулларын ады	Мә'дән веркисинин дәрәчәләри (фаизлә мәһсулун топдансатыш гијмәтләринә)
1	2
1. Филиз фајдалы газынтылары:	
а) гара металлар (дәмир филизи, һематит)	3
б) әлван металлар (мис, гурғушун, синк, алүминиум хаммалы, молибден, кобалт)	4
в) нәчиб металлар (гызыл, күмүш)	8
г) надир металлар (чивә, сүрмә)	4
2. Гејри-филиз фајдалы газынтылары:	
а) мишар дашлары	10

б) үзлүк дашлары (мәрмәр, габбро, туфлар, травертин, мәрмәрләшмиш әһәнк дашы)	8
в) сеолит	4
г) барит	4
д) бетонит килләри	8
е) јүнкүл долдуручулар (керамзит, аглопорит) истеһсалы үчүн килләр	4
ә) кәрпич-кирәмид килләри	4
з) вулкан күлү вә пемза	3
и) кварс гумлары	4
ј) тикинти гумлары	4
к) семент хаммалы (әһәнк дашы, меркел, кил, вулкан күлү)	4
к) даш дуз	5
л) јүксәк мөһкәмлијә малик чынгыл хаммалы	6
м) гијмәтли вә јарымгијмәтли бәзәк дашлары	5
н) јодлу, бромлу сулар	5
п) минерал сулар	8

Мә`дән веркисинин тә`дијәчиси олан һүгуги шәхсләр верки мүфәттишлијинә ашағыдакы формада һесабат тәгдим едирләр:

Нумунә

Азәрбајҹан Республикасы
Баш Дөвләт Верки Мүфәттишилјинин
тә`лиматына әлавә

Јасамал рајон ________________ дөвләт
верки мүфәттишлијинә

"Һәкәри" фирмасы үзрә
(мүәссисәнин там адьы)

Верки органынын
штампы вә ја гејдиј.

Гулијев Лачын ____________
Мәс'ул шәхсин (иҹрачынын) сојады

Алыныб "_" ___199_ил

ВӨИН *140004503*

Тел: *98-95-90*

199 7-ҹи илин I рүбү үзрә

Мә'дән веркисинин
ҺАГГ-ҺЕСАБЫ

(мин манатла)

Сыра №-си	Мәһсулун ады	Өлчү ваһиди	Сатылмыш мәһсулун		Верки дәрәҹәси, %-лә	Верки мәбләғи, (сүт.5х сүт.6)/100
			Мигдары	Үмуми дәјәри ӘДВ-сиз		
1	2	3	4	5	6	7
1	*Даш дуз*	*тон*	*25*	*50000*	*5*	*2500*

Мүәссисәнин рәһбәри ________________ имза

Баш мүһасиб ________________ имза

Һагг-һесабы гәбул етди ________________ имза

АКСИЗ ВЕРКИСИ

Аксизләр долајы веркиләрин бир нөвү олмагла онларын сијаһысы вә дәрәчәләри Назирләр Кабинетинин мүвафиг гәрарлары илә мүәјјән едилир. Аксизләр бә`зи мәһсуллара өлкә дахилиндә, бә`зиләринә МДБ-јә ихрач едилдикдә, бә`зиләринә исә идхал заманы тәтбиг едилир.

Мүлкијјәт формасындан вә табечилијиндән асылы олмајараг аксизли маллар истеһсал едиб сатан вә хидмәтләр көстәрән мүәссисә вә тәшкилатлар, о чүмләдән харичи инвестисијалы мүәссисәләр аксизин тә`дијәчиләридир. Аксизләрин мәбләғи әлавә дәјәр веркисинә чәлб етмә базасында нәзәрә алыныр.

Мисал: Истеһсал олунмуш мәһсулун топдансатыш гијмәти 100 мин манатдыр. Һәмин мәһсул үчүн аксиз дәрәчәси 40 фаиздир. Демәли, сатыш гијмәти 200 мин манат олачагдыр:

-топдансатыш гијмәти - 100 мин манат;

-аксиз дәрәчәси - 40 фаиз;

-мәһсулун аксизли дәјәри - 166.6 мин манат (100 : 60% х 40% + 100);

-әлавә дәјәр веркиси - 20 фаиз;

-мәһсулун үмуми дәјәри - 200 мин манат (166.6 х 20%+ 166.6).

Аксиз веркисинә чәлб етмә објекти, аксизли малларын вә хидмәтләрин һәр һансы бир валјутада сатышы үзрә дөвријјәдир. Буну мүәјјән етмәк үчүн ашағыдакы гијмәтләрлә һесабланмыш дәјәр көтүрүлүр:

-аксиз мәбләғини дахил етмәклә сәрбәст бурахылыш гијмәтләри илә;

-әлавә дәјәр веркиси мәбләғи гәдәр азалдылмыш тәнзимләнән гијмәтләрлә (тичарәт күзәштләри чыхылмагла).

Мисал:

1. Аксизли маллар үзрә сәрбәст бурахылыш гијмәтләри ашағыдакы кими мүәјјән едилир:

(манатла)

а) истеһсал хәрҹләри вә мәнфәәт дахил олмагла мәһсул ваһидинин топдансатыш гијмәти	84000
б) бурахылыш гијмәтинә фаизлә аксизин дәрәҹәси	20
в) аксизли бурахылыш гијмәти (сәтир“а”х100)/(100%-сәтир“б”)	105000
г) аксизин мәбләғи, манатла (сәтир “в” х 20%)	21000

2. Тәнзимләнән гијмәтләр илә сатылан маллар үзрә аксиз мәбләғи ашағыдакы кими мүәјјән едилир:

а) бир тон АИ - 95 автомобил бензинин тәнзимләнән гијмәти, манатла	200000
б) тәҹһизат хәрҹинин мәбләғи, манатла	20000
в) тәҹһизат хәрҹи чыхылмагла тәнзимләнмә гијмәти (сәтир “а” - сәтир “б”)	180000
г) тәнзимләнмә гијмәтиндә 1 тон АИ - 95 автомобил бензинин әлавә дәјәр вергиси мәбләғи, манатла (сәтир “в” х 16.67%)	30006
ғ) 1 тон АИ - 95 автомобил бензинин ӘДВ - сиз бурахылыш гијмәти (сәтир “в” - сәтир “г”)	149994
д) јол фондуна көчүрүлән мәбләғ, манатла (сәтир “ғ” х 13.04%)	19559

ж) 1 тон АИ - 95 автомобил бензинин аксизли бурахылыш гиjмәти, манатла (сәтир "ғ" - сәтир "д")	130435
з) 39.09 фаиз дәрәчә үзрә бүдчәjә өдәнилмәли аксизин мәбләғи, манатла (сәтир "ж" x 39.09%)	50987

Чәдвәлдән көрүндүјү кими тә'диjәләр һесабланаркән биринчи аксиз, икинчи јол фондуна өдәмә, үчүнчүсү әлавә дәјәр веркиси һесабланыр. Һазырда өлкәмиздә аксизә чәлб едилән малларын сијаһысы ашағыдакы кимидир:

Нумунә

АКСИЗ ДӘРӘЧӘЛӘРИ

Малларын ады	Дәрәчәләр, %-лә		
	Дахили истеһлак	МДБ-јә ихрач	Идхал
Нефт мәһсуллары:			
Автомобил јаначағы АИ-95, АИ-98	39.09	39.09	39.09
АИ-92, АИ-93	47.44	47.44	47.44
А-72, А-76	45.41	45.41	45.41
Тәјјарә бензини Б-91/115	34.40	34.40	34.40
Дизел јаначағы	6.31	6.31	6.31
Түтүн мә'мулатлары:			
I дәрәчәли сигаретләр (филтрли)	50	50	50

II дәрәчәли сигаретләр (филтрли)	35	35	50
III дәрәчәли сигаретләр (филтрсиз)	15	15	50
IV дәрәчәли сигаретләр (филтрсиз)	25	25	50
Папирос (III дәрәчә)	25	25	50
Ферментләшдирилмиш түтүн	-	5	-
Ичкиләр:			
Араг	65	65	65
Бүтүн нөвләрдән олан шәраб материаллары	-	20	-
Ичмәли спирт	90	90	90
Коњјак	65	65	65
Коњјак материаллары	-	35	-
Ликор	70	70	65
Пивә	40	40	40
Сүфрә шәрабы	40	40	40
Түнд шәраб	40	40	40
Түндләшдирилмиш ички	40	40	40
Түндләшдирилмиш ички материаллары	-	35	-

Шампан шәраблары	45	45	45
Сәнаје вә әрзаг маллары:			
Гијмәтли метал вә күмүш мә`мулатлары	10	10	-
Зәриф балыг мәһсуллары	25	50	-
Маја	75	75	-
Мелихијор мә`мулатлары	50	50	-
Нә`рә вә гызыл балыг күрсү	70	70	-
Памбыг маһлычы	-	30	-
Тәбии хәз вә көн-дәри мә`мулатлары (ајаггабыдан башга)	50	50	-

Аксизләр үзрә һагг-һесаб аксизли мал вә хидмәтләр сатышынын јекун чәдвәли әсасында тәртиб едилир.

Чәдвәлдә сатылмыш малларын вә көстәрилмиш хидмәтләрин мигдары, илкин һагг-һесаб сәнәдләри әсасында аксизләр дә дахил олмагла онларын бурахылыш гијмәтләрлә дәјәри һаггында мә`лумат олмалыдыр.

Ону да гејд едәк ки, МДБ үзвү олан өлкәләрин һүдудларындан кәнарда истеһсал едилмиш, Азәрбајчан Республикасына кәтирилән, истеһсал-бурахылыш тарихиндән 1 илә гәдәр кечмиш миник автомобилләринә, бәјанедилмә тарихиндән асылы олмајараг, һәмин автомобилләрин көмрүк дәјәринин 15 фаизи мәбләғиндә аксиз веркиси тәтбиг едилир.

Нумунә

Азәрбајчан Республикасы
Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлијинин
тә`лиматына ӘЛАВӘ

Кәпәз ______ рајон дөвләт верки мүфәттишлијинә

Верки органынын штампы, јахуд гејдијјаты.

"ИШЫГЛЫ" ФИРМАСЫ

Мүәссисәнин ады

Әсәдов Шамо

Мә'сул шәхсин сојады, ады

ВӨИН *120004503*

Телефон *95-94-66*

04 нојабр 1997

АКСИЗЛӘР ҮЗРӘ һАГГ-һЕСАБ

1997-чи илин *октјабр* ајына

(мин манатла)

Аксизли малын ады	Сатыш үзрә дөвријјә		Верки дәрәчәси, %-лә	һесабланмыш аксиз мәбләғи (сүт3х сүт4)/100
	Чәми аксизә	Чәлб едилән		
1	2	3	4	5
А-72	*504*	*450*	*45.41*	*204.4*

II. Јенидән һагг-һесабын јекунлары
1. һесабат дөвру үчүн өдәнилмиш аванс мәбләғи.
2. Бу һагг-һесаб үзрә әлавә өдәниш мәбләғи (5-чи графа чыхылсын өдәнилмиш аванс мәбләғи).

3. Артығ дахилолма һагг-һесаб едилмәлидир.
4. Ајын ахырына бүдчә илә һагг-һесабын галығы:

Галыг

Артыг өдәмә

"____" ____________________________199____ил
һагг-һесабын көндәрилмә тарихи

Мүдир____________________________________
(тарих)

Баш мүһасиб______________________________
(имза)

(арха тәрәфи)

Верки муфәттишинин гејдләри вә ирадлары

Илкин јохлама нәтичәсиндә ашағыдакы дүзәлишләр едилмишдир:______________________________________
____

"____" ______________________199___ил
(илкин јохлама тарихи)

Верки мүфәттиши__________________________(имза)

Учот үзрә муфәттишин арајышы

Һәмин һесабат үзрә тә`дијәчинин шәхси һесабында һесабланмышдыр:__________________________________
____
"____" _________________________199____ил
(јазылма тарихи)

Учот үзрә мүфәттиш_________________________(имза)

Тутун мәһсуллары вә алкоголлу ичкиләрә аксиз маркаларынын тәтбиг едилмәси гајдалары

Азәрбајчан Республикасы Назирләр Кабинетинин 1997-чи ил 22 март тарихли гәрары илә 1997-чи ил ијул ајынын 1-дән өлкәмизин әразисиндә истеһсал ејни заманда идхал олунараг јахуд пәракәндә сатышы һәјата кечирилән бүтүн нөв етил (јејинти) спирти, алкоголлу ичкиләр, түтүн мә`мулатлары аксиз маркалары илә маркаланмалыдыр.

Мүвафиг мәһсулларын истеһсалы үчүн Кәнд Тәсәррүфаты Назирлијиндән лисензија алынмалыдыр. Нәзәрә алынмалыдыр ки, лисензија арағын истеһсал һәчми илдә 100 мин декалитрдән, дикәр алкоголлу ичкиләрин истеһсал һәчми 20 мин декалитрдән, түтүн мә`мулатларынын истеһсал һәчми исә 80 милјон әдәд сигаретдән аз олмамаг шәртилә верилир.

Бунун үчүн һүгуги (физики) шәхс Кәнд Тәсәррүфаты Назирлијинә ашағыдакы сәнәдләри тәгдим етмәлидир:

әризә;

Һүгуги үнваны, гејдијјат нөмрәси вә тарихи, статистик коду вә банк реквизитләри;

Тә`сис сәнәдләринин әсли вә јахуд нотариус тәрәфиндән тәсдиг олунмуш сурәтләри;

верки органларында гејдијјата алынмасы һаггында арајыш;

мүвафиг әрази үзрә дикәр дөвләт идарәләринин разылыг акты (Дөвләт Стандартлашдырма вә Метролокија Мәркәзи, Сәһијјә Назирлији Кикијена вә Епидемолокија Мәркәзи, Дахили Ишләр Назирлији Јангындан Мүһафизә вә Гәзадан Хиласетмә Баш идарәси, Дөвләт Еколокија вә Тәбиәтдән истифадәјә Нәзарәт Комитәси, Дөвләт Сәнаједә Ишләрин тәһлүкәсиз көрүлмәсинә нәзарәт вә Даг-мәдән нәзарәти Комитәси)

истеһсалата вә сахланмаја технолoжи нәзарәт үзрә лабараторијаларын кимјәви анализ апармаг үчүн дөвләт стандартларына ујгун аккредитасијасы;

лисензија алмаг үчүн һаггын өдәнилдијини тәсдиг едән сәнәд.

Лисензија алындыгдан сонра аксиз маркаларынын алынмасы үчүн истеһсалчылар мүвафиг әрази үзрә дөвләт верки мүфәттишлијинә әризә илә мурачиәт етмәлидир. Әризәјә ашағыдакы сәнәдләр әлавә едилмәлидир.

-маркаланан мәһсулларын истеһсалына ичазә верән лисензијанын сурәти;

сифариш едилән сајда аксиз маркаларынын алынмасы үчүн вәсаитин габагчадан өдәнилмәсини тәсдиг едән банк сәнәдинин сурәти. Сәнәддә "тә`јинаты" графасында "аксиз маркаларына көрә", мүәссисәнин ады илә јанашы исә јерләшдији әрази вә ја она верилмиш ВӨИН (верки одәјичисинин идентификасија нөмрәси) көстәрилмәлидир;

-аксиз маркаларынын алынмасы үчүн истеһсалчы мүәссисә тәрәфиндән верилмиш е`тибарнамә;

-хаммалы етил (јејинти) спирти олан алкоголлу ичкиләрин истеһсалы заманы етил (јејинти) спиртинин мәншә сәнәдләри.

Јухарыда көстәрилән мәһсуллар идхал едилдикдә лисензија (ашағыдакы сәнәдләр тәгдим олунмаг шәртилә) Тичарәт Назирлији тәрәфиндән верилир:

- *әризә*
- *һүгуги үнван гејдијјат нөмрәси вә тарихи, статистик коду вә банк реквизитләри;*
- *идхалчынын верки органларында гејдијјата алынмасы һаггында арајыш;*
- *харичи шәхсләрлә (мүгабил тәрәфләрлә) бағланмыш мүгавиләнин (мүгавилә олмадыгда әгди тәсдиг едән сәнәдин) әсли вә сурәти;*
- *лисензија алмаг үчүн һаггын одәнилдијини тәсдиг едән сәнәд.*

Лисензијада ашғыдакы мә`луматлар әкс олунмалыдыр:

- лисензија верән органын ады, үнваны, лисензијанын гејдијјат рејестринә дахил едилмәси нөмрәси вә верилмәси тарихи;

- идхалчынын үнваны, дөвләт гејдијјат нөмрәси вә тарихи, статистик коду вә банк реквизитләри;

- харичи шәхсин (тәрәф мүгабилинин) ганунверичилијинә табе олдуғу өлкә вә јерләшдији үнван;

- әмәлијјатын нөвү, өдәниш формасы вә валјутасы (мүвафиг кодлар көстәрилмәклә);

- малын тә`јинаты;

- малын ады, харичи игтисади фәалијјәтдә әмтәә номенклатурасы үзрә коду, өлчү ваһиди, мигдары вә үмуми дәјәри;

- харичи шәхсләрлә (гәрәф мүгабилләри илә) бағланмыш мүгавиләнин (мүгавилә олмадыгда әгди тәсдиг едән сәнәдин) нөмрәси, тарихи;

- лисензијанын серијасы вә нөмрәси, верилмә тарихи вә е`тибарлылыг мүддәти.

Маркаларын алынмасы үчүн лисензија Дөвләт Көмрүк Комитәсинә тәгдим едилир.

Нәһајәт, гејд едәк ки, ашағыдакы һалларда етил (јејинти) спиртинин, алкоголлу ичкиләрин вә түтүн мә`мулатынын пәракәндә сатышына ичазә верилир:

мәһсулун үзәриндә аксиз маркалары олдугда;

һазырланмыш мәһсул истеһсал маркасына ујғун қәлдикдә;

мәһсулун мүәјјән едилмиш тәләбләрә ујғунлуғуну тәсдиг едән сертификат олдугда;

малкөндәрән тәрәфиндән тәсдиг едилмиш гаимә олдугда;

етикетли олдугда;

чиркли (дахилдән вә харичдән) чөкүнтү, шүшәдә (габда) сыныглыг вә дикәр механики зәдәләнмә олмадыгда;

Аксиз маркалары мүвафиг органлар тәрәфиндән сәрф олунмуш хәрчләрә бәрабәр гијмәтә сатылыр. Сатышдан дахил олан вәсаит бу маркаларын һазырланмасы вә кәтирилмәси үзрә хәрчләрин малијјәләшдирмәсиндәки пајлара ујғун олараг бөлүшдүрүлүр.

Алкоголлу ичкиләр, етил (јејинти) спирти вә түтүн мә'мулатынын харичи игтисади фәалијјәтдә әмтәә номенклатурасы үзрә сијаһысы

Малын номенклатур коду	Малын ады
2203	Сәмәни (маја) пивәси
2204	Түндләшдирилмиш дахил олмагла тәбии үзүм шәраблары (2009 мал мөвгејиндә көстәриләнләрдән башга)
2205	Битки вә ја әтирли чөвһәр әлавә едилмиш вермутлар вә дикәр тәбии үзүм шәраблары
2206	Дикәр ачыдылмыш ичкиләр (алма шәрабы армуд шәрабы бал ичкиси)
2207 10 000	Тәркибиндә 80% - дән аз спирт олмајан денатурлашдырылмамыш етил спирти
220810	Ички һазырланмасы үчүн тәркибиндә спирт олан јарымфабрикатлар
220820	Үзүм шәрабынын дистиллә едилмәси нәтичәсиндә вә ја үзүмүн чечәсиндән алынан түнд спиртли ичкиләр
220830	Виски
220840	Ром вә тафија
220850	Чин вә ардыч мејвәсиндән һазырланмыш ички
220890110	Араг
220890190, 220890310	Водка
220890330, 20890390	Ликјор истисна олмагла килас, албалы вә ја армуд спиртли ичкиләри
220890510, 220890790	Дикәр спиртли ичкиләр, ликјор вә дикәр алкоголлу ичкиләр
220890910, 220890990	Тәркибиндә 80%-дән аз спирти олан денатурлашдырылмамыш етил спирти
240220000	Түтүндән вә ја онун әвәзедичиләриндән һазырланмыш сигаретләр

ИХРАЧАТ ВЕРКИСИ

"Ихрачат веркиси һагтында" Азәрбајҹан Республикасынын 28 март 1995-чи ил тарихли ганунуна әсасән бә`зи стратежи мәһсуллары өлкә һүдудларындан кәнара сәрбәст дөнәрли валјута илә сатан һүгуги шәхсләр ихрачат веркисинин одәјичиләридир. Стратежи мәһсуллар кәнара көндәриләркән онлардан әлавә дәјәр веркиси, аксиз, көмрүк рүсуму, һабелә Дөвләт Јол Фондуна ајырмалар өдәнилмирди. Әвәзиндә 1997-чи ил јанварын 1-ә гәдәр стратежи мәһсуллара 12 адда мал аид едиләрәк онлардан верки топдансатыш гијмәти илә мүгавилә гијмәти арасындакы фәргдән 70 фаиз дәрәчәси илә һесабланырды. Лакин илин әввәлиндә мүвафиг сијаһы вә фаиз дәрәчәси ләғв едилмиш, әвәзиндә исә һәлә ки јени сијаһы вә верки дәрәчәси мүәјјән едилмәјиб.

Ихрачат веркиси үзрә тә`дијәчиләр һәр ај мүәјјән олунмуш мүддәтдә ашағыдакы формада һагг- һесабы верки органына тәгдим едирләр:

Нумунә

Азәрбајҹан Республикасы Баш
Дөвләт Верки Мүфәттишлијинин
16 ијун 1995-чи ил тарихли
16 №-ли тә`лиматына
3 №-ли ӘЛАВӘ

Лачын рајону ___________________ дөвләт
верки мүфәттишлијинә

"ТАРАКӨЛ" мүәссисәси үзрә (мүәссисәнин там ады)

Верки органынын штампы вә ја гејдиј

Әсәдов Бәһруз ____________ Алыныб "_" ______199_ил
Мәс'ул шәхсин (ичрачынын) сојады

Тел: *98-95-90* __________

199__илин ________________ajы үзрә

Ихрачат веркисинин
ҺАГГ-ҺЕСАБЫ

(мин манат)

Ихрач едилмиш мәһсулун ады	Мәһсулун көндәрилмә тарихи	Мигдары	Мәһсулун ваһидинин: контракт гијмәти (АБШ дол/ манат)	Мәһсулун ваһидинин: республикадахили мүәссисә топдансатыш гијмәти	Мәһсулун ваһидинин: ихрач хәрчләри	Мәһсулун дәјәринин өдәнмә тарихи	Дәјәри өдәнилмиш мәһсулун: мигдары	Дәјәри өдәнилмиш мәһсулун: мәбләғи	Верки мәблəғи, сүтун (9-8(5+6))х70%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Чәми									

Һагг-һесабы гәбул етди

Мүдир ________________ (имза)

Баш мүһасиб __________ (имза)

Верки мүфәттишлијинин вәзифәли шәхси ______(имза)

XII Ф Ә С И Л

Пул вәсаитләри

Мүһасибат учотунун бу бөлмәсиндә милли вә харичи валјутадан ибарәт мүәссисәнин кассасында, һесаблашма һесабында, өлкә әразисиндә вә харичи банклардакы валјута һесабларында вә дикәр һесабларда олан пул вәсаитләринин, гијмәтли кағызларын, һәмчинин өдәниш вә пул сәнәдләринин мөвчудлуғу вә һәрәкәти учота алыныр.

Өлкә әразисиндә харичи валјутадан ибарәт олан пул вәсаитләри вә онларла апарылан әмәлијјатлар Милли Банкын һәмин тарихә гүввәдә олан мәзәннәси үзрә манатла учота алыныр. Һәр дәфә мәзәннә дәјишдикчә пул вәсаитләри јенидән гијмәтләндирилир.

Азәрбајчан Республикасы әразисиндә харичи инвестисијалы мүәссисәләрин биркә фәалијјәти заманы низамнамә капиталына харичи валјуталарла гојдуглары пајлар онларын дөвләт гејдијјатына алындығы анда Азәрбајчан Республикасы Милли Банкынын харичи валјуталарын маната олан мәзәннәсинә ујғун һесабланыр.

Касса һесабы

50 №-ли “Касса” һесабы мүәссисә вә тәшкилатларын кассаларында олан пул вәсаитләринин мөвчудлуғу вә һәрәкәтини учота алмаг үчүн нәзәрдә тутулуб. Зәрури һалларда мүәссисәләрдә (нәглијјат, рабитә мүәссисәләриндә) 50 №-ли “Касса” һесабына “Мүәссисә (тәшкилат) кассасы” вә “Әмәлијјат кассасы” субһесаблары ачыла биләр. “Әмәлијјат кассасы” субһесабында мал конторларынын, истисмар саһәләринин, дајаначаг мәнтәгәләринин, кәмиләрин, лиманларын, вағзалларын

мәнтәгәләринин, кәмиләрин, лиманларын, вағзалларын билет вә башга кассаларында, билет сахланан кассаларда, рабитә шө`бәләринин вә с. кассаларындакы пул вәсаитләринин мөвчудлуғу вә һәрәкәти учота алыныр.

Әкәр мүәссисәнин ганунверичилиjә уjғун харичи валjута илә касса әмәлиjjатлары апармасына ичазә верилирсә, онда харичи валjутанын һәрәкәти вә мөвчудлуғу үчүн 50 №-ли һесабын тәркибиндә мувафиг гаjдада субһесаблар ачылыр.

Пул вәсаитләринин дахил олмасы 50 №-ли һесабын дебетинә, кассадан мәхарич олмасы исә кредитиндә jазылыр.

Касса әмәлиjjатлары заманы баш верән мүһасибат көчүрмәләрини нәзәрдән кечирәк:

Сатылмыш мәһсуллара, көрүлмүш ишләрә вә костәрилмиш хидмәтләрә көрә вәсаит кассаjа дахил олдугда:

Дебет	Кредит
50	46, 62

һесаблашма, jахуд валjута һесабындан мәдахил едилдикдә:

Дебет	Кредит
50	51, 52

jолда олан вәсаитләр кассаjа одәндикдә:

Дебет	Кредит
50	57

аванс алындыгда:

Дебет	Кредит
50	64

ичарәjә верилмиш вәсаитләрә көрә борч дахил олдугда:

Дебет	Кредит
50	09

ишчиләр тәрәфиндән алынан борчлар гаjтарылдыгда:

Дебет	Кредит
50	73

кәләчәк дөврүн һесабына нағд өдәнишләр алындыгда:

Дебет	Кредит
50	83

кассада олан харичи валjутанын мәзәннәси дәjишдикдә:

Дебет	Кредит
50	83 (артдыгда)
80	50 (азалдыгда)

инзибати идарә хәрчләри өдәндикдә:

Дебет	Кредит
26	50

әмәкһагты, сосиал фондлар, бүдчә үзрә борчлар өдәндикдә:

Дебет	Кредит
70, 69, 67, 68	50

тәһтәлһесаб шәхсләрә аванс верилдикдә:

Дебет	Кредит
71	50

сәһмдарлара дивидентләр өдәндикдә:

Дебет	Кредит
75	50 (кәнар шәхсләрә)
75	50 (өз ишчиләринә)

мадди көмәк көстәрилдикдә:

Дебет	Кредит
88	50

сәһмдар чәмиjjәти тәрәфиндән сәһмдарлардан өз сәһмләри сатын алындыгда:

Дебет	Кредит
56	50

әмәк һаггы депонентләшдирилдикдә jахуд коммунал вә дикәр хәрчләр өдәндикдә:

Дебет	Кредит
76	50

инвентаризасиjа заманы пул вәсаити әскик кәлдикдә:

Дебет	Кредит
84	50

јазылышлары верилир.

Касса әмәлијјатларынын учоту заманы касса мәдахил ордери, мәхарич ордери вә касса китабындан истифадә олунур. Касса китабы нөмрәләнмәли , тикилмәли, вәрәгләрин сајы көстәрилмәклә мөһүрлә тәсдиг олунмалыдыр.

Кассаја вәсаитин дахил олмасы касса мәдахил ордери, харич олмасы исә касса мәхарич ордери васитәсилә рәсмиләшдирилир. Күн әрзиндә баш вермиш әмәлијјатлар ардычыл олараг касса китабына јазылыр. Мәдахил, мәхарич ордерләрини, еjни заманда касса китабыны тәртиб етдикдә бүтүн реквизитләр дәгигликлә јазылмалы, һеч бир гараламаја јол верилмәмәлидир. Бүтүн сәнәд вә формалар ардычыл олараг нөмрәләнмәли, сәһв јазылмыш вәрәгләрин үзәриндә « ләғв едилир» сөзләри јазылмагла үмуми сәнәдләрлә биркә сахланылмалыдыр.

Мә`лум олдуғу кими, Азәрбајчан Республикасы Назирләр Кабинетинин "Азәрбајчан Республикасы әразисиндә нәзарәт касса- апаратларынын тәтбиги һаггында" 28 декабр 1995-чи ил тарихли 266 №-ли гәрарына мүвафиг олараг малларын, ишләрин вә хидмәтләрин сатышы вахты әһали илә нағд һесаблашмалар апаран тичарәт, ичтимаи иашә, мәишәт хидмәти, јаначагдолдурма, валјутадәјишмә мәнтәгәләри вә дикәр саһәләрдә нәзарәт- касса апаратлары тәтбиг олунмалыдыр. Күн әрзиндә баш верән һәр бир сатыш кассанын јаддашына дахил едиләрәк алычыја чек тәгдим олунур. Иш күнүнүн сонунда нәзарәт касса апаратындан З һесабаты (күндәлик сатышын үмуми мәбләғи) чыхарылыр. Чекдә јазылмыш мәбләғ касса мәдахил ордери васитәсилә мәдахил олунур. Чыхарылмыш һесабатын үзәриндәки нөмрәнин ардычыллығына диггәт јетирмәк лазымдыр. Јери кәлмишкән гејд едәк ки, Азәрбајчан Республикасынын әразисиндә ашағыдакы нәзарәт касса апаратларынын тәтбигинә ичазә верилир:

SİLEKS - 7004, BEKO-108, BAKİ-İNTER ECR - 019, IBM-4684/4683, Sharr ER - A430, MERKURİ-111 F

Кассада олан вәсаитләрин мөвчудлуғу вә һәрәкәти үчүн баш мүһасибин нәзарәти алтында кассир мәс`улијјәт дашыјыр. Кассир штаты олмајан кичик мүәссисәләрдә һәмин вәзифә мүәссисә рәһбәринин сәрәнчамы илә дикәр ишчијә һәвалә олунур.

Касса һаггында ганунверичилијә ујғун олараг мүәссисәләрин банкдан алдыглары нағд пулун мәбләғинә һеч бир мәһдудијјәт гојулмамагла алындығы күн дә дахил олмагла үч иш күнү мүддәтиндә, дикәр мәнбәләрдән (сатышдан, хидмәтдән вә с.) дахилолмалар исә, һәмин күн истифадә олунмазса, касса лимитиндән артыг нағд шәклиндә пул мүвәккил банка тәһвил верилмәлидир. Милли Банкын көстәришинә әсасән мүәссисә вә тәшкилатлар үчүн касса лимитинин мәбләғи ајлыг әмәк һагты фондунун 5 фаизиндән артыг ола билмәз.

Бурада мараглы чәһәт ондан ибарәтдир ки, бә`зи објектләр бајрам вә истираһәт күнләри дахил олмагла һәр күн һәтта 12-14 саат фәалијјәт көстәрирләр. Банкларда исә белә бир иш режими јохдур. Нәтичәдә сатышдан әлдә олунан пулу һәмин күн банка тәһвил вермәк практики чәһәтдән мүмкүн дејил. Она көрә дә һазыркы, шәраитдә бу проблемләрлә бағлы, јахуд мүәссисәнин өз еһтијачлары үчүн кассада мүәјјән мүддәт үчүн пул вәсаитләринин сахланмасына ичазә вермәк даһа мәгсәдәујғун оларды.

Мүхтәлиф мәнбәләрдән кассаја мәдахил олан пул вәсаити ашағыдакы формада ордерлә рәсмиләшдирилир:

Нүмунә

"КҮР" фирмасы
мүәссисә, тәшкилат

КАССА МӘДАХИЛ ОРДЕРИ № *01*

Тарих	Ај
01	*XII*

1997

	Мүхабирләшән һесаб, субһесаб	Аналитик учотун шифри	Мәблә ғ	Мәгсәдли тә'јинатын шифри
	73	*2*	*500000*	

Гәбул едилиб *Әлијев Рәшаддан*

Әсас *верилмиш борч кери гајтарылыр*.

беш јүз мин манат

Әлавә *Мүгавилә № 05/5.*

Баш мүһасиб

Кассир алды

"КҮР" фирмасы
мүәссисә, тәшкилат

ГӘБЗ

01 №-ли касса мәдахил ордери үчүн

Гәбул едилиб *Әлијев Рәшаддан*

Әсас: *верилмиш борч кери гајтарылыр*

беш јүз мин манат 00 гәп
(јазы илә)

500000 ман *00* гәп

01 декабр 199*7* ил

М. J.

Баш мүһасиб

Кассир алды

Кассадан мүхтәлиф тә`јинатлар үзрә пулун хәрчләнмәси (әмәкһаггы, тәһтәлшәхсләрә вериләси, коммунал

хидмәтләрин өдәнилмәси вә с.) ашағыдакы формада мәхарич ордеринә јазылыр:

Нумунә

КАССА МӘХАРИЧ ОРДЕРИ № *15*

Тарих	Aj
03	*IV*

1997

	Мүхабирә-ләшән һесаб, субһесаб	Аналитик учотун шифри	Мәбләғ	Мәгсәдли тә'јинатын шифри
	70		*4500000*	

Верилсин *Ишчиләрә әмәк һаггы*

сојады, ады, атасынын ады

Әсас *1997-чи ил март ајы үчүн*

дөрд милјон беш јүз мин манат.

_____ ман _____ гәп

Әлавә *өдәниш чәдвәли №-03* *04.IV.1997*

Рәһбәр Баш (бөјүк) мүһасиб

Алды *Дөрд милјон беш јүз мин* ман _____ гәп
јазы илә

"04" *IV* *1997* ил Имза

Үзрә

ады, нөмрәси, тарихи вә верилән јери

аланын шәхсијјәтини тәсдиг едән сәнәд

Кассир тәһвил верди

Касса "__" _________ 19__ ил Вәрәг ___

Касса илә бағлы олан әмәлијјатлар һәр күн ардычыл олараг касса китабына јазылыр.

Нумунә

Сәнәдин нөмрәси	Кимдән алыныб вә ја кимә верилиб	Мүхабирә-ләшән һесабын нөмрәси	Мәдахил	Мәхарич
1	2	3	4	5
Күнүн әввәлинә галыг			*10*	x
03	*Сатышдан дахил олуб*	*46*	*40*	
04	*Банкдан алыныб*	*51*	*70*	
02	*Әмәк һаггы верилиб*	*70*		*70*
03	*тәһтәлһе-саб шәхсә верилиб*	*71*		*20*

Көчүрмә			*110*	*90*

(арха тәрәфи)

Сәнәдин нөмрәси	**Кимдән алыныб вә ја кимә верилиб**	**Мүхабирәләшән hесабын нөмрәси**	**Мәдахил**	**Мәхарич**
1	2	3	4	5
Күн әрзиндә јекуну			*110*	*90*
Күнүн ахырына галыг			*30*	х
О чүмләдән, әмәкhаггы үчүн				х

Кассир Имза

Јохладым вә сәнәдләри ___*ики*___ әдәд мәдахил үзрә
(јазы илә)

___*ики*___ әдәд мәхарич үзрә алдым.
(јазы илә)

Мүhасиб Имза

Касса hесабы үзрә баш вермиш әмәлијјатларын учоту үчүн ашағыдакы формада чәдвәлдән истифадә етмәк олар:

Нүмунә

50-ЧИ hЕСАБ ҮЗРӘ ГАЛЫГ ДӨВРИЈЈӘ ЧӘДВӘЛИ

01 феврал 19*97*

Галыг *500 манат*

Тарих	**50-чи hесабын дебетинә hесабларын кредитиндән**				**50-чи hесабын дебети үзрә јекун**	**50-чи hесабын кредитиндән hесабларын дебетинә**			**50-чи hесабын кредити үзрә јекун**	**hесабат дөврүнүн сонуна галыг**
	46	**51**	**62**			**60**	**70**			
01.02.	*100*		*50*		*150*		*300*		*300*	*350*
02.02.		*40*			*40*	*20*			*20*	*370*
03.02.					-				-	
Јекуну					*190*				*320*	*370*

Әкәр мүәссисәдә харичи валјута илә касса әмәлијјаты апарылырса, онда ашағыдакы формада чәдвәлдән истифадә олуна биләр:

Нүмунә

50-чи һесаб үзрә галыг дөврийјә чәдвәли

01 феврал 1997

Валјутанын нөвү *АБШ доллары*

01.01.1997-чи ил тарихә галыг *25 $* (валјута илә) *1000* (манатла)

Тарих	Валјута курсу, манатла	50-чи һесабын дебети, һесабларын кредити				50-чи һесабын дебет јекуну		50-чи һесабын кредити, һесабларын дебети		50-чи һесабын кредит јекуну		Сон галыг	
		51											
		$	манатла	$	манатла	$	манатла	$	манатла	$	манатла	$	манатла
01. 02	*40*	*80*	*3200*			*80*	*3200*	*10*	*400*	*10*	*400*	*95*	*3800*
02. 02													
03. 02													
Јекун	*40*	*80*	*3200*			*80*	*3200*	*10*	*400*	*10*	*400*	*95*	*3800*

XIII ФӘСИЛ

Малијјә-мүһасибат һесабатларынын Дөвләт Верки Муфәттишлијинә вә дикәр органлара тәгдим олунмасы муддәтләри

"Мүһасибат учоту һаггында" Азәрбајчан Республикасы ганунуна әсасән һесабат дөврү бүтүн мүәссәләр үчүн 01 јанвардан 31 декабр да дахил олмагла олан дөвр сајылыр. Ил әрзиндә јени јарадылан мүәссисәләр үчүн биринчи һесабат или онларын һүгуги шәхс статусуна малик олдуғу тарихдән 31 декабр да дахил олан дөвр, 01 октјабрдан сонра јени јарадылмыш (ләғв едилмиш, јенидән гурулмуш мүәссисәләр вә онларын структур бөлмәләринин базасында олмајан) мүәссисәләр үчүн исә нөвбәти илин 31 декабры да дахил олмагла олан дөвр сајылыр.

Мүәссисәләр (харичи инвестисијалы мүәссисәләр истисна олмагла) рүблүк вә иллик мүһасибат һесабатларыны мүлкијјәтчиләрә (тә`сис сәнәдләринә ујғун олараг иштиракчылара, тә`сисчиләрә) Дөвләт Верки Мүфәттишлијинә, Дөвләт Статистика Комитәсинә, Азәрбајчан Республикасы ганунверичилији илә мүәссисәнин фәалијјәтинин ајры-ајры тәрәфләринин јохланылмасы вә мүвафиг һесабатларын алынмасы һәвалә едилмиш дикәр дөвләт органларына тәгдим едирләр (Дөвләт Сосиал Мүдафиә Фонду, Мәшғуллуг Мәркәзи, Әлилләр Фонду вә с.). Там вә гисмән бәләдијјә мүлкијјәтиндә олан мүәссисәләр исә рүблүк вә иллик малијјә һесабатларыны ганунда нәзәрдә тутулмуш бу органларла бәрабәр, һәмчинин дөвләт вә бәләдијјә әмлакыны идарә етмәк сәлаһијјәтиндә олан органлара да тәгдим едирләр.

Малиjjә һесабатларынын башга үнванлара көндәрилмәси тә`сисдичи сәнәдләрдә вә jа Азәрбаjҹан Республикасынын ганунверичилиjиндә нәзәрдә тутулдугда һәjата кечирилир.

Верки деклорасиjалары вә дикәр верки һесабатлары мүәссисәнин jерләшдиjи әрази үзрә верки мүфәттишлиjинә тәгдим олунур. Мүәссисәләр рүблүк малиjjә һесабатларыны рүб баша чатдыгдан сонра 90 күндән кеч олмаjараг тәгдим едир.

Хариҹи инвестисиjалы мүәссисәләр иллик малиjjә һесабатыны һесабат илиндән сонракы илин март аjынын 15-ә кими тәгдим етмәлидир.

Әлавә дәjәр веркиси үзрә һагг-һесаблар һүгуги шәхсләр тәрәфиндән ашағыдакы мүддәтләрдә тәгдим едилмәлидир:

-аjлыг верки мәбләғи 5 (беш) милjон манатдан чох олан һүгуги шәхсләр кечмиш тәгвим аjы үчүн нөвбәти аjын 20-дән кеч олмамагла аjлыг;

-аjлыг верки мәбләғи 5 милjон манатдан аз олан һүгуги шәхсләр верки үзрә һагг-һесаблары рүб битдикдән сонракы аjын 20-дәк рүблүк.

Бу заман аjлыг тә`диjәси 5 (беш) милjон манатдан артыг олан һүгуги шәхсләр ахырынҹы аjын верки мәбләғинин 1/3-и мигдарында 13-ү, 23-ү вә нөвбәти аjын 3-ү мүддәтләриндә аванс тә`диjәләри өдәмәлидирләр.

Верки үзрә һагг-һесаблары рүблүк тәгдим едән һүгуги шәхсләр исә һәр аjын 20-дәк бүдҹәjә ахырынҹы рүбүн верки мәбләғинин 1/3-и мигдарында аванс тә`диjәләри көчүрмәлидирләр.

Вахтында өдәнилмәjән әлавә дәjәр веркиси мәбләғинә һәр кечикдирилмиш күн үчүн (өдәниш күнү дахил олмагла) галыг мәбләғинин 0.1 фаизи мигдарында пениjа (мүамилә) һесабланыр.

Һасилатдан веркинин (пәракәндә тиҹарәт, иҹтимаи иашә вә мәишәт хидмәти саһәләриндә) тә`диjәчиләри верки һагг-һесабыны мүвафиг тә`лимата уjғун олараг һесабат рүбү үзрә тәртиб едәрәк мүһасибат һесабатларынын тәгдим едилмәси үчүн мүәjjән едилмиш мүддәтдә учотда олдуглары верки органына тәгдим етмәлидирләр.

Һесабат рүбү үчүн һесабланмыш веркинин өдәнилмәси рүблүк һесабатларын тәгдим едилмәси үчүн мүәjjән едилмиш вахтдан 5 күн әрзиндә, иллик һагт-һесаблар үзрә өдәнилмәси исә иллик мүһасибат һесабатларынын тәгдим едилмәси үчүн мүәjjән едилмиш вахтдан 10 күн әрзиндә һәјата кечирилир.

Мәнфәәтдән верки үзрә һүгуги шәхсләр верки органына мүһасибат балансы илә бирликдә мәнфәәтдән верки үзрә һагт-һесаб тәгдим едирләр.

Табечилијиндән вә тәшкилати-һүгуги формасындан асылы олмајараг мүәссисәләр вә тәшкилатлар веркитутма дөврүндә бүдчәјә мәнфәәтдән аванс верки өдәјир.

Мәнфәәтдән аванс веркисинин мәбләғи тә`дијәчиләр тәрәфиндән һәр рүбдә, һәмин рүбүн көзләнилән мәнфәәтинин мәбләғинә вә ганунла мүәjjәнләшдирилмиш верки дәрәҹәсинә әсасән һесабланыр. Аванс верки мәбләғи мәнфәәтдән бүдҹәјә чатасы фактики верки мәбләғинин 80 фаизиндән аз олмамалыдыр.

Мәнфәәтдән аванс верки мәбләғи бүдҹәјә һәр рүбүн үчүнҹү ајынын 15-дән кеч олмајараг өдәнилир. Өдәнилмиш аванс верки мәбләғи рүб, јарым ил, 9 ај вә ил баша чатдыгдан сонра фактики мәнфәәтә көрә јенидән һагт-һесаб едиләрәк дүрүстләшдирилир.

Мүвафиг рүбүн фактики мәнфәәтиндән бүдҹәјә чатасы верки мәбләғинин 80 фаизиндән аз аванс верки өдәнилдикдә кечикдирилмиш һәр күнә көрә аванс верки өдәнилмәси үчүн мүәjjән едилмиш мүддәтдән сонракы күндән башлајараг көчүрүлмәјән өдәнишләрә ганунверичиликдә нәзәрдә тутулмуш гајдада пенија һесабланыр.

Верки квартал һесабатлары үзрә мүһасибат һесабатларынын тәгдим олунмасы үчүн мүәjjән олунмуш күндән е`тибарән 5 күн мүддәтиндә, иллик мүһасибат һесабатынын тәгдим едилмәси үчүн мүәjjән олунмуш күндән е`тибарән 10 күн мүддәтиндә өдәнилир.

Аксизләр үзрә тә`дијәчиләр јерләшдији әрази үзрә верки органларына һәр ај һесабат ајындан сонракы ајын 20-дән кеч олмајараг һагт-һесаб тәгдим етмәлидирләр.

Аксизләр дөвријјәдән асылы олараг ашағыдакы мүддәтләрдә һүгуги шәхсләр тәрәфиндән бүдчәјә өдәнилир:

-чари ајын 13-дә биринчи 10 күн үчүн;

-чари ајын 23-дә икинчи 10 күн үчүн;

-сонракы ајын 3-дә һесабат ајынын галмыш күнләри үчүн.

Торпаг веркисинин һесабланмасы дөвләт верки хидмәти органлары тәрәфиндән һәр ил мај ајынын 1-дәк апарылыр вә августун 1-дән кеч олмајараг өдәјичиләрә тә`дијәнин өдәнилмәси барәдә билдиришләр чатдырылыр.

Һүгуги шәхсләр вә вәтәндашлар тәрәфиндән һесабланмыш верки бәрабәр мәбләғдә 15 сентјабр вә 15 нојабр тарихләриндән кеч олмајараг өдәнилир.

Ихрачат веркиси һәмин веркијә чәлб едилән стратежи мәһсуллары ихрач едән һүгуги шәхсләрин өзләри тәрәфиндән һесабланыр. Веркинин өдәјичиләри һәр ај, һесабат ајындан сонракы ајын 15-дән кеч олмајараг һагг-һесабы верки органына тәгдим едирләр.

Верки мәбләғи сатышдан әлдә олунан вәсаит ихрачатынын һесабына дахил олдугдан (мал мүбадиләси әмәлијјатлары үзрә исә көндәрилмиш малын мүгабилиндә мал дахил олдугдан) сонра 10 күн әрзиндә милли валјута илә өдәнилир.

Автомобил јолларынын истифадәчиләриндән веркинин тә`дијәчиләри һәр рүб үчүн рүбдән сонракы ајын 20-дән кеч олмајараг веркинин һагг-һесабыны тәгдим едирләр. Ајын 25-ә кими һесабланмыш тә`дијә өдәнилир.

Дөвләт Сосиал Мүдафиә вә Мәшғуллуг Фондуна һесабат рүбүндән сонракы ајын 20-ә кими һагг-һесаб тәгдим едилир вә мүәјјән олунмуш вахта гәдәр тә`дијә өдәнилир.

Бүтүн мүәссисәләр баланс мәнфәәтиндән **1 фаиз әлилләрин сосиал мүдафиәси фондуна** көчүрмәли вә бу барәдә мүвафиг идарәјә һесабат тәгдим етмәлидир.

Әмәкһаггындан тутулан **кәлир веркиси** исә әмәкһаггы ишчиләрә верилән вахт јерли бүдчәјә көчүрүлүр.

Бүтүн һалларда верки өдәнишләринин кечикдирилмиш һәр күнү үчүн 0.1 фаиз пенија һесабланыр вә дөвләт бүдчәсинә өдәнилир.

Сонда ону гејд едәк ки, Азәрбајчан Республикасы Баш Дөвләт Верки Мүфәттишлијинин 14 март 1996-чы ил 04-11/39 сајлы мәктубуна әсасән биркә вә харичи инвестисијалы мүәссисәләр тәсәррүфат һесаблы аудитор тәшкилаты илә мүгавилә баглајыб сәнәдләри јохлатдырмалы вә бу һалда рә`ј верки органларына тәгдим едилмәлидир.

Әкәр һесабатын тәгдим олунмасы дөврүндә аудиторла мүгавилә бағланыбса, лакин өдәјичинин күнаһы олмадан јохлама кечирилмәјибсә, онда сәнәдләр верки мүфәттишлијинә тәгдим олунмалы, аудитор јохламасы кечирилдикдән сонра 10 күн мүддәтинә бу һагда рә`ј верки органына верилмәлидир.

МҮНДӘРИЧАТ

Мүәллифдән 3

I ФӘСИЛ

Әсас анлајышлар 8

Тәсәррүфат вәсаитинин тәркиби 11

Мүһасибат балансынын гурулушу 12

II ФӘСИЛ

Мүһасибат учоту һесаблар системи 16

Һесабларын тәснифаты 25

Синтетик һесабларын гыса характеристикасы . . 42

Балансархасы һесаблар 53

III ФӘСИЛ

Мүһасибат учотунун формалары 58

Мүһасибат учотунда сәһвләрин дүзәлдилмәси . . 60

IV ФӘСИЛ

Мүәссисәләр вә дөвләт органлары 61

Верки вә дикәр ичбари өдәнишләр 69

V ФӘСИЛ

Әсас вәсаитләр вә дикәр узунмүддәтли
гојулушлар 72

VI ФӘСИЛ

Әсас вәсаитләр, узунмүддәтли гојулушлар
вә онлара тәтбиг олунан веркиләр 104

Әмлак веркиси 105
Торпаг веркиси 112

VII ФӘСИЛ

Истеһсал еһтијатлары 120
Материаллар 120

VIII ФӘСИЛ

Харичи Игтисади Әлагәләр 151
АР-дә ихрач-идхал әмәлијјатлары үзрә көмрүк рүсумларынын дәрәчәләри һаггында . 161
Көмрүк хидмәтләри көстәрилмәси үчүн алынан өдәнчләр һаггында тә`лимат 165
Көмрүк хидмәтләри көстәрилмәси үчүн алынан өдәнчләрин тарифләри 168
АР әразисинә кәтирилән вә көмрүк идхал рүсумуна чәлб олунмајан малларын сијаһысы . 169
АР әразисинә кәтирилән вә көмрүк дәјәринин 5 фаизи һәчминдә көмрүк идхал рүсумуна чәлб олунан малларын сијаһысы 170
АР әразисинә кәтирилән МДБ үзвү олан дөвләтләрин һүдудларындан кәнарда истеһсал едилмиш ӘДВ-дән азад олунан малларын сијаһысы һаггында 173
Харичи игтисади бартер әмәлијјатлары заманы мүһасибат учоту 187

IX ФӘСИЛ

Истеһсал мәсрәфләри 190
Өлкә дахилиндә хидмәти е`замијјәт 200
Харичи өлкәләрә хидмәти е`замијјәт гајдалары 205

Вәтандашларын хидмәти е`замијјә хәрҹләринин нормативләри һагтында . . . . . .

X ФӘСИЛ

Һазыр мәһсул, маллар вә сатыш . . . .

Бартер әмәлијјатларынын мүһасибат учотунда әкс етдирилмәси . . . .

XI ФӘСИЛ

Мәһсулларын (ишләрин, хидмәтләрин) сатышы заманы өдәнилән веркиләр . . . .

Әлавә дәјәр веркиси . . . .

Дөврijјәдән (һасилатдан) верки . . . .

Дөвләт јол фондуна өдәмәләр . . . .

Мә`дән веркиси . . . .

Аксиз веркиси . . . .

Түтүн мәһсуллары вә алкоголлу ичкиләрә аксиз маркаларынын тәтбиг едилмәси гајдалары . . . .

Ихрачат веркиси . . . .

XII ФӘСИЛ

Пул вәсаитләри . . . .

Касса һесабы . . . .

XIII ФӘСИЛ

Малијјә-мүһасибат һесабатларынын дөвләт верки мүфәттишлијинә вә дикәр органлара тәгдим олунмасы мүддәтләри . . . .

ӘДӘБИЈЈАТ

Азәрбајҹан дилиндә

1. Мүәсиссәләрин мүһасибат учотунун һесаблар планы вә онун тәтбигинә даир тә`лимат

2. В.В.Миронов, А.А.Шучкина “Мүһасибат учотунун әсаслары”

3. “Економикс”, “Верки хәбәрләри” гәзетләринин дөври нәшрләри

4. “Малијјә вә учот” журналы

Рус дилиндә

1. И.Е.Глушков “Бухгалтерский учет”

2. Н. Г. Волков “Бухгалтерский учет на предприятиях малого и среднего бизнеса”

Азәрбајҹанда илк дәфә нәшр
олунан практики
"Мүһасибат учоту,
верки вә комрук системи"
китабыны нагд вә кочүрмә јолу
илә ашагыдакы үнванлардан
ала биләрсиниз.

Мәрданов гардашлары күчәси, 16, "LEVİ`S" фирмасы ("Вәтән" к/т-нын јаны), телефон 98-37-04

Рәсул Рза күчәси, 18, "ЕКОНОМИКС" гәзетинин редаксијасы (Бакы шәһәр јангындан мүһафизә идарәси илә үзбәүз), телефон/факс 94-35-52

Рәшид Беһбудов күчәси, 25, "ТЕРЕ MOBİLYA" магазасы, телефон 95-98-80, телефон/факс 98-04-63

Әлагә телефону: 38-44-50 (саат 20.00-дан 23.00-дәк)

Китаб барәдә ирад вә тәклифләринизи
мүәллифин ад вә сојады көстәрилмәк
шәрти илә јухарыдакы үнванлара
көндәрә биләрсиниз.

Әввәлҹәдән өз тәшәккүрүму билдирирәм.

Кәримов Ајдын Рәһим оғлу

Мүһасибат учоту, верки вә көмрүк системи

(практики вәсаит)

I һиссә

Бакы, "Сәда", 1997

Чапа имзаланыб: 25.09.97. Формат: 62х90 1/16. Шәрти чап вәрәги: 20,5. Тиражы: 500 нүсхә. Гијмәти мүгавилә илә.

Китаб "Економикс" гәзетинин компүтер мәркәзиндә јығылыб сәһифәләнмиш, "Прогресс-96" фирмасында чап олунмушдур.

Сифариш № 21